

(ร่าง) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
(วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2564 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2565)
สัญญาเลขที่ A15F640131

การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคม
และวัฒนธรรม

The Development of Lampang Learning City from
Sociocultural Background

โดย ดร.ขวัญภา สุขคร หัวหน้าโครงการวิจัย
สังกัด ศูนย์การศึกษา ลำปาง
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท.
วันที่ 25 พฤษภาคม 2565

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นจุดเริ่มต้นในการค้นหาหลักการในการบริหารจัดการ สร้างกระบวนการขับเคลื่อนและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อได้มาซึ่งรูปแบบแนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นฐานในการต่อยอดในการพัฒนาลำปาง เมืองแห่งการเรียนรู้ในมิติต่างๆ รวมทั้งได้พื้นที่ที่น่าร่งเพื่อการศึกษาและเป็นต้นแบบในการขยายพื้นที่การเรียนรู้ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบและกลไก เพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม และพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางเพื่อยกระดับเศรษฐกิจ ท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ในการศึกษาประกอบด้วย โครงการย่อย จำนวน 3 โครงการ คือ

- 1) โครงการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคม วัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
- 2) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย
- 3) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

โดยในแต่ละโครงการมีการกำหนดเครื่องมือในการวิจัยที่หลากหลาย ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยการสำรวจพื้นที่จริง การจัดเวทีประชาคม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล มีกระบวนการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาและพัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนจังหวัดลำปางไปสู่รูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีหลักประกันเรื่องคุณภาพ ครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเติบโตของเมืองที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองลำปาง และเกิดการปรับเปลี่ยนให้ลำปางเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การบริหารจัดการเมืองลำปางที่มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นการเติบโตของเมืองลำปางอย่างยั่งยืน โดยสรุปผลการวิจัยใน 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

- ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study)
- พัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนเมืองแห่งลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ระบบและกลไกในการพัฒนาและการบริหารเมืองแห่งการเรียนรู้

ประเด็นที่ 2 พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

- การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

- พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

ประเด็นที่ 3 สร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนบริบทข้อมูล ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	43
บทที่ 4 ผลการวิจัย	58
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	134
บรรณานุกรม	165
ภาคผนวก	170

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 การก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ	68
2 บรรยากาศภายในตลาดเก้าजार	69
3 บรรยากาศบริเวณหน้าสถานีรถไฟนครลำปางในยุคเริ่มแรก	70
4 บรรยากาศบริเวณหน้าสถานีรถไฟนครลำปางและการใช้รถม้าสัญจรในขณะนั้น	70
5 การเสด็จของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ณ จังหวัดลำปาง	71
6 อาคารโรงเรียนอัสสัมชัญ หรือ โรงเรียนประชาวิทย์ (ในปัจจุบัน)	72
7 ศาลเจ้าปู่เผือกง สบตุ้ย (ปู่เผือก - มา สบตุ้ย)	73
8 ภาพสื่อการจัดนิทรรศการ เกี่ยวกับเรื่องราวการมาถึงของรถไฟในย่านสบตุ้ย	75
9 แผนที่พิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ้ย	80
10 AR Living Museum Book นำเสนอพิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบตุ้ย	81
11 AR Living Museum Book นำเสนอพิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลังย่านสบตุ้ย	82
12 AR Living Museum Book นำเสนอพิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ้ย)	83
13 ภาพอาคารเก่าที่เกี่ยวข้องกับการค้าไม้ในอดีต (บ้านหลุยส์ ที.เลียวโนเวนส์ และ บ้านเลขที่ 1)	88
14 ภาพชาวอังกฤษที่เข้ามาทำธุรกิจค้าไม้ในย่านท่ามะโอและภาพรถม้าที่ใช้ในการสัญจร	89
15 ภาพวัดสำคัญในย่านท่ามะโอ	97
16 ภาพล้อเกวียนที่ใช้ในการขนสินค้าในอดีตของย่านท่ามะโอ	98
17 ภาพเครื่องเงินในสกุลช่างท่ามะโอ	99
18 ภาพการทำไม้ในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และวัดพม่าที่สร้างโดยชาวพม่าที่เข้ามาทำไม้	99
19 ภาพพิธีกรรมการไหว้ผีและดอกเอื้องผึ้งสำหรับใช้ในพิธีกรรม	100
20 ภาพสวยดอก และ สวยกาบที่ใช้ในการบูชาพระตามความเชื่อ	101
21 แผนที่เขตท้องที่เยียวพิเศษ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านท่ามะโอ	102
22 ภาพสื่อประกอบการจัดนิทรรศการ 5 ภูมิวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ	106
23 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิหลังย่านท่ามะโอ	107
24 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิเมืองย่านท่ามะโอ	108
25 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิวงศ์ย่านท่ามะโอ	108
26 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิธรรมย่านท่ามะโอ	109
27 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิปัญญาย่านท่ามะโอ	109
28 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ	110

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
29 Timeline เหตุการณ์ของบ้าน หลุยส์ แอล ที่ เลียวโนเวนส์	113
30 เอกสารสื่อ 5 ภูมิวัฒนธรรมและ AR Tourism Guidebook ย่านท่ามะโอ	126
31 เอกสารสื่อเส้นทางท่องเที่ยวอัตลักษณ์ ย่านท่ามะโอ และ AR Tourism Guidebook	127
32 ภาพกิจกรรมจับชาน้ำร้อนม้าชมเมืองในย่านท่ามะโอ	129
33 ภาพกิจกรรมจับชาน้ำร้อนม้าชมเมืองในย่านท่ามะโอ	130
34 ภาพการพัฒนาผ้าผลิตภัณฑ์ย้อมผ้าและขนมและสีครั้ง	130
35 ภาพกรอบคิดกระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปาง	132

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการกลาง	45
2 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการกลาง	48
3 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้	50
4 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย	52
5 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิต ย่านท่ามะโอ	55
6 ตารางสรุปการสำรวจย่านสบตุ๋ยได้สรุปข้อมูลในการออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย	79
7 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ	103
8 เหตุการณ์สำคัญ “บ้านหลุยส์ แอล ที เลียวโนเวนส์”	111

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 ผังภาพการพัฒนาพัฒนาโจทย์วิจัย เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง ด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	4
2 เป้าหมายโครงการ Lampang Learning City ระยะเวลา 3-5 ปี	6
3 กระบวนการนำไปสู่เป้าหมายโครงการ Lampang Learning City ระยะเวลา 3-5 ปี	7
4 กรอบคิดวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม	8
5 กรอบการนำเสนอระบบฐานข้อมูล Open Data	9
6 เป้าหมายของ Sustainable Development Goals (SDGs) 2030	17
7 การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	22
8 ความสัมพันธ์ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน	27
9 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบร่วมมือ (Collaboration platform theory)	27
10 กระบวนการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม	49
11 กระบวนพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม	50
12 กระบวนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย	53
14 กรอบวิเคราะห์ภูมิอนาคตของระบบและกลไกของการขับเคลื่อนการศึกษาท้องถิ่น (Local Study)	59
15 กลไกการขับเคลื่อนและการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบคู่ขนานระบบและกลไกการทำงานรูปแบบเครือข่ายในการพัฒนาเมือง	60
16 ระบบและกลไกการทำงานรูปแบบเครือข่ายในการพัฒนาเมือง	61
17 กรอบภาพอนาคตและทิศทางการพัฒนาร่วมกันของเมืองในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้	62
18 กรอบการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้	63
19 Learning City LAMPANG Model	142
20 ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม	143
21 Lampang Futures Studies Model	145
22 กระบวนการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ต่อเนื่อง ประสาน เชื่อมโยง	146
23 กระบวนการเชิงคุณค่าเพื่อความเชื่อมั่นและไว้วางใจ	147
24 กระบวนการมีส่วนร่วมและกลไกขับเคลื่อนแบบคู่ขนาน	147
25 กระบวนการค้นหาอัตลักษณ์เพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ของเมือง	148

บทที่ 1

บทนำ

สัญญาเลขที่	A15F640131
ชื่อโครงการ	การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม
หัวหน้าโครงการ	ดร.ขวัญภา สุขคร
หน่วยงานต้นสังกัด	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ระยะเวลาดำเนินการ	1 ปี
งบประมาณดำเนินการ	2,250,000 บาท (สองล้านสองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

1) บทนำ

ปัจจุบันทิศทางการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่และมีความยั่งยืน เป็นทิศทางสำคัญและเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเมืองทั่วโลก เหตุผลเพราะความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคใหม่นี้ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองทั้งที่เป็นประโยชน์ เช่น การเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงโลกการค้าจากทั่วทุกภูมิภาคหรือจากเมืองหนึ่งสู่อีกเมืองได้อย่างง่ายดาย เอื้ออำนวยให้ประชาชนเข้าถึงพื้นที่สาธารณะได้ง่ายขึ้น สามารถค้นคว้าศึกษาหาข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งตลอดเวลา ด้านสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมข้ามชาติหรือวัฒนธรรมไร้พรมแดน แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็สร้างปัญหาให้กับเมืองต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย เช่น ปัญหาประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว สังคมผู้สูงอายุ สิ่งแวดล้อมมลพิษ สาธารณูปโภคที่ขาดแคลน ระบบสาธารณสุขที่ยังล้าหลัง ความเหลื่อมล้ำในสังคม การแบ่งแยกทางเศรษฐกิจ ปัญหาแรงงาน ปัญหาความสามารถในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาการเติบโตของเมืองอย่างไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) ประกอบกับในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ที่สำคัญของการเรียนรู้ ทั้งเรื่องของสาระการเรียนรู้ วิธีการและเครื่องมือ รวมถึงรูปแบบสถาบันตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี ปัญหาการส่งเสริมการเรียนรู้จึงเป็นอีกประเด็นที่สมทบเข้ามาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเมือง

ปัญหาทั้งหมดนี้ เกิดกับเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีประชากรจำนวนมากกว่าครึ่งของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเขตเมือง และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 60% ในปี ค.ศ.2030 นั่นคือความท้าทายขนาดใหญ่ในการพัฒนาเมือง

มีการศึกษาค้นคว้าหารูปแบบการพัฒนาเมืองในหลากหลายรูปแบบที่สามารถต่อยอดไปสู่เป้าหมายได้ เทศบาลเมืองหลาย ๆ แห่งของโลก เริ่มเห็นว่าการดำเนินการตามกลยุทธ์ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน องค์การยูเนสโกก็ได้เล็งเห็นว่าเมืองท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างความ

เสมอภาคทางการศึกษา ดังนั้นการสร้างเมืองให้มีนิเวศของการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใต้รูปแบบ “เมืองแห่งการเรียนรู้” (Learning City) จึงเป็นรูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การเติบโตของเมืองที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้น ๆ

จังหวัดลำปางก็ประสบปัญหาในการสร้างการเติบโตของเมืองเช่นกัน ภาคส่วนต่างๆ ของลำปางมีความพยายามในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาเมืองมาอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยตลอดเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา ได้มีการสำรวจความคิดเห็น จัดเวทีระดมสมอง จัดทำแผนยุทธศาสตร์ ทำการวิจัย จัดทำโครงการ กำหนดทิศทาง สร้างเอกลักษณ์ จัดฟอรัม สัมมนา ขึ้นในลำปาง เพื่อค้นหากลไกที่เหมาะสมในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาเมืองลำปาง และค้นหาว่าเมืองลำปางที่น่าอยู่อย่างยั่งยืนนั้นควรมีรูปแบบอย่างไร จากการศึกษาค้นคว้าด้วยหลากหลายวิธีที่กล่าว เกิดแนวคิดว่าการส่งเสริมให้ลำปางเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” น่าจะเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทในการพัฒนาเมืองลำปาง เพราะคุณลักษณะของเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของเมืองลำปางได้ ภายใต้แนวทางเมืองแห่งการเรียนรู้จะมีการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมลำปางเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม มีการใช้ทรัพยากรในทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้สำหรับประชาชนทุกคนและทุกระดับ โดยมีการใช้วิทยาศาสตร์ งานวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดถึงมีการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพให้เกิดขึ้นในเมืองลำปาง

เมื่อเมืองลำปางได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้แล้ว ก็จะมีวิธีการใหม่ ๆ ในการช่วยให้ประชากรสามารถปรับตัวและนำพาเมืองให้พัฒนายิ่งขึ้นได้ สิ่งที่จะเกิดตามมาจากนั้นก็คือนักการเมืองที่ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย มีการช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีพลเมืองที่มีความแข็งแกร่ง มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติใหม่ๆ ในหลากหลายบริบท สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม เมื่อถึงช่วงเวลานั้น การดำเนินการต่อเพื่อนำพาลำปางสู่การพัฒนาเป็นเมืองที่น่าอยู่อย่างยั่งยืนก็จะเกิดได้ไม่ยาก

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งลำปาง จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม” เพื่อการค้นหากลไกที่สามารถส่งเสริมให้จังหวัดลำปางมีคุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ตามที่องค์การยูเนสโก โดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning - UIL) ได้กล่าวไว้ ได้แก่ 1. การส่งเสริมการเรียนรู้ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา 2. การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน 3. การอำนวยความสะดวกให้มีการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงาน 4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ทันสมัย 5. การส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศ ในการเรียนรู้ และ 6. การสนับสนุนวัฒนธรรมการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเข้าใจในบริบทของลำปางเอง ทั้งด้านภูมิสังคม การศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ความจำเพาะของพื้นที่ (Area specificity) และเพื่อสร้างการขับเคลื่อนในลำดับต่อไปให้ลำปางเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การบริหารจัดการเมืองลำปางที่มีความเจริญก้าวหน้า และมีโครงสร้างการกระจายรายได้เกิดระบบจ้างงานที่เป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเติบโตของเมืองลำปางอย่างยั่งยืน

2) วัตถุประสงค์ของโครงการ

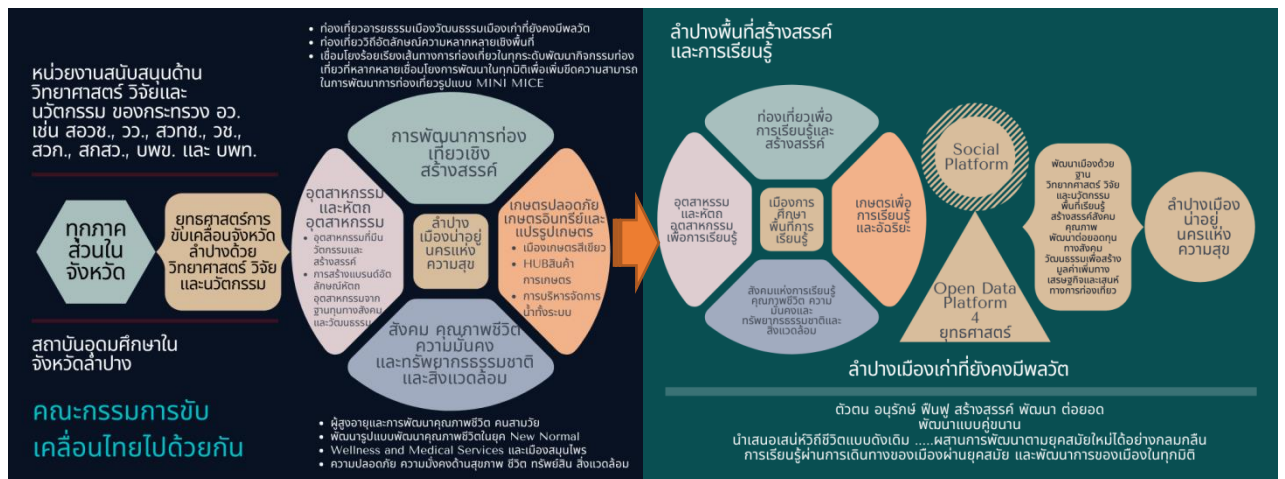
- 2.1 เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคม วัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
- 2.2 เพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
- 2.3 เพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยว

3) กรอบแนวคิด

จากจุดเริ่มต้นเวทีลำปาง ฟอรัม (Lampang Forum) โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เกิดขึ้นมาภายใต้ความมุ่งหวังเพื่อแสวงหาและพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ ๆ ที่ขับเคลื่อนโดยประชาชน องค์กร และกระบวนการในระดับพื้นที่เป็นหลัก (local-driven studies) เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีประชาชนเป็นผู้วิจัยหลัก (citizen-based research) และการศึกษาหรือแนวทางการพัฒนาเมืองที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและสอดคล้องกับความจำเพาะในระดับพื้นที่ได้ (area specificity)

การจัดเวทีดังกล่าวเริ่มมีการขับเคลื่อนมาตั้งแต่ ปี 2563 โดยเวทีลำปางฟอรัม ครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 3 ตุลาคม 2563 ณ อาคารกิจเสรี ตาบสบุญ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ส่วนลำปาง ฟอรัม ครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 19 เดือนธันวาคม 2563 ณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ ฯ ลำปาง ซึ่งทั้งสองเวทีนี้มีเป้าหมายร่วมกัน คือ มุ่งพัฒนาโจทย์วิจัย โดยกลไกในท้องถิ่น ที่ตอบสนอง และสอดคล้องกับความจำเพาะของพื้นที่ (area specificity) และการเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Lampang Forum#2) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเวทีทุกภาคส่วนได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแสดงทัศนะต่อทิศทางการพัฒนาเมืองลำปางนำอยู่ รวมถึงการรับฟังเสียงสะท้อนจากกลุ่มองค์กร ชุมชน เครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างทั่วถึง โดยมีภาคส่วนเข้าร่วมอย่างครอบคลุมจากทั่วจังหวัดลำปาง 87 องค์กรเครือข่าย ประกอบด้วย ภาครัฐจำนวน 27 หน่วยงาน ภาคธุรกิจและเอกชนจำนวน 8 หน่วยงาน ภาคการท่องเที่ยวจำนวน 12 หน่วยงาน ภาควัฒนธรรมจำนวน 16 หน่วยงาน ภาคเกษตรจำนวน 15 หน่วยงาน ภาคทรัพยากรธรรมชาติจำนวน 2 หน่วยงาน ภาคการศึกษาจำนวน 7 หน่วยงาน และภาคประชาชนซึ่งเป็นปราชญ์หรือกุญแจสำคัญในการให้ข้อมูลด้านต่างๆ อีกหลายท่าน รวมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจำนวนกว่า 200 คน จากทุกภาคส่วนในเมืองลำปาง ได้มีโอกาสแสดงออกถึงศักยภาพ ความคิดเห็น ความต้องการ และได้ร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาเมืองลำปางนำอยู่ เพื่อค้นหาหลักคิดสำคัญและโจทย์งานวิจัยที่จะนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาเมืองลำปางในมิติต่างๆ ผลสรุปประเด็นกรอบการพัฒนาจังหวัดลำปาง จากเวที

LAMPANG FORUM สู่แนวทางร่วมกันในการพัฒนาลำปางให้เป็น “พื้นที่สร้างสรรค์และ การเรียนรู้” เพื่อเป็นฐานในการสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ลำปางที่จะนำไปสู่เมืองน่าอยู่นครแห่งความสุขที่เน้นเป้าหมายของการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัดด้วยฐานของความรู้จากภูมิทางสังคมวัฒนธรรมทั้ง 4 ประเด็นเพื่อนำไปสู่ลำปางพื้นที่สร้างสรรค์และการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และสร้างสรรค์ 2) การเกษตรเพื่อการเรียนรู้และอัจฉริยะ 3) อุตสาหกรรมและหัตถอุตสาหกรรมเพื่อการเรียนรู้ และ 4) สังคมแห่งการเรียนรู้ คุณภาพชีวิต ความมั่นคงและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการสร้างฐานข้อมูลองค์ความรู้กลางของจังหวัดที่เป็นรูปแบบ “Open Data Platform เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตาม 4 ประเด็นข้างต้น และเป็นฐานต่อยอดในการสร้าง Social Platform มุ่งสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ของจังหวัดลำปาง คือ “ลำปางเมืองน่าอยู่นครแห่งความสุข”

แผนภาพที่ 1 : ฝั่งภาพการพัฒนาพัฒนาโจทย์วิจัย เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง ด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

จากผลสรุปจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Lampang Forum#1-2) นำมาสู่การกำเนิดขึ้นของเวทีเสวนาเพื่อการศึกษาเมือง “ลำปาง ฟอรัม ครั้งที่ 3 วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564 ณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ ฯ ลำปาง การจัดเวทีครั้งนี้เพื่อแสวงหาและพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ ๆ ที่ขับเคลื่อนโดยประชาชน องค์กร และกระบวนการในระดับพื้นที่เป็นหลัก (local-driven studies) เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีประชาชนเป็นผู้วิจัยหลัก (citizen-based research) และการศึกษาหรือแนวทางการพัฒนาเมืองที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและสอดคล้องกับความจำเพาะในระดับพื้นที่ได้ (area specificity) โดยเน้นความพยายามในการระดมข้อมูลจากหน่วยงาน ประชาชน และภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ซึ่งทำงานขับเคลื่อนในด้านการจัดการวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเมืองลำปางมาร่วมกันสะท้อนความเห็น ภูมิปัญญาและชุดข้อมูลที่มีอยู่ทั้งในระดับเมือง ระดับปัจเจก และประสบการณ์ของภาคีเครือข่ายรวม 40 องค์กร ที่มีอยู่ในพื้นที่และผู้เข้าร่วมงานทั้งหมด 141 คน

จากเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนทั้ง 3 ครั้งนำไปสู่การพัฒนารอบคิดในการวิจัยร่วมกันในการขับเคลื่อนเมืองลำปางไปสู่เมืองน่าอยู่นครแห่งความสุขด้วยฐานของความรู้และวิจัย คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบคิด “การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้” เป็นภาพรวมที่มีการเชื่อมโยงกระบวนการพัฒนาในทุกภาคส่วนของพื้นที่ครอบคลุมทุกประเด็นในการพัฒนา มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนของทุกกระบวนการภายใต้ชุดโครงการ **Lampang Learning City** โดยใช้ระยะเวลา 3-5 ปี ในการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่ง การเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อไปสู่เมืองแห่งความสุข สร้างสรรค์ และยั่งยืน ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ 4 ด้าน คือ

1. **ด้านการจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่านกระบวนการลำปางศึกษา** โดยเป้าหมายหลักเพื่อจัดทำศึกษาแผนที่ความรู้ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ (Lampang Learning City Mapping) ที่เป็นทั้ง Knowledge Sources Map/Knowledge Asset Map/Knowledge Structure Map ที่เป็นฐานข้อมูลชุดความรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม และ Mapping Lampang ในหลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการในการนำไปใช้ประโยชน์ของพื้นที่ และจัดทำระบบฐานข้อมูลกลางในรูปแบบ Open Data Platform บนเว็บไซต์ และ E-BOOK
2. **ด้านการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้** ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและ MOU ร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายและคณะทำงานลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ และจัดทำแผนแม่บทการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้
3. **ด้านการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองจัดกิจกรรมและรูปแบบการเรียนรู้** ครอบคลุมคุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ตามที่องค์การยูเนสโก โดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning - UIL) 1. การส่งเสริมการเรียนรู้ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา 2. การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน 3. การอำนวยความสะดวกให้มีการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงาน 4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ทันสมัย 5.การส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ และ 6. การสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง โดยยกระดับและพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ตามลักษณะจำเพาะของแต่ละพื้นที่ อาทิ
 - พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ 5 ย่านสำคัญของเมือง (สบตุ๋ย/ท่ามะโอ/กาดกองต้า/ปงสนุก/ตันธงชัย) เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
 - เส้นทางเรียนรู้เมืองลำปาง (เมืองเก่าที่ยังมีพลวัต/ พิพิธภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น/ วัดลำปาง/35 จุดประวัติศาสตร์ /แหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนสร้างสรรค์) เพื่อการเรียนรู้และเสน่ห์ในการท่องเที่ยว
 - กิจกรรมสร้างสรรค์เมืองแห่งการเรียนรู้ (ห้องสมุด/โรงเรียน/แหล่งเรียนรู้/พิพิธภัณฑ์/ชุมชนเรียนรู้) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

- วิทยาลัยแห่งการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ (ม.สวนดุสิต เปิดพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง University for all และท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้/ม.ราชภัฏ เกษตรเพื่อการเรียนรู้/ ม.ธรรมศาสตร์ สังคมแห่งการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม/ม.ราชภัฏ ลำปาง หัตถกรรมและอุตสาหกรรมเพื่อการเรียนรู้/มจร.ลำปาง ศาสนาศิลปะและวัฒนธรรม)

ซึ่งเป็นแนวทางที่นักวิจัยและนักพัฒนาจะนำไปพัฒนากรอบคิดในการวิจัยในพื้นที่ต่างๆ ที่สอดคล้องเชื่อมโยงในการพัฒนาในภาพรวมและตอบเป้าหมายในภาพรวมเดียวกัน

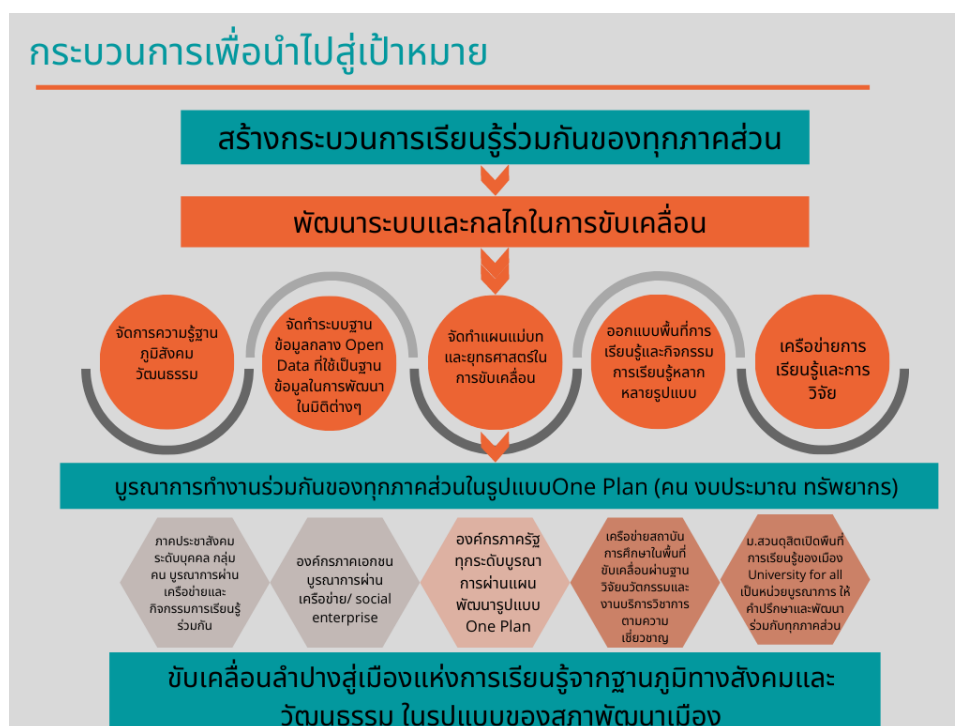
4. **ด้านยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยวิจัยและนวัตกรรมและข้อเสนอการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นวาระจังหวัด** โดยผ่านกระบวนการบูรณาการและเชื่อมโยงแผนพัฒนาของจังหวัดในรูปแบบ ONE PLAN เพื่อจัดทำแผนแม่บทลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้และสร้างสรรค์ ONE PLAN และสร้างเครือข่ายวิจัยเมืองแห่งการเรียนรู้ทั้งนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่และภาคประชาสังคมร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยและชุดโครงการเพื่อขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยวิจัยและนวัตกรรมที่เป็นแผนบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน

แผนภาพที่ 2 : เป้าหมายโครงการ Lampang Learning City ระยะเวลา 3-5 ปี

โดยกำหนดกรอบกระบวนการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมของการพัฒนา โดยเริ่มจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วน พัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนร่วมกัน การศึกษาต้องครอบคลุมหลากหลายมิติมีกระบวนการเชื่อมโยงทุกภาคีเครือข่ายผ่านรูปแบบกิจกรรมที่

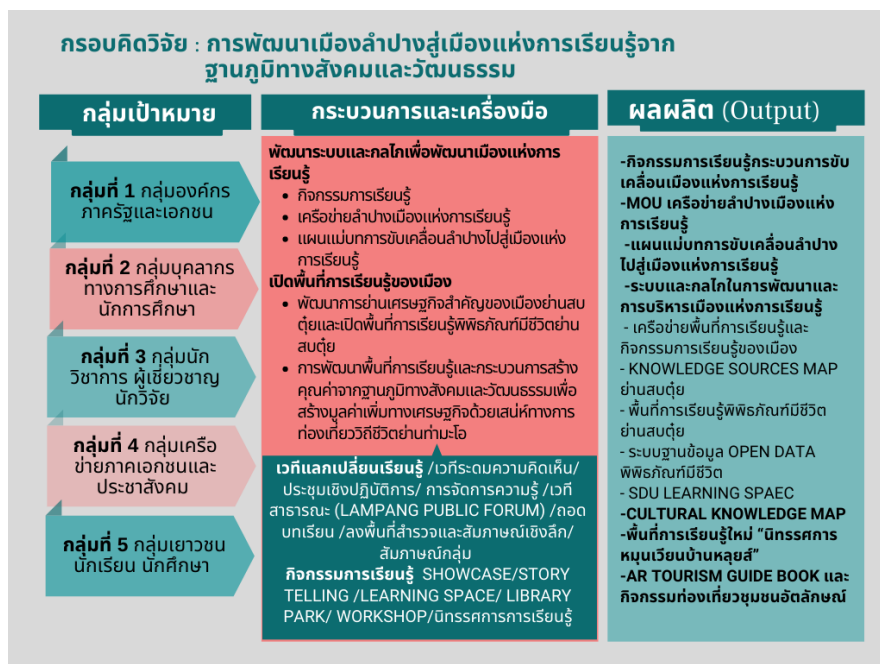
หลากหลาย เริ่มตั้งแต่เรียนรู้และรู้จักตัวเอง จัดการความรู้ภูมิสังคมวัฒนธรรมเพื่อเข้าใจภูมิอดีต พัฒนาการและภูมิอนาคต จัดทำระบบฐานข้อมูลกลาง Open Data เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาในมิติต่าง ๆ จัดทำแผนแม่บทและยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนจากฐานข้อมูลที่เป็นศักยภาพและความพร้อมที่แท้จริง ร่วมออกแบบพื้นที่การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการวิจัย กระบวนการขับเคลื่อนทั้งหมดเป็นรูปแบบการบูรณาการ ทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ทั้งคน งบประมาณ ทรัพยากรที่มีอยู่ในรูปแบบของ One Plan ภาคประชาสังคม ระดับบุคคล กลุ่มคน บูรณาการผ่านเครือข่ายและกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน องค์กรภาคเอกชน บูรณาการผ่านเครือข่าย/social enterprise องค์กรภาครัฐบูรณาการผ่านแผนพัฒนาในทุกระดับ เครือข่ายสถาบันการศึกษาในพื้นที่ขับเคลื่อนผ่านฐานวิจัยนวัตกรรมและงานบริการวิชาการ ตามความเชี่ยวชาญ ม.สวนดุสิตเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง University for all เป็นหน่วยบูรณาการ ให้คำปรึกษาและพัฒนาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาทุกภาคส่วน ซึ่งมีเป้าหมายนำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ในรูปแบบของสภาพัฒนาเมือง

แผนภาพที่ 3 : กระบวนการนำไปสู่เป้าหมายโครงการ Lamphang Learning City ระยะเวลา 3-5 ปี

จากกรอบคิด “การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้” ในภาพรวมของการพัฒนาเมือง ลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ นำไปสู่กรอบคิดในการวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นสร้างกลไกในการบริหารจัดการ สร้างกระบวนการและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ได้รูปแบบแนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นฐานในการต่อยอดในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ในมิติต่างๆ รวมทั้งได้พื้นที่นาร่องเพื่อการศึกษาและเป็นต้นแบบในการขยายพื้นที่การเรียนรู้ ในการขับเคลื่อนร่วมกัน โดยกำหนดชุดโครงการย่อยจำนวน 3

โครงการ ประกอบด้วย โครงการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ โดยในแต่ละโครงการเหล่านี้ จะมีการดำเนินการวิจัยในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อค้นหาและพัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนจังหวัดลำปางไปสู่รูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเติบโตของเมืองที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองลำปาง และเกิดการปรับเปลี่ยนให้ลำปางเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การบริหารจัดการเมืองลำปางที่มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นการเติบโตของเมืองลำปางอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ 4 : กรอบคิดวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม

4) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต (Output)

1. มีระบบและกลไกในการพัฒนาและการบริหารเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เปิดพื้นที่การเรียนรู้ 2 ย่านในเขตอำเภอเมือง ย่านสบตุ๋ยเกิดพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิต และย่านท่ามะโอเกิดพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิต
3. เกิดแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางที่เป็นที่รู้จัก เกิดภาพลักษณ์ของเมืองใหม่ที่มีเสน่ห์แห่งวิถีเมืองลำปาง คนลำปาง เมืองแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนฐานของภูมิทางสังคมวัฒนธรรม

4. ได้ระบบฐานข้อมูล Open Data ที่เผยแพร่ในรูปแบบเว็บไซต์ เว็บเพจ และ E-BOOK โดยมีรายละเอียด Data Catalog ตามแผนภาพ

แผนภาพที่ 5 : กรอบการนำเสนอระบบฐานข้อมูล Open Data

ผลลัพธ์ (Outcome)

1. เครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้
2. เกิดแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของพื้นที่เรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนา
3. เกิดเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเดิมเพื่อยกระดับและสร้างเสน่ห์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4. ชุมชนพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการพัฒนาพื้นที่ พัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมพัฒนาอาชีพทุกกลุ่มเป้าหมาย

ผลกระทบ (Impact)

1. ทุกภาคส่วนในจังหวัดลำปางเกิดความร่วมมือในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ และยึดเป้าหมายร่วมกันในการขับเคลื่อนพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้
2. พื้นที่เมืองแห่งการเรียนรู้จังหวัดลำปางได้รับการพัฒนาพื้นที่เมืองแห่งการเรียนรู้ตามองค์ประกอบของยูเนสโก

3. เกิดกระบวนการเชิงคุณค่าในกระบวนการเรียนรู้มีความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของร่วมในการจัดการทุนทางสังคมวัฒนธรรม
4. สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสนับสนุนการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนและจังหวัด

บทที่ 2

ทบทวนบริบทข้อมูล ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการวิจัยที่ต้องมีกลไกในการพัฒนาขับเคลื่อนในทุกมิติของสังคม ในการศึกษาจึงมีความจำเป็นในการทบทวนบริบทข้อมูลทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นลักษณะการบูรณาการศาสตร์ในหลายสาขาเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ด้านการพัฒนาเมือง กลไกการขับเคลื่อนในหลากหลายแนวคิด กระบวนการจัดการความรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ และกระบวนการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในศาสตร์แต่ละสาขาอย่างครบถ้วนและในทุกมิติ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในศาสตร์ต่างๆ ดังนี้

- แนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ “Learning City”
- แนวคิดทางการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs)
- แนวความคิดการพัฒนาชุมชนเมือง (Urban Development)
- แนวความคิดการลงทุนเพื่อการพัฒนาเมือง (City investment)
- หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
- แนวคิดการบริหารจัดการแบบความร่วมมือ (Collaboration Platform)
- พิพิธภัณฑ์มีชีวิต (Living museum)
- การจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรม
- การสร้างกระบวนการสร้างคุณค่า (Value Creation)
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ “Learning City”

การศึกษาคือสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะในโลกปัจจุบันที่ประชากรมีจำนวนเติบโตและเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลายก็นำมาซึ่งทั้งประโยชน์ต่อผู้คนในหลายด้าน แต่ก็อาจจะสร้างปัญหาให้กับอีกหลายส่วนเช่นกัน เพราะฉะนั้นแล้วการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมก็จะสามารถเป็นส่วนช่วยสำคัญให้มนุษย์สามารถมีความรู้ ความสามารถเท่าทันในการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันอีกทั้งยังสามารถช่วยให้ผู้คนเชื่อมโยงเข้าหากันเพื่อร่วมกันสร้างสังคมที่ดีกว่าได้ อีกปัจจัยที่จะทำให้การศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนได้ก็คือความสามารถในการศึกษาอย่างไม่สิ้นสุด หรือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) ที่ถือได้ว่าเป็นส่วนช่วยสำคัญให้ผู้คนสามารถปรับตัว และเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ตลอดเวลา เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ เมืองจึงกลายมาเป็นส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างการศึกษา การเรียนรู้ที่ครอบคลุม มีคุณภาพ และเกิดการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุดได้ เนื่องจากเมืองนั้นเป็นพื้นที่ที่รวบรวมข้อมูลความรู้ต่างๆ ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งหากมีการจัดการที่ดีและมีคุณภาพได้ เมืองนี้เองที่จะเป็นเหมือนห้องเรียนขนาดใหญ่ที่ผู้คนสามารถเรียนรู้ได้อย่างไม่สิ้นสุด

ตามทิวทัศน์การสหประชาชาติ (United Nations - UN) ได้ประกาศแนวทางร่วมกันในการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่จะเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากปี ค.ศ. 2015 (พ.ศ.2558) และสิ้นสุดลงภายในปี ค.ศ. 2030 (พ.ศ. 2573) แนวทางในการพัฒนานี้เน้นย้ำความสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืนในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม และหนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญของ SDGs นั้นคือเป้าหมายที่ 4 คุณภาพทางการศึกษา (Quality Education) ที่เน้นการพัฒนาการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วถึง และมีคุณภาพ อีกทั้งยังส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาอย่างไม่มีสิ้นสุดเพื่อทุกคน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ UNESCO (UNESCO Institute for Lifelong Learning - UIL) จึงสร้างเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับโลกของ UNESCO (UNESCO Global Network of Learning Cities - GNLC) เป็นที่มาของการสร้าง เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา ข้อดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายข้ออื่นๆ ตามมาด้วย

การพัฒนา “เมืองแห่งการเรียนรู้” หรือ “Learning City” ภาพฝันของการพัฒนาเมืองคุณภาพในอนาคต ตามความคาดหวังขององค์การยูเนสโก โดยเล็งเห็นว่า “หากโลกจะเดินไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องสร้างสังคม “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ให้เกิดขึ้น”

UNESCO Global Network of Learning Cities เป็นโครงการขององค์การยูเนสโกที่มุ่งหวังให้เมืองต่างๆ ในโลกเติบโตอย่างมีทิศทางและพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงจัดตั้งเครือข่ายระดับโลกขึ้นมาเพื่อช่วยรัฐบาลท้องถิ่น (เมือง) ในการพัฒนากลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรมในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ ด้วยการวางกฎเกณฑ์ที่รัดกุมเข้มงวด แต่เปิดกว้างและให้โอกาสเต็มที่กับรัฐบาลท้องถิ่นทุกประเทศ อันเป็นเสน่ห์สำคัญของโครงการนี้

วัตถุประสงค์ของการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ องค์การยูเนสโกได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกสร้างเมืองของตนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับพลเมือง ให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติใหม่ๆ ในหลากหลายบริบท เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยคุณลักษณะที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ จะต้องเป็นเมืองที่สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในทุกๆ ภาคส่วน เพื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน และที่ทำงาน มีการขยายโอกาสในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศทางการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มขีดความสามารถของแต่ละบุคคลและการทำงานร่วมกันของคนในเมือง รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ในคุณสมบัติของเมืองแห่งการเรียนรู้ (Key Features of Learning Cities) ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. ประโยชน์หลักจากการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ 3 ประการ ได้แก่ ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและการรวมกลุ่มทางสังคม การพัฒนาทางเศรษฐกิจและความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. คุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน การอำนวยความสะดวกให้มีการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงาน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ทันสมัย การส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ และการสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง
3. เงื่อนไขสำคัญที่เป็นพื้นฐานการสร้างเมืองแห่งความรู้ 3 ประการ ได้แก่ ความมุ่งมั่น และความเข้มแข็งของผู้นำการบริหารเมืองและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งการเคลื่อนย้าย และการใช้ทรัพยากร

ดังนั้น ในสาระสำคัญของแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) คือ เป็นหนึ่งในแนวคิดที่ส่งเสริมการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การยูเนสโก ในปัจจุบัน การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาในระบบแต่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ตลอดชีวิต หรือ Lifelong Learning

โดยเมืองซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน และศึกษา มีส่วนสำคัญในการสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในเมืองนั้นๆ แนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ (learning city) สนับสนุนให้เมืองเป็นแกนนำร่วมกับภาคส่วนต่างๆ สร้างและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาคนโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสังคมทุกมิติ เนื่องจากการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ เศรษฐกิจ สังแวดล้อม และสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น “เมือง” หรือชุมชน จึงเป็นผู้รับบทบาทโดยตรงในการทำหน้าที่นิเวศของการเรียนรู้ ในทุกที่ทุกเวลา

เมืองแห่งการเรียนรู้นั้นมีจุดเริ่มต้น และความหมายจากเอกสารสำคัญ 2 ฉบับนั้นคือ

1) ปฏิญญาปักกิ่งว่าด้วยการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ (Beijing Declaration on Building Learning Cities) เมื่อปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) ที่มีเนื้อหาในการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และรากฐานของเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยรากฐานที่สำคัญนั้นมีดังนี้

- 1.1 เพิ่มศักยภาพของประชาชนและความร่วมมือกันในสังคม
- 1.2 ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความเจริญทางวัฒนธรรม
- 1.3 ส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 1.4 ส่งเสริมการศึกษาที่ครอบคลุมทั่วถึงในระบบการศึกษา
- 1.5 เสริมสร้างการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน
- 1.6 อำนวยความสะดวกในด้านพื้นที่การเรียนรู้
- 1.7 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่
- 1.8 พัฒนาคุณภาพการศึกษาเรียนรู้
- 1.9 สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ประชาชน
- 1.10 เสริมสร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 1.11 พัฒนาการบริหารจากภาครัฐและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 1.12 ยกกระตือรือร้นและการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในเมืองแห่งการเรียนรู้

สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวถึงลักษณะของเมืองแห่งการเรียนรู้ของ ผศ.ดร.นิรมล เสรีสกุล ผู้อำนวยการศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC-CEUS) ที่ได้สรุปว่าเมืองแห่งการเรียนรู้ควรมีคุณสมบัติ 5 ประการ ได้แก่

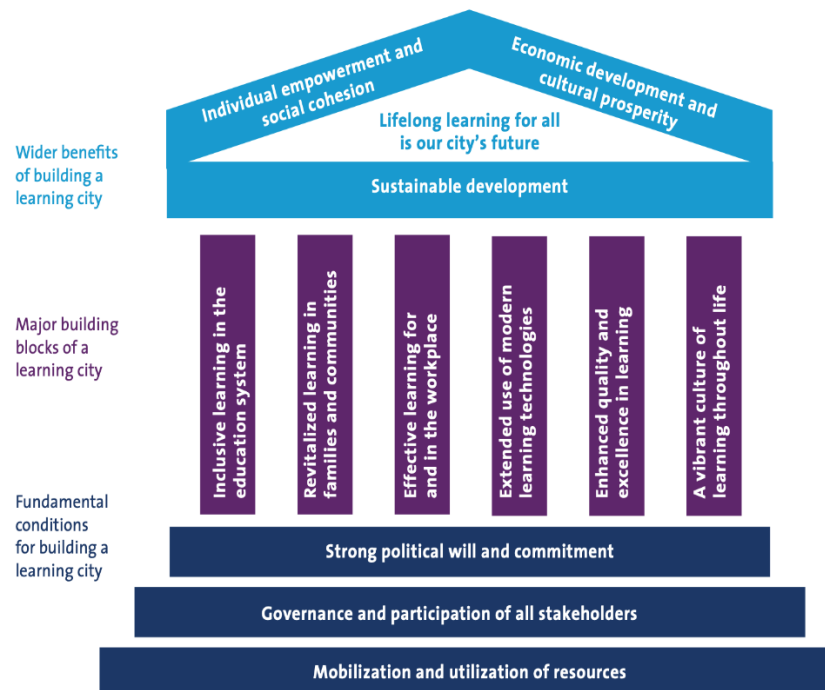
1. การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้และการอ่านที่เข้มแข็ง
2. การเป็นเมืองมีอำนาจในการตัดสินใจและจัดการตนเอง
3. การมีโครงสร้างการปกครองที่มีการกระจายอำนาจให้เมือง
4. การมีชุมชนและภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง
5. การมีลักษณะความเป็นเมืองสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์หรือ Human scale/walkable

โดยที่แต่ละชุมชนจำเป็นต้องมี “พื้นที่” สำหรับการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนที่สามารถทำให้ “ทุกคน” ในสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และสมรรถนะของความเป็นพลเมืองเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งได้ยกตัวอย่างของเมืองแห่งการเรียนรู้หลายแห่งทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นในยุโรปและเอเชียโดยเฉพาะ “ญี่ปุ่น” สามารถยกระดับสังคมเรียนรู้ กลายเป็นฐานขับเคลื่อนเศรษฐกิจแบบยั่งยืนให้แก่ชุมชนจริงมาแล้ว “เมืองเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ และยังมีการส่งต่อข้อมูลหรือความรู้ในท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ในญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการอ่านที่เข้มแข็งมาตั้งแต่สมัยเอโดะ คนญี่ปุ่นอ่านตลอดเวลาเพราะหนังสือมีราคาถูก ทุกคนเข้าถึงได้ และยังมีวัฒนธรรมการจดบันทึกที่ยาวนาน นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังใช้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แกนกลางในการจัดทำเมืองการเรียนรู้ แบ่งปันความรู้ กลั่นความรู้มาสร้างอาชีพสร้างเศรษฐกิจ สร้างภูมิปัญญาในชุมชน” ตัวอย่างความสำเร็จหนึ่งที่เกิดจากการพัฒนาดังกล่าว คือการต่อยอดแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ที่เรียกว่าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ซึ่งประเทศไทยเราได้นำเอาแบบอย่างมาใช้นั่นเอง

นอกจากนี้ ผศ.ดร.นิรมล เสรีสกุล ยังให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม จากการศึกษาการจัดการผังเมืองของ UddC พบว่า ที่ผ่านมามีประเทศไทยมุ่งเน้นการจัดการเมืองในเชิงพื้นที่ เป็นหลัก เช่นการจัดวางผังโรงเรียนให้สามารถเดินเข้าถึงได้ การพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความสมดุล เป็นต้น โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือต้องการให้ทุกคนสามารถเข้าถึงระบบการศึกษา ซึ่งฟังดูก็น่าจะเป็นการจัดการที่เหมาะสม ทว่าปัจจุบันเพียงแค่นี้ “การศึกษา” ทัวถึงอาจไม่เพียงพอ “โลกกำลังต้องการคนที่มีทักษะความสามารถมากกว่าที่ระบบการศึกษาผลิตออกมา นั่นคือคนที่สามารถวิเคราะห์ แก้ปัญหา และมีความยืดหยุ่นเป็นต้น เหล่านี้คือทักษะอันพึงประสงค์ที่โลกศตวรรษใหม่ต้องการ ความรู้ที่ใช้ในปัจจุบันแตกต่างกับความรู้ในอดีตที่ผ่านมา พลเมืองยุคใหม่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เราจึงต้องสร้างสังคมที่ส่งเสริมเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาและสามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงโลกแบบ Digitalization” และ “หากถามว่าเมืองแบบไหนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ ถ้าเรานำกรอบ Learning City ของยูเนสโกมาเป็นแนวทางการพัฒนาเมือง จะพบว่าทิศทางการพัฒนาเมืองวิถีใหม่นี้จะขยับห่างจากการพัฒนาเชิงกายภาพทันที” เพราะการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ไม่ใช่การพัฒนาเฉพาะทางกายภาพ ดังนั้น นอกจากศาสตร์การวางผังเมือง จำเป็นต้องใช้ศาสตร์หลากหลายในการจัดการชุมชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพ “คน” ที่อยู่ในเมืองนั้น ให้เป็นพลเมืองต้นการเรียนรู้ไปด้วย

“การลงทุนเมืองแห่งการเรียนรู้ ไม่ใช่การลงทุนการศึกษาในระบบหรือสถานศึกษาเท่านั้น เราสามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ หรือปรับปรุง Learning Facility ให้เชื่อมโยงกับในระบบ การศึกษาเดิมได้ ไม่จำเป็นต้องสร้างใหม่เสมอไป”

2) Key Features of Learning Cities

จากรูปแสดงให้เห็นคุณลักษณะสำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากรากฐานของเมืองแห่งการเรียนรู้ในปฏิญญาปักกิ่งว่าด้วยเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยนำรากฐานดังกล่าวมาจัดหมวดหมู่เพื่ออำนวยความสะดวกดังนี้

2.1 ส่วนฐานล่าง นั่นคือ เจาะลึกสำคัญในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยการยกระดับการรวบรวมและการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในเมืองแห่งการเรียนรู้ พัฒนาการบริหารจากภาครัฐและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 ส่วนเสากลาง นั่นคือ โครงสร้างหลักของเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาที่ครอบคลุมทั่วถึงในระบบการศึกษาเสริมสร้างการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน พื้นที่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ พัฒนาคุณภาพและความเป็นเลิศในการศึกษาเรียนรู้ และวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.3 ส่วนสุดท้าย หรือส่วนคานบน นั่นคือ ประโยชน์ที่จะได้รับการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ศักยภาพของประชาชนและความร่วมมือกันในสังคม การพัฒนาทางเศรษฐกิจและความเจริญทางวัฒนธรรม และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ซึ่งตามนิยามของ UIL และเอกสารทั้งสองฉบับจะสามารถสรุปได้ว่า เมืองแห่งการเรียนรู้คือเมืองที่เสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ภายในเมืองของตน โดยผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อให้ประชาชนได้รับการส่งเสริมศักยภาพของตนเอง การอำนวยความสะดวก

ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งหมดเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต หรือกล่าวโดยง่ายนั่นคือ เมืองแห่งการเรียนรู้คือเมืองที่เสริมสร้างการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุดให้กับทุกคนสำหรับความพร้อมสู่โลกอนาคต

โดยสิ่งสำคัญคือการตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนยังคงเป็นจุดหมายสำคัญของการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ เพราะดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เมืองเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งด้านข้อมูล ผู้คน หรือเศรษฐกิจ เมืองจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่สำคัญมากที่สุดพื้นที่หนึ่งในการสร้างบรรยากาศ และวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้สำหรับโลกอนาคต และแนวทางในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ก็เป็นเหมือนแม่แบบสำคัญในการนำไปปรับใช้ในการพัฒนาเมืองให้มีความน่าเรียนรู้ต่อไปได้

คุณลักษณะที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ จะต้องเป็นเมืองที่สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในทุก ๆ ภาคส่วน เพื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในที่ทำงาน
4. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเรียนรู้
5. ส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศทางการเรียนรู้
6. ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เกณฑ์การเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ มีเกณฑ์การประเมิน 3 ประการ ได้แก่

1. การขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ (การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน) โดยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. แนวทางเพื่อนำไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ (การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต) ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน อำนวยความสะดวกให้มี การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงาน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ทันสมัย ส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้ และสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง
3. เงื่อนไขพื้นฐานในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ (การบริหารจัดการเชิงนโยบาย และการขับเคลื่อนเชิงระบบอย่างมีส่วนร่วม) ประกอบด้วย การมีเจตจำนงและความมุ่งมั่นทางการเมืองที่เข้มแข็ง พัฒนาระบบธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม และสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดทางการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs)

สถานะของประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจไทย ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ ทั้งในด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการผลิต แต่อย่างไรก็ตามในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา หรือในช่วงของแผนยุทธศาสตร์ฯ 10 และ 3 ปีแรกของแผนยุทธศาสตร์ฯ 11 เศรษฐกิจมีการชะลอตัวและเริ่มแสดงให้เห็นข้อจำกัดของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจไทยมีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในฐานะประเทศรายได้ปานกลางอย่างถาวรมากขึ้น โดยเฉพาะภายใต้เงื่อนไขการลดลงของกำลังแรงงาน ขาดการลงทุนที่เพียงพอ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการปรับโครงสร้างการผลิตล่าช้า ในส่วนทางด้านสังคมนั้น โครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย แต่ยังพบปัญหาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของประชากรในทุกช่วงวัย ขณะที่ครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีขนาดลดลงและมีรูปแบบที่หลากหลาย สถานการณ์ความยากจนมีแนวโน้มลดลงแต่ยังมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และระหว่างกลุ่มคน สังคมไทยเผชิญกับความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและมีแนวโน้มเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น ถึงแม้คนไทยมีความมั่นคงทางสังคมมากขึ้นแต่ยังมีปัญหาเชิงคุณภาพทั้งด้านสุขภาพ การเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม แต่ทั้งนี้ประเทศไทยยังมีชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วยตนเองได้ดีขึ้น (Harvard Asia Consulting, ม.ป.ป.)

กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะเวลายาวนาน ในระดับสากลและมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อย่างแน่ชัดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้เป็นกรอบแนวคิดการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลของระหว่างความต้องการทรัพยากรพื้นฐานกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมและเนื่องด้วยปัจจุบันความเป็นเมืองมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องอันเกิดจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีกรอบแนวคิดการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนเพิ่มขึ้นในระดับสากล โดยมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของประชาคมโลกร่วมกัน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) 2030 ดังรูปที่ 6

แผนภาพที่ 6 : เป้าหมายของ Sustainable Development Goals (SDGs) 2030

ที่มา : <https://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals : SDGs) ตั้งแต่เดือนกันยายนปี พ.ศ. 2558 ถึง เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย (Goals) 169 เป้าประสงค์ (Target) ประกอบด้วย

เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกที่

เป้าหมายที่ 2 จัดความหิวโหย บรรลุเป้าหมายมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการและสนับสนุน การทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุมและส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้และมีการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยาและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและครอบคลุมและการจ้างงานเต็มอัตราและงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียม

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 ดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอื่นๆ อย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 15 ปกป้องฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16 สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคนและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและมีความครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการนี้ทางคณะทำงานจึงตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้และการพัฒนาตามกรอบแนวคิดนี้อย่างยิ่ง จาก 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ดังกล่าวนั้น มี 1 เป้าหมายที่สอดคล้องกับภารกิจของโครงการนี้ ได้แก่ เป้าหมายที่ 11 การทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน โดยเป้าหมายนี้

1) สร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงที่อยู่อาศัยและการบริการ พื้นฐานที่พอเพียงปลอดภัย ในราคาที่สามารถจ่ายได้และยกระดับชุมชนแออัด ภายในปี 2573

2) จัดให้มีการเข้าถึงระบบคมนาคมขนส่งที่ยั่งยืน เข้าถึงได้ปลอดภัย ในราคาที่สามารถจ่ายได้สำหรับทุกคน พัฒนาความปลอดภัยทางถนนโดยการขยายการขนส่งสาธารณะ และคำนึงเป็นพิเศษถึงกลุ่มคนที่อยู่ในสถานการณ์ที่เปราะบาง ผู้หญิง เด็ก ผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย และผู้สูงอายุ ภายในปี 2573

3) ยกระดับการพัฒนาเมืองและขีดความสามารถให้ครอบคลุมและยั่งยืน เพื่อการวางแผนและการบริหารจัดการการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อย่างมีส่วนร่วม บูรณาการและยั่งยืนในทุกประเทศภายในปี 2573

4) เสริมความพยายามที่จะปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก

5) ลดจำนวนการเสียชีวิตและจำนวนคนที่ได้รับผลกระทบและลดการสูญเสียโดยตรงทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของโลกที่เกิดจากภัยพิบัติ ซึ่งรวมถึงภัยพิบัติที่เกี่ยวกับน้ำ โดยมุ่งเป้าปกป้องคนจนและคนที่อยู่ในสถานการณ์ที่เปราะบางภายในปี 2573

6) ลดผลกระทบทางลบของเมืองต่อสิ่งแวดล้อมต่อหัวประชากร โดยรวมถึงการให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อคุณภาพอากาศและการจัดการของเสียของเทศบาลและอื่นๆ ภายในปี 2573

7) จัดให้มีการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียวที่ปลอดภัยครอบคลุมและเข้าถึงได้ โดยถ้วนหน้าโดยเฉพาะผู้หญิง เด็ก คนชรา และผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย ภายในปี 2573

3. แนวความคิดการพัฒนาชุมชนเมือง (Urban Development)

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็ว ความเป็นเมืองได้กำกับด้วยจำนวนและความหนาแน่นของประชากรตามการขยายตัวของประชากรทั้งจากการเติบโตและการเคลื่อนย้ายประชากร (Oxford University Press, 2010) หากพิจารณาชุมชนเมืองว่ามาจากชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นเมือง ย่อมกล่าวได้ว่า การออกแบบชุมชนเมืองนั้นมีจุดเน้นที่ต่างจากสถาปัตยกรรมผังเมืองโดยในกระบวนการเป็นเมืองนั้น ความสำคัญอยู่ที่ประชาชนซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนและจำเป็นต้องสร้างความเป็นชุมชนจากการสร้างรู้สึกเป็นเจ้าของด้วยการกำหนดอาณาเขตและความรู้สึกอยู่ร่วมกัน มีพื้นที่ส่วนใช้สอยสาธารณะเพื่อการทำกิจกรรมร่วมกัน เมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็วและอย่างต่อเนื่องย่อมต้องคงความน่าอยู่อาศัย (Livability) และความยั่งยืน (Sustainability) ที่เป็นปัญหาที่แต่ละเมืองต้องมีการวางแผนการออกแบบและการบริหารจัดการที่จัดเป็นแกนของการออกแบบและพัฒนาชุมชนเมืองสาระสำคัญนั้นจะอยู่ที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมควบคุม ภูมิสถาปัตยกรรมควบคุม ครอบคลุมไปถึงการ

สร้างสรรค์ความน่าอยู่อาศัยและความยั่งยืนในระบบนิเวศวิทยา ส่วนมิติทางด้านการวางแผนและผังเมืองยังคงอยู่กับนโยบายและการกำหนดเขตและการใช้ประโยชน์พื้นที่ของเมือง ที่สำคัญนั้น กลไกพัฒนาเมือง/บริษัทพัฒนาเมืองร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้เกิด Urban solution เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย (วิลลิสทรี หรยางกูร, 2559)

การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนนั้นจะต้องสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นปัจจุบันและในอนาคต เพราะเมืองส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประชากร สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม สาเหตุเพราะประชากรมีการโยกย้ายไปสู่เมืองที่เจริญกว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสู่เมืองยั่งยืนของเมือง โดยเฉพาะปัญหาการเจริญเติบโตของประชากรในเขตที่เร็วเกินไปซึ่งมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถในการรองรับของเมือง เช่น ระบบสาธารณูปโภคและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ตามแนวคิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนจะทำให้ทราบถึงแนวทางหรือกำหนดทิศทางการวางแผนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองหรือพัฒนาเมืองให้เกิดความยั่งยืน (Sustainable Development) (สุรธนา คำยา, 2557) จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี รวมถึงกรณีศึกษาพบว่าองค์ประกอบของเมืองการศึกษาอย่างยั่งยืนนั้นประกอบไปด้วย

- 1) จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นที่จะนำมาสู่ลักษณะการขยายตัวของเมืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

- 2) การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน เน้นการใช้งานเป็นหลัก เช่น การสร้างบ้านเพื่ออยู่อาศัยกับการสร้างบ้านเพื่อประกอบกิจการร้านค้าควบคู่กับการอยู่อาศัย

- 3) ระบบการสัญจรภายในเมือง (Urban Transportations) เน้นให้ความสำคัญกับระบบการสัญจรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ทางเท้า ทางจักรยาน ระบบการขนส่งมวลชน

- 4) ระบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructures) มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ระบบการสื่อสารที่ดี มีสาธารณูปการ สถานบริการ สาธารณสุข สถานตำรวจ ฯลฯ ที่มีเพียงพอต่อจำนวนประชากร

- 5) การบริการสาธารณะ (Public Services) ระบบการบริการภายในเมืองการศึกษาที่ยั่งยืน สถานที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องบริการอินเทอร์เน็ต ร้านถ่ายเอกสาร ร้านอุปกรณ์เครื่องเขียน แหล่งเรียนรู้สถานที่พักผ่อน สวนสาธารณะ สนามกีฬา

การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องทำกันอย่างต่อเนื่องอย่างมีระบบ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนี้จึงจำเป็นต้องใช้เวลาและต้องอาศัยกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง อีกทั้งเป็นวิธีการที่ใช้ความสามารถของประชาชนและความร่วมมือระหว่างประชาชนและรัฐบาลในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนจะเป็นแผนงานหรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้นตามหลักการพัฒนาเพื่อนำแผนงานหรือโครงการปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยคนในชุมชนนั่นเอง จึงสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนนั้น คือ

1) การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศน์

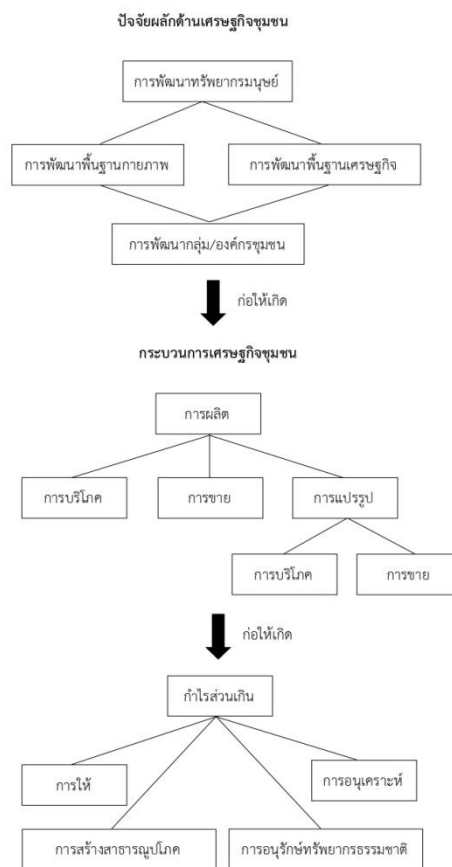
2) การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับกฎระเบียบของประชาคมโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพที่ดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

3) มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาในทุกระดับอย่างสมดุล และประชาชนทุกภาคส่วนเองต่างยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. แนวความคิดการลงทุนเพื่อการพัฒนาเมือง (City investment)

1) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ในสภาพความเป็นจริงแล้วเศรษฐกิจชุมชนมักจะถูกมองว่าเป็นเศรษฐกิจนอกระบบเท่านั้น ทั้งๆ ที่ควรถือว่าเศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจในส่วนรวมของประเทศ หากพิจารณากันให้ดีจะพบว่าระบบเศรษฐกิจชุมชนนี้มีสัดส่วนแรงงานมากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานทั้งประเทศ แต่เมื่อคิดรายได้ที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจชุมชนกลับพบว่ามีค่าน้อยกว่าเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมที่กระจุกตัวอยู่แต่เฉพาะในเมืองหรือศูนย์กลางความเจริญเท่านั้น ซึ่งระบบเศรษฐกิจส่วนนี้ได้ดึงเอาประชาชนจากชุมชนในชนบทเข้าไปเป็นแรงงาน เพื่อขับเคลื่อนความเจริญให้กับศูนย์กลางความเจริญดังกล่าวเป็นสำคัญ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมากสำหรับประเทศกำลังพัฒนา เพราะถ้าหากเศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคง แข็งแรง จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของทั้งประเทศมีความมั่นคง แข็งแรง ตามไปด้วย โดยทั่วไปแล้วแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนนี้มีที่มาสำคัญอยู่อย่างน้อยสองแนวคิด ได้แก่ แนวคิดของมหาตมะคานธีที่สนับสนุนให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจหมู่บ้าน โดยเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าหรือทดแทนการซื้อจากตลาด เน้นการลดรายจ่ายในครัวเรือนให้เหลือน้อยลงซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มรายได้ที่มองไม่เห็นให้กับครัวเรือนนั่นเอง นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ชุมชนมีการพึ่งพาตนเอง (สุพร ภาโชติศิริ, 2560) ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 7 การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ที่มา : แนวทางการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, โดย สุพร นาโชติศิริ, 2560

ด้วยธรรมชาติของนักลงทุนที่ต้องการแสวงหากำไรสูงสุด ทำให้การตัดสินใจลงทุนมักขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) โครงการที่มีต้นทุนต่ำกว่า (Cost Saving) 2) ความเชื่อมั่นของนักลงทุน (Investor's Sentiment) และ 3) ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Return) ถ้าจะให้ภาคเอกชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้น การพิจารณาความพร้อมของท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวอาจไม่พอ ภาครัฐจำเป็นต้องวางบทบาทของตนเองให้เหมาะสม โดยให้การสนับสนุนด้านต่างๆ ตามความจำเป็นหรือมีมาตรการสร้างแรงจูงใจที่ดึงดูดให้ภาคเอกชนมาลงทุนทั้งแรงจูงใจที่เป็นตัวเงิน (Monetary Incentive) และไม่เป็นตัวเงิน (Non-Monetary Incentive) ซึ่งจะเป็นการสร้าง Ecosystem ที่เอื้อต่อการลงทุนและทำให้นักลงทุนเกิดความเชื่อมั่นและเล็งเห็นถึงความน่าสนใจของการลงทุนในโครงการ โดยแรงจูงใจที่เป็นตัวเงิน ปัจจุบันภาครัฐได้ให้การสนับสนุนผ่านการสร้างแรงจูงใจที่เป็นตัวเงินจากมาตรการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment : BOI) ในลักษณะของการให้สิทธิประโยชน์หลักทางภาษีสำหรับโครงการที่จะพัฒนาเมืองให้เป็น Smart City เนื่องจากภาครัฐเล็งเห็นว่าโครงการดังกล่าวจะช่วยตอบโจทย์ปัญหาการลงทุนต่ำของไทยได้ อีกทั้งยังช่วยให้เศรษฐกิจไทย เติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ภาครัฐจึงได้กำหนดให้มีการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีอากรขาเข้า เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ โดยเมืองที่มีแผนการลงทุนจะต้องได้รับการรับรองจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจ

ดิจิทัล (Digital Economy Promotion Agency : DEPA) ก่อนยื่นขอสิทธิประโยชน์ทางภาษีจาก BOI ซึ่งถ้ามีแผนพัฒนาเมืองไม่ครบ 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคมนาคมขนส่ง, ด้านวิถีชีวิต, ด้านเศรษฐกิจ, ด้านประชากร, ด้านสิ่งแวดล้อม, ด้านธรรมาภิบาล, ด้านพลังงาน จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเพียง 5 ปี แต่หากมีแผนพัฒนาเมืองครบทุกมิติจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลถึง 8 ปี นอกจากนี้ ภาครัฐยังให้ความช่วยเหลือด้านตัวเงินผ่านการร่วมลงทุน (PPP) สำหรับเมืองที่ภาคเอกชนยังไม่มีความพร้อมด้านเงินทุน รวมทั้งการมีมาตรการจูงใจหรือการให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมจาก ภาครัฐจะเป็นแรงสนับสนุนสำคัญให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนได้มากขึ้น และในส่วน แรงจูงใจที่ไม่เป็นตัวเงิน

2) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

สำหรับแนวคิดการพัฒนาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นการพัฒนาที่ ดำเนินการไปตามขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้น โดยจะต้องพัฒนาความพร้อมใน ด้านต่าง ๆ ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสมจึงจะก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นมาได้ ในขณะที่กลุ่มที่สองนั้น การ พัฒนาจะเกิดขึ้นได้นั้นไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการไปตามขั้นตอน การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการ กระตุ้นหรือมีการชักนำด้วยปัจจัยสนับสนุนที่ใช้ในการพัฒนา เช่น ปัจจัยทุนที่ได้จากการสะสมมาก่อน โดยแนวคิดนี้มีความเชื่อว่าความพร้อมสำหรับการพัฒนาเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาได้ เนื่องจากแนวคิดนี้เชื่อ ว่าประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถสร้างความพร้อมได้ตามความต้องการของนักพัฒนาที่เข้าไป ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา แนวทางในการพัฒนาชุมชนนั้นยังสามารถแบ่งแยกให้เห็นข้อแตกต่างได้ อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถแบ่งความสำคัญได้ 2 แนวทาง ดังนี้

2.1) การพัฒนาชนบทแบบไม่มีความสมดุล ได้แก่ การพัฒนาจากบนลงล่าง (Top - down Development) การพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom - up Development) และการพัฒนาแบบ ทฤษฎีฝนหล่นจากฟ้า (Trickle Down Effect Theory)

2.2) การพัฒนาชนบทแบบสมดุล เป็นลักษณะการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (Self Help Development) และการพัฒนาชนบทแบบ การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation Development) สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนของประเทศไทยนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความศรัทธาในตัวคนที่อยู่ในชุมชนว่าเป็นทรัพยากร ที่มีความสำคัญที่สุด การเปิดโอกาสให้ผู้คนเหล่านั้นมีโอกาสในการเรียนรู้แลกเปลี่ยนทัศนคติและพัฒนา ขีดความสามารถให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างดี ดังนั้นการพัฒนาพลังขีด ความสามารถของคนในชุมชนทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ ของคนในชุมชนโดยรวม เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นหากต้องการให้ เศรษฐกิจของชาติมีความเจริญรุ่งเรืองจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจในระดับล่างหรือ เศรษฐกิจชุมชนขึ้นมาก่อน เมื่อเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านเกษตรกรรมอุตสาหกรรมบริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิตได้รับการ พัฒนาอย่างถูกต้องและมีความเข้มแข็ง ในท้ายที่สุดเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศจะได้รับการ พัฒนาให้มีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนตามมาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะต้อง มาจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจชุมชนของตนเอง เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด มีส่วนร่วมในการทำ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ทั้งนี้จะต้อง

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถและทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่หรือชุมชน สามารถจัดหามาได้ตาม ศักยภาพของตนเอง

รูปแบบการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ประการทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศ อาทิ แนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวใน ตลาดโลก ภาวะการแข่งขันความเสี่ยง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผล กระทบต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ยังคงอยู่บนความไม่แน่นอน ทั้งจากภัยธรรมชาติ โรคระบาด เช่น Covid-19 หรือความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจและการเมืองของ หลายประเทศทั่วโลก ประกอบกับการพัฒนาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวไทยยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอีก มากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวโลกและการท่องเที่ยวไทย แต่ใน ขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ความ สะดวกสบายในการเดินทางและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามกระแสของโลกาภิวัตน์ทำ ให้แนวโน้มของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์ และสร้างโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยซึ่งประเด็นสำคัญที่ควรจะมีการ พิจารณา คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเดินมาถูกทิศถูกทางแล้วหรือไม่ สามารถ พัฒนาการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนได้อย่างไร

ดังนั้น หากประเทศไทยยังจำเป็นต้องอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อเป็นการ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจหลักให้กับประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้และ การจ้างงานเพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนและสังคมไทย ฉะนั้นรูปแบบในการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยววิถีไทยในปัจจุบันยังคงต้องมีการพัฒนาในระดับนโยบายและมีการทบทวน แผนการพัฒนาร่องการท่องเที่ยววิถีไทย พัฒนาเมือง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จากข้อมูลผลการ ประเมินคุณภาพการท่องเที่ยววิถีไทย เมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็น รูปธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการทบทวนทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงของ ศักยภาพและโอกาสในความเป็นไปได้ในการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในประเทศ ไทย เพื่อเป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืนนั่นคือการนำประเทศไทยไปสู่ ยุคความของความมั่นคงและยั่งยืนอย่างเต็มรูปแบบ

จากข้อมูลดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นแผนนโยบายหรือแนวทางการ ดำเนินนโยบายเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในระดับยุทธศาสตร์ที่คณะทำงานคาดหวังว่าจะเป็นอีกแนวทาง หนึ่งในการพัฒนาเมืองลำปางเพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งข้อมูลในการศึกษานั้นได้จาก การศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวและการ ท่องเที่ยววิถีไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ประเทศไทยดำเนินการผ่านมาแล้วต้องการพัฒนาเศรษฐกิจใน ระดับชุมชน ซึ่งคณะทำงานได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับเศรษฐกิจในระดับประเทศหรือระดับมห ภาคที่เกิดจากการสร้างรายได้ผ่านการพัฒนาเมืองในกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยววิถีไทย ซึ่งการท่องเที่ยววิถีไทยนั้นเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเกิดจากองค์ประกอบหลัก ได้แก่ นักท่องเที่ยว แหล่ง ท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพ ระบบการจัดการห่วงโซ่ อุปทาน (Supply Chain) ที่ครบวงจร ระบบการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานเพื่อเพิ่มช่องทางใน การเข้าถึงการท่องเที่ยววิถีไทย นักท่องเที่ยวซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวิถีไทยในเมืองเก่านั้นเป็นการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฉะนั้นนักท่องเที่ยวควรเป็นกลุ่มของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน จึงถือว่าเป็นนักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพควรคู่กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและเป็นการรักษาแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย จากปัจจัยทั้งหลายนั้นถือเป็นปัจจัยที่ไม่คงที่และล้นแต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองทั้งสิ้น ซึ่งจะส่งผลโดยตรงกับการสื่อสารเป็นอย่างมาก ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีไทย การพัฒนาเมืองก็สามารถแพร่หลายได้ง่ายมากขึ้น สามารถส่งถึงนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้โดยตรงและมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์และสร้างโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองลำปางด้วย แต่เนื่องด้วยการท่องเที่ยววิถีไทยนั้นไม่ได้เน้นการท่องเที่ยวเชิงปริมาณเป็นหลัก สิ่งที่เน้นหนักในการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นเน้นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในวัฒนธรรมของเมือง ไม่ว่าจะเป็น สิ่งสัมผัสได้ทางรูปธรรมเท่านั้นหรือสัมผัสได้ทางนามธรรมเท่านั้น แต่ทั้งหมดเพื่อต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวด้วยความตั้งใจและเกิดการท่องเที่ยวซ้ำ เมื่อนั้นการท่องเที่ยววิถีไทยจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป เนื่องด้วยรายได้จากการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรงซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจหลักให้กับประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้และการจ้างงานเพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนและสังคมไทยและแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยนั้นก็ยังคงอยู่คู่กับวิถีแห่งความเป็นคนในชุมชน การท่องเที่ยววิถีไทยก็ยังสร้างรายได้ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้กับประเทศไทยได้อย่างยั่งยืนสืบไป

5. หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, 2553)

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยน การตีพิมพ์ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4. ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

ระดับของการมีส่วนร่วม

รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแบ่งได้หลายวิธี หลายระดับ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่งปัจจัย หลักของลักษณะการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับภาครัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายกิจกรรม หรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยระดับของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in Planning) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และความต้องการในการพัฒนาสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย การสร้างความเข้าใจและพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) ระดับนี้เป็นการร่วมกันจัดทำกิจกรรมหรือการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ของชุมชนร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) เป็นการนำกิจกรรมที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ตามแผนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ผลที่ได้รับเป็นการเพิ่มระดับการพึ่งพาตนเอง และการขีดความสามารถของชุมชน

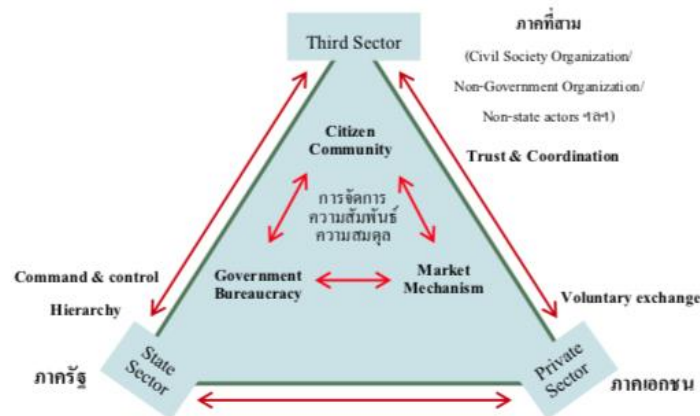
4. การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) เป็นการกระจาย ผลประโยชน์จากการพัฒนาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเสมอภาค ผู้ได้รับผลประโยชน์ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดย ประโยชน์ที่ได้รับจะมีความแตกต่างกันตามสถานภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพียงใด เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ และหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ในการดำเนินการได้ สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวังจะมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

6. แนวคิดการบริหารจัดการแบบความร่วมมือ (Collaboration Platform)

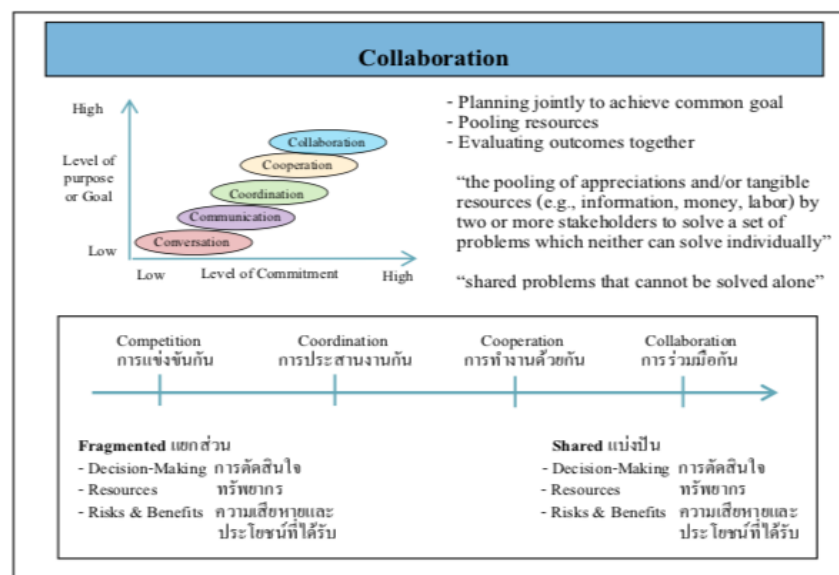
ในปัจจุบันการบริหารได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพปัญหาสาธารณสุขของประเทศที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในภาครัฐด้วยกันเองและระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่นๆ การแก้ไขปัญหา ร่วมกันระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนอื่นในลักษณะแบบเครือข่ายนั้นเป็นการทำงานเพื่อจัดระเบียบ และสานพลังของกลไกทุกฝ่ายเข้าด้วยกันในการตอบสนองความต้องการของประชาชนและแก้ไข

ปัญหาของบ้านเมืองที่มีความซับซ้อนและเป็นพลวัตมากขึ้น โดยประสานการทำงานหรือเปิดทางเลือกให้แก่ภาคส่วนอื่นๆ ในสังคมที่ไม่ใช่ภาครัฐ อาทิ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน และประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองทั้งในแง่ทางตรงและทางอ้อม (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553) ดังแผนภาพที่ 8

แผนภาพที่ 8 ความสัมพันธ์ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน
ที่มา : ทศพล ศิริสัมพันธ์ (2553)

ระดับการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ จะต้องอยู่ในระดับที่สูงขึ้นไปกว่าการประสานงานหรือการทำงานร่วมกันตามปกติ แต่จะต้องมีการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน มีการระดมและนำเอาทรัพยากรทั้งที่มีตัวตน (Tangible) และไม่มีตัวตน (Non-tangible) เข้ามาแบ่งปันและใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีการยอมรับความเสี่ยงและการรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 9 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบร่วมมือ (Collaboration platform theory)
ที่มา : ทศพล ศิริสัมพันธ์ (2553)

ความร่วมมือภาคเอกชนที่ผ่านมา ธุรกิจเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและเข้ามามีบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมมากขึ้น จะเห็นได้จากกระแสแนวความคิดในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate social responsibility หรือ CSR) ความเป็นพลเมืองของบริษัท (Corporate citizenship) รวมถึงการสร้างคุณค่าร่วม (Corporate shared values หรือ CSV) เป็นต้น แต่ก็ยังเป็นไปในลักษณะของการที่แต่ละบริษัทต่างดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมกับชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือในบางพื้นที่เป็นการเฉพาะ การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามามีส่วนร่วมในการนั้นให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ซึ่งต้องมีการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกชั้น ไม่ว่าจะเป็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การกระทำของคนเหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับความสนใจและระบบค่านิยมของบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และวัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ วัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดกับความคิด ความเชื่อ ความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล นอกจากนั้นปัจจุบันยังมีความสำคัญและส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย (ยุทธพงษ์ เข้าประมณงค์, 2554) ดังนี้

- 1) ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น โครงการที่ประชาชนต้องการเอง
- 2) ปัจจัยที่เป็นลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ชยันชันแข็ง สามัคคี ผู้นำที่ดี
- 3) ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น โครงการที่ถือว่าสำคัญ โครงการที่ใช้งบประมาณเหลือเฟือพอมีนักวิชาการสนับสนุน
- 4) ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม

สรุปได้ว่าการที่ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเมืองได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายนอกชุมชนและปัจจัยภายในชุมชน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต ความรู้และทัศนคติต่อกิจกรรมนั้น การมีโอกาสและการได้รับการสนับสนุนจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ บทบาทของทางราชการต่อการพัฒนาเมือง โครงสร้างทางการเมืองและสังคม การพัฒนาชุมชนจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือบรรลุเป้าหมายได้ หากปราศจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเนื่องจากการมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาชุมชน เพราะในเมื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแล้วนั้น จะช่วยเกิดการยอมรับผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและยังช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน อีกทั้งยังทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความรัก ความผูกพัน และความเป็นเจ้าของร่วมกัน พร้อมทั้งยังรู้สึกว่าคุณค่าส่งผลให้การพัฒนาชุมชนมีคุณภาพและยั่งยืน

7. พิพิธภัณฑ์มีชีวิต (Living museum)

พิพิธภัณฑ์มีชีวิต ถือเป็นวิธีการจัดการเมืองรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองที่อยู่ในกรอบของเมืองอนุรักษ์ พิพิธภัณฑ์มีชีวิตจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนาให้ทั้งเมืองและผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล มุ่งสร้างกลไกที่ผลักดันเศรษฐกิจชุมชนด้วยการส่งเสริมให้คนในชุมชนเคารพและตระหนักถึงแก่นแท้และความเป็น

ตัวตนทางวัฒนธรรมของเมือง โดยมีพื้นฐานจากความเข้าใจว่า ทำไมเราจึงต้องอนุรักษ์ และเผยแพร่ สิ่งเหล่านี้ ชุมชนต้องร่วมมือกันสร้างกฎระเบียบและแนวทางของชุมชนให้ชัดเจนเพื่อส่งต่อให้คนรุ่น หลัง¹ ผ่านพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว โดยการออกแบบรูปแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตนั้น เกิดจากทรัพยากรด้าน วัฒนธรรมของเมือง สถานที่สำคัญทางธรรมชาติ ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ซึ่งมีความเป็น เอกลักษณ์ ถือเป็นจุดขายสำคัญ (Unique Selling Point) ของแหล่งเรียนรู้ บนฐานของการอนุรักษ์ที่ เกิดจากความรัก ความเข้าใจ และความห่วงใยในวัฒนธรรม อันเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์และ พัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของวัฒนธรรม และนับเป็นเป้าหมายหลักของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต โดยมี รายละเอียดเพื่อทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

1) คุณค่าและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสังคมทุกระดับ เพราะในแต่ละสังคม แต่ละชุมชน แต่ละ กลุ่มคน แต่ละวัฒนธรรมต่างมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่มีสภาพเป็น มรดกและยังเป็นวิถีชีวิตร่วมสมัยที่ยังใช้ประโยชน์อยู่มากมาย เป็นประจักษ์พยานที่แสดงถึงรากเหง้า ความเป็นมา และพัฒนาการของชุมชน หน้าที่ที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์คือการเป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ กระตุ้นให้คนแสวงหาความรู้ อยากเรียนรู้และรู้ว่าจะหาความรู้ได้อย่างไร (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2547) พิพิธภัณฑ์เป็นตัวกระตุ้นและสนับสนุนสังคมแห่งการเรียนรู้ กระตุ้นให้กระหายความรู้ เกิด ความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมจินตนาการ (สุทธาสินี วัชรบูล, 2544) ความสำเร็จของพิพิธภัณฑ์ใน แต่ละท้องถิ่นนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของพิพิธภัณฑ์ว่าจะสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องราวของ ท้องถิ่นให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจความเป็นชุมชนได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่ามี การศึกษารวบรวม สังสมความรู้และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างความร่วมมือให้เป็นการ ดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นเพื่อคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ (ศรีศักดิ์ วลัทธิโกดม, 2551) (อ้างใน กานดา เตชะชันหมาก, 2560²)

2) ความหมายของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเป็นลักษณะชนิดหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ ที่แสดงในบริเวณกว้าง ซึ่งพิพิธภัณฑ์ กลางแจ้งแห่งแรกเกิดขึ้นที่สแกนดิเนเวีย โดยต่อมาแนวคิดเรื่องพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งได้แพร่กระจายไป ทั่วทวีปยุโรป และทวีปอเมริกาเหนือ พิพิธภัณฑ์กลางแจ้งรู้จักกันในหลายชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” พิพิธภัณฑ์สิ่งก่อสร้าง หรือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่บุคคลในบริเวณนั้น จะมีการ แต่งกายและการแสดงในลักษณะของยุคสมัยเก่า โดยบุคคลจะประพฤติปฏิบัติตัวราวกับว่าพักอาศัย อยู่ในแบบโบราณ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงวัฒนธรรมสมัยก่อนให้กับผู้ชมในยุคปัจจุบันได้เห็น พิพิธภัณฑ์มีชีวิตส่วนใหญ่จะมีการแสดงหลากหลาย เช่น การตีเหล็ก การฟันดาบ การทำเหมือง การ รีดนมวัว การทอผ้า หรือการวาดรูป เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิต ศิลปวัตถุ ในมิติของประสบการณ์ที่แตกต่างและไม่ หยุดนิ่ง นั่นคือเมื่อเข้าชมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตจะเห็นความมีชีวิต เห็นวิถีการดำเนินชีวิต การนำเอา

¹ รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน.

² กานดา เตชะชันหมาก, 2560. การพัฒนาพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของกลุ่มวัฒนธรรมไทยรามัญ ตำบลชันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี.

เครื่องใช้ไม้สอยมาใช้ของผู้คนที่เป็นชีวิตจริง โดยไม่ต้องสร้างจินตนาการ แต่ละคนจะได้รับรู้ เรียนรู้ ประสบการณ์ของการมาพิพิธภัณฑสถานชีวิตที่แตกต่างกันไป จะสามารถเห็นผู้คนเดินไปมาโดยไม่ต้องมี กลไกขับเคลื่อนเหมือนพิพิธภัณฑสถานเชิงสบบนึ่ง เพราะการเคลื่อนไหวเหล่านั้นมาจากชีวิตจริง ที่ผ่านเข้าไปสัมผัส วิธีการสร้างพิพิธภัณฑสถานชีวิต มีกระบวนการสร้างคือศึกษา การสร้างการมีส่วนร่วมรักษาและ ดำรงให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติ

3) ความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานชีวิต

พิพิธภัณฑสถานชีวิตเป็นวิธีการจัดการเมืองที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตที่ ควบคู่ไปกับ การพัฒนาเมืองหรือชุมชน โดยพิพิธภัณฑสถานชีวิตถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการอนุรักษ์ และพัฒนาให้ทั้งเมืองและผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล มุ่งสร้างกลไกที่ผลักดันเศรษฐกิจชุมชนด้วยการ ส่งเสริมให้คนในชุมชนเคารพและตระหนักถึงแก่นแท้และความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมของเมืองหรือ ชุมชน โดยมีพื้นฐานจากการสร้างความเข้าใจว่าทำไมเราจึงต้องอนุรักษ์ และเผยแพร่สิ่งเหล่านี้ ชุมชน ต้องร่วมมือกันสร้างกฎระเบียบสำหรับการเป็นเมืองหรือชุมชนมรดกทางวัฒนธรรม มีข้อกำหนดและ แนวทางของชุมชนที่ชัดเจนหรือส่งต่อให้คนรุ่นหลัง เพื่อให้บ้านเมืองหรือชุมชนอนุรักษ์ที่อยู่คู่กับวิถี ชีวิตดั้งเดิมผสานกลมกลืนได้กับแนวคิดสมัยใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยจุดหลักของพิพิธภัณฑสถาน ชีวิตที่สำคัญ คือ (1) วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ (2) ข้อมูลความรู้ และ (3) กิจกรรมของ ชุมชน

ดังนั้น พิพิธภัณฑสถานชีวิต เป็นแนวคิดการเป็นแหล่งรวมความรู้ใหม่ที่ไม่จำกัดเฉพาะวัตถุหรือ เรื่องราวที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถาน แต่ยังครอบคลุมไปถึงประสบการณ์การเรียนรู้ด้าน ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ในพื้นที่ที่มีบรรยากาศและกายภาพแวดล้อมแบบประวัติศาสตร์ หรือมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม³ โดยมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ และการนำเสนอแก่คน ภายนอก สามารถเข้าชมและเรียนรู้วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ผ่านประสาทสัมผัสทาง กายภาพ นอกเหนือจากการอ่านในหนังสือ โดยตัวอย่างของพิพิธภัณฑสถานชีวิต เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งแรก ณ หมู่บ้านกรีนฟีลด์ ในรัฐมิชิแกน ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดสามชุก พิพิธภัณฑสถานหนองขาว จังหวัด กาญจนบุรี พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นหนึ่งซึ่งเป็นตัวอย่างของการดึงชุมชนร่วมพัฒนา โดยมีปุมหลังทาง ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชนในอดีตที่ยังสืบทอดมาจนปัจจุบันเป็นองค์ความรู้สำคัญ ชุมชนบ้าน ชี้เหล็กใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสาน สร้างพิพิธภัณฑสถานชีวิต บนแดนดินถิ่นเจ้าพ่อ พญาแลโดยใช้วัดเป็นฐานในการทำกิจกรรมของชุมชนตามประเพณีตลอด 12 เดือน และโครงการ พิพิธภัณฑสถานชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน ในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตที่ควบคู่ การพัฒนาเมือง และผู้คนที่อยู่ร่วมกันอย่างสมดุลเพื่อให้เมืองแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองอนุรักษ์ที่อยู่คู่กับวิถี ชีวิตดั้งเดิม ผสานกับการพัฒนาสมัยใหม่ตามการขยายตัวของเมือง เป็นต้น

ปัจจุบัน พิพิธภัณฑสถานชีวิตถูกนำมาเป็นแนวคิดในการจัดทำพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ สถานเป็นจำนวนมาก กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยนับเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนใน ชุมชนที่ยั่งยืน คนในชุมชนจะต้องออกมาเล่าเรื่องของตนเอง เล่าเรื่องพ่อแม่ ลุงป้า น้าอา ปู่ย่าตายาย บรรพบุรุษ เล่าประวัติความเป็นมา เล่าเรื่องสิ่งใกล้ตัว เล่าว่าเป็นอยู่อย่างไร ทำมาหากินอย่างไร

³ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2550. โครงการศึกษาข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเครือข่าย พิพิธภัณฑสถานชีวิต กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าจันทบุรี. สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ.

ดำรงชีวิตมาถึงปัจจุบันได้อย่างไร ความเชื่อเรื่องศาสนา เรื่องผี เรื่องประเพณี วัฒนธรรม การสร้างบ้านแปงเมือง ผู้นำในอดีตเป็นใคร โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คนในชุมชนจะต้องบอกเล่าด้วยภาษาและท่วงทำนองของตนเอง โดยพิพิธภัณฑสถานชุมชนนี้ จะให้ความสำคัญกับเรื่ององค์ความรู้ ทั้งที่เป็นเรื่องเล่าบุคคล สิ่งของ หรือภาพถ่ายที่มีอยู่ในชุมชน มากกว่ารูปแบบพิพิธภัณฑสถานโดยทั่วไปที่ต้องมีการจัดแสดงอย่างเป็นทางการ ประกอบกับการบริหารจัดการจะต้องมีการวางแผนในรูปแบบบูรณาการ จากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่อยู่ในกรอบของหลักการทางวิชาการมากเกินไป ทั้งนี้ หากเป็นการจัดทำพิพิธภัณฑสถานเพื่อการท่องเที่ยว อาจมีสถานที่สำหรับรวบรวมและจัดแสดงข้อมูลต่าง ๆ โดยใช้สถานที่ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการเรียนรู้และรับข้อมูลชุมชนในภาพรวมได้โดยรวดเร็ว

8. การจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรม

ในการศึกษาเพื่อพัฒนาจังหวัดลำปาง ภายใต้กรอบการวิจัย การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการบริหารจัดการเมืองที่มีการเจริญเติบโตและมีโครงสร้างการกระจายรายได้ เกิดระบบการจ้างงาน และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งการเติบโตของเมืองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ในการศึกษาคณะผู้วิจัยได้นำกรอบเชิงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้เป็นฐานในการศึกษา ดังนี้

ในแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยมีการแบ่งชุดความรู้ออกเป็น 5 ภูมิวัฒนธรรม (ขวัญภา สุขคร, 2549) ประกอบด้วย

- ภูมิหลัง (local history) พิจารณาครอบคลุมประเด็นด้านพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของเมือง ประวัติศาสตร์ของเมืองในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองลำปางในแต่ละยุคสมัยว่า เมืองลำปางมีจุดกำเนิด และก้าวเดินมาอย่างไรในมิติทางประวัติศาสตร์

- ภูมิเมือง (dynamic town) พิจารณาประเด็นด้านพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งพัฒนาการในระดับย่าน สถานที่สำคัญของเมือง ข้อมูลในด้านสถิติภาพลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นตัวตนและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองของเมืองลำปาง

- ภูมิธรรม (religious and traditional beliefs) พิจารณาครอบคลุมประเด็นด้านศาสนา ความเชื่อ จารีต ประเพณีพื้นถิ่นของเมืองลำปางที่ชาวบ้านยึดถือ ตระหนัก และใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ตลอดจนมีการรักษาสืบสานให้คงอยู่ในสังคมของเมืองลำปาง

- ภูมิวงค์ (local intellectuals) พิจารณาครอบคลุมประเด็นด้านพระเถระจารย์ปวงชนียบุคคลสำคัญของเมือง สกุลวงศ์เจ้าผู้ครองนครลำปาง บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทในการสร้างและพัฒนาเมืองลำปางในมิติต่าง ๆ

- ภูมิปัญญา (local wisdom) พิจารณาครอบคลุมประเด็นด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้จากท้องถิ่นในสาขาด้านต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยประชาชนในเมืองลำปางยุคสมัยต่าง ๆ

สอดคล้องกับนิยามความหมายของ “วัฒนธรรม” ซึ่งหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนชีวิตร่วมกัน อันเป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือนกัน ดังที่ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 หมวด (สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ, 2540 : 54-55) ได้แก่

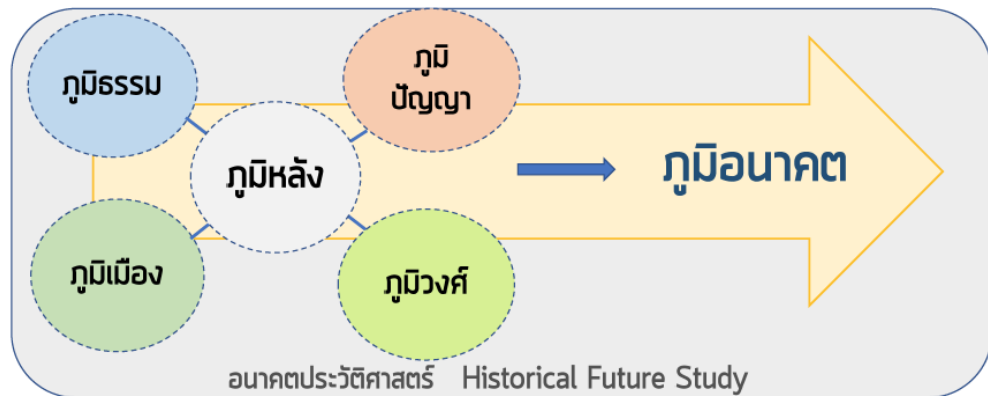
- หมวดเผ่าพันธุ์การดำรงชีวิต (Lift) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปร่างหน้าตา เผ่าพันธุ์ของคน การดำรงชีพ ซึ่งสอดคล้องกับภูมิวงศ์ตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรม ที่กล่าวถึงเรื่องราวของการสืบสายของตระกูลต่าง ๆ

- หมวดสังคม (Social) ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน ตลอดจนพัฒนาการเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการเมืองการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับภูมิเมืองตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรม ที่กล่าวถึงพัฒนาการความเป็นไปของเมืองในวิถีทางเศรษฐกิจและสังคม

- หมวดศาสนาและจริยธรรม (Religion) เป็นเรื่องของความเชื่อพื้นฐาน กิริยามารยาท การประพฤติปฏิบัติตลอดจนจารีตประเพณีซึ่งสอดคล้องกับภูมิธรรมตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรมที่กล่าวถึงเรื่องราวของศาสนา ความเชื่อ จารีต ประเพณี

- หมวดสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) เป็นเรื่องของรสนิยมความงาม ตลอดจนถึงการละเล่นพื้นเมือง และหมวดภาษาและวรรณกรรม (Language) เป็นเรื่องของการสืบสานสืบทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับภูมิปัญญาตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิทางสังคมวัฒนธรรมที่กล่าวถึงเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ที่มีลักษณะแตกต่าง หลากหลาย และเฉพาะพื้นที่

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเมืองลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเพาะทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรเก่าแก่ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาเมือง โดยเน้นความพยายามในการระดมข้อมูลจากหน่วยงาน ประชาชน และภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ซึ่งทำงานขับเคลื่อนในด้านการจัดการวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเมืองลำปางมาร่วมกันสะท้อนความเห็นภูมิปัญญาและชุดข้อมูลที่มีอยู่ทั้งในระดับเมือง ระดับปัจเจก และประสบการณ์ของภาคีเครือข่าย เพื่อจัดกลุ่มชุดองค์ความรู้ของเมืองจากระบบข้อมูลและหลักฐานเชิงประสบการณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญในระดับพื้นที่แบบย้อนกลับ (backward inquiry) เพื่อให้ได้ชุดข้อมูลของเมืองทั้ง 5 ภูมิ สำหรับนำไปใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์องค์ความรู้ของเมืองที่ขาดหายไป และนำไปใช้สำหรับการกำหนดโจทย์วิจัยเพื่อพัฒนาเป้าหมายหรือภาพอนาคตของเมืองที่เรียกว่า “ภูมิอนาคต” (grounding the future) ด้วยเล็งเห็นถึงการสืบไหลขององค์ความรู้ของเมืองลำปางที่มีลักษณะเป็นพลวัตที่ชุดองค์ความรู้ทั้ง 5 ภูมิวัฒนธรรม จะมีบทบาทสำคัญมากต่อการพัฒนานโยบายและการศึกษาแนวทางพัฒนาเมืองใหม่ ๆ ต่อหน่วยงานในระดับพื้นที่ และนโยบายสาธารณะที่ได้จากการมีส่วนร่วม และองค์ความรู้จากกระบวนการในระดับพื้นที่เหล่านี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างสมดุลและยั่งยืน เพราะเป็นนโยบายที่ได้จากการมีส่วนร่วมและชุดความรู้ของคนในท้องถิ่น

Value Creation เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในหลายงานวิจัยทางธุรกิจ แนวการสร้างมูลค่า ของเครือข่ายบริษัท องค์กรจะสร้าง Value Creation จากทรัพยากรและโครงสร้างที่มีอยู่ โดยพื้นฐานที่แต่ละองค์กร ได้แก่ เป็นทรัพยากรมนุษย์ ระบบเครือข่าย เครื่องมือ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีความสำคัญในการดำเนินงาน ซึ่งจะถูกนำมาใช้ร่วมกันเพื่อพัฒนา Value Creation ที่แต่ละฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน หรือผลประโยชน์แบบแบ่งสรรปันส่วน ในส่วนของการประเมินผลจะมีหลายวิธี แต่ที่นิยมกันจะเป็น Value Driver Analysis คือ การวิเคราะห์การขับเคลื่อนมูลค่าของกิจการ ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่ช่วยให้องค์กร เรียนรู้ เข้าใจในการสร้าง Value ในแต่ละขั้นตอน กระบวนการ สามารถลดการสูญเสีย เสริมสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมถึงออกแบบกิจกรรม ปรับปรุงการทำงาน จนถึงการพัฒนากระบวนการทั้งหมด จนถึงขั้นตอนส่งมอบคุณค่าแก่ผู้บริโภครายสุดท้าย

Value Creation จะประกอบด้วย ระบบการทำงาน ผู้ปฏิบัติงาน และ สภาพแวดล้อมในการดำเนินงาน ในการสร้างระบบ Value Creation จำเป็นต้องสร้างระบบให้มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งทุกองค์ประกอบจะเสริมสร้างคุณค่าซึ่งกันและกัน หรือเรียกอีกอย่างว่า Value Co Creation โดยแบ่งระบบและองค์ประกอบออกมา 3 ส่วนที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีส่วนประกอบดังนี้

1) System of Society เป็นองค์ประกอบภายนอกของธุรกิจเรา เป็นองค์ประกอบภายนอกที่มีความเกี่ยวเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น economy, politic, public, culture, group องค์ประกอบภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่องค์กรต้องทำความเข้าใจ เนื่องจากปัจจัยภายนอกเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก แต่มีผลกระทบอย่างมากมายกับโครงการและระบบธุรกิจ

2) System of Artifact คือระบบการทำงานและเครื่องมือที่องค์กรใช้ มีทั้งสินทรัพย์ที่จับต้องได้ (Tangible Asset) และ จับต้องไม่ได้ (Intangible Asset) เช่น กระบวนการผลิต เครื่องมือต่าง ๆ ระบบเครือข่าย ระบบดังกล่าว บางครั้งก็เป็นต้นทุนในการทำงานที่หลายองค์กรมิได้นำมาคำนวณค่าใช้จ่าย System of Artifact เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความยั่งยืน เนื่องจากระบบการทำงาน และเครื่องมือต่าง ๆ จะเป็นศูนย์กลางในการประสานงานของระบบธุรกิจโดยรวม เชื่อมโยงการทำงานและควบคุมปัจจัยทั้งภายในและภายนอก เครื่องมือที่สร้างขึ้นนอกจากช่วยควบคุมกระบวนการสร้าง value แล้ว ยังช่วยควบคุมกระบวนการจัดการความรู้ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่สำคัญในองค์กรด้วย

3) System of Human ทรัพยากรมนุษย์ ในที่นี้มีได้หมายถึงตัวบุคลากรเพียงอย่างเดียว แต่ ยังหมายถึงระบบและเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้กับบุคลากรด้วย เช่น การอบรม การถ่ายทอดความรู้ กระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการความรู้ในองค์กรนั่นเอง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับเมือง แห่งการเรียนรู้ซึ่งสามารถนำเสนอสองประเด็นสำคัญด้วยกัน ได้แก่ ประเด็นแรก งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับกรอบแนวคิดของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities หรือ LCs) หรือเมือง แห่งการเรียนรู้ และพื้นที่การเรียนรู้ในอนาคต หรือ FLSs (Future Learning Spaces) ผ่านทางการ จัดการชั้นเรียนในหลาย ๆ ระดับ และประเด็นต่อมาคือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองแห่งการ เรียนรู้ของเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนี้

4.1 งานวิจัยหรือบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities หรือ LCs) หรือการเรียนรู้ของเมืองและพื้นที่การเรียนรู้ในอนาคต หรือ FLSs (Future Learning Spaces) ผ่านทางการจัดการชั้นเรียนในหลาย ๆ ระดับ

ในการสัมมนาทางวิชาการนานาชาติเรื่องศาสตร์แห่งความรู้ที่ประเทศสิงคโปร์ในหัวเรื่อง “สิงคโปร์ชุมชนแห่งศาสตร์การเรียนรู้นานาชาติ” ได้ร่วมกันกำหนดกรอบแนวคิดของพื้นที่แห่งการ เรียนรู้จากฐานความเชื่อและแนวปฏิบัติของกลุ่มและได้อธิบายภายใต้ขอบเขตด้านกายภาพและด้าน สังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ดั้งเดิมของกลุ่ม จากการศึกษางานวิจัยจากหลาย ๆ ประเทศ พบว่าพื้นที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่เป็นสื่อกลางในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน ใน ขณะเดียวกันคนในชุมชนยังมีบทบาทในการสร้างพื้นที่เรียนรู้ขึ้นมาในหลาย ๆ มิติเช่นกัน ซึ่งตัวอย่าง ของงานวิจัยจากหลากหลายประเทศได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมและกระบวนการใน การใช้นวัตกรรมเหล่านี้ในการสร้างพื้นที่และชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละพื้นที่นั้นยังได้สะท้อน มุมมองที่ลึกซึ้งต่อการกำหนดแนวคิดและออกแบบ “พื้นที่การเรียนรู้ในอนาคต (FLSs) ชุมชนแห่งการ เรียนรู้ (LCs) พื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Learning Spaces)” ดังนี้

Jianwei Zhang & Mei-Hwa Chen (2013) กล่าวถึงแนวคิดชุมชนที่สร้างความรู้บนพื้นฐาน ความเป็นไปของโลกปัจจุบัน (Real-world knowledge-creating communities) นี้จะก่อให้เกิด ผลลัพธ์ในเชิงบวก ด้วยกระบวนการที่สร้างความยั่งยืนและก้าวหน้าที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา ทบทวน และสร้างสิ่งใหม่ ก่อเกิดแนวคิดใหม่ที่มีความชัดเจนและบรรลุเป้าหมายที่ลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยสนับสนุน ให้แต่ละชุมชนเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีที่ช่วยเชื่อมโยงและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศาสตร์แห่งภูมิ ปัญญาในแต่ละแขนงเข้าด้วยกัน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษาที่ พยายามสร้างรากฐานของชุมชนแห่งการเรียนรู้จะต้องทำให้องค์ความรู้ที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมนั้นคงอยู่ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแนวความคิดที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึง มุ่งเน้นสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ดั้งเดิมจากแต่ละชุมชนผ่าน ทางชั้นเรียนโดยใช้เวลาหลายปี โดยการออกแบบรูปแบบความร่วมมือระหว่างชุมชนในรูปแบบการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบออนไลน์โดยตรง จะมีความยากตรงที่นักเรียนจะต้องอ่านข้อความที่ยาวและมี ความซับซ้อนของเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิดและการร่วมมือค่อนข้างมาก

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ออกแบบกระบวนการวิจัยหลายระดับเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่เชื่อมโยงได้อย่างกว้างขวางระหว่างชุมชนที่มีความแตกต่างกันได้ โดยใช้แพลตฟอร์มที่มีชื่อว่า Connecting Idea Threads of Youth (CITY) ซึ่งพัฒนามาจาก Idea Threads Mapper (ITM) ซึ่งเป็นเครื่องมือ Web-based ที่ทำหน้าที่ตามร่องรอยความเคลื่อนไหวในการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ของชุมชนออนไลน์ในระยะยาว โดยเริ่มจากการนำเสนอข้อมูลอย่างต่อเนื่อง การศึกษาข้อมูลของคนอื่น และการสะท้อนความคิดเห็นต่อข้อมูลของคนอื่น นำเสนอออกมาตามลำดับของเวลา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าได้อย่างเด่นชัด จากนั้นแต่ละชุมชนจะเลือกและเผยแพร่ข้อมูลของตนเองในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการส่งต่อแนวคิด ค้นหา ติดตาม ให้ความเห็น รวมถึงจัดกลุ่ม และประยุกต์ใช้แนวคิดของชุมชนอื่น ๆ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันและเพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อทางความคิดอย่างต่อเนื่องของผู้เรียนที่มาจากแต่ละชุมชน

การออกแบบงานวิจัยโดยชุดเครื่องมือเหล่านี้ ถูกนำมาใช้กับชั้นเรียนระดับเกรด 3-4 ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนจากชุมชนอื่น ๆ กระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้เกิดการเชื่อมต่อของข้อมูลองค์ความรู้ที่ยั่งยืนต่อเนื่อง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง เกิดมุมมองและวิธีคิดที่หลากหลายมากขึ้น และยังได้ใช้โจทย์ที่ได้ตั้งขึ้นมา วิธีคิด และแหล่งข้อมูลที่เพื่อนนำเสนอมาเพื่อพัฒนาข้อความของตนเองได้ในครั้งต่อไป

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพื้นที่เรียนรู้ในอนาคตโดยใช้แนวคิดของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่ง Dani Ben-Zvi et all (2514) ได้ทำการศึกษาวิจัยระยะยาวกับกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา จากมหาวิทยาลัยไฮฟา (Haifa University) ภายใต้หลักการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (enculturation) 2. การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท (emergent design) 3. การใช้แนวคิดมนุษยนิยมในการเรียนรู้ (humanistic orientation) ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานสำคัญของศูนย์ความเป็นเลิศพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศอิสราเอล คณะผู้วิจัยจึงมีขอบเขตในการทำงานค่อนข้างใหญ่ ทั้งในการออกแบบและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกรูปแบบใหม่เพื่อจัดเก็บระบบการจัดการข้อมูล การความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PCs) และพื้นที่การเรียนรู้ในอนาคต (FLSs) ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ภายใต้ 3 ประเด็นสำคัญนี้

ประเด็นแรก การออกแบบพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนช่วยสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะสร้างตัวตนของตนเอง นอกเหนือจากการสร้างองค์ความรู้ ดังนั้นในการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประสานระหว่างกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ประเด็นที่สอง การออกแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท หรือ emergent-design principle ในการออกแบบการศึกษาค้นคว้าได้ออกแบบนวัตกรรมที่เรียกว่า ซอกหลืบแห่งการเรียนรู้ (learning niche) ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่จัดให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนั้น ถูกกั้นด้วยฉากที่สามารถพับเก็บได้เพื่อกันเสียงรบกวน และสร้างบรรยากาศที่เป็นส่วนตัว เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ได้ อีกทั้งยังสามารถปรับให้เป็นห้องสำหรับกลุ่มใหญ่ได้ นอกเหนือจากฉากกั้นแล้ว ยังมีเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ตาม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม รวมถึงอุปกรณ์สื่อเทคโนโลยี จอสัมผัสที่อำนวยความสะดวกให้นักศึกษาแต่ละคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่การเรียนรู้ในอนาคต

ประเด็นที่สาม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ก็คือ การตั้งอยู่บนฐานของมนุษยนิยม (humanistic orientation) เพราะในการเรียนรู้ตัวตนของกันและกันนั้น เป็นกระบวนการทางพลวัตรของกลุ่มและเป็นการเปลี่ยนแปลงตัวตนและเป็นกระบวนการการเรียนรู้ในระยะยาวซึ่งเป็นความท้าทายใหม่และสามารถปรับเปลี่ยนได้ ดังนั้นการสนับสนุนให้พื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยนั้น จะทำให้นักศึกษาได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการที่ใกล้ชิดกันและสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นมากขึ้น ดังนั้นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศเหล่านี้ ก็คือ การจัดวางต้นไม้ พรม โต๊ะกาแฟ และใช้สีที่อบอุ่น เพื่อที่จะเปิดพื้นที่ต้อนรับนักศึกษาด้วยบรรยากาศที่สบาย ผ่อนคลาย นอกจากนี้ยังได้ปรับพื้นที่รอบนอกอาคารใหม่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้มีม้านั่งไม้ และที่นั่งที่สบาย เป็นต้น

นอกจากนี้ Michael Rook et al (2015) ยังได้ศึกษาเรื่องการสนับสนุนและเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Facilitating bridges of practices among multiple learning communities โดยดำเนินการวิจัยที่ The Krause Innovation Studio ณ มหาวิทยาลัย Penn State University ซึ่งออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีรวมถึงอุปกรณ์เชื่อมต่อส่วนบุคคล เพื่อช่วยในการทำงานร่วมกันและสื่อสารกันระหว่างนักศึกษา โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกและเป็นพี่ปรึกษา ซึ่งสตูดิโอแห่งนี้ได้จัดให้เป็นพื้นที่เรียนรู้เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกัน โดยมีจอภาพขนาดใหญ่ ภายใต้แนวคิดของการสื่อสารและแนวคิดของการจัดพื้นที่เพื่อสร้างการเรียนรู้อย่างยั่งยืน หลังจากที่เปิดใช้พื้นที่มา 4 ปี คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาว่าเกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร ภายใต้การออกแบบพื้นที่เรียนรู้แบบเปิด ไม่กำหนดรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ และเป็นพื้นที่เรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์ระหว่างการออกแบบและสร้างพื้นที่เรียนรู้ และข้อมูลการใช้พื้นที่ซึ่งเก็บรวบรวมมากกว่า 3 ปี รวมถึงข้อมูลในปัจจุบันที่เก็บรวบรวมจากประสบการณ์ของผู้ใช้พื้นที่โดยตรง ซึ่งผลการศึกษาจากข้อมูลเหล่านี้พบว่า เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทใหม่ ๆ และเกิดการเริ่มต้นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่เรียนรู้แห่งอนาคต (FLS) ที่ได้ออกแบบไว้เพื่อสนับสนุนและเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่าจากการออกแบบพื้นที่เรียนรู้ที่เปิดและไม่เป็นทางการที่คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบนพื้นฐานของกระบวนการวิจัยและภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยที่หลากหลาย เพื่อค้นหาว่าจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่แห่งการเรียนรู้จะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไร ซึ่งพบว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้เกิดขึ้นตั้งแต่ระหว่างการพัฒนาห้องสตูดิโอ พื้นที่แห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตลอดเวลาสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวปฏิบัติของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

สำหรับการค้นหานักศึกษาเข้ามาใช้พื้นที่แห่งการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ประการแรก ผู้เรียนเข้ามาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งจะต่างจากการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติมาก เพราะในพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวนี้ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนให้เกิดพื้นที่เรียนรู้แห่งอนาคต (FLS) ซึ่งผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่อาจจะไม่มีความจำเป็นที่จะมีวัตถุประสงค์ในการใช้ที่เหมือนกัน

เพราะผู้เรียนอาจจะเข้ามาใช้พื้นที่ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน แต่เมื่อเข้ามาใช้พื้นที่ร่วมกันแล้วจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ประการที่สอง ลักษณะของการใช้พื้นที่แห่งการเรียนรู้มีลักษณะดังนี้ พุดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่ในตัวเอง การพบปะอย่างต่อเนื่อง และการเข้ามาใช้พื้นที่ และแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกันระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เป็นแบบเปิด เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผู้เข้ามาใช้งานด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ของเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก

4.2.1) เมือง Melton, Australia

เมือง Melton เป็นหนึ่งเมืองที่ประสบปัญหาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากการเติบโตของประชากรนั้นสูงขึ้นอย่างรวดเร็วแต่การเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นกลับไม่สามารถมีขนาดรองรับจำนวนประชากรที่มีมากขึ้นได้ นำมาสู่ปัญหาการว่างงานของประชากรในพื้นที่ที่มีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 7.2 และในแรงงานจบใหม่มีอัตราว่างงานสูงถึง 13.6 และมีสัดส่วนที่มากขึ้นในบริเวณชานเมืองด้วย ประชากรมากกว่าร้อยละ 80 ต้องเดินทางออกนอกเมืองเพื่อที่จะหางานทำได้ เป็นผลให้การพัฒนาเมืองเพื่อเสริมสร้างกำลังทางเศรษฐกิจจะสามารถเกิดการจ้างงาน และการลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้

คณะกรรมการการเรียนรู้ชุมชน (Community Learning Board - CNB) ของเมือง Melton จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการสร้างการเข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างไม่สิ้นสุดจะสามารถตอบสนองต่อการแก้ปัญหาดังกล่าวได้จึงเกิดแนวทางในการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ภายใต้แผนที่มีมุ่งเน้นว่า “โอกาส การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการเติบโตของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในชุมชน” โดยนโยบายแผนพัฒนาดังกล่าวก็เน้นจุดสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ครอบคลุม ประชากรทุกกลุ่ม และสะดวกต่อการเข้าถึง

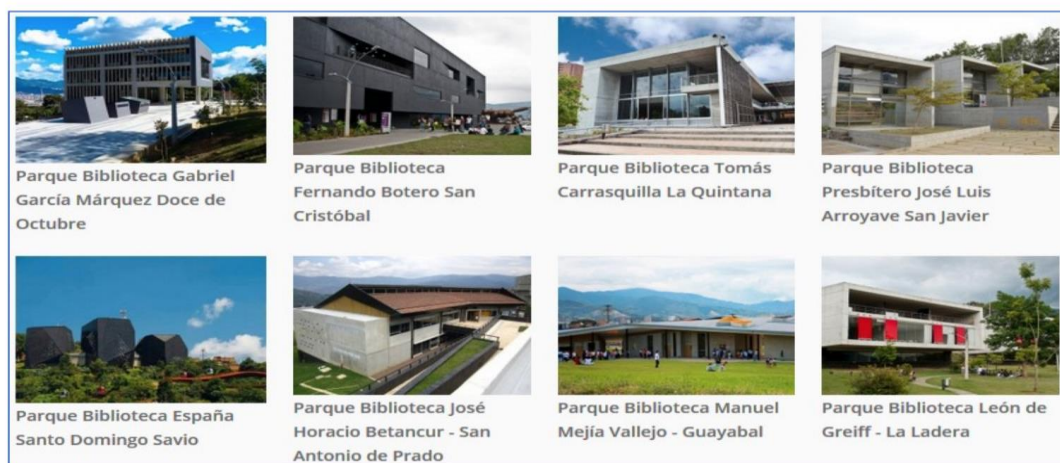
ซึ่งการที่จะพัฒนาเช่นนั้นได้ต้องเกิดการร่วมมือกันของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จากระดับบนสู่ระดับล่าง เช่น การจัดการให้คำแนะนำด้านอาชีพ การสร้างโปรแกรมการศึกษารูปแบบใหม่ที่สนับสนุนทางเลือกให้กับเยาวชน การพัฒนาศักยภาพแรงงาน หรือการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ การจัดทำกิจกรรมที่จะสามารถส่งเสริมและตอบสนองต่อแผนพัฒนาเมืองดังกล่าวนี้คือแผน Building Melton Together (BMT) ที่จะเป็จุดเชื่อมโยงด้านข้อมูลของประชากรต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการศึกษา และการจ้างงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาตนเองของประชากร สร้างการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด หรือการจัดทำเผยแพร่ข้อมูลสารบบการเรียนรู้ (Learning Directory) ทุกๆ 4 ปี ให้แก่ผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เป็นต้น โดยกิจกรรมทั้งหมดยังคงเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อตนเองของประชากรและเศรษฐกิจของเมือง อีกหนึ่งแนวทางการพัฒนาคือการใช้ทรัพยากรภายในเมืองเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ อาทิ การจัดสรรงบประมาณในการสร้างห้องสมุด การร่วมมือการขององค์กรต่างๆ การเข้ามามีส่วนร่วมจากสภาเมือง

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นไปด้วยดี โดยมีผลลัพธ์ที่สำคัญอยู่ 3 ประการนั้นคือ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน ประชาชนและองค์กรต่างๆ สามารถจัดกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้และง่ายต่อการเข้าร่วม และชุมชนสามารถเล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตนเองได้ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน

(อ้างอิงจากเอกสาร UNESCO. *Unlocking the Potential of Urban Communities: Case Studies of Twelve Learning Cities*. 2015)

2) เมือง Medellín, Colombia

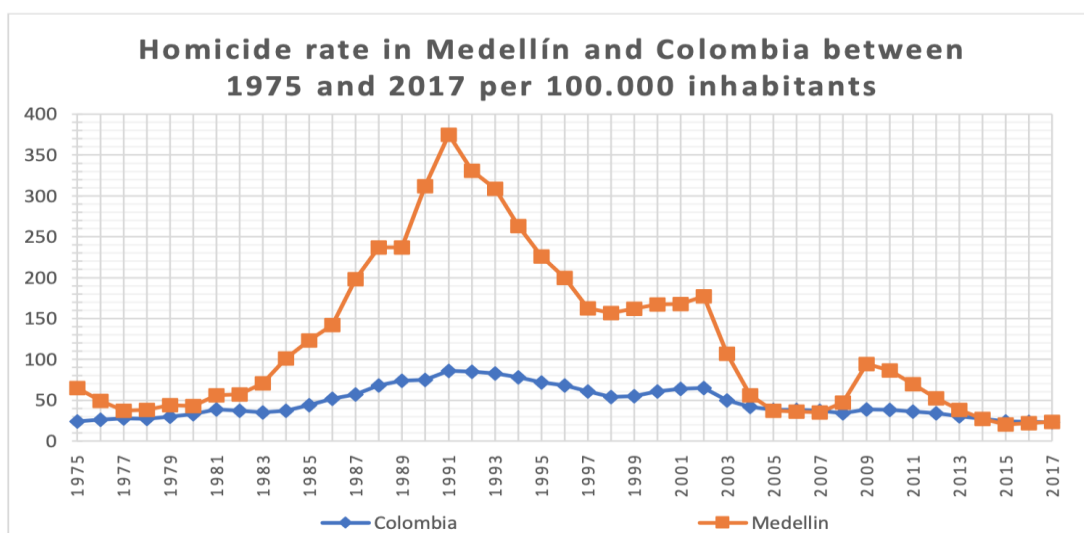
เมือง Medellín ได้รับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการของเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับโลกของ UNESCO (UNESCO Global Network of Learning Cities - GNLC) เมื่อเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) โดยผ่านความพยายามในการสร้างเมืองให้มีพื้นฐานการเรียนรู้มานานนับหลายสิบปี เพื่อการพยายามแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านสังคม เช่น อาชญากรรม

Eight of the nine Library Parks in Medellín; screenshot from the website of the Public Library System Medellín ("La Red de Bibliotecas, programa de la Fundación EPM," 2018).

ความรุนแรง เป็นต้น การนำแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว

จากภาพ (อ้างอิงในเอกสารจาก *Crime and security in Medellín,* 2018) อัตราการฆาตกรรมของเมืองลดลงอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่มีการนำแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ในระลอก

แรกคือปี ค.ศ. 2003 และ 2004 และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 จวบจนปี ค.ศ. 2017 เมือง Medellín ก็มีอัตราการก่ออาชญากรรมที่ลดลงอย่างมาก ถึงแม้จะมีความเป็นไปได้ว่าการลดลงดังกล่าวอาจจะมาจากหลายปัจจัย แต่ปัจจัยสำคัญที่แม้แต่ นาย Sergio Fajardo นายกเทศมนตรีของเมือง Medellín ในขณะนั้นยังกล่าวถึงว่าการศึกษาคือแนวทางสำคัญในการพัฒนาเมือง จนเกิดความสนใจในการสร้างเป็นโมเดลชื่อว่า “Medellín Model” ขึ้นมา

หนึ่งในเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ของเมือง Medellín คือการสร้างสวนห้องสมุด (Library Parks) ในหลายพื้นที่ของเมือง ซึ่งให้บริการด้านการเรียนรู้ที่หลากหลายมากกว่า การให้บริการห้องสมุดเพียงอย่างเดียว เช่น บริการด้านการจัดการข้อมูล การส่งเสริมการเขียนและการอ่าน พื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และหนึ่งในบริการที่สำคัญคือการเป็นพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจของเมือง โดยเป็นพื้นที่ที่ให้คำแนะนำ พื้นที่ของโอกาสทางการศึกษาและการจ้างงาน เป็นต้น

โดยแนวทางการพัฒนาเมืองสวนห้องสมุดเหล่านี้สามารถจัดแบ่งออกมาได้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. ส่งเสริมผู้นำที่มีวิสัยทัศน์
2. การบริหารจากภาครัฐในการส่งเสริมและการดำเนินงานของห้องสมุด
3. กระบวนการการวางแผนแบบสื่อสารและการร่วมมือ
4. เงินทุน ระยะเวลา และความยั่งยืนของสวนห้องสมุด

ซึ่งผลลัพธ์ของการมีสวนห้องสมุดในหลากหลายพื้นที่ของเมืองก็เห็นได้ชัดว่าความเป็นอยู่ของผู้คนบริเวณโดยรอบนั้นมีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้น ผู้คนให้การตอบรับและสนใจในพื้นที่ จากทั้งคนในเมืองและนักท่องเที่ยว มีรายงานเข้ามามากมายจากผู้ที่เคยใช้บริการสวนห้องสมุดว่าสามารถพัฒนาชีวิตของตนเองได้ ถึงแม้ ณ ปัจจุบันความสนใจในพื้นที่ดังกล่าวจะลดลง แต่อย่างน้อยเมือง Medellín ก็แสดงให้เห็นว่าการร่วมมือกันของผู้คนในสังคม เพื่อเป้าหมายในการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ไม่สิ้นสุด ณ บริเวณต่างๆ ของเมืองสามารถช่วยให้การแก้ไขปัญหาของเมืองๆ นั้นเป็นไปได้ด้วยดี อีกทั้งยังสามารถสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับเมืองอีกด้วย

(อ้างอิงจาก Volkmann, Stefan. *The Role of Library Parks as Places of Learning and Culture in the Transformation of the Learning City of Medellín, Colombia*. 2018.)

3) เมือง Beijing, China

เมืองปักกิ่ง (Beijing) เป็นเมืองหลวงของประเทศจีนที่มีทั้งประวัติศาสตร์อย่างยาวนานกว่า 3,000 ปี เป็นเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดในช่วงเวลาที่ผ่าน และมีประชากรมากกว่า 21 ล้านคน จากปัจจัยเบื้องต้นที่กล่าวมาทำให้เมืองปักกิ่งได้ตอบรับกับแนวคิดของการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยเหตุจากการที่ต้องประสบกับผลกระทบอันเกิดจากการขยายตัวของเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้อุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม (traditional industry) เริ่มหายไปจากเมือง ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และการขยายตัวของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว

การเป็นเจ้าภาพการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเกมส์ในปีค.ศ. 2008 คือหนึ่งในตัวเร่งสำคัญที่ทำให้ทางการของจีนนั้นต้องการให้เกิดการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ขึ้นไปพร้อม ๆ กับการจัดการแข่งขันกีฬา สภาเมืองปักกิ่งจึงได้ทำการออกเอกสารทางการว่าด้วยการส่งเสริมการสร้างปักกิ่งเมือง

แห่งการเรียนรู้ขึ้น (The Decision to Vigorously Promote the Construction of a Learning Beijing in the Capital City, 2007) โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเมืองปักกิ่งดังนี้

- การสร้างโครงสร้างในการรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- การระดมทรัพยากรทางการศึกษา
- การเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้
- การสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
- การดึงดูดผู้เชี่ยวชาญที่มีจิตใจแห่งการพัฒนาและความมุ่งมั่น

ด้วยความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเครือข่ายองค์กรทางด้านการศึกษาด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดพื้นที่การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้มากมายขึ้นในตัวเมืองปักกิ่งที่ช่วยเผยแพร่ความรู้ทั้งทางอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการส่งเสริมโอกาสให้แก่ผู้สูงอายุ อีกทั้งมีการกระตุ้นกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการมอบตราแห่งการเรียนรู้ (Learning Brands) ให้แก่ผลิตภัณฑ์หรือบริการด้านการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและการมอบดาวแห่งการเรียนรู้ (Learning Stars) ให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความโดดเด่น

แนวทางในการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ในเมืองปักกิ่งนั้นถือว่าประสบความสำเร็จ ได้ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเชื่อมโยงเข้ากับชุมชน การเปิดโอกาสเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาสำหรับทุกคนมากขึ้น ทำให้มีผู้คนกว่า 8 ล้านคนได้เข้าร่วมกิจกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของเมือง

(อ้างอิงจากเอกสาร UNESCO. *Unlocking the Potential of Urban Communities: Case Studies of Twelve Learning Cities*. 2015)

4) เมือง Okayama, Japan

เมืองโอคายามา (Okayama) ประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกหนึ่งเมืองที่เป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในเมืองจนในปีค.ศ. 2017ได้รับรางวัลเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (UNESCO Learning City Award) เช่นเดียวกับเมืองอื่น ๆ ที่กล่าวถึงมาแล้วข้างต้น

โดยเมืองโอคายามานั้นได้วางแผนในการพัฒนาเมืองภายใต้หลักของการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Education for sustainable development; ESD) มาตั้งแต่ปีค.ศ. 2005 ด้วยความร่วมมือของทั้งองค์กรทางการศึกษาทางการตั้งแต่วัยจนถึงระดับอุดมศึกษา และองค์กรที่ไม่เป็นทางการเช่นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่มีชื่อเรียกว่าโคมินกัน (Kominkan) ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และอื่น ๆ ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นได้เผยแพร่ความรู้และกิจกรรมที่หลากหลายให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวตามหัวข้อที่ผู้คนสนใจ โดยในปีค.ศ. 2017 ได้จำนวนขององค์กรที่เข้าร่วมกับโครงการนี้มากกว่า 268 องค์กร

การสร้างโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ภายในเมืองโอคายามานั้นนอกจากจำนวนขององค์กรและกิจกรรมที่หลากหลายแล้วส่วนใหญ่ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในเมืองนั้นไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้าชม จึงทำให้มีสถิติผู้เข้าร่วมมากกว่า 1.7 ล้านคน การใส่ใจผู้พิการโดยการไม่เก็บค่าใช้จ่าย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ถึงกิจกรรมที่จะจัดขึ้น อีกทั้งกิจกรรมที่จัดนอกจากกิจกรรมการเรียนรู้แบบทางการแล้ว กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการหรือแบบงานเทศกาลภายในเมืองก็เป็นอีกส่วนสำคัญที่เสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้

ของเมือง เช่น กิจกรรมอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ กิจกรรมการอบรมเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ หรือแม้แต่เทศกาลศิลปะประจำปี ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดได้เกิดขึ้นตลอดปี

แนวทางการพัฒนาภายใต้หลักของการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนถือว่าเป็นแนวทางที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการจัดการที่สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การสร้างกิจกรรมและบรรยากาศของการเรียนรู้ และความร่วมมือของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

(อ้างอิงจากเอกสาร UNESCO. *Unlocking the Potential of Urban Communities Volume II: Case Studies of Sixteen Learning Cities*. 2017)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งแนวปฏิบัติของเมืองแห่งการเรียนรู้ในต่างประเทศ และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับทศวรรษในเรื่องแนวทางในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ (อังคณา นาสาริม, 2557) โดยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. ลักษณะของเมืองแห่งการเรียนรู้

โดยเมืองแห่งการเรียนรู้อาจเป็นชุมชนใหญ่หรือชุมชนเล็ก และอาจอยู่ในเมืองหรือชนบท และเป็นชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายประเภท และมีความต่อเนื่องโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2. เป้าหมายของเมืองแห่งการเรียนรู้

เมืองแห่งการเรียนรู้หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้จะต้องมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้นมาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือและสามัคคีของคนในชุมชนโดยร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมและเป็นผู้รับบริการใช้ทรัพยากรในชุมชนโดยนำจุดเด่นขององค์กรต่าง ๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน มุ่งให้การเรียนรู้ช่วยพัฒนาชุมชนทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

3. หลักการในการสร้างหรือพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

หลักการในการสร้างหรือพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 3.1 หลักความจำเป็นของการเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคนทุกช่วงอายุ ต้องทำให้ทุกคนเข้าใจและตระหนักในความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.2 หลักความสำคัญของชุมชน การเรียนรู้ตลอดชีวิตมิได้เกิดขึ้นในเฉพาะสถานศึกษาเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกแหล่งในชุมชน ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน
- 3.3 หลักการ 3 ปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย หลักความร่วมมือแบบหุ้นส่วน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และการติดตามความสามารถในการดำเนินงานในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

4. หลักการใช้ชุมชนเป็นฐาน การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ต้องเริ่มที่ชุมชน ดำเนินการโดยชุมชนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน
5. หลักการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของทุกเพศทุกวัยในชุมชน และต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้น ๆ
6. หลักการจัดกิจกรรมที่ผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต วิธีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ในชุมชนที่ต้องผสมกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของประชาชน
7. หลักความเสมอภาค โดยเปิดกว้างยืดหยุ่นและการเข้าถึงได้ง่าย
8. หลักความต่อเนื่อง โดยการจัดกิจกรรมของเมืองแห่งการเรียนรู้ต้องมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอเมื่อประชาชนสนใจที่จะเรียนรู้ก็สามารถได้เรียนได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นชุดโครงการประกอบด้วยชุดโครงการย่อยจำนวน 3 โครงการ คือ

- 1) โครงการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคม วัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
- 2) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต
- 3) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

โดยมีเป้าหมายในการค้นหาหลักการในการบริหารจัดการ สร้างกระบวนการขับเคลื่อนและ เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ได้มาซึ่งรูปแบบแนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นฐานในการต่อยอดในการ พัฒนาลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ในมิติต่างๆ รวมทั้งได้พื้นที่นำร่องเพื่อการศึกษาและเป็นต้นแบบใน การขยายพื้นที่การเรียนรู้ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นในการกำหนดระเบียบวิธี วิจัยจะต้องมีความครอบคลุม สอดคล้องเชื่อมโยงทั้งชุดโครงการเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ร่วมกัน มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล อย่างเป็นระบบ โดยเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมี ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- วิธีการศึกษา
 - ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
 - การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - ขั้นตอนการดำเนินโครงการวิจัย
 - พื้นที่การดำเนินงานโครงการวิจัย
- ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participatory Action Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความ สมบูรณ์ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลจะมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยการสำรวจพื้นที่จริง การจัดเวทีประชาคม เวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล มีกระบวนการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วนที่เกี่ยวข้อง

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หมายถึงหน่วยตัวอย่างทั้งหมดที่สนใจต้องการศึกษา หรือหาข้อมูลจากผู้วิจัย เห็นว่าสามารถจะเป็นผู้ให้ข้อมูลได้ดีที่สุด และเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาในการขับเคลื่อนลำปาง ไปสู่เมืองแห่ง การเรียนรู้ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ 5 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มองค์กรภาครัฐและเอกชน โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำหรือ ผู้แทนของภาครัฐทั้งส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น บุคลากรขององค์กรภาคเอกชนที่จัดตั้งตาม พรบ.ที่ได้รับ แต่งตั้งเป็นคณะทำงานจัดทำแผนแม่บทจังหวัดลำปาง ทั้ง 6 คณะทำงานตามประกาศจังหวัดลำปาง ประจำปี 2564

กลุ่มที่ 2 กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาและนักการศึกษา โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหารของเครือข่ายอุดมศึกษาในจังหวัดลำปาง ม.ราชภัฏลำปาง ม.เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง ม.ธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง ม.เนชั่น วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง ผู้แทนคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศ การศึกษา สพม.35 สถาบันธรรมมาภิวัฒน์ (องค์กรเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมการศึกษา และ พัฒนาสังคม) เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง สมัชชาการศึกษา นครลำปาง ตัวแทนคณะทำงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย ที่มีผลงานที่เกี่ยวข้องและขับเคลื่อนด้านการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ทั้งในพื้นที่จังหวัดลำปาง และในระดับภาคและประเทศ รวมทั้งนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย ที่ขับเคลื่อนในพื้นที่นาร่องในจังหวัดต่าง ๆ

กลุ่มที่ 4 กลุ่มเครือข่ายภาคเอกชนและประชาสังคม โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มเครือข่ายองค์กรภาคเอกชน และผู้ประกอบการและผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ที่ร่วม กิจกรรมพัฒนาและขับเคลื่อนจังหวัดลำปางในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานลำปางศึกษา สมาคม สหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดลำปาง สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวและรถเช่านครลำปาง สมาคมเครื่องปั้นดินเผาจังหวัดลำปาง สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเมืองเขลางค์นคร สมาคมผู้ประกอบการ ธุรกิจโรงแรมและที่พักจังหวัดลำปาง ชมรมร้านอาหารและแผงลอยจังหวัด สมาคมผู้ประกอบการไม้ ลำปาง สมาคมผู้ประกอบการเหมืองแร่จังหวัดลำปาง กลุ่ม Yong และกลุ่มเครือข่ายและองค์กรภาค ประชาสังคม กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม สมาคม สมาพันธ์ นักการสื่อสารมวลชนในพื้นที่ เครือข่าย รักษ์เมืองเก่า จังหวัดลำปาง สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางและเครือข่าย 13 อำเภอ สมาคมธำมาจังหวัดลำปาง สมาคมคนเลี้ยงม้าจังหวัดลำปาง สมาคมสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง สมาคม ป่าชุมชน จังหวัดลำปาง สมัชชาสุขภาพลำปาง เครือข่ายพุทธศิลป์และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนครลำปาง กลุ่มครูภูมิปัญญาและปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มพระสงฆ์พัฒนา กลุ่มนักการสื่อสารมวลชน ในพื้นที่

กลุ่มที่ 5 กลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยตัวแทน จากสภาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จากทั้ง 13 อำเภอ กลุ่มเครือข่ายนักศึกษาอุดมศึกษาในลำปาง กลุ่ม เพื่อนเพื่อเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง กลุ่มเครือข่ายเยาวชนไผ่ดีบ้านสบเตี๊ยะ กลุ่มเยาวชนฮักบ้าน

เกิด จังหวัดลำปาง เครือข่ายพัฒนาชุมชนและเยาวชนช่อสะอาด รักษ์ประชาธิปไตย จ.ลำปาง กลุ่มเยาวชนฮักถิ่น เทียนส่องทาง กลุ่มเยาวชน "รวมพลคนรักษ์น้ำจาง" และเด็กน้อยพอเพียง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Documentary Data) จากเอกสารทางวิชาการงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร หนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ซึ่งเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยและนำเสนอในการจัดประชุมกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอนของการวิจัย

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่จริง การจัดเวทีประชาคม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงลึก และเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

- การลงสำรวจภาคสนามในพื้นที่จริง
- การจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์
- การจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม/แบบสำรวจ
- การจัดเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum)
- การจัดเวทีประชาคมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - การจัด Focus Group
 - การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ตารางที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการกลาง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ					
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5	รวม
	โครงการกลาง					
จัดเวทีเสวนา Lampang Learning City	20	20	20	20	20	100
จัดกิจกรรม SHOWCASE & MOU Lampang Learning City	20	20	20	20	20	100
จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายลำปาง เมืองแห่งการเรียนรู้	6	6	6	6	6	30
โครงการย่อย 1						
ประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาระบบและ กลไกการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่ง การเรียนรู้ จัดเวทีระดมความคิดเห็น จำนวน 3 ครั้งๆ ละ 50 คน	10	10	10	10	10	50

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ					
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5	รวม
จัดเวทีประเมินผลการดำเนินงานและการถอดบทเรียนการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารเมืองแห่งการเรียนรู้	12	12	12	12	12	60
โครงการย่อย 2						
ประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนที่ความรู้(Knowledge Map) 2 ครั้ง	10	10	10	10	10	50
สังเคราะห์ข้อมูลและลงพื้นที่สำรวจเพื่อจัดทำ Knowledge Map	20	20	20	20	20	100
การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum)	10	10	10	10	10	50
จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบและออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิต จำนวน 1 ครั้งๆ ละ 50 คน	10	10	10	10	10	50
ลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก	20	20	20	20	20	100
โครงการย่อย 3						
เวทีเสวนาและจัดการสนทนากลุ่ม “ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง” 50 คน 2 ครั้ง	10	10	10	10	10	50
กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิภาค วัฒนธรรม นักเล่าเรื่องชุมชน	6	6	6	6	6	30
เวทีเสวนาและสนทนากลุ่ม “แผนที่ทางวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม”	6	6	6	6	6	30
สนทนากลุ่มเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ	6	6	6	6	6	30
ประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญพัฒนา AR Tourism Guide Book และกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนอัตลักษณ์	6	6	6	6	6	30

3.3.3 เครื่องมือในรูปแบบกิจกรรมในการขับเคลื่อน

- 1) กิจกรรมการสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้
- 2) กิจกรรมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม
- 3) กิจกรรมจัดอบรมให้ความรู้พัฒนาสมรรถนะแห่งอนาคต
- 4) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เปิดพื้นที่การเรียนรู้ นิทรรศการเพื่อการเรียนรู้
- 5) กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆหลากหลายช่องทาง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participatory Action Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยการสำรวจพื้นที่จริง การจัดเวทีประชาคม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร กระบวนการภาคสนามและกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ การจัดการความรู้ถอดบทเรียน นำเสนอโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) รายละเอียดตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และสรุปบทเรียนข้อค้นพบใหม่เพื่อเป็นต้นแบบในการนำไปต่อยอดและขยายผลในพื้นที่อื่น โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลรายประเด็นตามวัตถุประสงค์

ประเด็นที่ 1 กระบวนการพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ประเด็นที่ 2 กระบวนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปาง ในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ 3 กระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยว

3.4.2 การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดทำสื่อในรูปแบบต่างๆ

แผนที่ความรู้ย่านสำคัญ (Knowledge Map) และ AR Living museum Book

แผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม (Cultural Knowledge Mapping) และ AR Tourism Guide Book

3.4.3 การวิเคราะห์สรุปถอดบทเรียนพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม: Learning City LAMPANG Model

3.5 กิจกรรมและขั้นตอนในการดำเนินงาน

3.5.1 กิจกรรมชุดโครงการ: การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม

กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีประชุมชี้แจง รายงานความก้าวหน้าและติดตามผลการวิจัย จำนวน 3 ครั้ง

กิจกรรมที่ 2 จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยของชุดโครงการ จำนวน 2 ครั้ง

กิจกรรมที่ 3 สร้างเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้

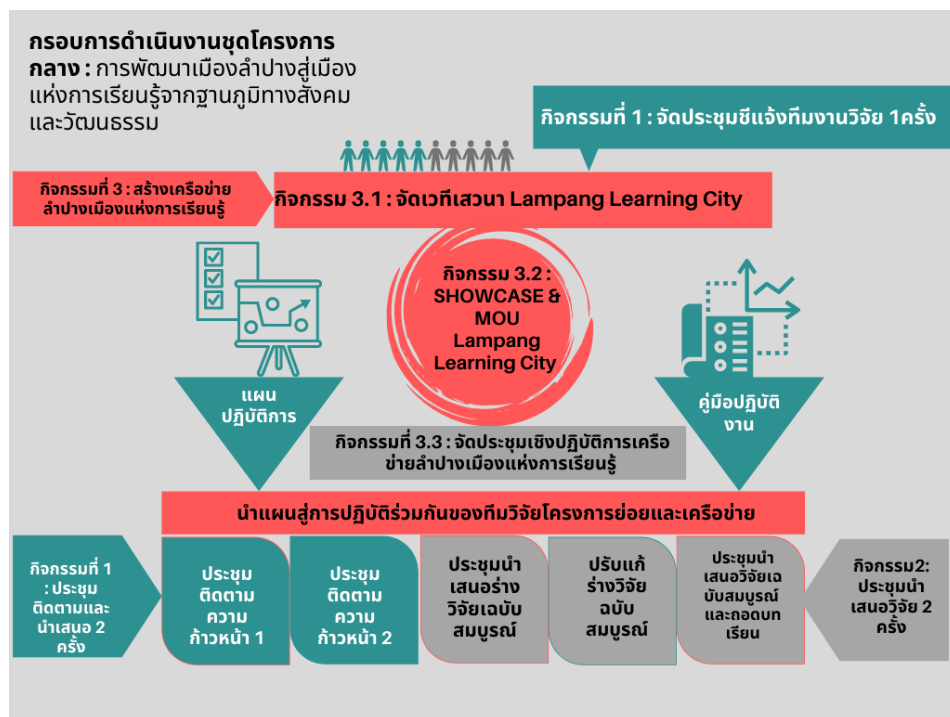
- จัดเวทีเสวนา Lampang Learning City สร้างความรู้ความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการนำเสนอแนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ “สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต” หรือ UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL) เพื่อให้เกิดการรับรู้ความเข้าใจและความสำคัญของการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ และกรอบแนวทางในการทำงานเชิงเครือข่าย จำนวน 1 ครั้ง กลุ่มเป้าหมาย 100 คน

- จัดกิจกรรม SHOWCASE & MOU Lampang Learning City จัดกิจกรรมนำเสนอการดำเนินงานด้านส่งเสริมการเรียนรู้ของเครือข่ายในรูปแบบนิทรรศการ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสาธิตและกิจกรรมเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งกิจกรรมลงนามความร่วมมือเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ (MOU Lampang Learning City) จำนวน 1 ครั้ง กลุ่มเป้าหมาย 100 คน

- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ จัดทำแผนปฏิบัติการและคู่มือปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนงานและกรอบในการจัดกิจกรรมใน 3 โครงการย่อยให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 2 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการกลาง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ					รวม
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5	
จัดเวทีเสวนา Lampang Learning City	20	20	20	20	20	100
จัดกิจกรรม SHOWCASE & MOU Lampang Learning City	20	20	20	20	20	100
จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้	6	6	6	6	6	30

แผนภาพที่ 10 : การบวนการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้

จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม

3.4.2 โครงการย่อยที่ 1 : พัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่ 1 พัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้

- แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้
- จัดประชุมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของจังหวัดในการพัฒนาไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ตามเกณฑ์ “สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต” หรือ UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL) และกำหนดภาพอนาคต ทิศทางและกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ครั้งๆละ 50 คน
- จัดทำร่างกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้
- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการนำเสนอกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนและระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงานโครงการ กิจกรรมภายใต้กรอบทิศทางในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน จำนวน 1 ครั้งๆละ 50 คน
- จัดทำร่างแผนแม่บทในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้
- จัดเวทีวิพากษ์แผนแม่บทในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ 1 ครั้ง จำนวน 1 ครั้งๆละ 50 คน
- แผนแม่บทในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 2 Learning space เรียนรู้อัตลักษณ์ลำปาง จำนวน 3 ครั้ง เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยน นิทรรศการ สาธิต แหล่งเรียนรู้ของลำปาง

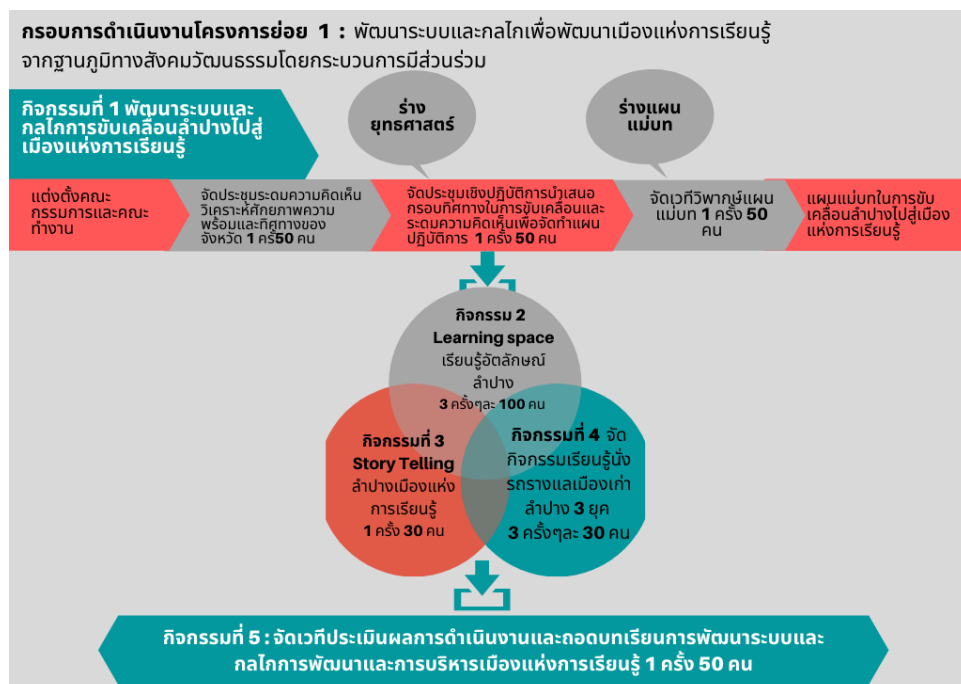
กิจกรรมที่ 3 Story Telling ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ อบรมเชิงปฏิบัติการ Story Telling นักเล่าเรื่องเมืองเก่าลำปาง 3 ยุค จำนวน 30 คน จำนวน 1 วัน ให้ความรู้เชิงทฤษฎี ลงสำรวจพื้นที่จริงนำโดยผู้เชี่ยวชาญ สังเคราะห์ข้อมูลจัดทำเรื่องเล่า ฝึกปฏิบัติจริงในสถานที่จริง

กิจกรรมที่ 4 จัดกิจกรรมเรียนรู้เรื่องราวแลเมืองเก่าลำปาง 3 ยุค ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 3 ครั้ง

กิจกรรมที่ 5 จัดเวทีประเมินผลการดำเนินงานและการถอดบทเรียนการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารเมืองแห่งการเรียนรู้ จำนวน 1 ครั้งกลุ่มเป้าหมาย 50 คน

ตารางที่ 3 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ					
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5	รวม
ประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ จัดเวทีระดมความคิดเห็นจำนวน 3 ครั้งๆ ละ 50 คน	10	10	10	10	10	50
จัดเวทีประเมินผลการดำเนินงานและการถอดบทเรียนการพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารเมืองแห่งการเรียนรู้	12	12	12	12	12	60

แผนภาพที่ 11 : กระบวนพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้
จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

3.4.3 โครงการย่อยที่ 2 : การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

กิจกรรมที่ 1 : จัดทำแผนที่ความรู้(Knowledge Map) และจัดการความรู้ฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมย่านสบตุ๋ย

- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “สบตุ๋ยย่านเศรษฐกิจสำคัญลำปางกับการพัฒนาและการดำรงอยู่” เพื่อจัดทำฐานข้อมูลบุคคล ฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ฐานข้อมูลสถิติ ด้านเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม ฐานความรู้ชุดข้อมูล ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิวงศ์ ภูมิธรรม จำนวน 2 ครั้งๆ ละ 50 คน
- สังเคราะห์ข้อมูลและลงพื้นที่สำรวจเพื่อจัดทำ Knowledge Map
- การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum) สบตุ๋ยในมุมมองจาก ภูมิหลังสู่ ภูมิอนาคต จำนวน 2 ครั้งๆ ละ 50 คน

กิจกรรมที่ 2 : ออกแบบและจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบและออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิต จำนวน 1 ครั้งๆ ละ 50 คน
- ลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก
- ออกแบบสื่อ จัดนิทรรศการ จัดกิจกรรม สื่อประชาสัมพันธ์ และจัดทำเส้นทางพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย ประกอบด้วย
 - พิพิธภัณฑ์กินได้ อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย
 - พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง
 - พิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่าน)
โดยกำหนดขนาดของพื้นที่ Sand Box ที่จะทำเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตครอบคลุมพื้นที่สถานีรถไฟลำปาง เส้นทางกาดแก้วจาว สะพานดำ ถนนประสานไมตรี และสุเรนทร์ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 3 ตารางกิโลเมตร เพื่อสร้างย่านท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดจากฐานของภูมิทางสังคมวัฒนธรรม สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ท่องเที่ยว ย่านสบตุ๋ยให้เป็นที่รู้จัก เพิ่มเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเกิดอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
- จัดทำระบบฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์มีชีวิต และสื่อการเรียนรู้การเรียนรู้รูปแบบดิจิทัล ประกอบด้วยฐานข้อมูลบุคคล ฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ฐานข้อมูลสถิติ ด้านเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม และฐานข้อมูลการเชื่อมโยงเส้นทางพิพิธภัณฑ์กินได้ อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง พิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่าน) รูปแบบ AR Living museum Book เผยแพร่ให้ผู้สนใจเข้าถึงง่ายและนำไปใช้ประโยชน์ในมิติต่างๆในการพัฒนาต่อยอด

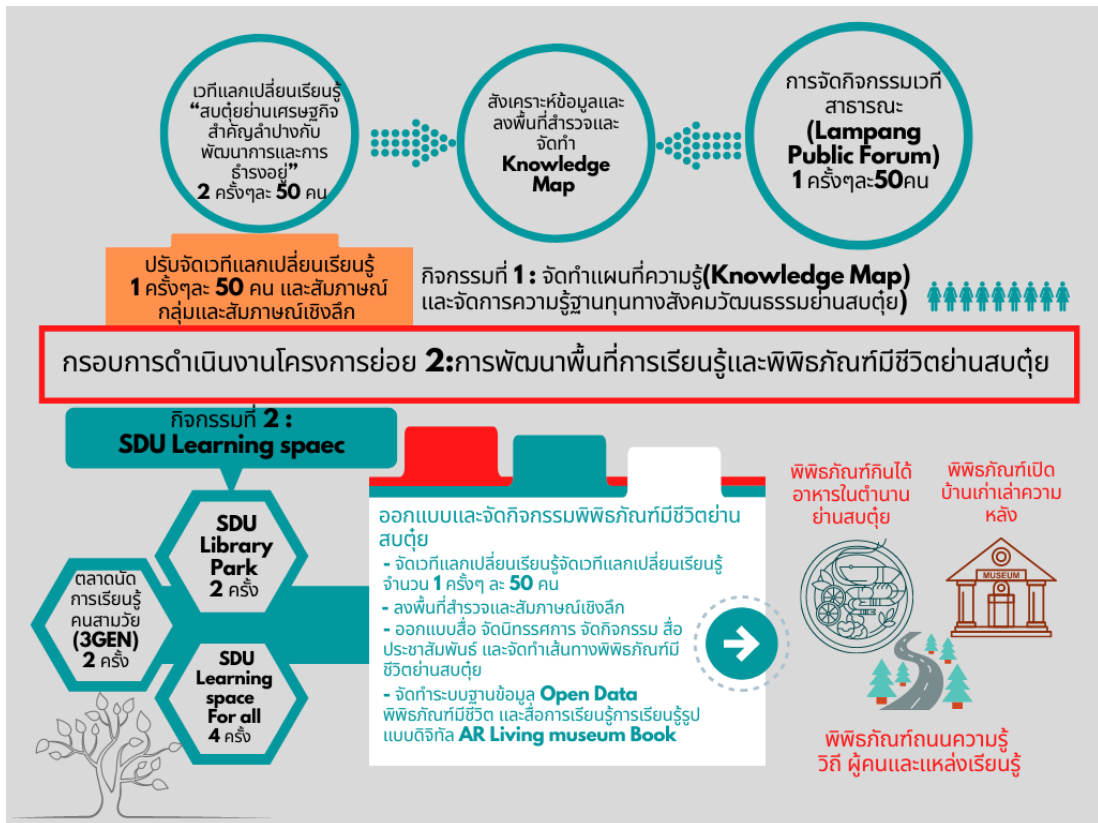
กิจกรรมที่ 3 : SDU Learning space เปิดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดกิจกรรมและรูปแบบการเรียนรู้ คลอบคลุมคุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ตามที่องค์การยูเนสโก เปิดพื้นที่การเรียนรู้ กิจกรรมความรู้ที่สร้างรายได้ พัฒนาอาชีพสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

- **ตลาดนัดการเรียนรู้คนสามวัย (3 GEN)** ณ ศูนย์เสริมประสบการณ์ฯ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ ฯ ลำปาง ออกแบบการเรียนรู้และพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ภายใต้แนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence : MI) และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence : MI) จำนวน 6 ครั้งๆ ละ 30 คน
- **SDU Library Park** เปิดพื้นที่การเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมการอ่าน ดนตรี ศิลปะ วัฒนธรรม อาหาร การละเล่น จำนวน 6 ครั้ง
- **SDU Learning Space for All** กิจกรรมการพัฒนาทักษะและอาชีพเพื่อการเรียนรู้เพื่ออนาคต
 - กิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์ สารพันทักษะให้กับโรงเรียนในพื้นที่สับตุย จำนวน 6 ครั้งๆ ละ 30 คน
 - กิจกรรม Cooking is my passion จำนวน 6 ครั้งๆละ 15 คน

***หมายเหตุ : SDU Learning space จัดกิจกรรม 6 ครั้ง ใช้งบประมาณวิจัยจำนวน 2 ครั้ง 4 ครั้ง เป็นงบของมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสับตุย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ					
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5	รวม
ประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนที่ความรู้(Knowledge Map) 2 ครั้ง	10	10	10	10	10	50
สังเคราะห์ข้อมูลและลงพื้นที่สำรวจเพื่อจัดทำ Knowledge Map	20	20	20	20	20	100
การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum)	10	10	10	10	10	50
จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบและออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิต จำนวน 1 ครั้งๆ ละ 50 คน	10	10	10	10	10	50
ลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก	20	20	20	20	20	100

แผนภาพที่ 12 : กระบวนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

3.4.4 โครงการย่อยที่ 3 : พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

วิธีการดำเนินการวิจัยนี้ ได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้มีความรู้ในชุมชนท่ามะโอ ผู้อาวุโส และผู้นำกลุ่มภาคประชาสังคมต่างๆ ในย่านท่ามะโอ ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม ทั้ง 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิธรรม ภูมิวงศ์ ภูมิปัญญา) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้มีความรู้ในชุมชนท่ามะโอ ผู้อาวุโส และผู้นำกลุ่มภาคประชาสังคมต่าง ๆ ในย่านท่ามะโอ ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม ทั้ง 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิธรรม ภูมิวงศ์ ภูมิปัญญา)

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีส่วนต่างๆ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ นักเรียน นักศึกษาในจังหวัดลำปาง ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้จำแนกการดำเนินงานเป็นกิจกรรมย่อย ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1: กระบวนการศึกษาฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอและจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ

- สํารวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ ได้แก่ รายงานการวิจัย บทความ รายงานวิทยานิพนธ์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือ ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิธรรม ภูมิวงศ์ ภูมิปัญญา)
- สรุปลข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดกลุ่มข้อมูล แยกตาม 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ
- จัดทำเวทีเสวนาและจัดการสนทนากลุ่ม **“ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง”** เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและสื่อดิจิทัล และพัฒนาแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ จำนวน 2 ครั้ง
- จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม นักเล่าเรื่องชุมชน ให้ความรู้เชิงทฤษฎีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม ลงสำรวจพื้นที่จริง จัดแสดงสาธิตภูมิของชุมชนสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำเรื่องเล่า ฝึกปฏิบัติจริงในสถานที่จริง จำนวน 3 ครั้ง ละคร 30 คน
- จัดทำเวทีเสวนาและสนทนากลุ่ม **“แผนที่ทางวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม”** เพื่อนำเสนอร่างแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม จำนวน 1 ครั้ง
- สังเคราะห์ข้อมูลและจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม CULTURAL KNOWLEDGE MAP

กิจกรรมที่ 2: พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ

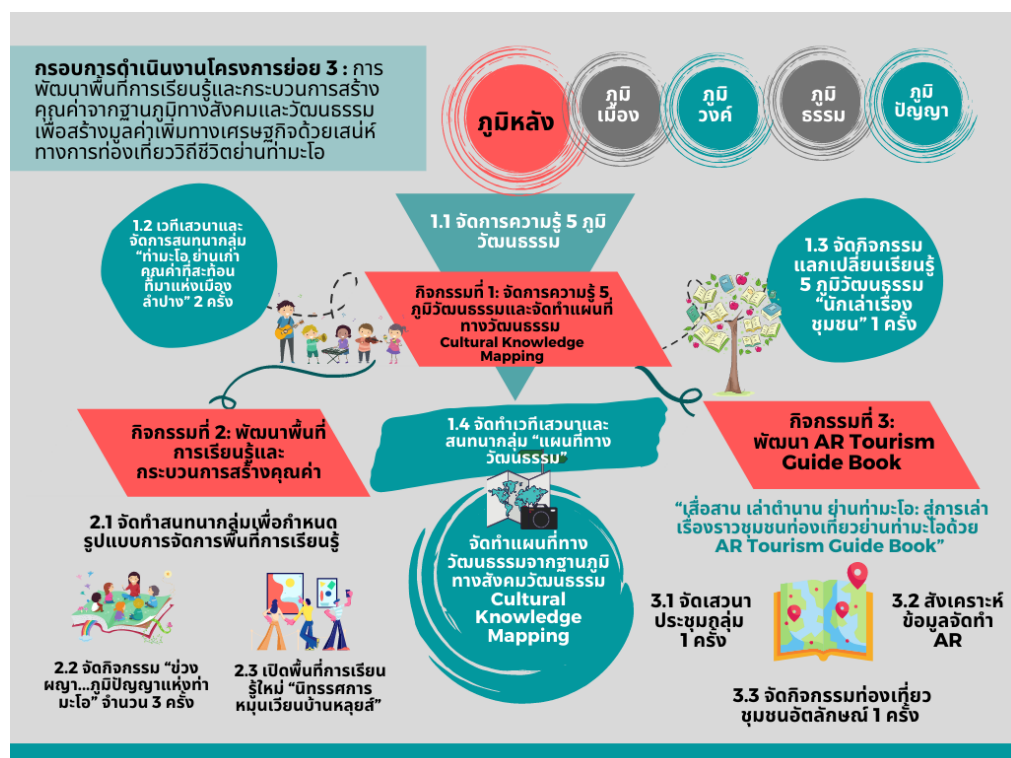
- จัดทำสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (รูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบการจัดกิจกรรม และปฏิทินการจัดกิจกรรม) จำนวน 2 ครั้ง
- จัดกิจกรรม “ช่วงฉายาภูมิปัญญาย่านท่ามะโอ” จำนวน 6 ครั้ง
- เปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ “นิทรรศการหมุนเวียนบ้านหลุยส์”

กิจกรรมที่ 3: พัฒนา AR Tourism Guide Book สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนท่ามะโอและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

- จัดประชุมกลุ่มเพื่อกำหนดรูปแบบและพัฒนา AR Tourism Guide Book สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนท่ามะโอ จำนวน 1 ครั้ง
- จัดทำ AR Tourism Guide Book สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนท่ามะโอ
- จัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนอัตลักษณ์ AR Tourism Guide Book จำนวน 2 ครั้ง
- สร้างกลไกการพัฒนาชุมชนพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนสร้างอาชีพและรายได้ต่อยอดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมตลาดชุมชนโดยสร้างโมเดลการพัฒนาชุมชนโดยคนในชุมชนในรูปแบบ Social Enterprise

ตารางที่ 5 เครื่องมือในลักษณะกิจกรรมที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ					
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5	รวม
เวทีเสวนาและจัดการสนทนากลุ่ม “ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง” 50 คน 2 ครั้ง	10	10	10	10	10	50
กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม นักเล่าเรื่องชุมชน	6	6	6	6	6	30
เวทีเสวนาและสนทนากลุ่ม “แผนที่ทางวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม”	6	6	6	6	6	30
สนทนากลุ่มเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ	6	6	6	6	6	30
ประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญพัฒนา AR Tourism Guide Book และกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนอัตลักษณ์	6	6	6	6	6	30

3.5 พื้นที่การดำเนินงานโครงการวิจัย

1. โครงการหลัก เป้าหมายพื้นที่จังหวัดลำปาง
2. โครงการย่อยที่ 1 เป้าหมายพื้นที่เขตเทศบาลนครลำปาง
3. โครงการย่อยที่ 2 เป้าหมายพื้นที่ชุมชนย่านสบตุ๋ย ต.สบตุ๋ย อ.เมือง จ.ลำปาง
4. โครงการย่อยที่ 3 เป้าหมายพื้นที่ชุมชนท่ามะโอ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง

บทที่ 4

ผลวิจัย

การวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นจุดเริ่มต้นในการค้นหาหลักการในการบริหารจัดการ สร้างกระบวนการขับเคลื่อนและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อได้มาซึ่งรูปแบบแนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นฐานในการต่อยอดในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ในมิติต่างๆ รวมทั้งได้พื้นที่นาร่องเพื่อการศึกษาและเป็นต้นแบบในการขยายพื้นที่การเรียนรู้ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม และพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางเพื่อยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ในการศึกษาประกอบด้วย โครงการย่อยจำนวน 3 โครงการ คือ

1) โครงการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

2) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

3) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

โดยในแต่ละโครงการมีการกำหนดเครื่องมือในการวิจัยที่หลากหลาย ประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยการสำรวจพื้นที่จริง การจัดเวทีประชาคม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล มีกระบวนการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาและพัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนจังหวัดลำปางไปสู่รูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเติบโตของเมืองที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองลำปาง และเกิดการปรับเปลี่ยนให้ลำปางเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การบริหารจัดการเมืองลำปางที่มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นการเติบโตของเมืองลำปางอย่างยั่งยืน โดยสรุปผลการวิจัยใน 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

- ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study)
- พัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนเมืองแห่งลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ระบบและกลไกในการพัฒนาและการบริหารเมืองแห่งการเรียนรู้

ประเด็นที่ 2 พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปาง ในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

- การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย
- พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

ประเด็นที่ 3 สร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว

4.1 วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จาก

ฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบและกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ เริ่มต้นด้วยกระบวนการสร้างเครือข่าย ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ จัดเวทีเสวนา Lampang Learning City สร้างความรู้ความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการนำเสนอแนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ “สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต” หรือ UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL) กิจกรรม Lampang Talk Series กิจกรรม LAMPANG SHOWCASE รูปแบบออนไลน์ แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงาน ขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของจังหวัด เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ จัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงานโครงการ กิจกรรมภายใต้กรอบทิศทางในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดทำแผนแม่บท ในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ จากการวิจัยได้ข้อสรุประบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

4.1.1 ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม การศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ซึ่งเป็นกระบวนการค้นหาและเรียนรู้ท้องถิ่น ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่ เนื้อหาของท้องถิ่น (Local Literature) ที่มีความถูกต้องและครอบคลุม ในทุกมิติของการศึกษาชุมชนที่จะนำไปสู่ความเข้าใจอัตลักษณ์และตัวตนของคนในพื้นที่ เข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และภูมิของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อเข้าใจมิติของประวัติศาสตร์ ที่ส่งต่อถึงความเป็นอยู่และสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้ โดยการศึกษาท้องถิ่นผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม โดยเริ่มจากกระบวนการศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองผ่านการวิเคราะห์ภูมิหลัง ศึกษาทำความเข้าใจในมิติทางด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี ต่างๆผ่านการวิเคราะห์ภูมิธรรม ศึกษาเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ สายตระกูล บุคคลทรงคุณค่าที่มีบทบาทและทำประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นผ่านภูมิวงศ์ ศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปะวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของพื้นที่ผ่านการวิเคราะห์ภูมิหลัง และศึกษาและทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของเมืองเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบัน วิเคราะห์บริบทปัจจุบันเชื่อมโยงในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเมืองผ่านการวิเคราะห์ภูมิเมือง เมื่อทุกภาคส่วนเข้าใจฐานที่มาในมิติประวัติศาสตร์เชื่อมโยงมาสู่ความเป็นเมืองในปัจจุบันในมิติต่างๆ จะ

ส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันของเมืองที่ได้ฐานความรู้ท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุกมิติทำให้เข้าใจบริบท ศักยภาพ ความพร้อมและทุนทางสังคมและวัฒนธรรม อัตลักษณ์และตัวตนที่แท้จริงของพื้นที่ซึ่งจะนำไปสู่การ กำหนดฉากทัศน์ ภาพอนาคตที่เกิดจากกระบวนการที่สะท้อนถึงตัวตน และศักยภาพที่แท้จริงของพื้นที่ และชุมชน

จากการกรอบวิเคราะห์ พบว่าระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่ให้ความสำคัญทั้งเชิงคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ มนุษย์และสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงต่อเนื่องอดีต ปัจจุบันและอนาคต วิเคราะห์จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตเพื่อกำหนดทิศทางพัฒนา เมืองบนฐานขององค์ความรู้ (Historical Future Study) เป็นระบบและกลไกของการขับเคลื่อน การศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่เป็นระบบ มีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจน และมีความครอบคลุมมิติ ของการศึกษา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้เป็นฐานสำหรับการวิเคราะห์ในเชิงอนาคตศึกษา เพื่อพัฒนาเป้าหมายหรือภาพอนาคตของเมืองร่วมกัน

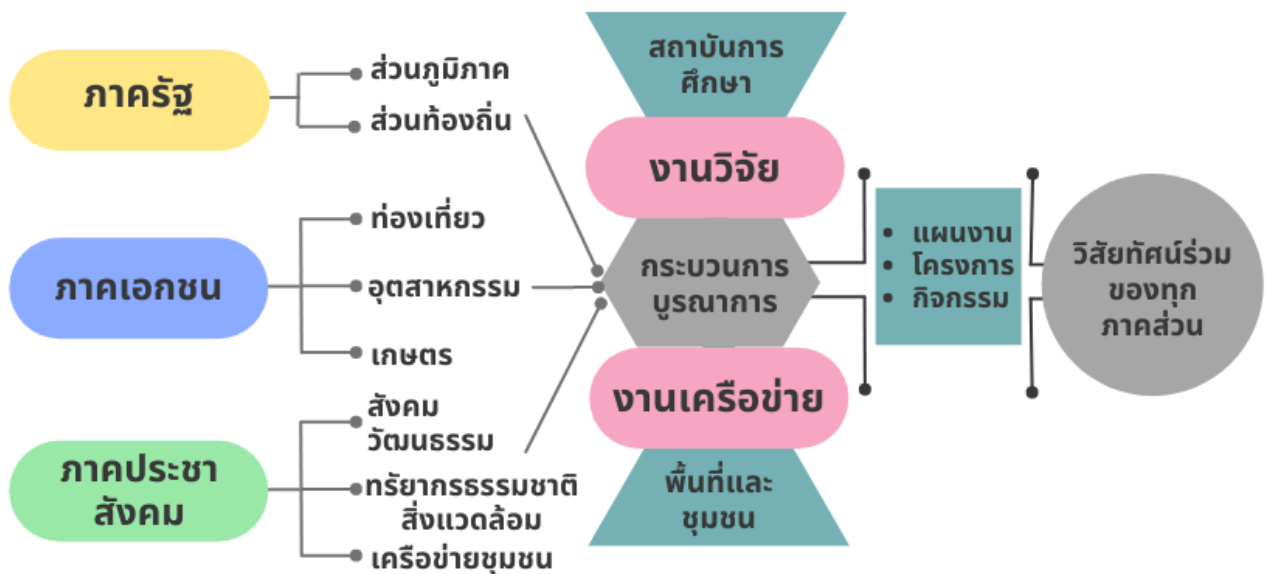
แผนภาพที่ 14 กรอบวิเคราะห์ภูมิอนาคตของระบบและกลไกของการขับเคลื่อนการศึกษาท้องถิ่น (Local Study)

4.1.2 พัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนเมืองแห่งลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จาก ฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนงาน แบบคู่ขนาน ในการพัฒนาระบบและกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ได้กำหนดกรอบแนวทางในการขับเคลื่อน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายในหลากหลายรูปแบบ อาทิ กิจกรรม Learning space เรียนรู้อัตลักษณ์ลำปาง เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดนิทรรศการ สาธิต แหล่ง เรียนรู้ของลำปาง โดยแต่ละเครือข่ายได้ดำเนินการขับเคลื่อนในบทบาทของตนเองและสอดคล้องกับ

แนวทางในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ กิจกรรม Story Telling ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ ในหลากหลายระดับทั้งในระดับชุมชน จนถึงระดับจังหวัด เพื่อให้ความรู้เชิงทฤษฎี ลงสำรวจพื้นที่จริงนำโดยผู้เชี่ยวชาญ สังเคราะห์ข้อมูลจัดทำเรื่องเล่า ฝึกปฏิบัติจริงในสถานที่จริง กิจกรรมเรียนรู้นันทรางแลเมืองเก่าลำปาง 3 ยุค ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน และผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาสังคมขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งกระบวนการวิจัยได้ใช้กลไกในการขับเคลื่อนและการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบคู่ขนาน โดยในกระบวนการวิจัยจะทำงานคู่กับการดำเนินงานของทุกเครือข่ายด้วยกระบวนการบูรณาการแผนงานโครงการ กิจกรรมร่วมกันเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ร่วมกันของทุกภาคส่วน

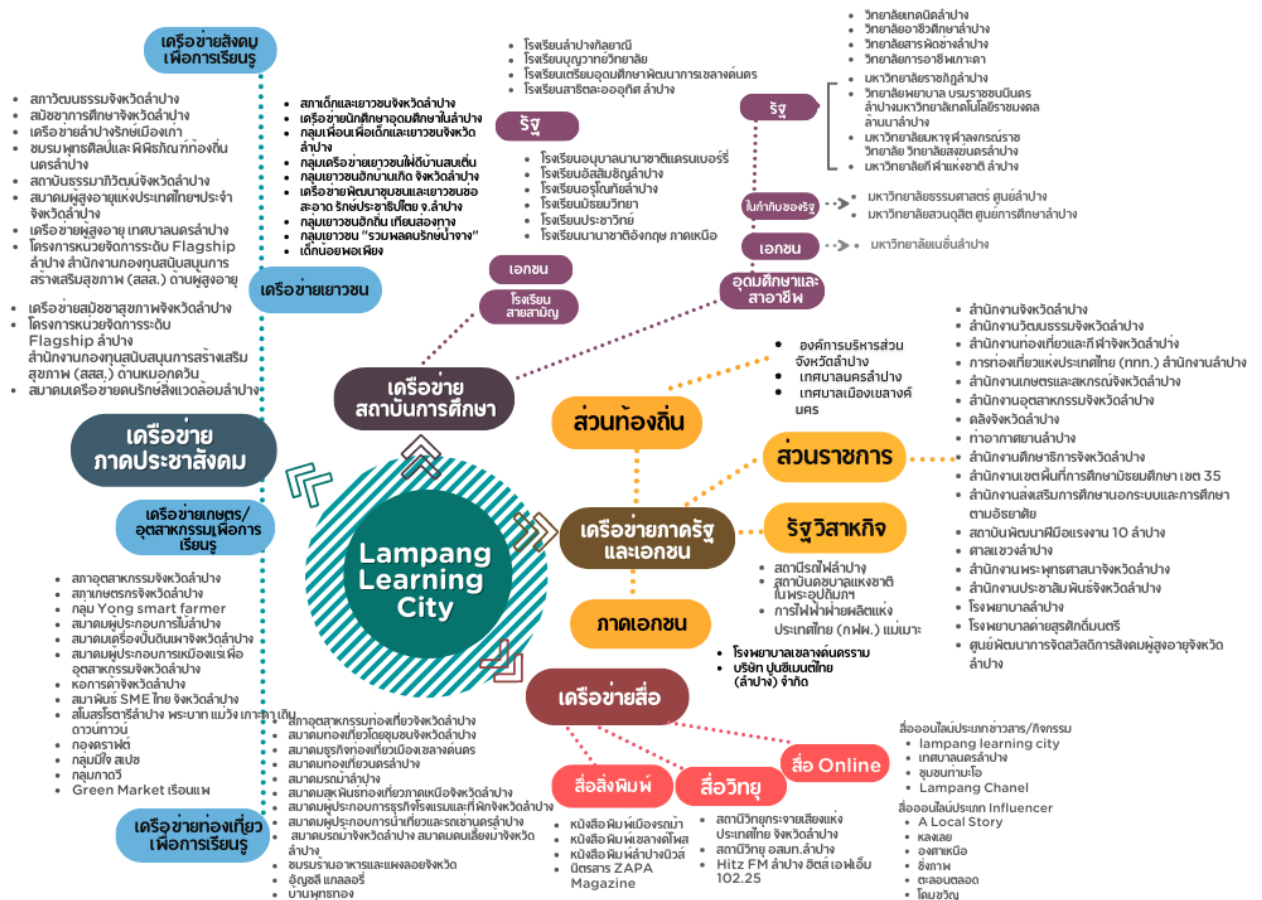
กลไกในการขับเคลื่อนและการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบคู่ขนาน

แผนภาพที่ 15 กลไกการขับเคลื่อนและการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบคู่ขนาน

จากการขับเคลื่อนในรูปแบบดังกล่าวนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในที่ตอบเป้าหมายเมืองแห่งการเรียนรู้ในหลากหลายมิติคือ

1) เกิดระบบและกลไกการทำงานรูปแบบเครือข่ายในการพัฒนาเมือง คณะทำงานร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนเมืองแห่งการเรียนรู้

แผนภาพที่ 16 ระบบและกลไกการทำงานรูปแบบเครือข่ายในการพัฒนาเมือง

2) เกิดภาพอนาคตและทิศทางการพัฒนาร่วมกันของเมือง ในการขับเคลื่อนการพัฒนา ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม

2.1) การขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ถูกกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์จังหวัดลำปาง ในการดำเนินงานของเครือข่ายได้สนับสนุนแนวคิดเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัดและปรับวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาจาก “ลำปางเมืองน่าอยู่ นครแห่งความสุข” เป็น “ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ สร้างสรรค์ นำอยู่ ยั่งยืน” โดยเน้นกระบวนการพัฒนาจังหวัดบนฐานของความรู้ ต่อยอดสร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศรษฐกิจจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม ด้วยกระบวนการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์และสร้างดุลยภาพในการพัฒนาทุกมิติ

แผนภาพที่ 17 กรอบภาพอนาคตและทิศทางการพัฒนาร่วมกันของเมือง
ในการขับเคลื่อนการพัฒนาลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้

2.2) การขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ถูกกำหนดเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของเทศบาลนครลำปาง ภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองลำปางเป็นบ้านที่มีความสุขของทุกคน” “A happy home for all” เมืองน่าอยู่ เรียนรู้ นวัตกรรม สร้างสรรค์ ยั่งยืน ในยุทธศาสตร์ที่ 2 : ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยเพื่อไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้และคนคุณภาพ (City of learning and quality people) เน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาการเรียนรู้และเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองในหลากหลายรูปแบบรวมทั้งปรับปรุงระบบนิเวศน์พื้นที่สาธารณะของเมืองที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิต โครงการกำหนดแผนงานโครงการไว้อย่างชัดเจนพร้อมนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

แผนภาพที่ 18 กรอบการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้

4.2 พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปาง ในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางนำร่อง 2 พื้นที่คือ พื้นที่ย่านสบตุ๋ยและพื้นที่ย่านท่ามะโอ ภายใต้โครงการย่อย 2 โครงการคือ

4.2.1 การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย โดยเริ่มจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “สบตุ๋ยย่านเศรษฐกิจสำคัญลำปางกับพัฒนาการและการดำรงอยู่” เพื่อจัดทำฐานความรู้ชุดข้อมูล 5 ภูมิวัฒนธรรมประกอบด้วย ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิวงศ์ ภูมิธรรม จัดทำ Knowledge Map การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum) สบตุ๋ยในมุมมองจากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบและออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิต ออกแบบสื่อ จัดนิทรรศการ จัดกิจกรรม สื่อประชาสัมพันธ์ และจัดทำเส้นทางพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์กินได้ อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง พิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต

ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่าน) SDU Learning space เปิดพื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดกิจกรรมและรูปแบบการเรียนรู้ครอบคลุมคุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ตามที่องค์การยูเนสโก เปิดพื้นที่การเรียนรู้ กิจกรรมความรู้ที่สร้างรายได้ พัฒนาอาชีพสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ตลาดนัดการเรียนรู้คนสามวัย (3GEN), SDU Library Park , SDU Learning space For all กิจกรรมการพัฒนาทักษะและอาชีพเพื่อการเรียนรู้เพื่ออนาคต กิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์ สารพันทักษะให้กับโรงเรียนในพื้นที่สับตุย กิจกรรม Cooking is my passion สรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์คือ

1) ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากจัดการความรู้ฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมย่านสับตุยในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และฐานข้อมูลความรู้ชุมชน

จากลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ แบบสอบถามความคิดเห็น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “สับตุยย่านเศรษฐกิจสำคัญลำปางกับพัฒนาการและการดำรงอยู่และจัดประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น Knowledge Map ฐานความรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม ฐานบุคคลสำคัญ ฐานเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้ของพื้นที่และการระดมความคิดเห็น “สับตุยย่านเศรษฐกิจสำคัญลำปางกับพัฒนาการและการดำรงอยู่” มองพัฒนาการสับตุย ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม รวมทั้งเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum) สับตุยในมุมมองจากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต พบว่า พื้นที่สับตุยนั้นเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการร่วมศูนย์อำนาจปกครองในรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระบรมราโชบายในการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับอารยประเทศส่งผลให้เกิดการสร้างเส้นทางรถไฟขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นจังหวัดลำปางเป็นจุดสิ้นสุดของเส้นทางรถไฟสายเหนือ ก่อนจะมีการสร้างอุโมงค์ขุนตาลเพื่อสร้างสถานีปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2564 ส่งผลให้พื้นที่สับตุยได้รับอิทธิพลทางศิลปะและวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับการมาถึงของรถไฟ เช่น อาคารแบบบาวาเรียนคอร์ทที่ผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรมแบบล้านนา อันเป็นอัตลักษณ์ของอาคารในพื้นที่สับตุย หรืออาคารแบบชิโน-โปรตุเกส บริเวณถนนประสานไมตรีของร้านยูฮวด แม้ไม่ได้มีลักษณะที่ชัดเจนนักแต่มีลักษณะที่โดดเด่นมีลักษณะเป็นตึกแถวแบบจีนผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรมของยุโรปจึงทำให้อาคารสถานที่บริเวณย่านสับตุยเป็นกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและควรต่อการอนุรักษ์ให้เกิดการเรียนรู้ถึงที่มาและความสำคัญ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน

จากการศึกษาพบว่าเรื่องราวของสับตุยที่มีเอกสารหลักฐานเป็นลักษณะอักษรนั้น ยังมีผู้ศึกษาไม่มากนัก หากกล่าวถึงสับตุย ในจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทุกคนรับรู้เกิดขึ้นจาก การมาถึงของรถไฟ โดยรถไฟมาถึงลำปางในวันที่ 1 เมษายน 2459 (ค.ศ.1916) ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่จังหวัดลำปางได้แยกออกมาเป็นมณฑลมหาสารภูมย์ และแยกออกจากมณฑลพายัพ ซึ่งจังหวัดลำปางได้กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของมณฑลมหาสารภูมย์ ซึ่งเมื่อรถไฟมาถึงแล้ว ได้ก่อให้เกิดจุดเปลี่ยนอย่างมหาศาลต่อเศรษฐกิจการค้าของจังหวัดลำปาง ย้อนไปในช่วงที่ก่อนรถไฟมาถึงลำปาง ภาพการค้าของจังหวัดลำปางทั้งหมดถูกแบ่งออกมาเป็น 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 คือ กลุ่มพ่อค้าชาวนาน ชาวขมุ ชาวพม่า ทำการค้าโดยเดินทางจากจังหวัดลำปางออกไปยังจังหวัด ไปทำการค้าในแถบแม่สอด ข้ามฝั่งไปยังเมืองมะละแหม่ง และนำ

สินค้าหลายอย่างที่บรรทุกว้าวต่าง ล่อ เดินทางกลับเข้ามาในจังหวัดลำปาง เส้นทางที่ 2 เป็นพ่อค้าอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มพ่อค้าที่ทำการค้าทางน้ำบริเวณภาคองต้าโดยทำการค้าขายทางเรืออย่างที่ทราบกันดี สินค้าที่เข้ามาในลำปางช่วงเวลานั้น ด้วยความที่เป็นพ่อค้าทางน้ำทำให้ไม่สามารถขนของเข้ามาได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังผูกกับปัจจัยในช่วงฤดูแล้งที่ปริมาณน้ำในลำน้ำมีไม่มาก พบว่า เรือมักจะติดท้องทราย เพราะฉะนั้นจึงส่งผลให้ระยะเวลาในการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปกลับ ลำปาง (กองต้า) ใช้เวลาถึง 19-37 วัน ขึ้นอยู่กับฤดูน้ำ ส่งผลให้สินค้าที่นำเข้าสู่ลำปางในช่วงปี ค.ศ.1900 ก่อนที่รถไฟจะมานั้นมีราคาแพงมาก จังหวัดลำปางขาดแคลนเกลือ น้ำมันก๊าด ข้าว เพราะพื้นที่ลำปางปลูกข้าวไม่ได้มาก จึงต้องอาศัยข้าวจากพื้นที่จังหวัดอื่น

เมื่อรถไฟมาถึง นับเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าเศรษฐกิจเมืองรถไฟนครลำปางไปในทันที ด้วยเหตุผล

ประการแรก คือ การย่นระยะเวลาในการเดินทาง จากครั้งหนึ่งที่เราต้องใช้ระยะเวลาในการขนส่งสินค้า (ทางเรือ) จากลำปางไปยังกรุงเทพฯ หรือกลับมาลำปาง ถึง 19-37 วันนั้น เหลือเพียงแค่ 36 ชั่วโมง

ประการที่สอง คือ การขยายตัวของเมือง จากที่มีการกระจุกตัวอยู่ ที่กองต้ามาเป็นย่านที่เรียกว่า “สบตุ๋ย” ซึ่งในสถานการณ์การขยายตัวของเมือง พบว่ามีชาวจีนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาพร้อมกับการสร้างเส้นทางรถไฟ และขณะเดียวกันก็มีคนจีนอีกกลุ่มที่ถูกดึงดูดเข้ามาในพื้นที่สบตุ๋ย ด้วยเหตุผลคือ การเข้ามาทำมาค้าขาย ด้วยเพราะสุดสายปลายทางของรถไฟสายเหนือในขณะนั้นหยุดอยู่ที่สบตุ๋ย เมืองนครลำปางแห่งนี้ จนกระทั่งมีการบันทึกเรื่องราวในหนังสือพิมพ์ของบางกอกไทมส์ ระบุว่า “พัฒนาการของเมืองสบตุ๋ยในช่วงระยะเวลานั้น มีความละม้ายคล้ายคลึงกับความเป็นอเมริกา (อเมริกาสร้างเมืองผ่านการเจริญเติบโตของรถไฟ ถึงขนาดมีการจารึกไว้ว่า สบตุ๋ย เกิดขึ้นมาได้เพราะมีพื้นฐานที่มาจากรถไฟ)” ภายหลังจากที่เปิดทางเดินรถไฟแล้วนั้น ม้า กลายเป็นสินค้านำเข้า ซึ่งที่ผ่านมา ม้าเป็นสัตว์ที่ไม่สามารถบรรทุกได้โดยทางเรือ เพราะฉะนั้น “ม้า” เข้าสู่ครลำปางครั้งแรกโดยผ่านทางรถไฟ (ผศ.ดร.กนกวรรณ อุทองทรัพย์) ซึ่งชุมชนบ้านนาแก้วมีได้ นากแก้วเหนือ ศรีบุญเรือง เลยไปจนถึงท่าครนวน้อย ถือเป็นชุมชนรถม้าที่มีคนขับรถม้าซึ่งเป็นอาชีพหลักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในยุคการค้ารุ่งเรืองย่านสบตุ๋ย และจะได้ยินเสียงรถม้าวิ่งอยู่เกือบตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน และเรายังคงเห็นภาพรถม้ายังคงอยู่คู่ลำปางปัจจุบัน ดังนั้นรถม้าจึงถือเป็น Landmark ทางวิถีชีวิตของสบตุ๋ยอีกประการหนึ่ง (ผศ.ดร.ผดุง พรหมมูล)

ประการที่สาม คือ การนำความเจริญเติบโตทางด้านการค้าเข้าสู่จังหวัดลำปาง โดยเฉพาะย่านสบตุ๋ย ทำให้สบตุ๋ยกลายเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางการค้า ตัวเลขหนึ่งที่พบโดยมีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน พบว่า ภายหลัง 3 ปี หลังจากที่มีรถไฟมาถึงลำปาง มีร้านค้าที่เกิดขึ้นรอบๆ บริเวณสบตุ๋ยถึง 282 ร้าน และเมื่อดูจากทุนจดทะเบียนพบว่าตัวเลขเกือบ หนึ่งล้านบาท (เก้าแสนสามหมื่นสามพันบาท) โดยหากพิจารณาในช่วงระยะเวลา 100 กว่าปีที่ผ่านมา ถือเป็นตัวเลขที่มหาศาล เป็นสิ่งสะท้อนได้เลยว่า จากเรื่องเล่าทั้งหลายที่บอกว่า คนเชียงใหม่ต้องนั่งรถไฟเพื่อมากู้เงินแหล่งทุนที่จังหวัดลำปางนั้น มีความชัดเจนมาก เพราะพบว่าทุนเยอะมากเมื่อเทียบกับที่อื่น (ผศ.ดร.กนกวรรณ อุทองทรัพย์)

สบตุ๋ยประมาณ 60 - 70 ปีในอดีต นับเป็นย่านธุรกิจการค้าที่คึกคัก และครองพื้นที่โดยคนจีนเป็นชุมชนเมืองการค้า ตั้งแต่ช่วงเช้ามีตจนถึงช่วงค่ำ ถือเป็น Landmark ทางวิถีชีวิต เพราะเป็นย่านธุรกิจ

การค้า เป็นศูนย์กลางการลงสินค้าพื้นถิ่นจากเชียงราย (เชียงแสน เชียงคำ) พะเยา น่าน เชียงใหม่ ซึ่งขนส่งมาด้วยรถคอกหมู และชาวกลับก็จะขนส่งสินค้าที่เป็นของกินของใช้จากกรุงเทพฯ (ที่มาลงสินค้าโดยขนส่งทางรถไฟ) เช่น เกลือ ข้าวของเครื่องใช้ กลับไปยังพื้นถิ่นต่างๆ การเดินทางที่ทันสมัยในขณะนั้น คือรถไฟ (เป็นค่านิยมที่หากใครได้นั่งรถด่วนเข้ากรุงเทพฯ จะมีธรรมเนียมในการเอาพวงมาลัยไปคล้องคอ/ไปมอบไว้ให้) รถหัวจักรไอน้ำ ระหว่างทางจะมีข้าวของ (ของกินพื้นถิ่น) จากชาวบ้านที่ทำมาขาย เช่น อ้อยควั่น กระบอง(ไม้ไผ่)น้ำ ซึ่งเป็นวิถีที่กลมกลืนงดงาม สำหรับการขนส่งระหว่างพื้นที่ในจังหวัดที่ถนนหนทางที่ยังไม่ได้ลาดยางในอดีต จะมีขบวนคาราวานรถล้อเกวียน ผ่านบริเวณตลาดเก่าจาว สบตุยและบ้านนาแก้ว โดยการขนส่งสินค้าจากชนบทมาสู่เมือง และจากเมืองไปยังชนบท อีกส่วนหนึ่งที่เป็นตัวขับเคลื่อนสบตุย นอกจากการค้าขายวัตถุดิบทางการเกษตรแล้ว คือ ร้านอาหาร โดยย่านสบตุยเป็นอาหารที่สำคัญในหลายเรื่อง อาทิ ร้านกวยเตี๋ยว ร้านบะหมี่ ร้านกวยจั๊บ ร้านชาลาเปา ร้านข้าวต้มกลางคืน ของฝากเช่น แหนม กุนเชียง ย่านสบตุยจึงเป็นอีกแหล่งอาหารการกินที่สำคัญ (ผศ.ดร.ผดุง พรหมมูล)

ประการที่สี่ คือ ความสำคัญของสบตุยในมิติประวัติศาสตร์ พบว่า เมื่อรถไฟมาถึงแล้วนั้นก่อให้เกิดการลดบทบาทการค้าระหว่างลำปางกับพม่าลงอย่างสิ้นเชิง และก่อให้เกิดอาชีพอีกหนึ่งอย่างขึ้นซึ่งทำโดยกลุ่มคนจีน คือ นายหน้าแลกเปลี่ยนเงินตรา เป็นนายหน้าแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาท กับ เงินรูปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนที่รถไฟมาถึงลำปาง ซึ่งขณะนั้นเศรษฐกิจลำปางยังผูกพัน ยังใช้เงินรูปีในพื้นที่ เพราะเงินบาทยังเข้าถึงพื้นที่จังหวัดลำปาง ไม่มากนัก เราใช้เงินรูปีในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการกันเป็นหลัก พอรถไฟขยับมาเรื่อยๆ มาถึงพิษณุโลก มาถึงเด่นชัย และปลายทางที่นครลำปางพบว่า มันไปพันธุนาการกับเศรษฐกิจของนครลำปางเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสยาม โดยจะพบว่า หากพิจารณาจากเส้นถนนฉัตรไชย จะพบธนาคารแห่งแรกคือ ธนาคารสยามกัมมาจล หรือธนาคารไทยพาณิชย์ปัจจุบัน ซึ่งมาเปิดทำการที่ลำปางในวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ.1930 โดยหนึ่งในวัตถุประสงค์ คือต้องการเก็บเงินรูปีออกจากจังหวัดลำปาง โดยรับฝากเงินจากพ่อค้าแม่ค้าในรูปแบบของเงินรูปี และถอนออกมาในรูปแบบของเงินบาท ซึ่งภายหลังจากปี ค.ศ.1930 เป็นต้นมา บทบาทของเงินรูปีก็ค่อยลดลงในพื้นที่จังหวัดลำปางไป

สินค้าสำคัญอีก 3 ชนิด เนื่องจากเป็นหัวเมืองที่ตั้งผู้คนเข้ามาทำการค้าขายมากมาย โดยสินค้าชนิดหนึ่งที่สำคัญมาก คือ ข้าว โดยเมื่อรถไฟมาถึง ย้ำว่าเป็นการพลิกโฉมหน้าของจังหวัดลำปาง และพื้นที่สบตุย ให้กลายเป็นชุมทางในการค้าข้าวของภาคเหนือ ซึ่งในช่วงเวลานั้น ข้าวจากทุกที่หลั่งไหลเข้ามา ลำปางปลูกข้าวไม่ได้ แต่เราไปเอาข้าวจากบริเวณรอบนอกมา เช่น เมืองพาน พะเยา เชียงราย โดยคนที่เป็นนายหน้าค้าข้าวในช่วงนั้น ก็คือ คนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่สบตุย

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในปี 1914 ส่งผลให้ชุมชนสบตุยเติบโตขึ้น เนื่องจากความต้องการข้าวในตลาดโลกเป็นที่ต้องการ โดยประเทศที่ทำการปลูกข้าวได้เป็นจำนวนมากขณะนั้น อันดับหนึ่ง คือ สยาม อันดับสอง คือ เวียดนาม และ อันดับสาม คือ พม่า และอินเดีย (พม่ากับอินเดียจะต้องสงวนสินค้าประเภทข้าวนี้ไว้ เนื่องจากเป็นประเทศที่อยู่ใต้อาณานิคมของอังกฤษ) และเวียดนามเอง ยังผลิตข้าวได้ไม่เทียบเท่าสยาม ซึ่งในช่วงสมัยรัชการที่ 5 มีการส่งออกข้าวจากสยามเป็น

จำนวนมาก และปฏิเสธไม่ได้เลยว่าข้าวส่วนหนึ่งมาจากทางภาคเหนือ โดยอาศัยชุมทางที่เป็นต้นทางของการระดมข้าวและขนส่งออกไปค้าขายยังต่างประเทศ คือ สบตุย ข้าวที่ส่งออกคือ ข้าวเปลือก เนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีโรงสีข้าว โรงสีข้าวกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร จนกระทั่ง 3 ปีให้หลัง (หลังจากรถไฟมาถึง) ในปี 1919 พบว่า เริ่มมีโรงสีข้าวกระจายตัวออกไปตั้งยังหัวเมืองต่างๆ และปฏิเสธไม่ได้ว่าธุรกิจโรงสีข้าว นั้น อยู่ในมือของชาวจีน และพบว่า ในปี 1919 – 1929 ภาคเหนือทั้งหมด มีโรงสีข้าวจำนวน 10 โรง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง คือ ในพื้นที่สบตุย เพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่เป็นโรงสีข้าวที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ.

พื้นที่สบตุย เป็นพื้นที่สร้างตระกูลสำคัญๆ เช่น ตระกูลสุทธภักติ (หลวงศรีนครานุกุล หรือ หลงจูเลียม ซึ่งมีประวัติอยู่ในรายงานของสกินเนอร์ Skinner นักวิชาการทางด้านจิตศึกษาที่เข้ามาเก็บข้อมูลในประเทศไทย) โดยคาดว่าจะเป็นเจ้าภาชีนายอากรคนสุดท้ายที่มีอยู่ขณะนั้น หลวงศรีนครานุกุล นับเป็นนายหน้าค้าข้าว โดยมีการสร้างโกดังขนาดใหญ่ไว้ที่สบตุย และยังมีตระกูลสำคัญที่มีบทบาทในการย่านสบตุยในมิติต่างๆ อาทิ ตระกูลจิระสันติการ ตระกูลวิทยานุกอนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ ต้นสุวรรณ

วิถีผู้คนในย่านสบตุย ไม่ว่าจะเป็นคนจีน คนไทย ชาวบ้าน หรือคนชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามา นั้นล้วนเป็นคนที่มีอิทธิพลและน้ำใจซึ่งกันและกัน โดยคนจีนถือเป็นต้นแบบของความขยันและ ใฝ่รู้ ชาวบ้านก็ขยันทำนาทำไร่ทำสวน องค์ประกอบของสบตุย จึงคงมาด้วยวิถีชีวิตของคน ประเพณีวัฒนธรรม การทำมาหากิน และวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และศูนย์กลางของประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่สบตุย (เข้าพรรษา ออกพรรษา แห่ครัวตาน) และเมื่อประเพณีที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัด วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องอาหารการกิน เรื่องงานศิลปะวิทยาการ และสัมพันธ์ภาพระหว่างคน และนอกจากนั้นยังมีเกี่ยวกับดนตรี การร่ายรำ ฟ้อนกลองยาว ต่างๆ นานา ที่มีที่มาจากวัดทั้งสิ้น ฉะนั้นสบตุย ไม่ว่าจะเป็นวัดนาแก้วเหนือ วัดนาแก้วใต้ วัดศรีบุญเรือง วัดท่าคราวน้อย จึงอุดมไปด้วยเสียงดนตรี กลองยาว และการร่ายรำต่างๆ และอีกหนึ่งวัดที่เป็นวัดเก่าแก่ คือ วัดศรีรองเมือง ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นโดยชาวพม่า ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวถึงเป็นภาพงดงามที่อยู่ในความทรงจำของคนที่เกิดและโตที่นี่ซึ่งส่งผลและมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาบ้านเมืองในปัจจุบัน

2) ผลวิเคราะห์พัฒนาการย่านสบตุย (รถไฟเป็นเหตุ ให้สังเกตได้)

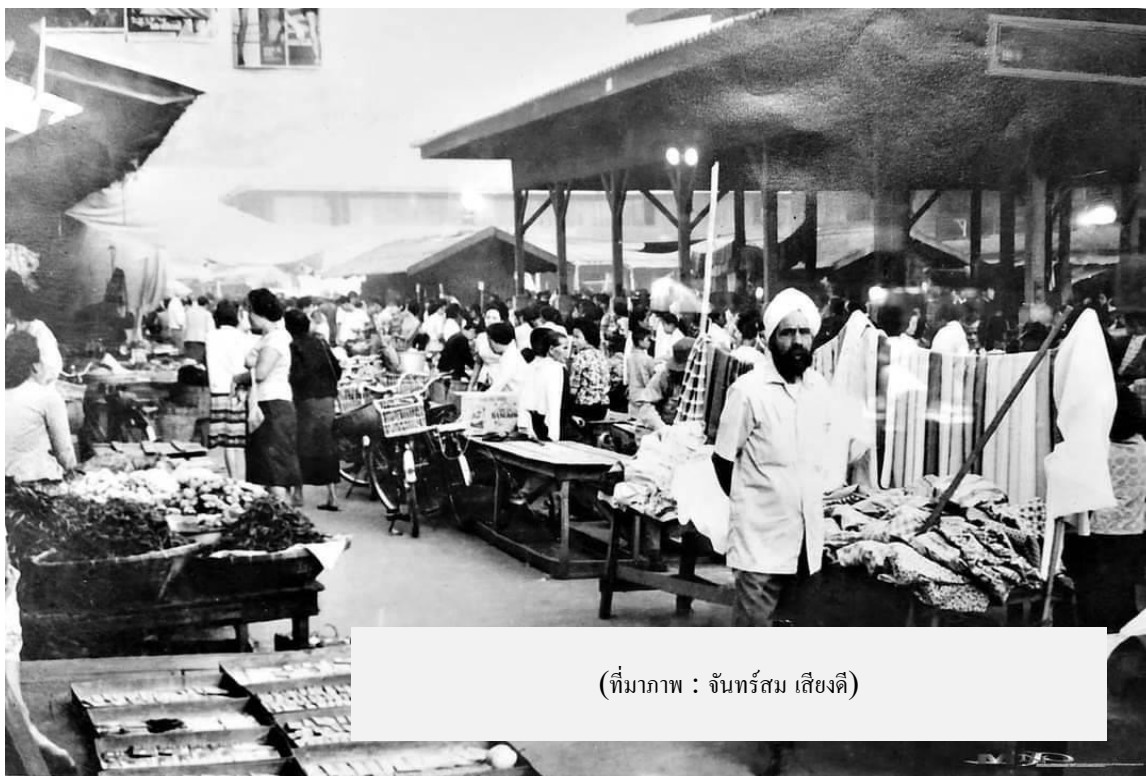
พ.ศ.2448โครงการเร่งรัดก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ ถึงปากน้ำโพ ภายหลังเหตุการณ์จลาจลในมณฑลพายัพครั้งใหญ่ ทำให้รัฐบาลสยามตระหนักถึงความด้อยประสิทธิภาพในการเดินทาง และความสำคัญของการเข้าถึงด้วยรถไฟ จึงเป็นเหตุให้เกิดการเร่งรัดโครงการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ (ที่มา : วิทยุพันธุ์ พจนานุกรม, 2561. นั้ววัง รถไฟ ไฮเวย์ ประวัติศาสตร์ลำปางสมัยใหม่)

(ที่มาภาพ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ภาพที่ 1 การก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ

พ.ศ.2453 ก่อตั้ง ตลาดเก้าजारหรือตลาดรัตนัน รถไฟสายเหนือมาถึงนครลำปางเมื่อ พ.ศ.2459 ส่งผลต่อการขยายตัวทางการค้าและเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามายังบริเวณย่านสบตุ๋ย โดยเฉพาะกลุ่มคนจีน ระลอกใหม่ที่มาจากทางภาคกลาง เช่น พิชณุโลก พิจิตร ปากน้ำโพ นครสวรรค์ ย่านสบตุ๋ยจึงเจริญขึ้นเป็น แหล่งร้านค้าส่งขนาดใหญ่ สินค้าประเภทของป่าและผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว สุกร ครั่ง สีเสียด ยาสูบ เขาสัตว์ หนังสัตว์ ถูกนำมารวบรวมไว้เพื่อเตรียมขนส่งต่อไปทางรถไฟ ขณะที่สินค้าจำเป็นอย่างอื่น ๆ เช่น เกลือ น้ำมันก๊าด รวมถึงสินค้าอุปโภคบริโภค ที่เป็นของทันสมัยจากกรุงเทพฯ ก็ถูกลำเลียงขึ้นมาทางรถไฟ เช่นเดียวกัน โดย “ตลาดเก้าजार” มีการเล่าต่อกันมาว่า เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างทางรถไฟที่เริ่มต้นเมื่อ ราว พ.ศ.2450 แรกเริ่มเป็นตลาดที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของสังคม เมื่อเกิดแหล่งชุมนุมของผู้คนย่อมมี ผู้คนมาปักหลักทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า (ที่มา : อภิญา นนันทนาท, “เก้าजार” กาดเก่าในย่านรถไฟ นครลำปาง. วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 46 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2563 น.82) ทั้งนี้ตลาดเก้าजारมี ชื่อจริงว่า ตลาดรัตนัน ตั้งชื่อตามหลวงเสรี เรืองฤทธิ์รัตนยนต์ ผู้ว่าราชการรถไฟ (ที่มา : เวทีปะกัณยามแสง ครั้งที่ 25 เก้าजार กาดหมั้วร้อยปี, 2554)

(ที่มาภาพ : จันทน์สม เสียงดี)

ภาพที่ 2 บรรยากาศภายในตลาดเก้าจาว

พ.ศ.2457 การเริ่มก่อสร้างถนนทางหลวง เส้นทางเชื่อมไปยังจังหวัดพะเยาและเชียงรายตอนเหนือการเกิดขึ้นของเส้นทางรถไฟสายเหนือ ก่อให้เกิดทางหลวงอันเนื่องมาจากนโยบายรัฐที่มุ่งหวังจะสร้างเครือข่ายการเดินทางร่วมกัน โดยใช้ทางหลวงเป็นตัวจ่ายการเดินทางจากรถไฟไปยังจุดต่างๆ ทางหลวงสำคัญ คือ เส้นทางที่เชื่อมไปยังพะเยาและเชียงราย ระยะทางรวม 83 กิโลเมตร (ที่มา : วิทยุพันธุ์พจนะลาวัลย์, การศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของ “ผังเมืองลำปาง” สมัยใหม่ (พ.ศ.2442 – 2557) กรณีศึกษาเขตผังเมืองรวมจังหวัดลำปาง)

พ.ศ.2459 เปิดทำการสถานีรถไฟนครลำปาง สถานีรถไฟนครลำปาง เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2458 และเปิดทำการเดินรถตั้งแต่ พ.ศ.2459 โดยเป็นสถานีปลายทางของขบวนรถไฟสายเหนือ (ก่อนจะขยายการก่อสร้างต่อไปถึงนครพิงค์หรือเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2464) อันเป็นพื้นที่ชุมทางขนส่งมวลชนที่ทันสมัยที่สุด และเป็นตัวแปรสำคัญในการเปลี่ยนเศรษฐกิจของเมือง ด้วยการเป็นจุดขนถ่ายสินค้าและส่งเสริมการเดินทางของผู้คนจากกรุงเทพฯ ก่อนจะเดินทางต่อไปสู่พื้นที่อื่นๆ ในภาคเหนือ และการอพยพเข้ามาทำมาค้าขายของชาวจีนในย่านสบตุ๋ย (ที่มา : จิราพร แซ่เตียว, เกร็ดประวัติศาสตร์สถานีรถไฟนครลำปาง. วารสารเมืองโบราณ. 27 ก.ค. 2020 (ออนไลน์))

(ที่มาภาพ : สำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

ภาพที่ 3 บรรยากาศบริเวณหน้าสถานีรถไฟนครลำปางในยุคเริ่มแรก

เมื่อรถไฟมาถึงลำปาง “รถม้า” เดิมทีใช้เป็นพาหนะสัญจรในระยะทางใกล้ๆ ในตัวเมืองอยู่ก่อน ก็ขยายเพิ่มจำนวนมากขึ้น กลายเป็นรถโดยสารรับจ้างขนส่งผู้คนและสินค้าระหว่างตัวเมืองกับสถานีรถไฟ ใน “ย่านสบตุ๋ย” ด้วยสามารถบรรทุกสิ่งของได้มาก อีกทั้งสะดวกรวดเร็วกว่าเกวียน ทำให้รถม้าเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย (ที่มา : อภิญญา นนทน์นาถ, รถม้าลำปาง. วารสารเมืองโบราณ. 9 ก.ค.2021 (ออนไลน์))

ภาพที่ 4 บรรยากาศบริเวณหน้าสถานีรถไฟนครลำปางและการใช้รถม้าสัญจรในขณะนั้น

พ.ศ.2460 ปริมาณการส่งออกหมูจากจังหวัดลำปางมากที่สุดในภาคเหนือ รายการสินค้าออกพบว่า นครลำปาง มีปริมาณการส่ง “หมู” ออกมากที่สุดในภาคเหนือ โดยทาง รถไฟ จำนวน 4,203 ตัว เพิ่มขึ้นเป็น 10,178 ตัว ในปี พ.ศ.2461 และในปี พ.ศ.2473 ลำปางมีการส่งหมูออกมากถึง 34,342 ตัว (ที่มา : กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง, 2551. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเมืองนครลำปาง. 2 ฟาแม่น้ำวัง 2 ฝั่ง นครลำปาง. ไพโรจน์ ไซเมืองขึ้น (บรรณาธิการ))

พ.ศ.2466 การสร้างโรงเรียนจีนแห่งแรกในจังหวัดลำปาง และตั้งอยู่ในพื้นที่สับตุย คือ โรงเรียนยกล้าย (ปัจจุบัน คือ โรงเรียนมัธยมวิทยา) กล่าวกันว่า ในระยะแรก ลูกคนจีนในลำปางเรียน ภาษาจีนที่ จือป้อเสีย ที่บริษัทจังหวัดลำปาง ก่อนจะมีโรงเรียน ในปี พ.ศ.2466 ที่พ่อค้าชาวจีนไหหลำซื้อ ที่ดินสร้างโรงเรียนจีนแห่งแรกในลำปาง เรียกว่า โรงเรียนยกล้าย สอนภาษาจีนกลางและจีนไหหลำ (ปัจจุบัน คือ โรงเรียนมัธยมวิทยา)

พ.ศ.2469 การเสด็จของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ณ จังหวัดลำปาง การเสด็จเยือนหัวเมืองต่างๆ ของเจ้านายกรุงเทพฯ ที่สะดวกและย่นระยะเวลาได้มากขึ้น เช่น การเสด็จ โดยรถไฟของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมาในปี พ.ศ.2463 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ในปี พ.ศ.2464 และเสด็จของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ณ จังหวัดลำปางในปี พ.ศ. 2469 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแสดงอำนาจทางการเมืองในฐานะเจ้าผู้ปกครองต่อผู้ถูกปกครอง ที่จะต้องมีการเฝ้ารับเสด็จ การตระเตรียมพิธีการให้สมพระเกียรติ

ภาพที่ 5 การเสด็จของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ณ จังหวัดลำปาง
ที่มาภาพ : <http://www.lampang.go.th/travel/webplp/page/page6.html>

พ.ศ.2470 การก่อตั้งโรงเรียนจีนขึ้นอีกแห่งในชื่อว่า โรงเรียนฮั่วเคี้ยว ในปี พ.ศ.2468 ที่บ้านไม้ชั้นเดียวในย่านสบตุ๋ย เป็นที่ตั้งของชมรมชาวจีนโพ้นทะเล ด้านหลังห้องอ่านหนังสือพิมพ์ได้เริ่มมีการสอนหนังสือให้แก่เด็กนักเรียนจีน โดยนายซูล่ง แซ่ลี้ ชาวจีนแต้จิ๋ว ในบังคับสยามเป็นครูผู้สอน ในชื่อเรียกโรงเรียนว่า “ฮั่วเคี้ยวจื่อป้อเสียดตุ๋ย” เรียกสั้นๆ ว่า “จื่อป้อเสียด” เมื่อเรารู้ไปถึงกรรมการจังหวัด จึงได้สั่งยุติการสอน เนื่องจากไม่ได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งโรงเรียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และได้มีการชี้แจงต่อทางการ จนสามารถจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นอีกแห่งได้ในปี พ.ศ.2470 คือ “โรงเรียนฮั่วเคี้ยว” ซึ่งเป็นของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว จีนแคะ และ จีนกวางตุ้ง (ที่มา : ชัยประสาน สุริวิชัย, 2563. ลำปางทำให้ฉันคิดถึงย่า)

ภาพที่ 6 อาคารโรงเรียนฮั่วเคี้ยว หรือ โรงเรียนประชาวิทย์ (ในปัจจุบัน)

พ.ศ.2471 บริษัทกิจการไฟฟ้าเริ่มจ่ายไฟ การดำเนินการกิจการไฟฟ้าของเอกชน โดยหม่องโพเซ่ง คหบดีพม่าใต้บังคับอังกฤษได้รับสัมปทาน ต่อมาได้จดทะเบียนร่วมกับชาวจีนและข้าราชการสยามรวมเป็น 7 คน กิจการดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนผู้ถือหุ้นใหม่จนเหลือเพียงแต่ชาวพม่าทั้งหมด 7 คน หนึ่งในนั้นเป็นชาวพม่าผู้มั่งคั่งจากกรุงเทพฯ บริษัทเริ่มจ่ายไฟในปี 2471 โดยมีโรงจ่ายไฟอยู่ 2 แห่ง นั่นคือ บริเวณสบตุ๋ยใกล้กับสถานีรถไฟและบริเวณตัวเมืองอันเป็นย่านตลาดและสถานที่ราชการ (ที่มา : วิทยุพันธุ์ พจนานาวลย์, 2561. น้ำวัง รถไฟ ไฮเวย์ ประวัติศาสตร์ลำปางสมัยใหม่)

พ.ศ.2473 ก่อตั้งธนาคารสยามกัมมาจลที่นครลำปาง เมื่อระบบการปกครองทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจค่อยๆ ถ่างไถความสัมพันธ์มาสู่กรุงเทพฯ มากขึ้น แต่ปัญหาที่ยังแก้ไม่ตก คือ เงินตราที่ใช้ในภูมิภาคยังคงใช้เงินรูปี หรือเงินแถบที่เป็นระบบเงินตราที่พึ่งพิงกับอังกฤษและเมืองพม่า นำไปสู่การก่อตั้งธนาคารสยามกัมมาจลที่นครลำปางในช่วงปี พ.ศ.2473 และการครอบงำการค้าส่วนใหญ่ของชาวจีนในลำปาง เช่น ธุรกิจค้าข้าว ธุรกิจโรงสี ค้าลูกไม้ และโรงฟอกหนัง ตลอดจนควบคุมหุ้นโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ เหลือเพียงอุตสาหกรรมป่าไม้เพียงอย่างเดียวที่ยังอยู่ในการควบคุมของอังกฤษและพม่า เนื่องจากชาวจีนไม่ค่อยให้ความสนใจ

พ.ศ.2486 การออกกฎหมายกีดกันคนต่างด้าว (โดยเฉพาะชาวจีน) การออกกฎหมายกีดกันคนต่างด้าว (โดยเฉพาะชาวจีน) โดยเริ่มใช้กับภาคเหนือเมื่อปลายเดือนมกราคม พ.ศ.2486 ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ อุตรดิตถ์

พ.ศ.2488 การรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและสร้างสวัสดิการร่วมกันภายในกลุ่ม อาทิ ศาลเจ้า หรือศาสนสถานของชาวจีน เพื่อประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิมของชาวจีนไหหลำ ศาลเจ้าปุนเฒ่ากง ของชาวจีนแต้จิ๋วและจีนแคะในพื้นที่สบตุ๋ย (ที่มา : On Lampang Article เปิดโลกลำปาง ผ่าน “ลุ่มเสี่ยงจากบทความ”, http://olparticle.blogspot.com/2006/12/3_09.html)

ภาพที่ 7 ศาลเจ้าปุนเฒ่ากง สบตุ๋ย (ปุนเฒ่ากง - มา สบตุ๋ย)

พ.ศ.2519 การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาชนวิทย์ - มัธยมวิทยา ความพยายามในการรวมทั้งสองโรงเรียนจีนในลำปางเข้าด้วยกันก่อนช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ในที่สุดโรงเรียนทั้งสองก็ถูกสั่งปิดในช่วงสงคราม และโรงเรียนยกสายถูกยึดเป็นฐานที่พักพิง จึงถึง พ.ศ.2489 พ่อค้าจีนก็ขอเปิดโรงเรียนทั้งสอง โดยรวมเป็นโรงเรียนเดียวกันในนาม “โรงเรียนยกฮั่ว” หรือโรงเรียนประชาชนวิทย์ (หรือกงลียิหวา) เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขณะที่โรงเรียนยกสาย เป็นที่ตั้งสโมสรชาวจีน (หว่าเฉียวจี้เลาะปู้) ชื่อ สโมสรสหมิตร ในปี พ.ศ.2495 จึงขอใช้พื้นที่โรงเรียนยกสาย เป็นที่ตั้งโรงเรียนและใช้ชื่อว่า “โรงเรียนมัธยมวิทยา” จนในที่สุด ความพยายามดังกล่าวก็ปรากฏเป็นเครือข่ายในนาม มูลนิธิเพื่อ

การศึกษาประวัติศาสตร์ - มัธยมวิทยา เมื่อปี พ.ศ.2519 (ที่มา : On Lampang Article เปิดโลกลำปาง ผ่าน “สัมผัสเสียงจากบทความ”, http://olparticle.blogspot.com/2006/12/3_09.html)

ดังนั้น จากช่วงระยะเวลาหนึ่งภายหลังการมาถึงของรถไฟลำปาง สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนครลำปาง ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประการสำคัญ คือ

- (1) รถไฟทำให้การติดต่อระหว่างลำปางกับกรุงเทพฯ สะดวกรวดเร็วขึ้น
- (2) การมาถึงของรถไฟทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองจากตลาดจีน หรือ ชุมชนจีนแห่งแรก ไปสู่ตำบลสบตุ๋ย หรือ ชุมชนจีนแห่งที่สอง
- (3) หลังจากที่มีรถไฟมาถึงทำให้เมืองนครลำปางกลายเป็นศูนย์กลางการค้าในภาคเหนือ ส่งผลให้ปริมาณสินค้า และชนิดของสินค้าทั้งเข้าและออกจากลำปางมีมากขึ้น
- (4) การคมนาคมโดยทางรถไฟส่งผลให้การค้าขายข้ามพรมแดนระหว่างลำปาง และ พม่าลดน้อยลง ในขณะที่การค้ากับสยามเพิ่มมากขึ้น การมาถึงของรถไฟได้นำมาเพียงแต่สินค้าที่หลากหลายและมีจำนวนมหาศาลเท่านั้น แต่ได้นำพาโอกาสของชาวจีนจำนวนมากขึ้นมาประกอบอาชีพในลำปาง ชาวจีนเหล่านี้เองที่สร้างผลกระทบที่สำคัญของการค้าในลำปางที่แต่เดิม ส่วนใหญ่เป็นบริษัทอังกฤษ และพ่อค้าชาวพม่า ชาวจีนอาศัยความสามารถทางการค้า ประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางเพื่อตอบสนองต่อความต้องการสินค้าของตลาดในกรุงเทพฯ โดยใช้ช่องทางความสามารถของตนที่เคยทำการค้าขายในกรุงเทพฯ มาเป็นความได้เปรียบพ่อค้าพม่าในท้องถิ่นซึ่งเคยชินกับการค้าทางไกลแบบเก่าสู่เมืองมะละแหม่ง ความสามารถของชาวจีนในการค้า และการติดต่อค้าขายกับกรุงเทพฯ ที่สะดวกรวดเร็วและมีปริมาณมากขึ้น ทำให้การค้ากับเมืองในพม่าและการใช้เงินรูปีค่อยๆ หมดความสำคัญลง

ดังนั้น ชาวจีนจึงสามารถครอบครองการค้าส่วนใหญ่ของลำปาง เช่น การค้าข้าว ธุรกิจโรงสี การค้าเครื่องจักรโรงฟอกหนัง และการเข้าครอบครองหุ้นของกิจการโรงไฟฟ้า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2470 เป็นต้นมา คงเหลือเพียงกิจการป่าไม้เท่านั้นที่คนจีนยังไม่สามารถเข้าถึง และคงอยู่ในมือของบริษัทอังกฤษและชาวพม่าเท่านั้น

สิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับความเจริญเติบโตของทางการค้าของชาวจีนในลำปาง คือ การรวมกลุ่มสังคมของคนจีนที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน มีการพัฒนาจากสโมสรจีนประจำ และห้องอ่านหนังสือพิมพ์ กลายเป็นโรงเรียนจีนที่เป็นทางการมากขึ้น ด้วยการจดทะเบียนก่อตั้งอย่างถูกต้อง ได้แก่ โรงเรียนยกส่วยของกลุ่มภาษาไหหลำซึ่งเป็นชาวจีนกลุ่มที่ใหญ่ และมีอิทธิพลของจังหวัดลำปาง และ โรงเรียนฮั่วเคี้ยวของกลุ่มจีนภาษาอื่นๆ ที่ได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีนในเชียงใหม่ในการฝ่าฟันอุปสรรคจนกระทั่งก่อตั้งโรงเรียนฮั่วเคี้ยวได้สำเร็จ ถึงแม้รัฐบาลสยามจะมีการเริ่มเข้าควบคุมโรงเรียนจีนในลำปางอย่างจริงจังเพราะกลัวอิทธิพลของชาตินิยมจีนและก๊กมินตั๋ง แต่โรงเรียนเหล่านี้สามารถอยู่รอดมาได้ และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจีนที่เผยแพร่ความรู้ ความคิด ตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองของชาวจีนจากรุ่นสู่รุ่น (ที่มา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเมืองนครลำปาง : หลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ถึง พ.ศ.2503)

ไล่เลี่ยกัน (2459 – 2460) ซึ่งมีการพัฒนาลำปางอย่างรุดหน้า รวดเร็ว เช่น สะพานรัชฎาภิเศก วัสดุก่อสร้างต่างๆ ขนส่งมาทางรถไฟ และอ.ศักดิ์ รัตนชัย เสนอให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นลำปางในสิ่งที่มีอยู่ และขยายได้จึงเป็นที่มาของการจัดงานประวัติศาสตร์รถไฟรถม้าลำปาง ในปี 2541 จนมาถึงปัจจุบัน

- ในปี พ.ศ. 2548 ดร.นิมิตร จิวะสันติการ เป็นนายกเทศบาล โดยในปี 2550 – 2551 ดำริว่า ย่านสบตุ๋ยนี้ ต้องมีกิจกรรมให้คนในสบตุ๋ยมีส่วนร่วม และประชาสัมพันธ์ โดยจัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลตรุษจีน (กิจกรรมการค้า ดนตรี การละเล่น ในรูปแบบถนนคนเดิน 3 วัน 3 คืน) เป็นการเปิดทัศนะใหม่ของย่านสบตุ๋ยให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ
- ในปี พ.ศ. 2548 ดร.นิมิตร จิวะสันติการ เป็นนายกอีกครั้ง ได้แถลงนโยบาย พลิกโฉมลำปาง มุ่งทำลำปางให้เป็นเมืองน่าอยู่ น่าเดิน น่าเที่ยว ปลอดภัย มีวัฒนธรรมประเพณี มีกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ให้คนมีความรักในบ้านของตนเอง และได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยหนึ่งในกิจกรรมนั้นคือ การส่งเสริมสบตุ๋ยให้เป็นไข่น้ำหวานของลำปาง โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ คุณภาพชีวิตต่าง ๆ ในปี 2564 – 2565 จะได้เห็นการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ทั้งทางเท้า ถนนท่อระบายน้ำ และไฟส่องสว่างต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมถนนคนเดินย่านประสาธน์ไมตรีในช่วงเทศกาลตรุษจีน ซึ่งบรรจุในแผนงานของเทศบาลนครลำปางที่จะดำเนินการมุ่งทำกิจกรรมจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ รวบรวมภูมิจากคนที่อยู่ในย่านสบตุ๋ย คนที่เคยอยู่และลูกหลานสบตุ๋ยที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ

สบตุ๋ยมีการเปลี่ยนมากมายทั้งกายภาพ และวิถีชีวิต วงเวียนสบตุ๋ยเป็นจุดหนึ่งที่ทุกคนคอยเฝ้าดูเปลี่ยนแปลงเพราะถ้าเคยติดตามความเป็นมาของสบตุ๋ย จะเห็นว่าวงเวียนสถานีรถไฟจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากรูปแบบแก้วเซมเปญ มาเป็นพระมิดคว่า มาเป็นปฏิมากรรมช้าง จนถึงรูปม้า ณ ปัจจุบันนี้ก็มีมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอด ญาติมิตรรวมไปถึงเพื่อนฝูงที่อยู่บริเวณนั้น เป็นความผูกพันที่มีและอยากให้คนลำปาง คนสบตุ๋ย มาช่วยกันพัฒนาพื้นที่นครนายกเหล่านี้อีกกลับมา สบตุ๋ยมีความสำคัญกับลำปางบ้านเรือนอาคารโบราณที่สวยงามและคงอยู่ มีมากมาย เทศบาล สามารถเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมในการปรับปรุงอาคารทั้งด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงสาธารณูปโภคต่างๆ ผ่านแผนการดำเนินงานต่างๆและส่งเสริมให้สบตุ๋ยเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการผลักดันให้สบตุ๋ยเป็นแหล่งผ่อนคลายและแหล่งเรียนรู้ เช่นเดียวกับ กองดำ ถนนวัฒนธรรม เมืองเก่าย่านตำบลเวียงเหนือ สบตุ๋ยจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เทศบาลกำลังจะพัฒนา เพื่อให้คนลำปางมีความภูมิใจในบ้านของตนเอง

และภาพอนาคตที่คนในพื้นที่มีความคาดหวังหรืออยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือ การคงสภาพของอาคาร สถานที่ต่างๆ รวมไปถึงวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์ในทุกภาคส่วน ทั้งนี้ควรมีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในพื้นที่และหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการจัดการองค์ความรู้ทั้งในระดับชุมชน และในระดับจังหวัด เช่น การยกให้พื้นที่สบตุ๋ยเป็นพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า เป็นต้น เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการพัฒนาพื้นที่

ร่วมกันให้ตรงกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด สร้างกระบวนการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายเช่น การจัดการองค์ความรู้ การบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้ การจัดการภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาเชิงพื้นที่ในเขตตำบลสบตุ๋ยนั้นจึงมีความมุ่งหวังว่า การบริหารจัดการพื้นที่ที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนให้ดีขึ้นกว่าเดิม รวมไปถึงมีความเติบโตทางเศรษฐกิจสามารถนำเอาทรัพยากรที่มีมาจัดสรร สร้างคุณค่าและก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกระดับ ดึงเอาองค์ความรู้จากคนในพื้นที่ และองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการร่วมกัน เกิดเป็นการพัฒนาในมิติที่หลากหลาย ทั้งสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มคนรุ่นหลัง โดยเป็นการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มคนทุกวัย ก่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิค วิธีการ เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนในพื้นที่สบตุ๋ย

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำพินิจทัศน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

จากลงพื้นที่สำรวจโดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อออกแบบและจัดกิจกรรมพินิจทัศน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการจัดทำพินิจทัศน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย โดยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เน้นมุ่งไปที่ประเด็นด้านการเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ ส่งเสริมการสร้าง ความมั่นคงและมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีเป็นการสร้างการรับรู้ในมิติทางสังคม วัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นให้กับคนรุ่นหลังหรือผู้ที่สนใจให้ได้เรียนรู้ และกลายเป็นที่รู้จักเพิ่มมากยิ่งขึ้น เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างการอนุรักษ์ สืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต รวมไปถึงการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน

ในส่วนของประเด็นจากแบบสอบถามในเรื่องของรูปแบบการดำเนินชีวิต หรือลักษณะเฉพาะของย่านสบตุ๋ยในอดีต รวมถึงความคาดหวังต่อรูปแบบหรือกิจกรรมพินิจทัศน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ยนั้น พบว่าในอดีตนั้นสบตุ๋ยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ไทยวน พม่า คริสตศาสนิกชน เป็นต้น ความหลากหลายของกลุ่มประชากรในพื้นที่นั้นส่งผลให้พื้นที่สบตุ๋ยมีกิจกรรมทางศาสนาที่หลากหลาย เช่น ประเพณีทางพระพุทธศาสนา ประเพณีตามลัทธิเต๋า และประเพณีทางคริสต์ศาสนา มีศาลเจ้า วัดพุทธ และโบสถ์คริสต์ โดยประเพณีที่สำคัญได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตรุษจีน คริสต์มาส ประเพณีเข้าพรรษา และประเพณีพื้นเมืองอย่างประเพณีพ่อนผีที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้ด้วยอยู่ในพื้นที่เส้นทางสำคัญทางการค้า นับตั้งแต่การเข้ามาของรถไฟราวปี พ.ศ. 2459 ส่งผลให้ในพื้นที่ย่านสบตุ๋ยกลายเป็นพื้นที่ย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ มีการเคลื่อนย้ายของแรงงาน เกิดร้านค้าและธุรกิจเกี่ยวกับที่พักโดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นทั้งพืชผัก ผลไม้ และอาหารพื้นถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่าในพื้นที่สบตุ๋ยมีอาหารที่เป็นรู้จักและได้รับความนิยมจากผู้คนทั้งในและนอกพื้นที่อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยวป้าฉวย แคบหมูนายเอี้ยง ไส้อั่วนางจันดี บ้านท่าครวน้อย ขนมบ๊ะจ่างยายนอม บะหมี่ห้องแถวยาว ร้านขนมเปียะสี่รุ่งเรือง เป็นต้น

ดังนั้น รูปแบบกิจกรรมที่คนในพื้นที่อยากให้มีการดำเนินการนั้นก็คือ การสร้างการเรียนรู้และการรับรู้เกี่ยวกับของดี อาหารอัตลักษณ์พื้นถิ่นในเขตพื้นที่ตำบลสบตุ๋ย มีการนำเอาประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่นมาสร้างการเรียนรู้ร่วมกันทั้งคนภายในและภายนอกชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยว มีการนำเสนอของดีในชุมชนให้เป็นที่รู้จักโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาบูรณาการร่วมดึงเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมจัดการองค์ความรู้กับคนในชุมชน ใช้ศักยภาพของหน่วยงานมาเป็นวิทยากรให้คำแนะนำให้กับคนในชุมชนในการดูแล อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงวิถีชีวิต ธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ออกแบบและจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย (อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ยเพื่อจัดทำพิพิธภัณฑ์กินได้) กลุ่มตัวอย่างจาก คุณ วลัยรัตน์ ไกลส์ วิชาศรนิมิต พบว่า เป็นเจ้าร้าน ท่งเฮงกี้ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อสัตว์ ได้แก่ กุนเชียง หมูแผ่น หมูฝอย เป็นที่นิยมนำไปเป็นของฝาก ซึ่งขายในย่านสบตุ๋ย กิจการของร้านได้เริ่มต้นเมื่อ 80 ปีที่แล้ว โดยบรรพบุรุษมาจากนครสวรรค์ (จีนแต้จิ๋ว) ได้มาตั้งรกรากที่จังหวัดพะเยา แล้วเกิดไฟไหม้บ้าน จึงย้ายมาสร้างบ้านและค้าขายอยู่ที่ย่านสบตุ๋ยจังหวัดลำปาง โดยเริ่มทำกุนเชียง หมูหยอง และไข่เค็ม จากนั้นมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น เป็นจุดเด่นและอัตลักษณ์ของร้าน ได้แก่ หมูแผ่น ซึ่งเป็นหมูแผ่นที่ทำจากหมูสไลด์ ไม่มีการผสมแป้งและไข่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหมูแผ่นโบราณ ส่วนกุนเชียงก็มีเอกลักษณ์ของสูตรที่ร้านคือ มีกลิ่นที่มาจากสมุนไพร และเทคนิคการทำกุนเชียงที่เฉพาะของร้านเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ออกแบบและจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย (แหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ๋ย) กลุ่มตัวอย่างจากบ้านพระยาสุเรนทร์ (คุณพัชริน วรรณวิจิตร) ผู้ที่มีความหลงใหลในมรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และข้าวของเครื่องใช้จากยุคอดีต ประกอบกับประสบการณ์ทำงานในโรงแรมมีประกายมุมมองเห็นความเป็นไปได้ใหม่ๆ ในการยกระดับคุณค่าอัตลักษณ์ที่ยังคงรักษามรดกเสน่ห์ของสถาปัตยกรรมเดิมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งคุณพัชริน วรรณวิจิตร ได้ทำการเปิดกิจการบ้านพระยาสุเรนทร์ บาย มาตามมูเซอร์ ตั้งอยู่บนถนนสุเรนทร์ ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ในปลายเดือนตุลาคม 2562 มีอาหารบริการเป็นเชตเมนูอาหารไทยโบราณ และอาหารจานเดียว ซึ่งในการบริการเป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ของตัวบ้าน โดยให้ บ้านพระยาสุเรนทร์เป็นตัวเล่าเรื่อง ภายในบ้านมีภาพเก่าๆ ที่สามารถเล่าเรื่องราวของสบตุ๋ยได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์ จัดเวทีและลงพื้นที่สำรวจย่านสบตุ๋ยได้สรุปข้อมูลในการออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ยรายละเอียดตามตาราง

ตารางที่ 6 ตารางสรุปการสำรวจย่านสับตุ่ยได้สรุปข้อมูลในการออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสับตุ่ย

พิพิธภัณฑ์กินได้ อาหารในตำนานย่านสับตุ่ย	พิพิธภัณฑ์ เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง	พิพิธภัณฑ์ ถนนความรู้
อาณะโอสถ	บ้านเลี่ยมประวัติ	ศาลเจ้าปูนเก่ากง-ม่า สบตุ่ย
ลิ้มเซียม	อาคารห้องแถวไม้ กาตเก๊าจาว	จุดบรรจบแม่น้ำสอง 2 สาย คือ แม่น้ำตุ่ย กับ แม่น้ำวัง
ท่งเฮงกี้	แมมมอธโฮสเทล	สะพานดำ
อาเกี	อาคารทิวารี	ตลาดรัตน (ตลาดเก๊าจาว)
หมี่เตา	บ้านตาของผู้ว่าการรถไฟคนปัจจุบัน	ถนนจักรยานเก่า
ขนมจีนป้าเนียร	ห้างทองแม่ทองดี	สถานีรถไฟนครลำปาง
ขนมเปียะลี้รุ่งเรือง	ร้านถ่ายรูปผดุงศิลป์	อาคารแบงค์ชาติ (เดิม) มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ลำปาง (ในปัจจุบัน)
บะหมี่กวางตุ้ง	ตึกทองดี วงศ์ฯ(ทองดีพาณิชย์)	พิพิธภัณฑ์กาตเก๊าจาว
เย็นตาโฟ รุ่งโรจน์โภชนา	ตึกเหลือง (ถัดจากแถบร้านกุนเชียง)	โรงเลื่อยจักรลำปางวนชัย
ก้วยเตี่ยวเนื้อเชิญชวนชิม	ร้านเจียรจินดาเภสัช	บ้านอากตงเบ็ก อย่างถาวร (สำนักงานสวนอา กง)
ร้านอัศวินชวนชิม (บะหมี่สามเสียน)	โรงย้อมผ้าหมั่งจ้วน	วัดศรีบุญเรือง
ร้านณัฐโภชนา	บ้านกิจเสรี	วัดท่าคราวน้อย
ส.รุ่งเรืองโภชนา	บ้านพระยาสุเรนทร์	วัดสิงห์ชัย
ร้านบ้านผัดไท	โรงแรมทับทิมทอง	วัดนาก่วมเหนือ
ชัยโภชนา	โรงแรมสมานมิตร	วัดนาก่วมใต้
ก้วยจ๊ับเจียเฮงกี้	บ้านแม่เลี้ยงชินหยียน	หอผีบ้านสิงห์ชัย
หมูแดง	บ้านสุขหัว	ศาลเจ้าพ่อข้อมือเหล็กบ้านสิงห์ชัย
ขนมกุยช่ายเฮียเรียว	อาคารจิรวนนท์	พระธาตุหางสร้อย บ้านสิงห์ชัย
ส้มตำยายซัน	ตึกแถวย่านดอนปาน	อนุสาวรีย์พระยาพรหมโวหาร
ข้าวซอยจันทร์ฉาย	ร้านกาแฟเดอะ ลา มัวร์	คริสตจักรพระกิตติคุณสมบูรณ์
ร้านก้วยเตี่ยวน้ำใส	บ้านบ่าเก่า (ข้างวัดสิงห์ชัย)	อาคารกงลิยหัว (โรงเรียนประชาวิทย์)
ผัดไทย หอยทอดรุ่งเรืองโภชนา	บ้านบอมเบย์ (สะพานพัฒนาภาคเหนือ)	อาคารยกสาย (โรงเรียนมัธยมวิทยา)
ผ้าไทยป้าแป้ว	อาคารอยู่ฮวดจัน (อาคารตึกจีนข้างธนาคาร กสิกรบนถนนฉัตรชัย)	พระธาตุนาก่วมเหนือ
ไส้อั่วป่าธรรม	อาคารอยู่ฮวด (อาคารตึกจีน บนถนนประสาน ไมตรี ตรงข้ามห้องทองมังกร)	มูลนิธิลำปางสงเคราะห์
ก้วยเตี่ยวเนื้อลุงธรรม ป้าเที่ยง		

ภาพที่ 9 แผนที่พิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ AR Living Museum Book

จากการลงพื้นที่สำรวจโดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อออกแบบและจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ออกแบบและจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย โดยได้ผลสำรวจของแหล่งพิพิธภัณฑ์มีชีวิต 3 ประเภท คือ พิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง และพิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ๋ย) โดยแบ่งออกเป็น ประเภทละ 25 แหล่ง โดยได้มีการนำผลจากการสำรวจและสัมภาษณ์พิพิธภัณฑ์มีชีวิตทั้ง 3 ประเภทมาจัดทำ AR Living Museum Book เพื่อเป็นจุดตั้งต้นนำร่องในการจัดทำข้อมูล และเพื่อเป็นฐานเริ่มต้นในการพัฒนาการจัดทำข้อมูลส่วนอื่น ๆ ในอนาคตประกอบด้วย

1. พิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย จำนวน 9 แหล่ง
2. พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง จำนวน 5 แหล่ง
3. พิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ๋ย) จำนวน 7 แหล่ง

และนำเสนอในรูปแบบ AR Living Museum Book

1) พิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย ได้ทำการร้อยเรียงแหล่งอาหารในตำนานที่มีอายุเก่าแก่มากกว่า 30 ปีในย่าน และอาหารที่เป็นที่นิยมชื่นชอบของคนในพื้นที่นำเสนอในรูปแบบสื่อ

เคลื่อนไหว (คลิปวิดีโอ) พร้อมภาพถ่าย โดยสแกนผ่าน Qr Code ที่ปรากฏในเอกสารประกอบ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ ร้านขนมกุยช่ายเหี่ยวเรียว ร้านกุนเชียงทุ่งเฮงกี้ ร้านรุ่งเรืองโภชนา (ผัดไทย หอยทอด) ร้านบะหมี่อากี้ (บะหมี่ห้องยาว) ร้านขนมเปี๊ยะ-ขนมจันอับ ลืมเซี่ยม ร้านก้วยจ๊ับ เจียเฮงกี้ ร้านขนมจีน ยายเนียร์ ร้านข้าวต้มไข่มุก และร้านบะหมี่เตา (สะพานดำ)

ภาพที่ 10 AR Living Museum Book นำเสนอพิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบต๋อย

2) พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง โดยนำเสนอในรูปแบบสื่อเคลื่อนไหว (คลิปวิดีโอ) พร้อมภาพถ่าย และภาพมุม 360 องศา เสมือนได้เข้าไปสัมผัสบรรยากาศต่างๆ ภายในบ้านแต่ละหลังอย่างใกล้ชิด โดยสแกนผ่าน Qr Code ที่ปรากฏในเอกสาร ประกอบจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ บ้านกิจเสรี

บ้านพระยาสุเรนทร์ บ้านเก่ากาดเก้าจาว (พิพิธภัณฑ์ตลาดเก้าจาว) และบ้านคูเซ่งเฮงในย่านตลาด(กาด) เก้าจาว ซึ่งมีความเก่าแก่และคงสภาพอัตลักษณ์ความสมบูรณ์สวยงามของบ้านจากรุ่นสู่รุ่น

ภาพที่ 11 AR Living Museum Book นำเสนอพิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลังย่านสบตุ๋ย

3) พิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ๋ย) โดยนำเสนอในรูปแบบสื่อเคลื่อนไหว (คลิป์วิดีโอ) พร้อมภาพถ่าย และภาพมุม 360 องศา เสมือนได้เข้าไปสัมผัสบรรยากาศต่างๆ ภายในบ้านแต่ละหลังอย่างใกล้ชิด โดยสแกนผ่าน Qr Code ที่ปรากฏในเอกสารประกอบ เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ มูลนิธิลำปางสงคราม “เต็กก่า” จั๊นน้ำเกาะ ศาลเจ้าปูนเถ่ากง – ม่า สบตุ๋ย สถานีรถไฟนครลำปางและบ้านพักรถไฟ

(โรงพยาบาลรถไฟ) วัดศรีรองเมือง วัดสิงห์ชัย – พญาพรหมโฆหารและชุมชนข้างวัด โบสถ์อรุโณทัย (วัดคาทอลิก ลำปาง : วัดแม่พระประจักษ์แห่งลุ่มด) และแหล่งสุดท้ายคือ ศูนย์เสริมประสบการณ์การเรียนรู้ นอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง

ภาพที่ 12 AR Living Museum Book นำเสนอพิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ๋ย)

4.2.2 พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

โดยเริ่มจากกระบวนการศึกษาฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอและจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (CULTURAL KNOWLEDGE MAP) พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ รูปแบบการบริหารจัดการ รูปแบบการจัดกิจกรรม และปฏิทินการจัดกิจกรรม จัดกิจกรรม

“ช่วงผลาญภูมิปัญญาท่ามะโอ” เปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ “นิทรรศการหมุนเวียนบ้านหลุยส์” พัฒนา AR Tourism Guide Book สร้างเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนท่ามะโอและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สร้างกลไกการพัฒนาชุมชนพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนสร้างอาชีพและรายได้ต่อยอดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมตลาดชุมชนโดยสร้างโมเดลการพัฒนาชุมชนโดยคนในชุมชนในรูปแบบ Social Enterprise โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็นคือ

1) การวิเคราะห์ฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ และจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ

ชุมชนท่ามะโอ เป็นชุมชนที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของเมืองลำปางในทุกยุค ชุมชนนี้ตั้งอยู่บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำวัง ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นชุมชนเก่าแก่ ผูกโยงกับอดีต และมีประวัติความเป็นมายาวนาน รวมทั้งเป็นแหล่งรวมพหุวัฒนธรรม จากการย้อมมองประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองลำปางในยุคร่วมสมัยกับรัตนโกสินทร์ ครั้นสมัยของเจ้ากาวิละได้รับการสนับสนุนจากกรุงธนบุรี-กรุงเทพฯ จนสามารถกอบกู้ศูนย์อำนาจทางการเมืองทางเหนือได้สำเร็จ หลังตกอยู่มนอำนาจของพม่าเป็นเวลานาน จึงมีนโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” เพราะการรวมไพร่พลเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งของการสร้างความเข้มแข็งของเมือง การกวาดต้อนกลุ่มชาวเชียงแสนหลังจากที่ตีเมืองเชียงแสนแตก ในปี พ.ศ. 2347 พื้นที่บริเวณตอนเหนือของแม่น้ำวังจึงเต็มไปด้วยชุมชนชาวเชียงแสน อาทิ บ้านหัวช่วง บ้านสุชาดาราม บ้านช่างแต้ม บ้านปงสนุก เป็นที่มาของการรวมเชื้อชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาทำมาหากินทำการค้าขายระยะไกล ทั้งพ่อค้าเร่ พ่อค้าวัวต่าง มีทั้ง พ่อค้าไทยใหญ่ จากเชียงตุง รัฐฉาน พ่อค้าชาวพม่า พ่อค้าฮ่อ จากยูนนาน และจากหลวงพระบาง ที่มาพำนักบริเวณศาลาวังทาน ซึ่งอยู่บริเวณวัดป่ารวกและสถานีวิฑูรกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง (กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2004) จนมาถึงยุคที่ท่ามะโอเจริญรุ่งเรืองจากการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ ในช่วงที่มีการเปิดให้สัมปทานป่าไม้แก่บริษัทต่างชาติ ท่ามะโอจึงเต็มไปด้วยผู้คนที่ย้ายมาจากหลากหลายภูมิภาคหลากหลายเชื้อชาติ ไม่ว่าจะเป็น ชาวยุโรป อังกฤษ ชาวไทยใหญ่-พม่า รวมถึงชาวจีนที่เดินทางมาค้าขายจากทางตอนกลางของสยามประเทศ จึงเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ต่างจากย่านอื่น ๆ ของลำปาง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมทั้ง 5 ภูมิของย่านท่ามะโอ สามารถอธิบายสะท้อนผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ อันประกอบไปด้วย ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และภูมิวงศ์ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1.1) ภูมิหลัง ภูมิหลัง ของย่านท่ามะโอ ย่านที่ได้ชื่อว่าเป็นจุดกำเนิดของความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ และศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจของเมืองลำปางในยุคที่มีการเปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทต่างชาติ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ายุคดังกล่าวนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการ “เปิดหน้าประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยมเข้าสู่นครลำปาง”

ความเป็นมาของชุมชนท่ามะโอนั้น ไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัดเป็นลายลักษณ์อักษรว่ามีขึ้นตั้งแต่เมื่อใด แต่หากพิจารณาจากการตั้งถิ่นฐาน โบราณสถาน ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีที่คงเหลืออยู่และมีการสืบทอดกันต่อ ๆ มานั้น พบว่า ร่องรอยที่ปรากฏให้เห็น แสดงถึงการก่อตั้งชุมชนมาอย่างยาวนานมากกว่า 100 ปี ดังนั้น ในการวิเคราะห์ภูมิหลังของย่านท่ามะโหนดนั้น จะนับย้อนกลับไปตั้งแต่ยุคที่เรียกขานกันว่า “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ซึ่งสามารถนับย้อนตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2330 – 2484 ซึ่งเป็นยุคสุดท้ายของการทำสัมปทานป่า ในยุคของสงครามมหาเอเซียยุคนั้นเอง

พ.ศ. 2330 พระยาภาววิละ (พระบรมราชาธิบดี) เจ้าผู้ครองนครลำปาง ใช้บริเวณหอรบบนแนวกำแพงเวียงรุ่นที่ 2 (ข้างวัดประตูปอง) เป็นปราการต่อสู้กับทัพพม่า ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดประตูปอง ซึ่งหมายถึง ประตูเมืองโบราณ ในครั้งที่พระยาภาววิละต่อสู้กับทัพพม่านั้น ฝั่งเมืองด้านทิศเหนือเป็นที่ตั้งค่ายของกองทัพพม่าที่ยกมาล้อมเมือง ห่างจากตัวเมืองเพียง 8 กิโลเมตรเท่านั้น

พ.ศ. 2409 เจ้าหลวงวรญาณรังสี เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์ที่ 9 ในราชวงศ์ทิพย์จักร ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ และสร้างวิหารวัดประตูปอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนา หน้าแหลมปลายสักไม้ปิดทองประดับกระจก มีโถงค้ำลายส้หมู บานประตูแกะสลักลวดลายสวยงามหาชมได้ยากทางขึ้นบันไดเป็นตัวมกรคายนาค เชิงบันไดมีประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์เผ่าวิหาร ส่วนหลังคามีการซ้อนเป็นชั้นด้านหน้าสามชั้น ด้านหลังใบระกาเป็นตัวนาคเลื้อยลงมาจากยอดหลังคา กลางสันหลังหรืออกไถมียอดเรียวแหลมเล็ก เรียงไปตลอดหน้าบัน วิหารเป็นรูปมั่วต่างใหม่ คือ มีรูปคล้ายสัมภาระบนหลังม้าที่กองสูงขึ้นเป็นทรงพีระมิด ส่วนล่างสุดของหน้าบัน บริเวณทางเข้าวิหารสลักเป็นรูปยักษ์คายนาค ภายในวิหารเปิดเห็นโครงสร้าง ส่วนบนมีพระพุทธรูปลงรักปิดทอง มีสัตว์ศักดิ์สิทธิ์/โตะหมูปูชาของชาวเหนือ มีธรรมาสน์สำหรับพระสงฆ์เทศนา จิตรกรรมฝาผนังในวิหารเป็นรูปประเพณี 12 เดือน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนพื้นถิ่น

พ.ศ. 2432 – 2439 เริ่มตั้งบริษัทบริติชบอร์เนียว เพื่อทำสัมปทานป่าไม้ ณ บริเวณบ้านท่าเก๊าไฮ และบ้านท่ามะโอ

พ.ศ. 2437 พ่อเลี้ยงหม่องจันโอง หรือ หม่องเชว อ่อง (Shwe Ong) ต้นตระกูลจันทรวิโรจน์ พ่อค้าชาวมอญที่อพยพมาจากเมืงลาล้าง ประเทศพม่า โดยรับจ้างทำไม้กับบริษัท อีส อีสต์เอเซียติก เมืองลำปาง และได้แต่งงานอยู่กับลูกสาวพ่อค้าไม้ชาวพม่าชื่อ มุกด์ จันทรวิโรจน์ในเวลาต่อมา พ่อเลี้ยงเป็นผู้ได้รับอนุญาตเข้าทำไม้ในป่าแม่พริก และพื้นที่อื่น ๆ ได้สร้างวัดท่ามะโอขึ้น

พ.ศ. 2438 พ่อเลี้ยงหม่องจันโอง หรือ หม่องเชว อ่อง (Shwe Ong) ต้นตระกูลจันทรวิโรจน์ ได้สร้างบ้านเสานักในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านพักของนายหลุยส์ ซึ่งบ้านหลังนี้มีสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองล้านนาผสมพม่าที่มีจุดเด่นคือเสาเรือนมีมากถึง 116 9น ซึ่งทำให้เป็นบ้านที่สามารถตั้งอยู่ได้อย่างคงทนถาวร นอกจากนี้ยังมียั้งข้าวเสาหลาย ที่มีเสาถึง 24 ต้น ความเก่าแก่โบราณร่วมสมัยบ้านเสานัก ตั้งอาณาบริเวณเดียวกัน

พ.ศ. 2439 ส่วนราชการสร้างบ้านร้อยปี (บ้านเลขที่ 1) เป็นสถานที่ทำงาน โดยเรียกว่าป่าไม้เขต

พ.ศ. 2440 ครูบาแก่น สุมโน เป็นเจ้าอาวาสวัดประตูปอง ท่านเป็นพระอาจารย์วิปัสสนากรรมฐานองค์แรก ของหลวงพ่อเกษม เขมโก ท่านเป็นพระฝ่ายอรัญญญาวาสี เคร่งปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ถือจุดดงค์เป็นวัตร

พ.ศ. 2440 – 2441 หลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ เริ่มก่อสร้างบ้านหลุยส์ และอาคารบริษัทต่าง ๆ ที่
ลำปาง

พ.ศ. 2442 หลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ แต่งงานกับภรรยาคนที่สอง และย้ายมาอยู่เวียงละกอน
ลำปาง บริเวณ ท่าเก๊าโฮ - ท่ามะโอ โดยที่ได้เลิกากับภรรยาชาวไทย ซึ่งเป็นเจ้าเชื้อสายลำปางที่เคยอยู่
กันกันอย่างออกหน้าออกตา หลังจากที่ได้โรไลน์ภรรยาคนแรกของเขาเสียชีวิต จึงจำเป็นต้องเลิกกันไป
โดยไม่มีความหมายสืบทอดเชื้อสาย หลุยส์ได้พาภรรยาคนที่สองนี้อาศัยที่บ้านพักที่สร้างด้วยไม้สักโอโงะ บริเวณ
บ้านท่ามะโอ

พ.ศ. 2445 เกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ยกมาตีเมืองละกอน เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิช ยกไพรพลมาตั้ง
รับที่บ้านหลุยส์

พ.ศ. 2460 – 2478 จัดตั้งกงสุลอังกฤษประจำจังหวัดลำปาง บริเวณบ้านท่าเก๊าม่วง ซึ่งใน
ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดลำปาง ครั้นสมัยรัชกาลที่ 6 สถานที่แห่งนี้เคยเป็น
ที่ตั้งของมณฑลมหาสารคาม ต่อมาเมื่อกงสุลอังกฤษยกเลิก จึงใช้เป็นกองบัญชาการทหารมณฑลพายัพใน
สมัยที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากนั้นใช้เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเคนเน็ตแมค
เคนซี เป็นโรงเรียนฝรั่งของนักสอนศาสนา และรัฐบาลได้ติดต่อซื้อที่ดิน อาคารและสิ่งปลูกสร้างของ
สถานกงสุลเพื่อเป็นที่ทำการใหม่ของกองบังคับการตำรวจภูธรเขต 1

พ.ศ. 2476 รัฐบาลได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงเศรษฐการ พุทธศักราช
2476 ได้กำหนดให้จัดตั้ง กองท่าไม้ ขึ้นเป็นราชการส่วนกลาง สังกัดกรมป่าไม้ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบการ
ท่าไม้สักของรัฐบาล มีหลวงประเสริฐวนศาสตร์ เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง “ผู้ดูแลการทำไม้ของรัฐบาล” เป็นคน
แรก ประจำอยู่ ณ ที่ลำปาง

พ.ศ. 2481 แม่น้ำวังท่วมสูงในพื้นที่ย่านท่ามะโอ บริเวณบ้านท่าเก๊าม่วง บ้านท่าเก๊าโฮ และบ้าน
ท่ามะโอ

พ.ศ. 2482 บริษัทบอร์เนียว จำกัด และบริษัทหลุยส์ ที เลียว โนเวนส์ ซึ่งเป็นผู้รับสัมปทานป่าไม้
สัญญาอายุสัมปทานได้สิ้นสุดลง กรมป่าไม้จึงตกลงซื้อที่ดิน ที่ทำการและอาคารต่าง ๆ ของทั้งสองบริษัท
ซึ่งตั้งอยู่ถนนท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นที่ทำการของผู้ดูแลป่าไม้

พ.ศ. 2483 มีสำนักงาน “กองป่าไม้” ของรัฐบาลไทย ที่ถนนป่าไม้ รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกา
จัดวางระเบียบราชการกรมป่าไม้ซึ่งสังกัดกระทรวงเกษตรราธิการ พุทธศักราช 2485 กำหนดให้ตั้ง “กอง
ท่าไม้” ขึ้นเป็นราชการบริหารส่วนกลางของกรมป่าไม้ ซึ่งมีแผนกที่ขึ้นตรง 2 แผนก คือ แผนกท่าไม้ ที่ทำ
การอยู่ที่ลำปาง และแผนกขายไม้ ที่ทำการอยู่ที่กรุงเทพฯ

ในสมัยนั้นการทำไม้สักของรัฐบาลได้ขยายกว้างขวางขึ้น ได้รับป่าไม้สักเพิ่มขึ้นหลายป่า และ
เนื่องจากกองท่าไม้เป็นหน่วยราชการสังกัดกรมป่าไม้ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการทำไม้จึงต้องใช้จ่ายภายใน
วงเงินงบประมาณที่กำหนดไว้ ทำให้เป็นอุปสรรคในด้านการเงินที่ล่าช้า และไม่มีความสะดวกเท่าที่ควร

พ.ศ. 2484 ชาวต่างประเทศที่ทำงานบริษัทหลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ และบริษัทท่าไม้ต่าง ๆ พวกกัน
อพยพออกจากลำปางไปเชียงใหม่ เพื่อตรงไปยังเชียงตุง พม่า และอินเดีย

1.2) ภูมิเมือง ชุมชนท่ามะโอ ชาวพม่าที่เข้ามาทำกิจการไม้สักร่วมกับชาวอังกฤษในลาปาง สมัยนั้นด้วย พวกเขาได้สร้างชุมชนขึ้น ณ บริเวณนี้และกลายเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยบ้านไม้ ตั้งอยู่ทางฝั่งเหนือของสะพานข้ามแม่น้ำวัง บริเวณสะพานเขลางค์ ถนนราษฎร์พัฒนา เป็นชุมชนเก่าแก่ของเมือง เมื่อลาปางคือเมืองไม้ และครั้งหนึ่งของลาปางเคยรุ่งเรืองจากกิจการค้าไม้ซึ่งทำให้มีผู้คนหลากหลาย สัญชาติเดินทางเข้ามามากมาย รวมทั้ง สวยงามมากมาย กระทั่งถึงปัจจุบัน แม้ชุมชนท่ามะโอไม่มีชาวพม่าอีกแล้ว แต่ชุมชนเก่าแก่แห่งนี้ยังคงมีเงาอดีตน่าประทับใจ ผ่านอาคารประวัติศาสตร์ “บ้านหลุยส์” คลุหาสน์อายุกว่า 112 ปีในจังหวัดลาปางที่เคยเป็นบ้านของนายห้างค้าไม้ชาวอังกฤษ นามว่า หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ก็ตั้งอยู่ในชุมชนแห่งนี้

โดยความเกี่ยวข้องกับชุมชนท่ามะโอในอดีต พบว่า จังหวัดลำปางเป็นหนึ่งใน จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยที่มีการให้สัมปทานกิจการทำป่าไม้แก่บริษัทต่างชาติ และบ้านหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ก็เป็นหนึ่งในหลักฐานที่เหลืออยู่ของอิทธิพลของ ชาวตะวันตกในล้านนาในสมัยนั้น

บ้านหลังนี้เป็นบ้านของนายหลุยส์ โทมัส เลียวโนเวนส์ (Louis Thomas Leonowens) บุตรชายของนางแอนนา เลียวโนเวนส์ ครูสอนภาษาอังกฤษในราชสำนักของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่ออายุได้ ๗ ปีหลุยส์ได้ติดตามมารดาเข้ามาใน สยาม และหลังจากสำเร็จการศึกษาในยุโรปแล้วก็ได้กลับเข้ามาในสยามอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2425 ซึ่งขณะนั้นมีอายุ ๒๗ ปี หลุยส์เริ่มเข้าสู่วงการค้าไม้ พ.ศ. 2427 โดยได้รับแต่งตั้ง เป็นตัวแทนของบริษัท บริติชบอร์เนียว (The British Borneo Company Limited) ในการเจรจา ขอรับอนุญาตทำป่าไม้ประจำเมืองระแหง (ปัจจุบันคืออำเภอหนึ่งในจังหวัดตาก) ต่อมา พ.ศ. 2439 เขาได้ลาออกจากบริษัทบริติชบอร์เนียวเพื่อเปิดบริษัทค้าขายทั่วไปของตัวเอง ที่ เชียงใหม่ และได้ย้ายบริษัทมาตั้งที่ลำปางเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ พร้อมทั้งได้รับสัมปทานทำป่าไม้ด้วย ดังนั้นบ้านหลังนี้จึงปลูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นทั้งที่พักของนายหลุยส์และอาคาร สำนักงานของเขาที่ลำปาง (หลุยส์ยังเปิดสำนักงานนำเข้าสินค้าต่างประเทศที่กรุงเทพฯ ด้วย) เมื่อหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์เสียชีวิตที่อังกฤษใน พ.ศ. 2462 กรมป่าไม้จึงได้รับมอบ โอนกิจการทำไม้ของบริษัท บริติช บอร์เนียว จำกัด และบริษัทหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ รวมถึงบ้านหลังนี้ด้วยใน พ.ศ. 2482 บ้านหลังนี้จึงกลายเป็นอาคารที่ทำการขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ในระยะหนึ่ง และต่อมาได้กลายเป็นบ้านพักสำหรับพนักงาน จนกระทั่ง พนักงานลดจำนวนลงจึงไม่มีผู้พักอาศัยอีกและทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ลักษณะเป็นบ้าน กึ่งปูนกึ่งไม้สองชั้น แบบเรือนปั้นหยา สไตล์โคโลเนียล ชั้นล่างก่อปูนแข็งแรง ส่วนชั้นบน เป็นเรือนไม้ มีจุดเด่นคือ ห้องโถงที่ทำเป็นมุขเจ็ดเหลี่ยมยื่นออกไปด้านหน้า ติดหน้าต่างบาน เกือบไม้โดยรอบ บริเวณโดยรอบบ้านมีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น และยังมีอาคารสำนักงานอีกหนึ่ง หลัง เป็นอาคารถือปูนชั้นเดียว อาคารหลังนี้แต่เดิมใช้เป็นที่เก็บตู้เซฟของบริษัทของนายหลุยส์

ปัจจุบันบ้านหลังนี้อยู่ในความดูแลขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ภาคเหนือบน ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านพักองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ลำปาง ถนนป่าไม้ เขตชุมชนท่ามะ โอ ตาบลเวียงเหนือ อเภอเมือง เขตเทศบาลนครลำปาง โดยทาง ออป. ร่วมกับภาคเอกชน ชุมชนท่ามะโอ และเครือข่ายลำปางรักเมืองเก่าได้เริ่มโครงการบูรณะซ่อมแซมเพื่อให้ตัวบ้านคงสภาพดั้งเดิมให้ได้มากที่สุดตั้งแต่ พ.ศ.

2560 นอกจากนี้ยังมีความพยายามของ ชุมชนในการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ชุมชน ผ่านกิจกรรมด้าน ศิลปวัฒนธรรม ตลาดนัด และการจัดเสวนาวิชาการ โดยบ้านหลุยส์ก็เป็นหนึ่งในสถานที่ที่ชุมชนใช้ในการ จัดกิจกรรมดังกล่าวด้วย

ภาพที่ 13 ภาพอาคารเก่าที่เกี่ยวข้องกับการค้าไม้ในอดีต (บ้านหลุยส์ ที.เลียวโนเวนส์ และ บ้านเลขที่ 1)

ทั้งนี้ ชุมชนท่ามะโอถือว่าเป็นชุมชนที่เป็นหัวใจ เป็นพื้นที่สำคัญถ้ามองในมิติด้านวัฒนธรรมมา ค่อนอยู่ที่แห่งนี้ และเป็นจุดอยู่ที่อยู่ตรงกลางระหว่างเมืองเก่าทั้ง 3 รุ่น อันนี้คือชุมชนที่อยู่ตรงกลางพอดีที่ สามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ได้ ผู้คนมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากการเข้ามาหาไม้ของกลุ่ม ชาวต่างชาติ และ แรงงานชาวพม่า รวมถึงกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาจากสงครามและอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ใน พื้นที่ชุมชนแห่งนี้ อาทิ เจียว ไทจีน ไทลื้อ ไทใหญ่ ก่อเกิดอัตลักษณ์ความเป็น ท้องถิ่นกับคนเมืองในพื้นที่ ที่หลากหลาย ลงตัว ดังคำกล่าวที่ว่า “คนเมืองก็เยอะ เม็ง เจียว หลายเชื้อชาติที่มาอยู่ที่นี่ ต้องสู ปะโอ เกิน เพราะฉะนั้น ความเป็นสังคม วัฒนธรรมที่อยู่ที่นี่เลยกลั่นกรองออกมาเป็นลักษณะวัฒนธรรมที่เป็นอัต ลักษณ์เฉพาะ” (ธวัชชัย ทำทอง, 2564)

การจัดตั้งชุมชนเริ่มตั้งแต่ปี 2542 โดยเทศบาลนครลำปางได้ประกาศจัดตั้งชุมชนท่ามะโอขึ้น เพื่อให้มีคณะกรรมการขึ้นมา ปัจจุบันมีโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเข้ามาส่งผลให้การพัฒนา ชุมชนในด้านต่างๆและการเปิดรับฟังความคิดเห็นมีเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านของการท่องเที่ยวในปี 2553 สังเกตว่า ในชุมชนท่ามะโอเริ่มมีคนเข้ามาเดินเที่ยวกันเยอะโดยเฉพาะชาวต่างชาติ จึงได้ลองทำ และมีผลงานเป็นรูปธรรมขึ้นมา หน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้เข้ามาสนับสนุน ตั้งแต่เทศบาล ก็เข้าช่วยในด้านการ ประชาสัมพันธ์ กรมการท่องเที่ยวก็สนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยว จนถึงทางพัฒนาชุมชน พันธมิตรก็ได้เข้ามาสนับสนุนจนการทำงาน ของเราได้ผลค่อนข้างดีมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับชุมชนท่ามะโอ มีพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทั้งร้านค้าชุมชนซึ่งมี บทบาท ทางการค้าที่สำคัญและเก่าแก่สำหรับคนในชุมชน แม้ว่าปัจจุบันหลายแห่งจะปิดกิจการ ไปแล้ว อาทิ ร้าน

โชว์ห่วยตระกูลกิติการ ร้านข้าวสารเจี๊วง/เจี๊จู้ ร้านโกชัยขายของชำ ร้านยายแก้วขายหมาก ร้านขายของชำป่าบัวไหล ก้วยเตี๋ยลูกชิ้นเอ็นแป๊ะ ร้านลุงเมนของชำ ร้านก้วยเตี๋ยแห้งป้ามา และตลาดเทศบาล3 หรือ ตลาดรัชฎา หรือ “กาดหัวข้าว” ตลาดหัว สะพานรัชฎาภิเศก (สะพานขาว) ซึ่งเป็นแหล่งรวมสินค้าประเภทอาหารพื้นเมืองลำปางที่ ยังคงเปิดกิจการอยู่ในปัจจุบัน เป็นตลาดเช้าที่คึกคักแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง มีของขาย มากมายทั้งกับข้าวพื้นเมือง ขนมพื้นบ้าน ผลไม้ ของสดตามฤดูกาล เช่น ผักแปลก ๆ แมลง เห็ด รวมทั้งของฝากไม่ว่าจะเป็นไส้อั่ว ข้าวแต่น แคบหมู หมูยอ ตอนเย็นจะมีร้านมาขายบ้าง ส่วนใหญ่เป็นขนม และกับข้าวสำเร็จรูป และในช่วงเย็นอาจมีบางร้านเปิดขายซึ่งส่วนใหญ่เป็น ขนมและกับข้าวสำเร็จรูป

ด้วยบรรยากาศเสน่ห์ของตลาดเช้า ที่มีสินค้าประเภทอาหารพื้นเมืองจำหน่ายหลากหลายชนิด และบรรยากาศที่ตั้งของตลาด ซึ่งตั้งอยู่บริเวณหัวสะพานรัชฎา อัตลักษณ์ และแลนด์มาร์คที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง จึงทำให้ตลาดแห่งนี้เป็นที่นิยมของชาวบ้านในพื้นที่และนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 14 ภาพชาวอังกฤษที่เข้ามาทำธุรกิจค้าไม้ในย่านท่ามะโอและภาพรถม้าที่ใช้ในการสัญจร

1.3) ภูมิวงศ์ เมื่อศึกษาประวัติ อดีต และเรื่องราวของชุมชนแล้ว ชุมชนท่ามะโอเป็นชุมชนที่เติบโตจากชุมชนพหุวัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาทำงาน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมและผู้คนในย่านท่ามะโอนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าวใส่เมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2330 เป็นต้นมา เริ่มมีหลักฐานที่พบเห็นถึงการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2332 ในยุคที่เริ่มมีการเปิดให้สัมปทานป่าไม้แก่ชาวต่างชาติผู้คนเริ่มหลั่งไหลอพยพเข้ามาทำงานกับบริษัททำไม้ของบริษัทต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นบริติชบอร์เนียวในยุคแรก บอมเบย์เบอร์มา สยามฟอร์เรสต์ หลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ อีสเอเชียติกส์ จนกระทั่งก่อนยุคการทำไม้จะซบเซาลง มีการตั้งกรมป่าไม้สยามขึ้น

ชาติพันธุ์ที่เดินทางเข้ามาทำงาน และต่อมาตั้งรกรากและอยู่อาศัยในท่ามะโอส่วนใหญ่จะมีเชื้อสาย พม่า มอญ ไทยใหญ่ ปะโอ ตองสู่ ชาวตะวันตกสัญชาติยุโรป แต่ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มคนที่เดินทางมา

เป็น Headman จะเป็นพม่าและมอญ ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ไม่เพียงแต่จะมาทำงานให้กับบริษัทค้าไม้ข้ามชาติ แต่ยังประกอบธุรกิจ ค้าขาย จนกระทั่งสามารถตั้งตัวและตั้งรกรากลงหลักปักฐานในเมืองลำปางแห่งนี้ ดังนั้น ย่านท่ามะโอจึงเต็มไปด้วยวิถีที่มีความแตกต่าง และมีความหลากหลาย เป็นแหล่งรวมความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม รวมถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้ มีเรื่องราวที่มีเอกลักษณ์ และเป็นย่านเมืองเล็ก ๆ ใกล้เมืองลำปางที่มีเสน่ห์ ดึงดูดในผู้มาเยือนในทุกยุคทุกสมัย

นอกจากนี้ กลุ่มคนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาอาศัยอยู่ในย่านท่ามะโอนี้ ยังนำเอา ศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาต่าง ๆ เข้ามา ดังจะเห็นได้จากวัดวาอารามต่าง ๆ ที่มีธรรมเนียมปฏิบัติตามครรลองของพม่า มีสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์แปลกตา ผสมผสานศิลปะแบบล้านนาและจีน เชียงตุง พม่า รวมถึงอิทธิพลของชาวตะวันตก ก็ยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไป

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงภูมิวงศ์ หรือตระกูลต่าง ๆ ที่มาตั้งรกรากในท่ามะโอ นั้น ประกอบด้วยตระกูลต่าง ๆ ที่ส่วนใหญ่แล้วต้นตระกูลมาตั้งรกรากตั้งแต่มุมที่ท่ามะโอเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นต้นมา ได้แก่

1. ตระกูลที่สืบทอดจากกลุ่มคนที่เดินทางเข้ามาเพื่อทำป่าไม้ ได้แก่ ตระกูลไชยวงศ์ ตระกูลจันทร์วิโรจน์ ตระกูลไชยวัฒนา ตระกุลนันทวงศ์ ตระกุลชิตยวงศ์ ตระกุลเทพนันทา ตระกุลนันทวงศ์
2. ตระกุลที่มาจากเการรับราชการ ได้แก่ ตระกุลกัลยาณมิตร ตระกุลพนันชัย เป็นต้น
3. ตระกุลที่ค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ ตระกุลพนันไชย เป็นตระกูลที่รับราชการและค้าขาย ตระกุลอินตะศรี เป็นตระกูลที่มาจากกาเป็นเชฟ (Chef) ให้กับบริษัทบริติชบอร์เนียว และตระกูลวรกุล เป็นนักกฎหมาย เป็นต้น
4. ตระกุลที่มีการสืบเชื้อสายมาจากการนับถือผี ได้แก่ ตระกุลภรณ์ศิริ ตระกุลบุญบุตร ตระกุลไกรวงศ์ และตระกูลวรรณศรี เป็นต้น

ตระกูลจันทร์วิโรจน์ สร้างบ้านเสานัก คือพ่อเลี้ยงหม่องจันโอง จันทรวิโรจน์ ต้นตระกูลจันทรวิโรจน์ และผู้ก่อตั้งบ้านเสานักหลังนี้กับคุณยายมุกต์ จันทรวิโรจน์ ภรรยาพ่อเลี้ยงหม่องจันโอง บ้านเสานัก สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2438 เป็นบ้านไม้สักโบราณ ศิลปะพม่าผสมล้านนา มีเสาเรือนถึง 116 ต้น ลักษณะที่โดดเด่นของบ้านเสานัก ทำให้อาจารย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง ได้มาศึกษาและถ่ายภาพนำไปอ้างอิงเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมล้านนา นอกจากนั้น บ้านแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ดูงานของนักศึกษาสถาปัตยกรรม จากหลายสถาบัน จนทำให้ชื่อเสียงของบ้านเสานักเป็นที่รู้จักในหมู่สถาปนิก และนักออกแบบไปทั่วประเทศ

บ้านเสานัก ตั้งอยู่ที่เลขที่ 6 ถนนป่าไม้ เป็นบ้านไม้ที่มีเสาไม้สักมากถึง 116 ต้น จึงเรียกว่าบ้านเสานัก (ตามภาษาพื้นเมือง นัก มีความหมายว่า มาก) สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2438 โดย หม่องจันโอง ต้นตระกูลจันทรวิโรจน์ ลักษณะศิลปะพม่าผสมล้านนาเป็นบ้านไม้สักทรงไทย หลังคาและโครงสร้างเป็นแบบล้านนา ส่วนพาไล (ระเบียง) รอบบ้านแสดงความเป็นพม่า ประกอบด้วยเรือนใหญ่ ซึ่งเป็นเรือนหมู่ มีเสาไม้สักรองรับน้ำหนักบ้านถึง 116 ต้น หน้าบ้านมีต้นสารภี อายุ 140 ปี แต่เดิมบ้านเสานักเป็นสถานที่

ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และใช้เป็นสถานที่จัดขันโตกและงานพิธีมงคล ปัจจุบันเปิดให้เข้าชมบ้านและของสะสมต่าง ๆ บ้านเสานักได้รับพระราชทานจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือ “รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทเคหสถานบ้านเรือนเอกชน” คัดเลือกโดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ในปี พ.ศ. 2548

พลโทสัญญา กัลยาณมิตร เกิดเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2497 อดีตแม่ทัพภาคที่ 2 เกิดที่จังหวัดลำปาง เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวน 8 คนของ พันโทศรี (เป็นบุตรของ พระยาสุจริตรักษา (เชื้อ) โดยมี ทวด คือ หลวงเดชนายเวร (ทองอยู่) และนางเพ็ญแก้ว กัลยาณมิตร มีชื่อเล่นว่า เปี่ยม เป็นนักเรียนโรงเรียนเตรียมทหาร รุ่น 13 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่น 24 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น 49 และปริญญาโทจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (CCKK) พล.ท.สัญญา สมรสกับ คุณหญิง วิษณุภรต กัลยาณมิตร (วรวรรณ ณ อยุธยา) มีบุตรสาวและบุตรชาย 2 คน คือ นางสาวสุตาภรณ์ กัลยาณมิตร และ เด็กชาย ชนกชนม์ กัลยาณมิตร

ต้นตระกูลกัลยาณมิตร คือ เจ้าพระยานิกรบดินทร์ (เจ้าสัวโต) เป็นบุตรของ หลวงพิไชยวารี (มั่ง แซ่อึ้ง) ซึ่งเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ที่จันทบุรี เมืองแะหมิง ประเทศจีน ขณะนั้น มั่ง แซ่อึ้ง ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้ากรุงธนบุรี ในฐานะพ่อค้าเรือสำเภา ค้าขายรุ่งเรือง ได้เป็นคุณหลวงในรัชกาลที่ 1 มีบุตร 2 คน คือ เจ้าสัวโต และเจ้าสัวต่วน เจ้าพระยานิกรบดินทร์ เป็นขุนนางในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้วางพระราชหฤทัยเป็นอันมาก เพราะแต่เดิมเมื่อพระองค์ยังไม่ขึ้นครองราชสมบัตินั้น เจ้าสัวโตถือเป็นขุนนางผู้ใกล้ชิด และทำราชการอยู่ในกรมท่า ดูแลการค้าขายเรือสำเภาเป็นที่รุ่งเรือง เป็นที่พอพระทัยเป็นอย่างมาก และเจ้าพระยานิกรบดินทร์ ตำแหน่งสุดท้ายเป็นถึงสมุหนายก (ดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือ) อีกทั้งยังถือเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่คนหนึ่งที่มียศสำคัญในการอัญเชิญรัชกาลที่ 4 ขณะที่ยังผนวชอยู่ขึ้นเถลิงราชสมบัติอีกด้วย ขณะที่ หลวงเดชนายเวร (ทองอยู่) ทวดของ พล.ท.สัญญา มีบทบาทสำคัญในการเจริญราชไมตรีกับประเทศอังกฤษช่วงรัชกาลที่ 4 (ช่วงปี 2400) โดยเป็นผู้กำกับเครื่องราชมณฑลบรรณาการไปยังประเทศอังกฤษ กับคณะราชทูตสยามชุดนั้นด้วย ซึ่งรัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชหัตถเลขาเกี่ยวกับอาการป่วยของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ พระราชทานแก่นายพิจารณ์สรรพกิจ(ยศขณะนั้น) รวม 10 กว่าฉบับ

ส่วนที่มาของนามสกุล 'กัลยาณมิตร' เกิดจากเมื่อครั้งเจ้าสัวโต เป็นพระยาราชสุภาวดี มีศรัทธาสร้างวัดถวายรัชกาลที่ 3 และด้วยความจงรักภักดี เช่น 'มิตรแท้' ทำให้รัชกาลที่ 3 ได้พระราชทานวัดนามว่า วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร (ตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่) อีกทั้งรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เจ้าสัวโต เป็น 'เจ้าพระยานิกรบดินทร์มหิธรมหากัลยาณมิตร' และรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เจ้าสัวรอด เป็น 'เจ้าพระยารัตนบดินทร์มหิธรมหากัลยาณมิตร' จึงทำให้รัชกาลที่ 6 มีพระราชดำรัสกับเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เชย) ว่า "พวกเจ้าพระยาสุรสีห์เป็นวงศ์กัลยาณมิตร ทั้งในสมัยนามเจ้าพระยานิกรบดินทร์ เจ้าพระยารัตนบดินทร์ และของเจ้าพระยาสุรสีห์เองก็มีกัลยาณมิตรเป็นที่ปรากฏอยู่แล้ว" จึงได้พระราชทานนามสกุลด้วยลายพระหัตถ์เป็นหลักฐาน

1.4) ภูมิธรรม ชุมชนท่ามะโอเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม ความเชื่อ รวมถึงศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ทรงคุณค่า ซึ่งสามารถรวบรวมแหล่ง สถานที่ วัดวาอารามต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความเชื่อตามหลักศาสนา ที่ชาวท่ามะโอใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อยู่คู่ย่านท่ามะโมาตั้งแต่ครั้งอดีต

วัดประตูป้อง (ตรงประตูเมือง...ชื่อประตูป้อง) ตั้งอยู่ระหว่างเมืองรุ่นที่ 1 และเมืองรุ่นที่ 2 วัดนี้สร้างตรงประตูเมือง จึงตั้งชื่อว่า วัดประตูป้อง สร้างขึ้นปี พ.ศ. 2220 วิหารสร้างปี พ.ศ. 2409 โดยเจ้าวรญาณรังสี เจ้าเมืองนครลำปาง วิหารโปร่งไม่มีฝาผนัง สร้างแบบโบราณช่างหลวง หน้าบรรณเป็นลวดลายจีนสวยงาม วิหารได้ทำการบูรณะครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2432 ก่อนผนังปิดรอบบูรณะวิหารครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2514 ได้นำภาพฝาผนังเก่าที่ชำรุดรื้อทิ้งเปลี่ยนเป็นภาพฝาผนังน้ำแต้ม ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 ได้จดทะเบียนกรมศิลปากร และได้ทำการบูรณะครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2540 เจ้าอาวาสได้ทำหนังสือขออนุญาตกรมศิลปากรบูรณะซ่อมแซม เขียนภาพฝาผนังเป็นวิถีชีวิตของชาวลำปาง 12 เดือน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมงานศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ หน้าแหลบลายสลักไม้ปิดทองประดับกระจก มีโก่งคิ้ว ลายไส้หมู ที่เป็นเอกลักษณ์ของลำปางและพะเยา

วัดท่ามะโอ มีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า “มาตุลุงคิตติธาราม” วัดแห่งนี้ตั้งบนถนนราชภัฏวัฒนา บ้านท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2437 โดย อุจันทรโธ ซึ่ง เป็นชาวพม่าที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าไม้ในจังหวัดลำปาง วัดแห่งนี้ ขึ้นชื่อในเรื่องการเรียนบาลีใหญ่ ซึ่งท่านพระอาจารย์ อุ ธัมมานันทะ ธัมมาจริยะ อดีตเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ ท่านได้วางรากฐาน และ เปิดสำนักบาลีสอนบาลีใหญ่ ภายในวัดยังมีสิ่งก่อสร้างที่เป็นศิลปะพม่าที่น่าสนใจอยู่หลายอย่าง พระอุโบสถที่สร้างด้วยปูนทั้งหลัง ดูแล้วน่าจะเป็นทรงสมัยใหม่ ภายในพระอุโบสถ นอกจากจะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปศิลปะพม่า ปางมารวิชัยแล้ว ยังมีประวัติวัดท่ามะโอ และ ประวัติของท่านอาจารย์อุ ธัมมานนทะ อดีตเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ พระวิหารขนาดเล็ก ศิลปะพม่า ผนังด้านนอก ส่วนบน มีการประดับตกแต่ง ด้วยลายปูนปั้น และมีรูปปั้นพระบางอุ้มบาตร รูปปั้นเทวดา เป็นต้น พระเจดีย์ ศิลปะผสมผสาน ล้านนา กับ พม่า รอบ ๆ พระเจดีย์ มีซุ้มศิลปะพม่าทั้ง 4 ด้าน เป็นซุ้มทางเข้าไปภายในพระเจดีย์ ซึ่งภายในพระเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พระพุทธเจ้าหลายพระองค์

วัดกากแก้วและกุเจ้าย่าสุตา โบราณสถานวัดกากแก้ว คนท้องถิ่นเรียกว่า กุเจ้าย่าสุตา ตั้งอยู่ใกล้กับสำนักงานป่าไม้จังหวัด สันนิษฐานอายุอาจเก่าแก่กว่าโขงวัดพระธาตุลำปางหลวง โขงวัดกากแก้วมีสัดส่วนโตกว่าโขงของวัดพระธาตุลำปางหลวง น่าเสียดายที่ส่วนยอดพังทลาย เหลือเพียงส่วนฐานกับส่วนที่เป็นซุ้มประตูทางเข้า ศาสนสถานอื่น ๆ ภายในวัดไม่ปรากฏตัวอาคารแล้ว เหลือแค่แนวกำแพง ซุ้มประตูทางทิศใต้กับทิศเหนือเป็นซุ้มซ้อน 2 ชั้น ลวดลายปูนปั้นยังพอมิให้เห็น ลวดลายประดับบนซุ้มประตูด้านทิศเหนือ ยังหลงเหลือมากกว่าด้านทิศใต้ ทั้งสี่ด้านของประตูโขงทำเสารับซุ้มซ้อนกันสองชั้น ส่วนล่างและส่วนบนของเสาทำทรงอนโค้งคล้ายจะงอยปากนกแก้ว เป็นที่มาของคำข่ากล้านนา เสาปากแล หรือบ้างเรียกว่า เสาหอม ทั้งสี่ด้านของประตูโขงทำเสารับซุ้มซ้อนกันสองชั้น ส่วนล่างและส่วนบนของเสาทำทรงอนโค้งคล้ายจะงอยปากนกแก้ว เป็นที่มาของคำข่ากล้านนา เสาปากแล หรือบ้างเรียกว่า เสาหอม กาบ

บนและกากลาง หรือเรียกด้วยคำช่างล้านนาว่า บัวคอเสื้อ และ บัวเชิงล่าง เป็นลายพรรณพฤกษาในกรอบหยักเขี้ยวร่อง ส่วนประจายามอกเป็นลายก้านขดในกรอบขนมเปียกปูน ในส่วนของซุ้มโค้งซ้อน ยังเหลือกรอบโค้งคล้ายลำตัวนาคร ปลายกรอบซุ้มเป็นรูปมกรคายนาคร ตัวมกรมีขาหน้า มีเกล็ด ข้างลำตัวมีลายก้านขดประดับ ตัวนาครมีหงอน เครา เกล็ดมีลาย และที่ศรีษะเป็นลายก้านขด

สำหรับการเรียกขานนามว่า “กู่เจ้ายาสุตา” นั้น มีเรื่องเล่าว่าในกาลก่อน มีแม่ชีชื่อสุตา และน้องสาวชื่อสุณา เป็นโยมดูแล ปณิบัติพระสงฆ์ในวัด ตลอดจนทำความสะอาดบริเวณวัด แม่ถึงแก่กรรมลง มีการสร้างสถูปหรือกู่เก็บอัฐิและทรัพย์สินไว้ในวัดบริเวณข้างต้นโพธิ์ ปัจจุบันชาวบ้านเรียกขานชื่อกู่ว่า กู่เจ้ายาสุตา สืบสานกันต่อมา

วัดประตูต้นผึ้ง ปัจจุบันวัดประตูต้นผึ้ง ตั้งอยู่เลขที่ 1 ถนนท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เมื่อประมาณ พ.ศ. 1201 – 1202 ในกาละยามนั้นพระสุพรหมฤๅษีได้สร้างนคราอันมีนามว่า เขลางค์นคร เพื่อให้พระเจ้าอนันตยราชบุตรครองครองได้มา ปกครองในส่วนนี้ โดยพราณนามว่า เขลางค์ พระเจ้าอนันตยราชจึงได้แบ่งออกเป็น 2 เวียงคือเวียงใต้และเวียงเหนือ ซึ่งในเวียงเหนือและเวียงใต้ ได้มีการสร้างประตูเมืองต่าง ๆ หนึ่งในนั้น ด้านที่หันไปทางเวียงใต้ ก็คือประตูเมืองนาม ประตูต้นผึ้ง นั้นเองจนมาถึงปี พ.ศ. 2380 ในสมัยเจ้าน้อยขัตติยราชบุตรแห่งเจ้าราชบุตรคำโสม ได้พบสถานที่เยื้องกับประตูต้นผึ้งอันเป็นประตูเมืองเดิมพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาจึงได้จัดหาช่างมาสร้างวัดขึ้นมาชื่อว่า วัดประตูต้นผึ้ง อีกครั้งแต่ในยุคแรกวัดมีแค่ศาลาทำบุญและกุฏิพระสงฆ์เพียงหลังเดียวเท่านั้นในพื้นที่ 1 ไร่เศษ

วัดแสงเมืองมา ตั้งอยู่ในเขตตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางในบริเวณเมืองเก่าเขลางค์นคร วัดนี้ไม่มีหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด จากหลักฐานที่เหลือคือ ฐานชุกชีที่โผล่ยื่นออกไปด้านหลังวิหาร สันนิษฐานว่าสร้างมานานหลายร้อยปี อาจจะสร้างในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เจดีย์ที่อยู่ด้านหลังวิหารเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ฐานบัวลูกแก้วย่อมุม ซึ่งเป็นลักษณะเจดีย์แบบล้านนาผสมพุกาม

วัดแสงเมืองมาได้ชื่อว่าเป็นวัดเก่า คือเป็นวัดเริ่มแรก งานประเพณีตานก๋วยสลากของวัดในเขตนคร เขลางค์ จะต้องให้วัดแสงเมืองมากินสลากก่อนวัดอื่น หรือแม้แต่การลงโบสถ์ (สวดปาติโมกข์) ของพระสงฆ์ในตำบลเวียงเหนือ ก็ต้องมาลงโบสถ์ที่วัดนี้ก่อน

วิหาร เป็นวิหารทรงสูง ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศเหนือ มีบันไดด้านหน้า ตกแต่งด้วยประติมากรรมรูปปั้นระบายนี ตักแต่งภายนอกด้วยลวดลายวิจิตรพิสดาร แกะด้วยไม้แกะสลักประดับโลหะ และลายฉลุลงรักปิดทอง พระประธานในวิหารเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง ด้านบนของผนังวิหารทั้งสี่ด้านสร้างด้วยไม้ มีภาพจิตรกรรมสีฝุ่นเขียนบนแผ่นไม้

เจดีย์ เป็นลักษณะเจดีย์ที่ไม่ค่อยได้พบเห็นในลำปาง แต่ปรากฏในจังหวัดแพร่ รอบองค์เจดีย์มีกำแพงเตี้ย ๆ ล้อมรอบมีทางเข้าเจดีย์สองด้าน ฐานล่างของเจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีรูปสิงห์ปูนปั้นประดับสี่มุม ฐานรองรับองค์ระฆัง และระฆังเป็นทรงแปดเหลี่ยมส่วนต่อยอดเป็นทรงกลม ยอดฉัตรของเจดีย์เป็นโลหะฉลุลาย

วัดดอกบัว ตั้งอยู่เลขที่ 4360 ถนน ประตุม้า บ้านดอกบัว ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดนี้มีเนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 95 ตารางวา โฉนดเลขที่ 2404 อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ 32.7 วา จดทางสาธารณะ ทิศใต้ประมาณ 32.25 วา จดทางสาธารณะ ทิศตะวันออกประมาณ 23 วา จดทางสาธารณะ ทิศตะวันตกประมาณ 26 วา จดทางสาธารณะ อาคารเสนาสนะประกอบ ด้วยอุโบสถ ศาลาการเปรียญและกุฏิ 2 หลัง ปูชนียวัตถุมี พระพุทธรูป 3 องค์และ โบราณสถานมีเจดีย์วัดดอกบัว สร้างเมื่อ พ.ศ. 2400 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2505 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 47 เมตร ยาว 68 เมตร มีโบสถ์เก่าแก่ แทนจุดเทียนสัตตการณและหอพระสังกัจจายน์

วัดพระแก้วดอนเต้า (วัดพระแก้วชมพู) หรือ วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง วัดพระแก้วดอนเต้าเป็นวัดที่เก่าแก่และสวยงาม มีอายุนับพันปี เคยเป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปมหาสมณรัตน์ปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ตั้งแต่ปี พ.ศ.1979 เป็นเวลานานถึง 32 ปี เหตุที่วัดพระแก้วดอนเต้าได้ชื่อว่า วัดพระแก้วดอนเต้า มีตำนานกล่าวว่า นางสุชาดา ได้พบแก้วมรกตในแฉ่งโม (ภาษาเหนือเรียกว่าหมากเต้า) และนำมา ถวายเจ้าอาวาส เพื่อแกะสลักเป็นพระพุทธรูป ซึ่งก็คือ พระแก้วดอนเต้า ต่อมาถูกอัญเชิญไปประดิษฐานที่วัดพระธาตุ ลำปางหลวง จนถึงปัจจุบัน ปูชนียสถานที่สำคัญในวัดพระแก้วดอนเต้า ได้แก่ พระเจดีย์องค์ใหญ่ บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า มณฑปศิลปะพม่า ลักษณะงดงาม ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่ วิหารประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ ที่มีอายุเก่าพอๆ กับวัดนี้ นอกจากนี้ยังมี วิหารหลวงและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งล้านนา

วัดพระแก้วดอนเต้า เป็นที่ตั้งของพระบรมธาตุดอนเต้าซึ่งเป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้ามณฑปศิลปะพม่า ลักษณะงดงาม ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่และวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ ซึ่งมีอายุเก่าแก่พอๆ กับการสร้างวัดนี้ นอกจากนี้ยังมีวิหารหลวง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติล้านนาและวิหารพระเจ้าทองทิพย์

เมื่อ พ.ศ.1979 พระเจ้าสามฝั่งแกนเจ้าเมืองเชียงใหม่ ทรงจัดขบวนแห่เพื่อรับพระแก้วมรกตจาก เชียงรายไปเชียงใหม่ แต่ขบวนแห่มาถึงทางแยกที่จะไปนครลำปาง ช้างที่รับเสด็จพระแก้วมรกตวิ่งตื่นไปทางเมืองลำปาง แม่หมอกวญจะขู่เชิญเจ้าโลมประการใดก็ไม่ยอมไปทางเชียงใหม่ ในที่สุดพระเจ้าสามฝั่งแกนก็ต้องยอมให้อัญเชิญพระแก้วมรกต ประดิษฐานไว้ ณ วัด พระแก้วดอนเต้า ประทับอยู่วัดนี้เป็นเวลา 32 ปี ครั้นถึง พ.ศ.2011 พระเจ้าติโลกราช เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปเชียงใหม่

วัดผาบ่อง หรือวัดประตุม้าสร้างในสมัยลำปางยุคที่ 1 มีอายุประมาณ 1, 400 ปีเป็นวัดร้างที่ตกสำรวจไม่มี ชื่อในทะเบียนวัดร้างของจังหวัดลำปาง ตั้งอยู่บริเวณ ระหว่างประตูไม้กับประตูผาบ่อง ถือว่าเป็นหมุดหมายแรกในการก่อตั้งเมืองลำปางในยุคแรก สอดคล้องกับเรื่องราวที่ว่าฤๅษีพุทธชวลิตทรงเรียกนายพรานมาผู้หนึ่งชื่อ “เขลางค์” (คำนี้ภาษาในตระกูลมอญ-เขมรอ่าน “ขลุ้ง” แปลว่า “อ่างทรง” หรือ “อ่างสลุ”) พลาญผากฝั่งเจ้าอนันตยศไวก่แก่พรานผู้นั้น ให้ช่วยดูแลและนำพาไปพบกับเพื่อนฤๅษีอีกตน

หนึ่งชื่อ “สุพรมณญาณ” หรือสุพรมณชิ ฌ เขาตอยง่าม (บางเล่มเขียน “ตอยงาม” แต่ที่ถูกคือ “ตอยง่าม” หรืออุสองลูก) ลุ่มแม่น้ำวัง

หนังสือ “ตำนานเรื่องเล่าลำปาง” ที่อาจารย์ศักดิ์ (สักริณ) รัตนชัย ปราชญ์เมืองลำปางได้รวบรวมตำนานพื้นเมืองต่างๆ มาเรียบเรียงนั้น กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า “พระสุพรมณชิจึงพาเจ้าอนันตยศไปยังเชิงเขาเขลางค์บรรพต มองไปทางทิศตะวันตกแม่น้ำวังกนกที่ ก็เห็นสถานที่แห่งหนึ่งเป็นไชยภูมิอันสมควรสร้างเมืองได้ พระสุพรมณชิจึงสร้างเมืองขึ้น ณ ที่นั้น กว้างยาวด้านละ 500 วา แล้วเอาศิลาบาตรก้อนหนึ่งมาตั้งไว้ท่ามกลางเมือง เรียกว่า “ผาบ่อง” ถือเป็นใจกลางเมืองลำปางมาจนทุกวันนี้ เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ขนานนามว่า “เขลางค์นคร” ตามนามพรานเขลางค์ผู้นำทาง และมีส่วนช่วยเหลือในการสร้างเมืองด้วย”

ตอนที่พระเจ้ากาวิละสามารถขับไล่พม่าออกไปได้แล้วพื้นเมืองเชียงใหม่ นั้น ทรงตรัสว่า “ต้องสร้างวัดผาบ่องที่เชียงใหม่เป็นวัดแรก เพื่อเป็นหมุดหมายเครื่องหมายรำลึกการก่อกำเนิดนครเขลางค์” เนื่องจากพระเจ้ากาวิละเป็นคนลำปาง ตามคำกล่าวของนักโบราณคดี ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ

วัดปงสนุก หรือวัดปงสนุกเหนือ เป็นวัดมหานิกาย ตั้งอยู่ในเขต ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง เป็นวัดสำคัญคู่กับจังหวัดลำปางมาช้านาน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยที่เจ้าอนันตยศ ราชบุตรของพระนางจามเทวีแห่งหริภุญไชย (ลำพูน) เสด็จมาสร้างเขลางค์นคร (ลำปาง) เมื่อ พ.ศ.1223 วัดแห่งนี้ได้เปลี่ยนชื่อไปตามยุคสมัยอยู่หลายชื่อด้วยกัน เช่น วัดศรีจอมไคล วัดศรีเชียงภูมิ วัดดอนแก้ว วัดพะยาว (พะเยา) โดยเชื่อกันว่าในภายหลังได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นวัดปงสนุกตามคำเรียกของชาวเชียงใหม่ที่ถูกกวาดต้อนมา และอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ วัดปงสนุกยังคงเคยเป็นสถานที่ฝังเสาอินทขิล หรือเสาหลักเมืองลำปางหลักแรกในปี พ.ศ. 2400 ก่อนที่จะอัญเชิญไปไว้ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองลำปาง ความรุ่งเรืองของวัดปงสนุกยังปรากฏอยู่ในงานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่อยู่ภายใต้วัดเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น เจดีย์ วิหารพระนอน และ “วิหารพระเจ้าพันองค์” วิหารโถงทรงจัตุรมุขที่มีอายุกว่า 120 ปี ซึ่งมีรูปแบบงดงามด้วยสถาปัตยกรรมที่เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปกรรมล้านนา พม่า และจีน อย่างลงตัว ปัจจุบันหลงเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และยังเป็นแม่แบบให้อาคารหลังอื่นในประเทศไทย เช่น หอคำไรแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายด้วย ภายในบริเวณวิหารยังเป็นที่ประดิษฐานของพระธาตุศรีจอมไคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ วัดปงสนุก” แห่งเขลางค์นคร ธรรมสถานหนึ่งเดียวของไทย ที่เพิ่งได้รับรางวัล “Award of Merit” จาก UNESCO ในปี 2008

วัดหัวข่วง วิหารวัดหัวข่วง เป็นวิหารทรงพื้นเมือง สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยที่ชาวเชียงใหม่ถูกกวาดต้อนในจังหวัดลำปาง วิหารวัดหัวข่วงเป็นวิหารเครื่องไม้ศิลปกรรมของล้านนามีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในฐานะที่ผู้สร้างวิหารหลังนี้คือ ราษฎรที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเชียงใหม่ (เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน)

พระพุทธรูปปางมารวิชัย วัดหัวข่วง ลักษณะทั่วไปคล้ายคลึงกับพระเจ้าทองทิพย์ เฉพาะพระพักตร์แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลผสมผสานระหว่างศิลปะทั้งสองรูปแบบที่กล่าวมาแล้ว ส่วนชายฉัตรที่ยาวมาจรดบันพระองค์แลดูสั้นกว่าปกติ อาจจะเป็นเพราะการยึดส่วนบันพระองค์ให้สูงขึ้นรับกับพระวรกายที่

เพรียวบาง เช่นเดียวกับ พระพุทธรูปปางมารวิชัย วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พระพุทธรูปทั้งสององค์นี้มีอายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 21

เจดีย์วัดหัวข่วง ตั้งอยู่ในบริเวณวัดหัวข่วง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงปราสาทหรือเรือนทอง อิทธิพล ศิลปะล้านนา ฐานล่างทำเป็นหน้ากระดานสี่เหลี่ยม รับฐานบัวลูกแก้ว 2 ชั้น มีชั้นหน้ากระดานคั่นกลาง

ฐานบัวลูกแก้วชั้นบน ย่อเก็จรับกับเรือนธาตุ ไปจรดชั้นบัวกลาใต้องค์ระฆังส่วนเรือนธาตุมีซุ้มจรมันด้านละซุ้ม ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยสำริด ที่มุมผนังทั้งสองข้างป็นรูปเทวดาทรงเครื่อง ยืนพนมมือเหนือชั้นอัสตงตอนสุดเรือนธาตุเป็นชั้นบัวกลาซ้อนกัน 3 ชั้น

องค์ระฆัง มีขนาดเล็กไม่มีบัลลังก์ ลักษณะของรูปทรง โดยส่วนรวมคล้ายกับเจดีย์วัดโลกโมลี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสร้างขึ้นระหว่าง รัชกาลพระเมืองเกษเกล้า ร่วมพ.ศ. 2071 แต่ส่วนฐานล่างและชั้นบัวกลาของเจดีย์นี้ยืดยาวสูงขึ้น ทำให้มีลักษณะเรียวสูงกว่า แสดงถึงพัฒนาการทรงรูปแบบที่ข่างเมืองน่าน ดัดแปลงนำมาใช้ในระยะเวลาหลัง ซึ่งคงมีอายุไม่เก่าไปกว่าครึ่งแรกของพุทธศตวรรษ ที่ 22

วัดศรีล้อม ตั้งอยู่เลขที่ 42 ถนนพระแก้ว ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 7 ไร่ 93 ตารางวา อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2496 ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอสมุดวัดและพิพิธภัณฑศรีล้อมเวียงดิน ปูชนียวัตถุ มีพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน รุ่นสิงห์ 1 และมีศาลเจ้าพ่อมหายักษ์สามพันตน (ท้าวเวสสุวรรณ) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนให้ความเคารพสักการบูชา เพื่อบนบานสารกล่าวขอให้เจ้าพ่อช่วยให้ประสบผลสำเร็จตามที่คิดหวังไว้ หากขอแล้วได้ตามที่ขอก็จะมาแก้บนแล้วแต่ว่าใครจะบนอะไร ส่วนมากจะเป็นหัวหมูดิบ เนื้อดิบ ๆ เหล่าบุหรี นอกจากนั้นยังเป็นวัดที่จังหวัดลำปางเชิญชวนร่วมทำบุญตามโครงการไหว้พระ ๙ วัดมีศรี วัดศรีล้อม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2356 มีชื่อเดิมว่า “วัดศรีล้อมเวียงดิน” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2476

วัดสุชาดาราม สร้างขึ้นราว พ.ศ.2325-2352 เมื่อครั้งชาวเชียงแสนถูกกวาดต้อนมาตั้งชุมชนในเมืองเชลียงค์ เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของนางสุชาดาหลังจากได้รับโทษประหารชีวิตด้วยความเข้าใจผิดและมาปรากฏความจริงในภายหลัง เชื่อกันว่าที่ตั้งของวัดแห่งนี้คือบ้านและไร่นาของ เจ้าแม่สุชาดา ในอดีต ต่อมาเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2527 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการรวมวัดสุชาดารามเข้ากับวัดพระแก้วดอนเต้า และเรียกวัดแห่งนี้ว่า วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม

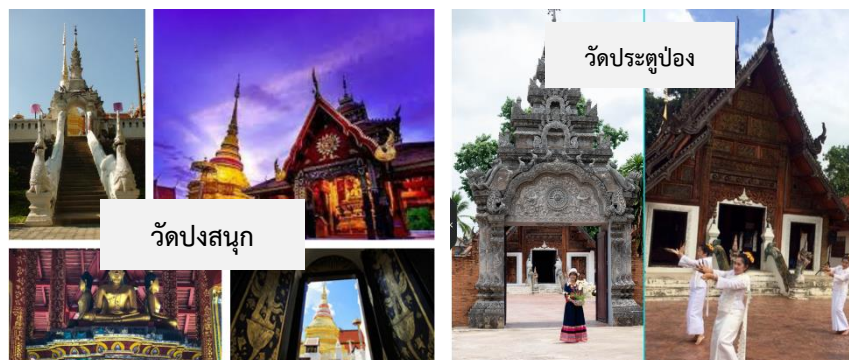
อุโบสถวัดสุชาดารามเป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองฝีมือช่างเชียงแสน มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ประดับด้วยภาพจิตรกรรมลายไทยลงรักปิดทอง ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยบนฐานชุกชี อุโบสถแห่งนี้ได้ทำการบูรณะเมื่อ พ.ศ.2465 พ.ศ.2503 และในปี พ.ศ.2550 เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

เหตุที่วัดนี้ได้ชื่อว่าวัดพระแก้วดอนเต้า มีตำนานกล่าวว่า นางสุชาดา ได้พบแก้วมรกตในแปลงโม (หมากเต้า) และนำมาถวายพระเถระรูปนั้นจึงจำงข้างให้นามรกดนั้นไปแกะสลักเป็นพระพุทธรูปซึ่งก็

คือ พระแก้วดอนเต้า ซึ่งต่อมาได้รับการอัญเชิญไปประดิษฐานที่วัดพระธาตุลำปางหลวงสาเหตุจากตำนานบอกว่า มีผู้ไปฟ้องเจ้าเมืองลำปาง

ในขณะนั้นว่า พระเถระและนางสุชาดาเป็นชู้กัน เจ้าเมืองลำปางจึงให้จับนางสุชาดาไปประหารชีวิต ส่วนพระเถระองค์นั้นทราบข่าวก็ได้อัญเชิญพระพุทธรูปหนีไป โดยได้นำไปฝากไว้ที่วัดพระธาตุลำปางหลวงจนถึงปัจจุบัน ส่วนสถานที่ตั้งบ้านของนางสุชาดาก็ได้มีผู้มีจิตศรัทธาในคุณงามความดีของนางบริจาคเงินสร้างวัดขึ้นชื่อวัดสุชาดาราม แต่มีบางสันนิษฐานบอกว่าเนื่องจากวัดพระแก้วดอนเต้า และ วัดสุชาดาราม นั้นร้างลง แต่บางที่ก็มีการสันนิษฐานเพิ่มว่า น่าจะเป็นเพราะย่านนี้เป็นสวนหมากเต้า และ เป็นที่ดอน จึงชื่อพระธาตุว่า พระบรมธาตุดอนเต้า และชื่อวัดว่า วัดพระธาตุดอนเต้า และต่อมาเมื่อมีการประดิษฐานพระแก้วดอนเต้า จึงเปลี่ยนชื่อเป็น วัดพระแก้วดอนเต้า

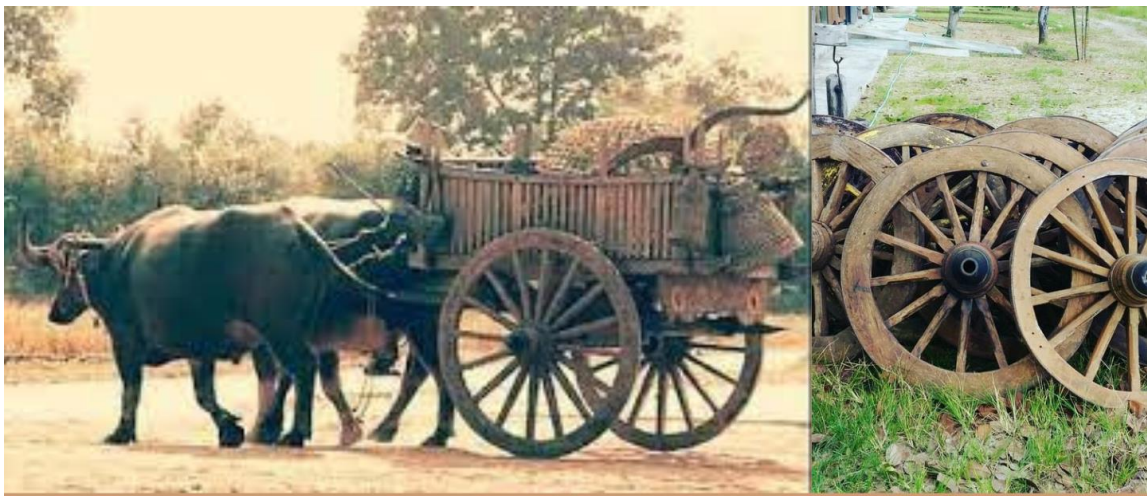
วัดล่ำม้าง (โบราณสถาน) เป็นโบราณสถานเจดีย์เก่าวัดล่ำม้าง หรือ วัดถ้ำหนไต้ เป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่บนฐาน สี่เหลี่ยม ตามประวัติกล่าวว่าเป็นที่ผูกช้าง (ล่ำม้าง) ของเจ้าผู้ครองนครลำปาง เมื่อครั้งเสด็จมานมัสการพระบรมธาตุดอนเต้า เมื่อสร้างเป็นวัดจึงเรียกว่าวัดล่ำม้าง

ภาพที่ 15 ภาพวัดสำคัญในย่านท่ามะโอ

1.5) ภูมิปัญญา จากแหล่งรวมวัฒนธรรมอันมีที่มาของชุมชนพหุวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายในภูมิปัญญา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอาหาร การใช้ชีวิต การเกษตรกรรม งานหัตถกรรม ศิลปกรรม งานหัตถศิลป์ ที่รวบรวมช่างฝีมือของแต่ละชาติพันธุ์มารวมไว้เป็นเอกลักษณ์ของย่านท่ามะโอมาอย่างยาวนาน คุณค่าจากเรื่องราวที่สืบสานเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนท่ามะโอ ถูกรวบรวมเพื่อมาเสนอให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ร่องรอย และที่มาของชุมชนท่ามะโอ ให้ได้สืบสาน เรียนรู้ และสร้างคุณค่าร่วมกันของคนจากรุ่นสู่รุ่น

ล้อเกวียน ย่านท่ามะโอ แหล่งรวมสล่ากลุ่มสำคัญ ๆ ของลำปาง ไม่ว่าจะเป็น สล่าหมอเมือง (หมอพื้นบ้าน) สล่าทำล้อ (ล้อเกวียน) ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากท่ามะโอ เพราะเป็นภูมิปัญญาที่ส่งผ่านมาจากชาวพม่า หรือม่าน ที่เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของท่ามะโออย่างชัดเจน ก่อนที่จะแพร่ไปยังบ้านดง ไปลำปางหลวง ก่อนนี้ ล้อเกวียนจากท่ามะโอ ถูกส่งไปไกลยังเชียงใหม่ เพชรบูรณ์ จนถึงภาคอีสาน ซึ่งสามารถเห็นได้จากเอกลักษณ์ของความเป็นล้อเกวียนลำปาง (ธวัชชัย ทำทอง, 2564)

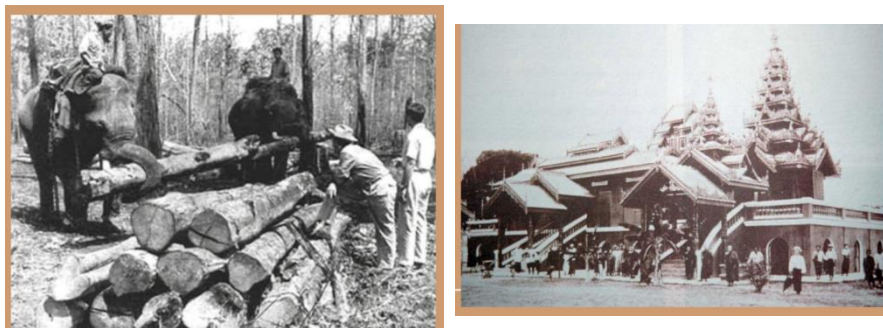
ภาพที่ 16 ภาพล้อเกวียนที่ใช้ในการขนส่งค้าในอดีตของย่านท่ามะโอ

ช่างเงิน ช่างคำ งานฝีมือ แห่งภูมิปัญญาจากนานาชาติพันธุ์ ฝีมือช่างสล่าสกุลลำปาง ยังเห็นได้จากงานของช่างเงิน ช่างคำ ซึ่งมีที่มาเดียวกันนั้นคือกลุ่มคหบดีพม่าที่มาสร้างวัดในลำปาง ต่างก็นำเอาช่างจากพม่ามาก่อนสร้างวัดวาอาราม และบ้านเรือน บ้างก็ตั้งรกรากถิ่นฐานที่เมืองลำปาง ก่อเกิดเป็นสกุลช่างลำปางที่หลอมรวมเอากระแสทางศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม งานช่าง รวมถึงภูมิปัญญาในแขนงต่าง ๆ ที่หลากหลายผสมผสานรูปแบบของไทยใหญ่ พม่า มอญ และความเป็นสยามแบบภาคกลางอย่างลงตัว เช่น สถาปัตยกรรมในวัดพระธาตุป่อง ซึ่งเป็นลูกผสมทั้งวิหารล้านนา ทั้งจากสยามภาคกลาง และแบบจีนที่ส่งผ่านมาทางเชียงใหม่ สิบสองปันนา จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของวิหารหลังนี้ที่งดงามแปลกตาเป็นต้น (พ่อหนานศรี สุวรรณศรี, ธวัชชัย ทำทอง, 2564)

ภาพที่ 17 ภาพเครื่องเงินในสกุลช่างท่ามะโอ

ช่างทำวัด (สล่าสร้างจอง) จาก "ท่าไม้" สู่ "การสร้างวัด" ภูมิปัญญาที่ส่งผ่านจากวิถีของท่ามะโอแห่งนี้ จึงมีความเป็นพลวัตรสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ได้อย่างน่าสนใจ ดังนั้น ในการมอญ่าน “ท่ามะโอ” หากมองในหลายมิติ จะมองเห็นภาพที่ไม่เพียงแต่สะท้อนเรื่องของ “ไม้” แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังสะท้อนถึง “คน” อันมีเสน่ห์ที่น่าค้นหาอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่าเมื่อยุคของการทำไม้เริ่มคลาญลง คหบดีพม่าสร้างตัวจนเป็นชนชั้นธุรกิจขยับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมืองในยุคหนึ่ง ก็หันไปสร้างกุศลโดยการสร้างวัด กลุ่มสล่าท่าไม้เหล่านี้จึงใช้ทักษะงานฝีมือที่ปราณีต สร้างงานศิลปะ สร้างวัดวาอาราม สร้างอาคารบ้านเรือน หรือที่เรียกกันตามลักษณะงานฝีมือ ได้แก่ “สล่าสร้างจอง” “สล่าสร้างเรือน” “สล่าธรรมมาศ” หรือ “สล่าปั้นพระเจ้า” ซึ่งจะรวมอยู่ ณ ชุมชนแห่งนี้ (ธวัชชัย ท่าทอง, 2564)

ภาพที่ 18 ภาพการทำไม้ในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และ วัดพม่าที่สร้างโดยชาวพม่าที่เข้ามาทำไม้
แกงฮังเล แกงสี่เปี่ยน และผงฮังเล มรดกทางวัฒนธรรมที่คงอยู่...อาหารแห่งวิถีไต วิถีม่าน

ย่านท่ามะโอ มีความแตกต่างจากย่านอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของอาหาร หรือ “ของกิน” ที่ยังคงสะท้อนถึงร่องรอยหรือฮีต ไม่ว่าจะเป็น “ฮีตไต” “ฮีตม่าน” ที่ยังเหลือไว้เป็นมรดกของลูกหลานในย่านแห่งนี้ อาหารที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ได้รับการกล่าวขานถึงจวบจนปัจจุบัน ได้แก่ แกงฮังเล ผงฮังเล แกงสี่เปี่ยน กระบองจ้อ ขนมะหล่ำหว่า ขนมวง เป็นต้น

รถม้า รถม้าคันแรกที่วิ่ง ณ นครลำปางแห่งนี้ ถูกนำใช้เป็นยานพาหนะส่วนตัวของเจ้าผู้ครองนคร ลำปางคนสุดท้าย เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต เมื่อประมาณร้อยกว่าปีก่อน โดยการว่าจ้างแขกปากีสถานมาเป็นสารีและดูแลม้า จึงก่อเกิดรถแท็กซี่รถม้าที่เกิดจากการชักชวนเพื่อน ๆ ของสารีแขกคนดังกล่าว ต่อมากิจการรถทำขายตัวไปสู่ชาวบ้านเมืองนครลำปาง มีการฝึกสอนให้คนเมืองนครลำปางรู้จักขับรถม้า และเลี้ยงดูแลม้า ก่อนขยายกิจการให้คนท้องถิ่นอย่างแพร่หลาย กลายเป็นวิถีของเมืองลำปางจวบจนปัจจุบัน

ย่านท่ามะโอ ถือเป็นย่านเก๋ย่านหนึ่ง ที่ยังคงวิถีรถม้าที่ถ่ายทอดจากอดีตอย่างมั่นคง จึงยังคงเห็นสมาคมรถม้านครลำปาง และบ้านม้าทำน้ำ ที่ยังสานต่อเอกลักษณ์นี้ของเมืองลำปางให้คงอยู่กับวิถีของคนลำปางจากรุ่นสู่รุ่น จากยานพาหนะที่เป็นสัญลักษณ์สะท้อนฐานะทางสังคมของเจ้านายชั้นสูง สู่กลุ่มผู้มีอันจะกินในระยะต่อมา พร้อมกับการเปิดเมืองรับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจด้วยเส้นทางรถไฟสายเหนือที่ผ่านเมืองลำปาง แหล่งรถม้าจึงกระจายอยู่ทั่วลำปาง รวมถึงย่านท่ามะโอก็ด้วยเช่นกัน ต่อมาเมื่อรถม้าแพร่หลายมากขึ้น จึงกลายเป็นพาหนะสำคัญของชาวลำปาง ทำหน้าที่เป็นรถม้าแท็กซี่รับส่งผู้โดยสาร จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนนครลำปางจวบจนปัจจุบัน

พิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีปฏิบัติ ณ ย่านท่ามะโอ (อาจารย์สมมุติ พงศ์ปิยาพัทธ์)

ปราชญ์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ด้านศาสนา จริยธรรม ของชุมชนท่ามะโอ เป็นผู้สืบทอดวิถีปฏิบัติ ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงถ่ายทอดผ่านกิจกรรมที่ทางชุมชนเป็นผู้นำเสนอให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนแห่งนี้ สร้างคุณค่า สร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของอัตลักษณ์วิถีนี้ ร่วมรักษา สืบต่อกันต่อไป

ปราชญ์หนานศรี วรรณศรี ผู้สืบสาน..ปราชญ์ชาวบ้าน...ครูภูมิปัญญาแห่งท่ามะโอ

พ่อหนานศรี วรรณศรี ปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนท่ามะโอ จังหวัดลำปาง ผู้สืบทอดสายผีเจ้านายจากคุ้มหลวงเมืองลำปาง ในทุกปี มีการร่วมกับสมาชิกของทกตระกูลในลำปาง จัดทำพิธีพืชมงคลบวงสรวงเพื่อเซ่นไหว้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งจะมีเครื่องพลีในพิธี หลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือ ดอกเอื้องผึ้ง เพราะถือว่าดอกเอื้องคือพญาดอก ออกดอกปีละหนึ่งครั้งซึ่งตรงกับประเพณีพืชมงคลบูชาด้วยกรวยดอกไม้ธูป เทียน โดยนำผูกติดกับต้นส้มดอก เพื่อสักการะในพิธีกรรมพืชมงคล (พ่อหนานศรี สุวรรณศรี, ธวัชชัย ทำทอง, 2564)

ภาพที่ 19 ภาพพิธีกรรมการไหว้ผีและดอกเอื้องผึ้งสำหรับใช้ในพิธีกรรม

สวดดอก สวดกาบ ดอกไม้แห่งการสักการะ...วิถีแห่งศรัทธา ท่ามะโอ

สวดดอกคือกรวยใส่ดอกไม้ต่าง ๆ ที่บรรจุลงในใบตอง ที่ม้วนเป็นกรวย และตกแต่งขอบ ด้วยกลีบใบตองที่พับเป็นแบบต่าง ๆ ตามความเชื่อหรือตามที่ผู้ประดิษฐ์คิดค้นตั้งชื่อขึ้นมา เพื่อใช้เป็นเครื่องสักการบูชาในประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของลานนา ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาสิ่งสำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทุกประเพณี จะใช้ดอกไม้เป็นเครื่องสักการบูชา เช่นเดียวกับชุมชนท่ามะโอซึ่งเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแห่งศรัทธา นี้ จึงมีการจัดกิจกรรมฐานความรู้ให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

สวดดอก แบ่งได้ เป็น 2 ประเภท คือสวดดอกแบบธรรมดา คือ สวดที่ใช้ใบตองหรือกระดาษม้วนเป็นทรงกรวย กลัดด้านข้างด้วยไม้กลัด ไม่ตกแต่งขอบสวด เป็นสวดแบบธรรมดา เรียกว่า สวดจีฮีด (จีฮีด) ปกติในสวดดอกนอกจากจะใส่ดอกไม้แล้วยังต้องมีรูป ๓ ดอก เทียน ๒ เล่ม

สวดกาบ เป็นสวดที่ตกแต่งปากสวดด้วยการพับใบตองเป็นกาบรูปแบบต่าง ๆ เย็บด้วยไม้กลัด มีชื่อตามกาบของสวด แล้วแต่จะมีผู้ประดิษฐ์คิดค้นและเรียกชื่อขึ้นมา เช่น สวดกาบหูช้างธรรมดา สวดกาบหูช้างสองสี สวดกาบหูช้างหลวง สวดกาบหัวนาศ สวดกาบเล็บมือนาง สวดกาบมงกุฎพระเจ้า สวดกาบเกล็ดนาค สวดกาบหงอนนาค สวดกาบพระเจ้านั่ง สวดกาบคัณฐราช สวดกาบปากนกการเวก สวดกาบเขี้ยว นาค สวดกาบหูแพะ สวดกาบบัวเซียงใหม่ สวดกาบวีเซียงใหม่ สวดกาบโคมบัว สวดกาบบัวหลวง สวดกาบดอกจอก สวดกาบหุกระต่าย สวดกาบปากนกแก้ว เป็นต้น

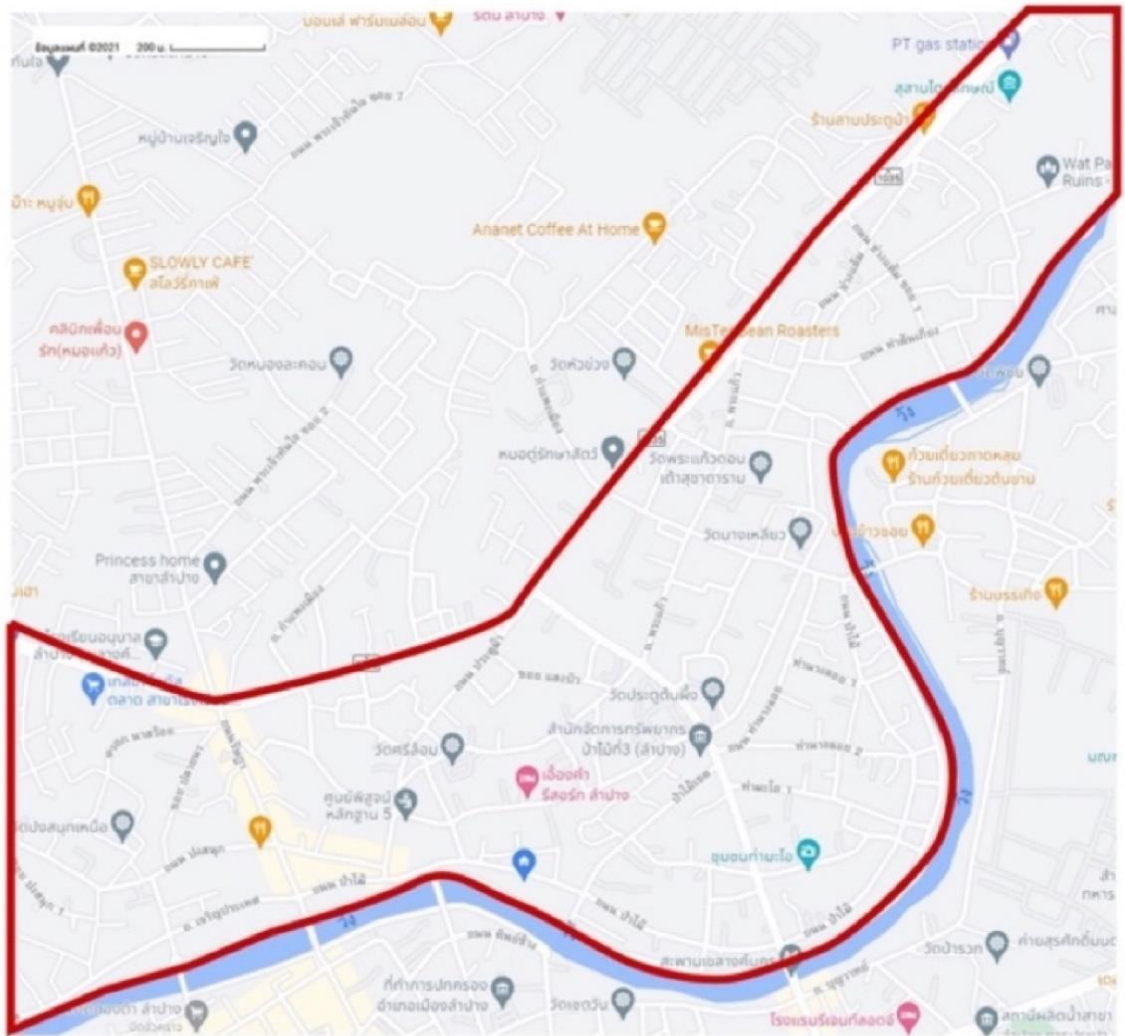
2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ

ภาพที่ 20 ภาพสวดดอก และ สวดกาบที่ใช้ในการบูชาพระตามความเชื่อ

ในการศึกษาจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอนั้น ได้กำหนดขอบเขตของย่านท่ามะโอโดยใช้แผนที่ของกรมการท่องเที่ยว เป็นหลักในการกำหนดขอบเขตของชุมชนท่องเที่ยวท่ามะโอ ซึ่งจะมีพื้นที่ครอบคลุม ทางทิศตะวันตก เริ่มจากวัดปงสนุกเหนือ ทิศเหนือจรดถนนจามเทวี ไปจนถึง

สุสานไตรลักษณ์ของหลวงพ่อกษม เขมโก ส่วนทางทิศใต้จรดแม่น้ำวังและจากเส้นทางถนนท่ามะโอจนถึง
ริมแม่น้ำวัง จากแผนที่ในภาพที่ 22

**แผนที่เขตท้องเกี่ยวพิเศษ พื้นที่แหล่งท้องเกี่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านท่ามะโอ
กรมการท้องเกี่ยว**

ภาพที่ 21 แผนที่เขตท้องเกี่ยวพิเศษ พื้นที่แหล่งท้องเกี่ยวโดยชุมชน บ้านท่ามะโอ
(ที่มา: ชุมชนท่ามะโอ)

และจากการศึกษาภูมิหลังและภูมิเมืองของท่ามะโอนั้น พบว่าชุมชนท่ามะโอมีที่ตั้งอยู่บนเขตเวียงโบราณทั้ง รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 จากเอกสารโบราณฉบับหลายฉบับที่วัดปงสนุกที่กล่าวถึงวัดประตูปอง ความว่า “วัดประตูปองหัวเวียงพะเยา” ทั้งนี้หากเทียบกับเหตุการณ์ตามประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในยุคเจ้ากาวิละ ครั้งหนึ่งชาวพะเยามาอยู่เมืองลำปางทั้งเมือง และวัดประตูปองถือเป็นหัวเมือง นอกจากนั้นแล้ว

ยังพบเอกสารโบราณที่วัดม่อนกระโทงอีกฉบับหนึ่งกล่าวว่า “วัดม่อนกระโทงทางเวียงพะเยา” จึงค่อนข้างชัดเจนว่าเป็นพื้นของชาวพะเยาที่ได้อพยพหลบหนีจากการรุกรานของพม่ามาพึ่งพิงอำนาจของเจ้ากาวิละ และเมื่อเหตุการณ์สงบลงจึงได้กลับไปพื้นเมืองพะเยาในปี พ.ศ. 2384 ซึ่งจะตรงกับรัชสมัยของรัชกาลที่ 3 ดังนั้นเวียงลำปางรุ่น 2 จึงมักจะเรียกขานกันว่า “เวียงพะเยา” ส่วนเวียงลำปางรุ่น 1 นั้นจะเรียกว่า “เวียงดิน” ในเขต “เวียงดินประตูต้นฝ้าง” หรือ “ประตูปากเงิน” หรือ “ปากเงินเวียงละกอน” นี้เองที่เป็นพื้นที่ของชุมชนท่ามะโอในปัจจุบัน (ธวัชชัย, 2564) ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าชุมชนท่ามะโอนั้นมีหลักฐานที่ยืนยันว่ามีชุมชนนี้อยู่มาตั้งแต่ยุคเวียงรุ่น 1 และ 2 แล้ว

นอกจากนี้แล้ว เมื่อกล่าวถึงที่มาของชุมชนท่ามะโอ-ประตูป่อง ยุคของพ่อเลี้ยงคำไม้ ยุคของการทำสัมปทานป่าไม้ ในยุคของการเปลี่ยนผ่านทางโครงสร้างสังคมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีความชัดเจนอย่างมาก มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานมาทำงานกับบริษัททำไม้ของต่างชาติ อีกทั้งยังย้ายมาลงหลักปักฐานที่ชุมชนท่ามะโอแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นคนพม่า ไทยใหญ่ ตองสู๋ ปะโอ เซิน ฯลฯ เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนออกมาให้เห็นถึงความเป็น “สังคมพหุวัฒนธรรม” อันเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของชุมชนแห่งนี้และยังสะท้อนภาพใหญ่ของวิถีของเมืองลำปาง

จากภูมิหลังและภูมิเมืองของท่ามะโอที่มีที่มาที่ไปค่อนข้างยาวนาน ส่งผลให้ชุมชนท่ามะโอเป็นสังคมที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ (ภูมिवงศ์) ทั้งทางด้านความเชื่อ จารีต ธรรมเนียม ประเพณี (ภูมิธรรม) ตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ผสมผสาน ที่อพยพมาตั้งรกราก ณ ชุมชนแห่งนี้ ศิลปะ งานหัตถกรรม อาหาร สถาปัตยกรรม บ้านเรือน วัดวาอาราม และสิ่งก่อสร้างตามหลักความเชื่อต่าง ๆ (ภูมิปัญญา) มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นสะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว หลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ของย่านท่ามะโอแห่งนี้

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ รายงานการวิจัย บทความ รายงานวิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสารทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ หนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิธรรม ภูมिवงศ์ ภูมิมโนทัศน์ ภูมิปัญญา) และจากการจัดทำเวทีเสวนาและสนทนากลุ่ม (Focus Group) ณ ชุมชนท่ามะโอที่จัดขึ้นในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2564 โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นครุภูมิปัญญาในชุมชน ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน สามารถรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่สะท้อนถึง 5 ภูมิวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ เพื่อเป้าหมายปลายทางในการการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ย่านท่ามะโอ

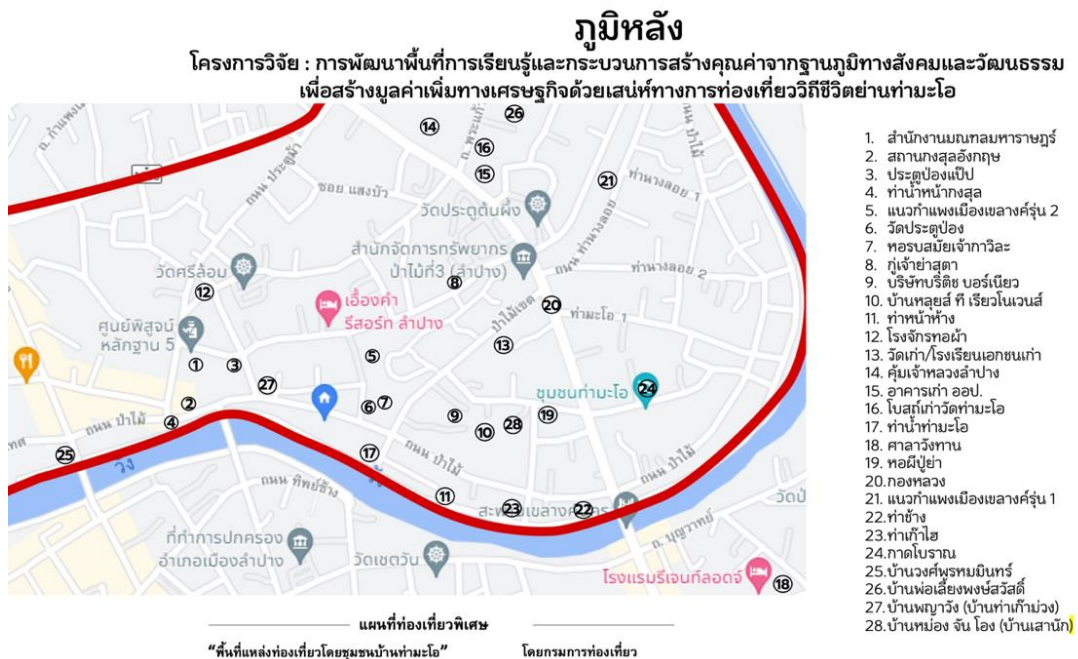
ภูมิหลัง	ภูมิเมือง	ภูมิวงศ์	ภูมิธรรม	ภูมิปัญญา
1) สำนักงาน มณฑลมหา ราชบุรี	1) บ้านหลุยส์ ที่ เลี้ยว โนเวนส์	<u>กลุ่มที่ 1 ตระกูลค้าไม้</u>	1) วัดประตูป่อง	1) เครื่องแกงฮังเล หรือผมมะสาห ล่า
2) สถานกงสุล อังกฤษ	2) อาคารสำนักงาน บริษัท หลุยส์ ที่ เลี้ยวโนเวนส์	1) จันทรวโรจน์ (พม่า)	2) วัดท่ามะโอ	■ บ้านพ่อหนาน ศรี
3) ประตูป่องแป๊ป	3) องค์การ	2) ไชยวงศ์	3) วัดกากแก้ว (ร้าง) กู่เจ้าย่าสุ ตา	■ บ้านวีระ
4) ทำน้ำหน้า กงสุลอังกฤษ	3) อุตสาหกรรมป่าไม้ ภาคเหนือตอนล่าง (อป.)	3) ไชยวัฒนา	4) วัดประตูดันผึ่ง	■ บ้านลุงคำแดง
5) แนวกำแพง เมืองเขลางค์รุ่ นสอง	4) ที่ทำการชุมชนท่า มะโอ	4) นันทวงศ์	5) วัดแสงเมืองมา	■ บ้านลุงส่ง เต็ง ดำ
6) วัดประตูป่อง	5) สำนักงานจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)	5) ทนั๋นไชย	6) วัดดอกพัว	2) แกงฮังเล
7) หอระบมัยเจ้า กาวิละ ที่ตั้งอยู่ บริเวณวัด ประตูป่อง	6) สำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม จังหวัดลำปาง	6) เทพนันตา	7) วัดดอกบัว	3) แกงสี่เป็ด
8) กู่เจ้าย่าสุตา โบราณสถาน วัดกากแก้ว	7) ถนนวัฒนธรรมหรือ กาดวัฒนธรรม	7) ศิริประยงค์	8) วัดศรีล้อม	4) น้ำพริกปะละ ช่อง
9) วัดพินไชย หรือ วัดปินใจ ร้าง	8) กาดมีใจ (Meejai Space)	8) เกตุวงศ์	9) วัดพระแก้วดอน เต้า	5) รถม้า พาหนะคู่ เมือง (สมาคม รถม้า จังหวัด ลำปาง)
10) บริษัท บริติช บอร์เนียว	9) ตลาดสดเทศบาล 3 รักษา หรือ กาดหัว ข้าว	9) ชติยวงศ์	10) วัดสุชาดาราม	6) พ่อหนานศรี ปราชญ์ชาวบ้าน
11) บ้านหลุยส์ ที่ เลี้ยวโนเวนส์	10) สะพานรัชฎาภิเศก	10) กนกไกรทรัพย์	11) วัดนางเหลียว	ครูภูมิปัญญา แห่งท่ามะโอ (ดอกเอื้องผึ้ง)
12) ทำหน้าห้าง	11) ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 5	11) สัตบุรุษ	12) ศาลเจ้าแม่ สุชาดา	7) อาจารย์สมมุติ พงศ์ปิยาพัทธ์
13) โรงจักรทอผ้า	12) ศูนย์ 191 ตำรวจภูธรจังหวัด ลำปาง	<u>กลุ่มที่ 2 ตระกูลฝ่าย ปกครองและข้าราชการ</u>	13) วัดช้างแต้ม	ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านพิธีกรรม ความเชื่อ และ ประเพณีปฏิบัติ ย่านท่ามะโอ (สถาปนาเทียนบู จาสี่สาย)
14) วัดเก่า/ โรงเรียนเอกชน เก่า	13) บ้านเสานัก	<u>กลุ่มที่ 3 ตระกูล พ่อค้า</u>	14) วัดป่าพัว	
		1) ทนั๋นไชย	15) วัดปงสนุกเหนือ	
		2) อินต๊ะศรี	16) วัดปงสนุกใต้	
		3) วรกุล	17) หอผี บ้านพ่อ หนานศรี	
		4) เครื่องันตา (พม่า)	18) หอผีบ้านคุณป้า สมพร เจริญยิ่ง	
		5) วงศ์พลกานันท์ (พม่า)	19) หอผี บ้านท่า เก้าม่วง	
		6) ส่งมหาชัย		
		7) ศิริไพบุลย์ (จีน)		
		8) ตาศิริ		
		9) ไสยวงศ์		

ภูมิหลัง	ภูมิเมือง	ภูมิวงศ์	ภูมิธรรม	ภูมิปัญญา
15) คุ่มเจ้าหลวง ลำปาง 16) บ้านพ่อเลี้ยง พงษ์สวัสดิ์ 17) บ้านเลขที่ 1 (สำนักงานป่า ไม้เขตลำปาง) 18) บ้านพญาวัง (บ้านท่าเก๊า ม่วง) 19) บ้านหม่อง จัน โอ (บ้านเสา นั๊ก) 20) โบสถ์เก่าวัดท่า มะโอ 21) ทำน้ำท่ามะโอ 22) ศาลาวังทาน 23) หอผีปู่ย่า 24) กองหลวง 25) แนวกำแพง เมืองเขลางค์ รุ่น 1 26) ท่าช้าง 27) ท่าเก๊าไฮ 28) กาดโบราณ 29) บ้านวงศ์พรหม มินทร์	14) บ้านท่าเก๊าม่วง 15) บ้านท่ามะโอ 16) บ้านคำออน 17) เอื้องคำ รีสอร์ท ลำปาง 18) ท่ามะโอบูธิค 19) บ้านอคมัญศิริ 20) กาแฟอิม 21) ป่านคอฟฟี่ 22) คาเฟ่เบิกบาน	10) ศรีทองสุข <u>กลุ่มที่ 4 ตระกูลนับ</u> <u>ถือผีบรรพบุรุษ</u> 1) วรรณศรี (ภรรยา เป็นพม่า) 2) อินต๊ะศรี 3) ภรณ์ศิริ (พม่า) 4) บุญบุตร 5) กนกไกรทรัพย์ 6) เครื่องนันทา (พม่า) 7) ทนชัย 8) สุวรรณสม 9) หมื่นสืบ		8) ช่างทำวัด หรือสล่าสร้าง จอง (สล่า หนานต้า) 9) ช่างเงิน ช่างทอง (อุเรค่า จันทร์) 10) หมอเมือง (พ่อ หนานสม ประตุ ตันฝั้ง) 11) ยาช้าง (บ้านวี ระ) 12) ยาผงแดง (พ่อ หนานศรี) 13) บ้านม้าทำน้ำ (เรียนรู้วิถีคน เลี้ยงม้า ทำ เกลือม้า อาบน้ำ ม้า) 14) จักสาน สาน ชะลอม บ้านท่า นาง 15) สวยดอก สวย กาบ 16) ตุงล้านนา ต่าง ๆ เช่น ตุงโย ตุง ใส่หมู เป็นต้น

เมื่อได้ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ ออกมาแล้ว ดังตารางที่ 7 ข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าว เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรมฯ ย่านท่ามะโอ โดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม” ขึ้นในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2564 ณ ที่ทำการชุมชนท่ามะโอ ต.เวียงเหนือ จ.ลำปางโดยเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนของชุมชน ครูภูมิปัญญาแขนงต่าง ๆ ผู้ประกอบการชุมชน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อร่วมกันจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม (ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิวงศ์ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา) ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปของแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ ซึ่งประกอบด้วย

1. แผนที่ภูมิหลังย่านท่ามะโอ
2. แผนที่ภูมิเมืองย่านท่ามะโอ
3. แผนที่ภูมิวงศ์ย่านท่ามะโอ
4. แผนที่ภูมิธรรมย่านท่ามะโอ
5. แผนที่ภูมิปัญญาย่านท่ามะโอ

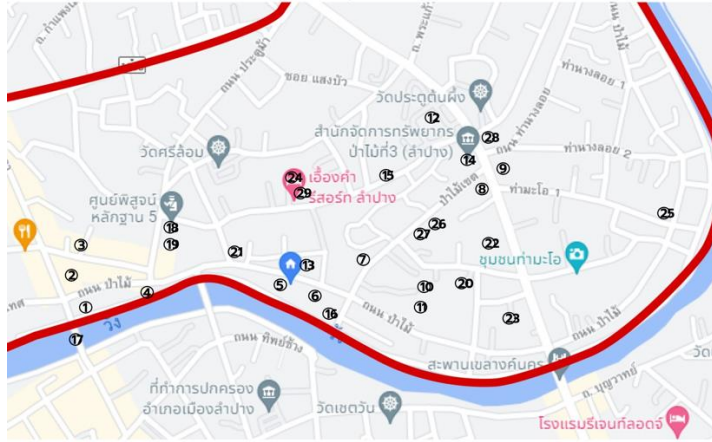
โดยสามารถนำเสนอในรูปแบบของแผนที่ดังภาพที่ 23 – 27 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 23 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิหลังย่านท่ามะโอ

ภูมิเมือง

โครงการวิจัย : การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

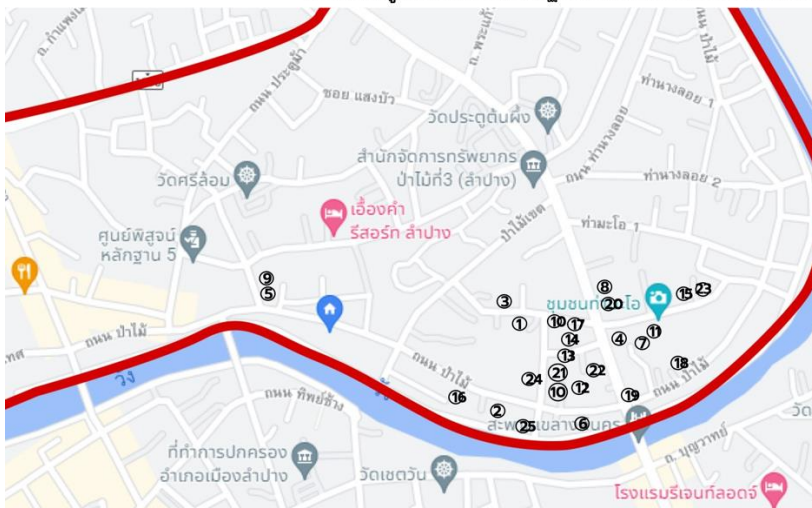
1. กาดหัวบัว
2. ร้านโฮมช่วยตระกูลกิจการ
3. ร้านข้าวสารเจ้าวง/เจ้า
4. ร้านโกยยายของย่า
5. ร้านยายแก้วยายหมาก
6. ร้านยายของย่าบ้านบัวไหล
7. กว๊านเดียวลูกชิ้นเอ็นแป๊ะ
8. ร้านลุงเม่นของย่า
9. ร้านกวยเดียวแห่งป่ามา
10. บ้านหลุยส์
11. อาคารสำนักงานบริษัทหลุยส์ที่เสียวโนเนนส์
12. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
13. ที่ทำการชุมชนท่ามะโอ
14. สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ 3 ลำปาง
15. ถนนวัฒนธรรม
16. กาดมีใจ
17. สะพานรักษาภิเษก
18. ศูนย์พัฒนาแหล่งโบราณ 5
19. ศูนย์ 191 ตำรวจภูธร
20. บ้านแสนัก
21. บ้านท่าไม้วัง
22. บ้านท่ามะโอ
23. บ้านคำออน
24. เอื้องคำรีสอร์ท
25. ท่ามะโอริศ
26. บ้านคัมภีร์ศิริ
27. กาดแฟ้ม
28. บ้านคอฟฟี่
29. คาเฟ่บ้าน

แผนที่ท่องเที่ยวพิเศษ
“พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่ามะโอ”
โดยกรมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 24 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิเมืองย่านท่ามะโอ

ภูมิวงศ์

โครงการวิจัย : การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

กลุ่มที่ 1 ตระกูลคำไม้

1. จันทรวโรจน์ (พม่า)
2. โฮยวงศ์
3. โฮยวัฒนา
4. นันทวงศ์
5. ทนไชย
6. เทพนันดา
7. ศิริประยงค์
8. เกตวงศ์
9. ชิตยวงศ์
10. กนกกรทรัพย์
11. สัตบุรุษ

กลุ่มที่ 2 ตระกูลฝ่ายปกครองและข้าราชการ

5. ทนไชย
12. กลายกนิตร
13. วรกุล

กลุ่มที่ 3 ตระกูลพ่อค้า

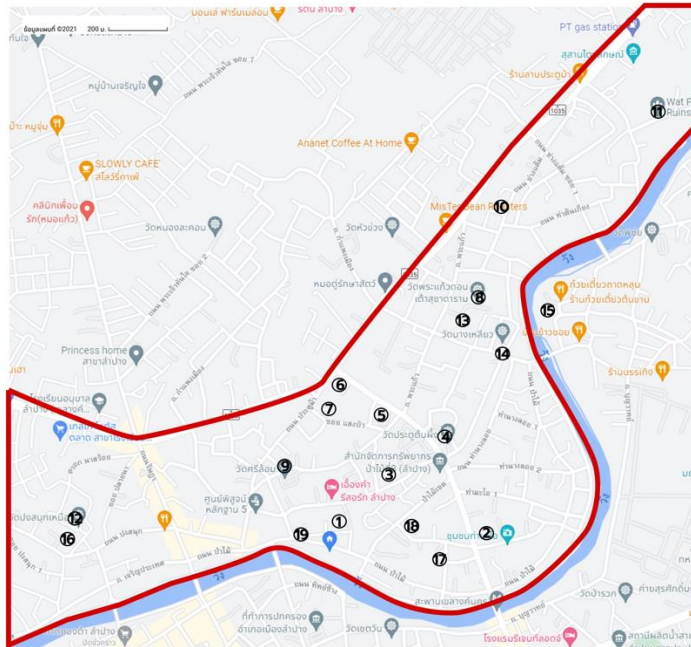
2. โฮยวงศ์
5. ทนไชย
13. วรกุล
14. เครือมนดา
15. พลกานันท์
16. สิงหาชัย
17. ศิริไพบุลย์
18. ตาศิริ
19. ศรีทองสุข
20. อินตะศิริ

กลุ่มที่ 4 ตระกูลนับถือผีบรรพบุรุษ

5. ทนไชย
10. กนกกรทรัพย์
14. เครือมนดา
20. อินตะศิริ
21. วรณศิริ
22. ภรณ์ศิริ
23. บุญบุตร
24. สุวรรณสม
25. ทนสืบ

แผนที่ท่องเที่ยวพิเศษ
“พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่ามะโอ”
โดยกรมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 25 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิวงศ์ย่านท่ามะโอ

ภูมิธรรม

1. วัดประตูป้อง
2. วัดท่ามะโอ
3. วัดกาแก้ว(ร้าง) กุเจ้ายาสุตา
4. วัดประตูป้อง
5. วัดแสงเมืองมา
6. วัดดอกพราวด์
7. วัดดอกบัว
8. วัดพระแก้วดอนเต้า
9. วัดศรีล้อม
10. วัดช้างแด่
11. วัดป่าไร่
12. วัดป่าสักเหนือ
13. วัดสุธาธาราม
14. วัดนางเหลียว
15. ศาลเจ้าแม่สุชาดา
16. วัดป่าสักใต้
17. หอผี บ้านพ่อหนานศรี
18. หอผี บ้านคุณป้าสมพรเจริญ
19. หอผี บ้านท่าก้ามวัง

แผนที่ท่องเที่ยวพิเศษ

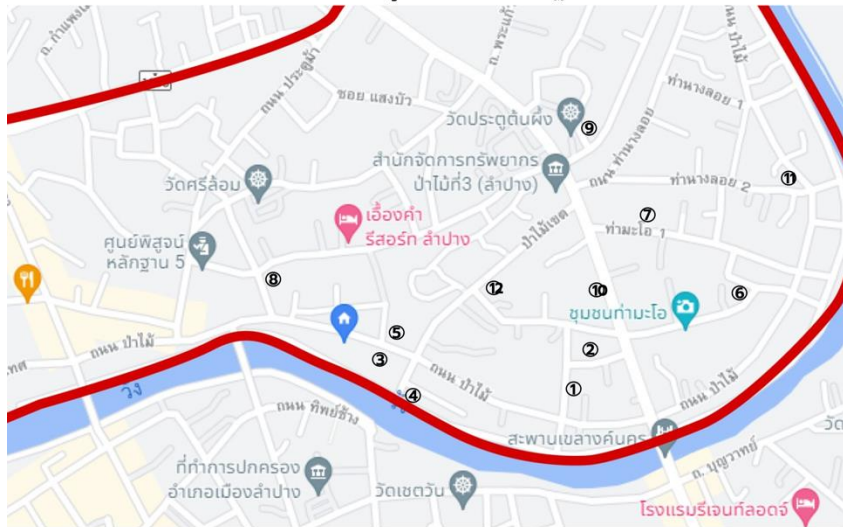
“พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่ามะโอ”

โครงการการท่องเที่ยว

ภาพที่ 26 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิธรรมย่านท่ามะโอ

ภูมิปัญญา

โครงการวิจัย : การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

1. พ่อหนานศรี ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา แห่งท่ามะโอ(เครื่องแกงฮังเล หรือผงบะ ลำพลา น้ำพริกประจวบ ยางแดง แกงสี เปียน และแกงฮังเล
2. เครื่องแกงฮังเล หรือผงบะลำพลา (บ้านลุง คำแดง)
3. เครื่องแกงฮังเล หรือผงบะลำพลา (บ้านลุง สง เต็งดำ)
4. รถม้า พาหนะคู่เมือง (สมาคมรถม้า จังหวัด ลำปาง)
5. สวดยดอก สวดยาบ ดงล้านนา ต่าง ๆ เช่น ดงไผ่ ดงสำหมุ ทำดอกเอื้องผึ้งฟ่อนผีด้วย เทียน (วัดประตูป้อง)
6. อาจารย์สมมุติ พงศ์พิยาพัทธ์ ปราชญ์ ชาวบ้านด้านพิธีกรรม ความเชื่อ และ ประเพณีปฏิบัติ ย่านท่ามะโอ (ลำพลา เทียน)
7. ช่างทำวัด หรือสถาปนิก (สลา หนานตา)
8. ช่างเงิน ช่างทอง (อุเรศคำจันทร์)
9. หมอเมือง (พ่อหนานสม ประตูป้อง)
10. เครื่องแกงฮังเล หรือผงบะลำพลา และยา ช้าง (บ้านวิริยะ)
11. บ้านม้าทำน้ำ (เรียนรู้วิถีคนเลี้ยงม้า ทำ เกือกม้า อานม้า)
12. จักสาน สานชะลอม บ้านท่านาง

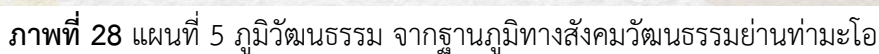
แผนที่ท่องเที่ยวพิเศษ

“พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่ามะโอ”

โครงการการท่องเที่ยว

ภาพที่ 27 แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม: ภูมิปัญญาย่านท่ามะโอ

โครงการวิจัย : การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคม และวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตริมน้ำท่ามะปราง

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่า
จากงานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ

110

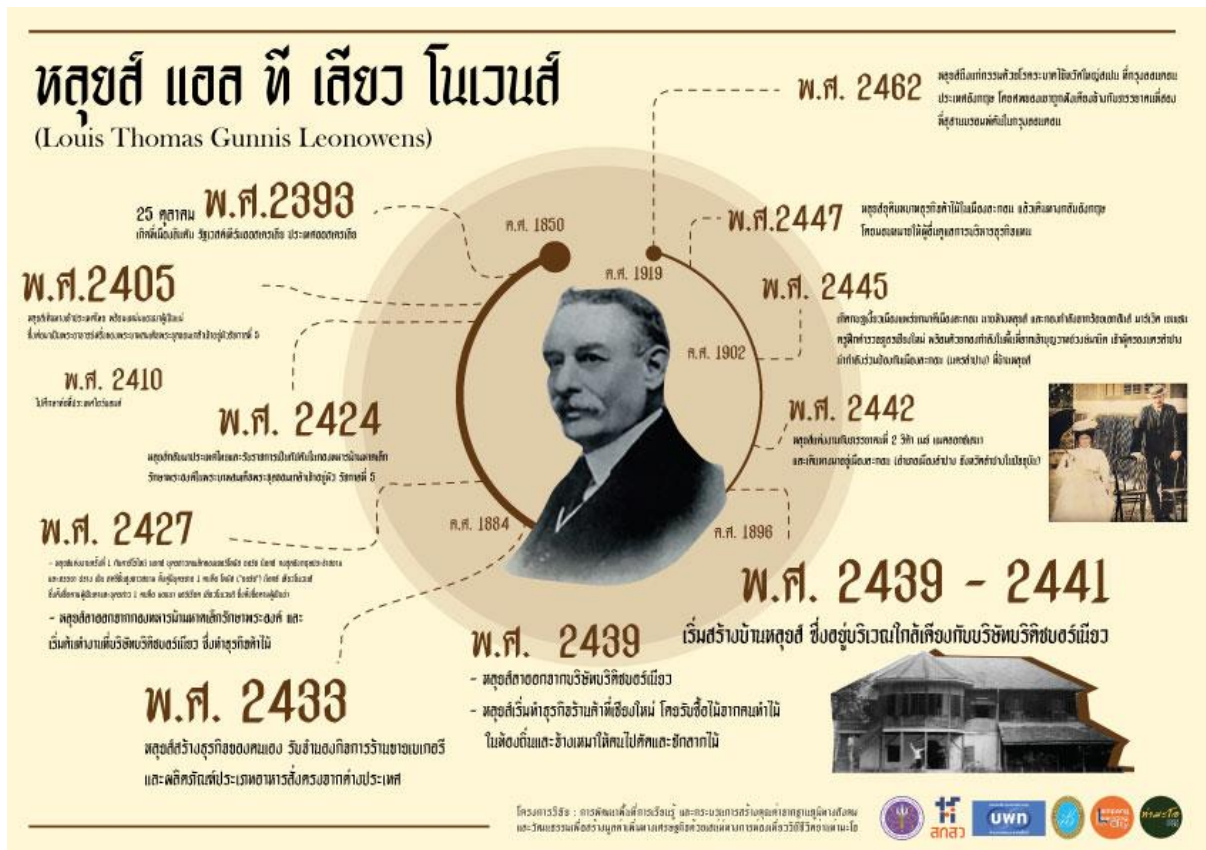
รับผิดชอบ ซึ่งได้แก่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ได้อย่างลงตัว ดังนั้น ในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในย่านท่ามะโอ โดยใช้บ้านหยุสต์ เป็นฐานในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้ และสร้างคุณค่าร่วมของนักวิจัย คนในชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และเครือข่าย โดยสามารถนำเสนอข้อมูลที่มาทางประวัติศาสตร์ของบ้านหยุสต์ ออกมาเป็นไทม์ไลน์สำคัญ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 เหตุการณ์สำคัญ “บ้านหยุสต์ แอล ที เลียวโนเวนส์”

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ
25 ตุลาคม พ.ศ.2393	เกิดที่เมืองลินตัน รัฐเวสต์เทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย
พ.ศ. 2405	หยุสต์เดินทางเข้าประเทศไทย พร้อมหม่อมแอนนาผู้เป็นแม่ เพื่อเป็นพระอาจารย์ฝรั่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
พ.ศ. 2410	เดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศไอร์แลนด์
พ.ศ. 2424	หยุสต์กลับมาประเทศไทยและรับราชการเป็นกัปตันในกองทหารม้ามหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
พ.ศ. 2427	หยุสต์แต่งงานครั้งที่ 1 กับคาร์โรไลน์ นอกซ์ บุตรสาวคนเล็กของเซอร์โทมัส ยอร์ช น็อกซ์ กงสุลอังกฤษประจำสยาม และภรรยา ปราง เย็น สตรีชั้นสูงชาวสยาม ทั้งคู่มีบุตรชาย 1 คนคือ โทมัส ("ยอร์ช") น็อกซ์ เลียวโนเวนส์ ซึ่งตั้งชื่อตามผู้เป็นตา และบุตรสาว 1 คนคือ แอนนา แฮร์เรียต เลียวโนเวนส์ ซึ่งตั้งชื่อตามผู้เป็นย่า
พ.ศ. 2427	หยุสต์ลาออกจากกองทหารม้ามหาดเล็กรักษาพระองค์ และเริ่มต้นทำงานที่บริษัทบริติชบอร์เนียว ซึ่งทำธุรกิจสัมปทานค้าไม้
พ.ศ. 2433	หยุสต์ก่อตั้งธุรกิจของตัวเอง โดยใช้ชื่อว่า “บริษัท หยุสต์ ที เลียวโนเวนส์ จำกัด” เป็นธุรกิจสัมปทานไม้สัก รับเป็นผู้แทนบริษัทผลิตซีเมนต์ กิจการร้านเบเกอรี่ ผลิตภัณฑ์อาหารนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น แยมเปปเปอร์ วิสกี้ รวมถึงเครื่องพิมพ์ดีด ผลิตภัณฑ์ด้านวิศวกรรม ธุรกิจการรับจ้างองและการประกันภัย
พ.ศ. 2439	หยุสต์ลาออกจากบริษัทบริติชบอร์เนียว
พ.ศ. 2439 - 2440	หยุสต์เริ่มทำธุรกิจร้านค้าที่เชียงใหม่ โดยรับซื้อไม้จากคนทำไม้ในท้องถิ่น และจ้างเหมาให้คนไปตัดและชักลากไม้
พ.ศ. 2439 – 2441	เริ่มสร้างบ้านหยุสต์ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับบริษัทบริติชบอร์เนียว
พ.ศ. 2441	หยุสต์ร่วมเซ็นสัญญาเป็นพันธมิตรกับบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ
พ.ศ. 2442	หลุยส์แต่งงานกับภรรยาคนที่ 2 ริต้า เมย์ แมคค็อกซ์เลนา และเดินทางมาอยู่เมืองละคอน (อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางในปัจจุบัน)
พ.ศ. 2445	เกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ยกมาตีเมืองละคอน นายห้างหลุยส์ และกองกำลังจากร้อยเอกฮันส์ มาร์เวิต เยนเซน ครูฝึกตำรวจภูธรเชียงใหม่ พร้อมด้วยกองกำลังในพื้นที่จากเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปาง นำกำลังร่วมป้องกันเมืองละคอน (นครลำปาง) ที่บ้านหลุยส์
พ.ศ. 2447	หลุยส์ยุติบทบาทธุรกิจค้าไม้ในเมืองละคอน แล้วเดินทางกลับอังกฤษ โดยมอบหมายให้ผู้อื่นดูแลการบริหารธุรกิจแทน
พ.ศ. 2448	หลุยส์จดทะเบียนจัดตั้งบริษัท โดยเปลี่ยนจาก “ห้างหุ้นส่วนจำกัด” เป็น “บริษัท หลุยส์ แอล ที เลียวโนเวนส์”
พ.ศ. 2457	เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 อังกฤษประกาศสงครามกับเยอรมนี นายห้างป่าไม้ของบริษัทหลุยส์ หายยเดินทางกลับอังกฤษ
พ.ศ. 2462	หลุยส์ถึงแก่กรรมด้วยโรคระบาดไข้หวัดใหญ่สเปน ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยศพของเขาถูกฝังเคียงข้างกับภรรยาคนที่สองที่สุสานบรอมพ์ตันในกรุงลอนดอน
พ.ศ. 2484	เกิดเหตุการณ์สงครามแปซิฟิก (มหาเอเชียบูรพา) ญี่ปุ่นบุกยึดครองประเทศไทย ทำให้ชาวต่างชาติอพยพออกทางเชียงรายได้เข้าเชียงตุง ไปยังพม่าและอินเดีย
พ.ศ. 2497	รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยกเลิกสัมปทานป่าไม้กับชาวต่างชาติ
พ.ศ. 2498 - 2534	บ้านหลุยส์ถูกใช้เป็นที่พักของผู้บริหารองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.)
พ.ศ. 2534 - 2559	บ้านหลุยส์ถูกทิ้งร้างอยู่ในสภาพชำรุด โดยปราศจากการบูรณะซ่อมแซม
พ.ศ. 2563	ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการบูรณะซ่อมแซม จากโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดลำปางและดำเนินการโดยสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดลำปาง
พ.ศ. 2564	บ้านหลุยส์ได้รับการซ่อมแซมและปรับปรุงจนแล้วเสร็จ เริ่มเปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าเยี่ยมชมเต็มรูปแบบตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2564 จนถึงปัจจุบัน

(ที่มา : กิตติชัย วัฒนานิก. 2564. “นายห้างป่าไม้” สิ้นชีวิตอดีตล้านนา.)

ภาพที่ 29 Timeline เหตุการณ์ของบ้าน หลุยส์ แอล ที เลียวโนเวนส์
(ที่มา: คณะผู้วิจัย)

3.2 กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ

จากการที่ได้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ โดยใช้บ้านหลุยส์เป็นฐานในการจัดกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าฯ โดยมีเป้าประสงค์หลักในการสร้างการรับรู้ สร้างคุณค่าร่วม และนำเสนอข้อมูลคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ และสร้างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สร้างสรรค์ร่วม ของนักวิจัย คนในชุมชน กลุ่มต่าง ๆ เยาวชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น รวมถึงเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคพื้นที่แห่งการเรียนรู้และสร้างคุณค่าร่วมกัน ผ่านกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้

กิจกรรมเสวนา “ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง: จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตท่ามะโอ”

กิจกรรม “จิบชา นั่งรถม้า เรียนรู้คุณค่าย่านท่ามะโอ” (ช่วงพญาภูมิปัญญาท่ามะโอ ครั้งที่ 1)

กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้
กิจกรรมเสวนา “ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง”: 5 ภูมิวัฒนธรรมในมุมมองของนักประวัติศาสตร์”
กิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม “นักเล่าเรื่องชุมชน”
ประชุมเชิงปฏิบัติการ “จัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม”
เวทีนำเสนอผลการวิจัยของชุดโครงการครั้งที่ 1 Lampang Learning Space ช่วงหลวงเวียงละกอน (หน้ามิวเซียมลำปาง)
■ กิจกรรม “ช่วงพญาภูมิปัญญาท่ามะโอ” ครั้งที่ 2 ■ จัดกิจกรรมนิทรรศการหมุนเวียนและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เปิดพื้นที่การเรียนรู้ “บ้านหูลุส” ครั้งที่ 1
เวทีนำเสนอผลการวิจัยของชุดโครงการครั้งที่ 2 เปิดพื้นที่การเรียนรู้ “บ้านหูลุส” ณ บ้านหูลุส Learning Space
■ กิจกรรมนิทรรศการหมุนเวียนและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เปิดพื้นที่การเรียนรู้ “บ้านหูลุส” ครั้งที่ 2 ■ กิจกรรม “ช่วงพญา...ภูมิปัญญาแห่งท่ามะโอ” ครั้งที่ 3 ■ กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนอัตลักษณ์ AR Tourism Guide Book

จากการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้ร่วมและนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสะท้อนคุณค่าของย่านท่ามะโอผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม ด้วยกิจกรรมข้างต้นนี้ พบว่าคณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลสะท้อนจากการจัดกิจกรรมรวมถึงการให้ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ย่านท่ามะโอ ซึ่งได้แสดงถึงแนวทางในการจัดการพื้นที่เรียนรู้โดยใช้บ้านหูลุสเป็นฐาน เป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การทำให้บ้านหูลุสเป็น “ศูนย์กลางของการบูรณาการการพัฒนา” ย่านท่ามะโอเพื่อการสร้างคุณค่าร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน องค์กรภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความรู้สึกร่วมกันของการเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันและขับเคลื่อนการพัฒนาในอนาคตได้เป็นอย่างดี ดังข้อมูลจากความคิดเห็นในเวทีกิจกรรมต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“บ้านหูลุส เป็นพื้นที่ที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ โดยเราเอง ในฐานะที่เป็นชุมชน มีระบบการบริหารงานที่มีโครงสร้างชัดเจน ส่วนในฝั่งของ ออป.เอง ก็มีเจ้าหน้าที่ที่มาดูแลเป็นหลัก ทางชุมชนเองก็ต้องฟังว่า ออป.ต้องการให้ชุมชนมาดูแลร่วมอย่างไร เราให้เกียรติหน่วยงานว่าเค้าเป็นผู้ดูแลหลัก”

“บ้านเก่า อาคารเก่า รวมทั้งบ้านหลุยส์ที่เราได้ดูแลอยู่นี้ เราเองงบประมาณในการบำรุงรักษาไม่มาก ค่อนข้างน้อยมาก ชุมชนเองได้เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อน ประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะมาร่วมกันพัฒนา “บ้านหลุยส์” เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวย่านท่ามะโอ”

2. บ้านหลุยส์เป็น “ศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้” ทางประวัติศาสตร์ที่ดีที่สุดอีกแห่งหนึ่งของลำปาง เพราะเมื่อพิจารณาในเรื่องพื้นที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของย่านและเมืองลำปาง อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ตามหลักการทางประวัติศาสตร์ยืนยันได้ ย่านท่ามะโอจึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเรื่องราวของย่านท่ามะโอและเมืองได้ ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในเวทีเสวนาและการสัมภาษณ์ ดังนี้

“พื้นที่ชุมชนท่ามะโอ เป็นพื้นที่ที่สามารถนำเล่าเรื่องราวและนำเสนอให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของชุมชน และสามารถเล่นไปจนถึงระดับเมืองก็ได้ เพราะอยู่ในเขตเมืองรุ่นที่ 1 รุ่น 2 เขตประตูป้องเป็นพื้นที่ทับซ้อนทางประวัติศาสตร์เยอะมาก”

“พื้นที่บ้านหลุยส์ ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่จับต้องได้ จะทำอย่างไรให้เด็กรุ่นใหม่สนใจ เหมือนพวกเรานรุ่นเก่าหรือนี่ประวัติศาสตร์ สิ่งที่ต้องทำคือการที่เราจะเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาทำให้เป็นเรื่องสนุก ให้หยิบจับได้ ไม่หนีห่างจากชีวิตประจำวัน อาจจะต้องพาเด็กนักเรียนออกจากการเรียนประวัติศาสตร์ท่องถิ่นห้องสี่เหลี่ยม และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ๆ อย่างพาเด็ก ๆ มาเห็นบ้านหลุยส์ทำกิจกรรมกัน สนุกสนานและแทรกเกล็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์ในกิจกรรมเหล่านี้ ผมว่ามันน่าสนใจนะครับ”

3. บ้านหลุยส์เป็น “พื้นที่สาธารณะ” (public space) สำหรับคนทุกเพศทุกวัยในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ จากการเปิดพื้นที่บ้านหลุยส์ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์หลาย ๆ กิจกรรมที่ผ่านมา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน คนลำปาง และหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนในการแสดงออก นำเสนอสร้างสรรค์กิจกรรม และเรียนรู้ร่วมกันนั้น พบว่า ได้รับความสนใจและการตอบรับจากทุกกลุ่มเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท่ามะโอ กลุ่มรถม้า กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มเยาวชนสื่อสร้างสรรค์ กลุ่มกองคราฟหรือคนรักงานคราฟลำปาง กลุ่มผู้ประกอบการในชุมชน ภาคเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษาทุกระดับให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการวิจัย และจัดกิจกรรมของตนในพื้นที่บ้านหลุยส์ จนกระทั่งชุมชนท่ามะโอ ร่วมกับกลุ่มสื่อคนรุ่นใหม่ และกลุ่มรถม้า ได้ร่วมกันพัฒนากิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อให้บ้านหลุยส์มีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหว และเป็นจุดเริ่มต้นของการทำพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่แท้จริงของชาวลำปาง ดังบทสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

“การอนุรักษ์ หากเราอนุรักษ์เพียงอย่างเดียวก็ไม่เกิดประโยชน์ มองในมุมเดิม ๆ หรือติดกรอบเดิม ๆ ไม่ได้แล้ว พื้นที่บ้านหลุยส์ถือว่าเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในยุคที่การค้าไม่รุ่งเรือง หากเรายังคิดจะอนุรักษ์ไว้ โดยที่ไม่เปิดพื้นที่ ไม่มองในเชิงธุรกิจบ้าง ก็ไม่ได้”

“ผมอยากเห็นพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่คนรุ่นใหม่อยากเข้ามาเยือน อยากมาทำอะไรสนุก ๆ ร่วมกัน ไม่อยากให้พื้นที่เก่าแก่ เป็นเพียงสถานที่ให้คนมาศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เท่านั้น”

“ทำไม เราไม่เปิดสถานที่แห่งนี้ ให้เป็นอีกห้องเรียนหนึ่งของโรงเรียนในพื้นที่ โรงเรียนเทศบาล เอย โรงเรียนอนุบาลลำปางเอย หรือโรงเรียนปงสนุกใกล้ ๆ ชุมชนนี้ ให้ได้มาใช้พื้นที่ได้เท่าที่เคำต้องการ เราต้องให้เด็กเข้ามาในแบบนี้ มาจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ๆ สนุก ๆ แล้วเด็กเคำจะค่อย ๆ สนใจ ประวัติศาสตร์เอง”

“วัยรุ่น กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นเหมือนไม้เบื่อไม้เมากัน สอนกันไปหลับกันไป เด็กเคำ พรอ้มสำหรับโลกใหม่ ไม่เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้อุดมคติ แต่ส่วนตัวแล้วคิดว่าไม่เสมอไปนะกะ ถ้าเด็ก ๆ หรือวัยรุ่นเคำเห็นความสำคัญ เห็นความเกี่ยวข้องกับตัวเคำเอง เห็นประโยชน์ เห็นที่มาที่ไป เคำจะสนุก และสนใจขึ้นมาได้ ดึงเคำมาทำกิจกรรมสนุก ๆ ในสถานที่แบบนี้ พี่ว่าช่วยได้ พี่ว่าเคำจะอยากรู้ขึ้นมา”

“ผมมีความสุขทุกครั้งทีเห็นคนเข้ามาในบ้านหลุยส์ ชวนกันมาเที่ยว อย่างกลุ่มนุ่งขึ้น ปากันแอ่ว เคำมาแบบสนุกสนาน ฝนตกก็ลุย ไม่บ่น ไม่ว่า ถ้ายุรปลากลางสายฝนกันสนุกสนาน ทั้ง ๆ ทีแต่ละคนก็มีมี อายุพอสมควรแล้วนะครั้บ ผมว่ามันเป็นบรรยากาศการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ร่วมกันทีดีมาก ๆ เลย”

4. การทำให้บ้านหลุยส์เป็น “พื้นที่สร้างสรรค์” (creative space) สำหรับคนทุกกลุ่ม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทีผ่านมา ณ บ้านหลุยส์นั้น เป็นกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ทีเน้นการมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนทีมีความหลากหลาย ซึ่งมีการสะท้อนว่าการนำเอาคุณค่าของย่านท่ามะโอ รวมถึงคุณค่าของเมืองลำปาง จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอออกมาเพื่อนำเสนอ ผ่านทางกิจกรรมการจัดเสวนา การเวิร์คช็อป การจัดแสดงนิทรรศการมีชีวิต ณ บ้านหลุยส์ กิจกรรมช่วงฝน ภูมิปัญญาของท่ามะโอ และการจัดเส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการตอบรับ และความสนใจในการเข้าร่วมจาก กลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม และพบว่ากิจกรรมทีแปลกใหม่ หลากหลาย และสร้างสรรค์ สามารถดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ และคนทุกกลุ่มให้เข้ามาเยี่ยมชม และสัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ ๆ ยัง สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ทีผ่านกาลเวลาเป็นร้อย ๆ ปี เช่นบ้านหลุยส์แห่งนี้ ดังบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เพราะคนรุ่นใหม่เคำต้องการความใหม่ ในความคลาสสิค กิจกรรมแนว ๆ ดนตรีร่วมสมัย ฟัง เพลง จิบกาแฟ แลกเปลี่ยนงานกราฟ จัดแสดงทางศิลปะ”

“กิจกรรมสร้างสรรค์ แปลก ๆ ใหม่ ๆ อาจจะสร้างความขัดแย้ง เช่น บรรเลงดนตรีของคนยุคใหม่ ทีบ้านเก่า จัดกิจกรรมย้อนวันวาน หรือกิจกรรมทีเราไม่ค่อยได้เจอทีไหน ก็จะช่วยทีคนรุ่นใหม่ หรือคนทั่วไปสนใจ เข้ามายังบ้านเก่า ๆ เพราะเคำจะรู้สึกว่่าน่าค้นหา และน่าจะมีอะไรซ่อนอยู่ภายใต้ความขัดแย้ง เหล่านี้”

5. การบริหารจัดการ บ้านหลุยส์ โดยใช้ “ระบบธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social enterprise” การเริ่มต้นการบริหารจัดการด้วยระบบธุรกิจนั้น จะทำให้เห็นภาพการพัฒนาเชิงระบบ และง่ายต่อการวางแผน และเป็นการจัดการผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพทีหลากหลาย กลุ่มเยาวชน กลุ่มสื่อ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชน ทีมาร่วมคิด ร่วมสร้างสรรค์ ร่วมมือร่วมใจ และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัย และยึดผลประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง คำนึงถึงหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน บนความเท่าเทียม ภายใต้ความหลากหลายของทรัพยากรทีมี ดังทีถอดจากบทสัมภาษณ์มาได้นี้

“มีอะไรที่เราสามารถทำได้อีกมากที่นี่ เราควรคิดในเชิงธุรกิจ แต่เป็นธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social enterprise ซึ่งจะช่วยให้เรามองเห็นทุกอย่าง จัดการได้อย่างเป็นระบบ”

“เราสามารถสร้างประโยชน์ได้ โดยการสร้างความรับรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทำยังไงให้อยู่บ้าน แล้วเม็ดเงินเข้ามาหาเรา ซึ่งต้องเริ่มจากการสร้างการรับรู้ในพื้นที่ในคนของเรา ก่อน ร้อยเรียงเรื่องราว วิธี ที่เป็นเอกลักษณ์นี้ แล้วสร้าง Timeline แล้วสร้างเรื่องราว Base on true story เข้ามาจับ อาจจะต้องใช้เครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ผลิตสินค้าที่ unique ประมาณว่าหาซื้อที่อื่นไม่ได้ ต้องมาซื้อที่นี่ที่เดียว นี่คือโมเดลที่ญี่ปุ่นทำ”

“ผมทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ คือเป็นบ่อเหล็กที่เคยส่งมาบรรณาการแก่เจ้าผู้ครองนครลำปาง เห็นด้วยนะครับที่ว่าทำสถานที่หนึ่งให้คนมาเที่ยว หรือทำแหล่งเรียนรู้ชุมชน หรือทำพิพิธภัณฑ์ ต้องใช้ทุน ทำด้วยใจรักอย่างเดียวไม่ได้ ต้องหาเรื่องธุรกิจหรือทุนเข้ามา ผลักดันให้เหล็กเป็นวิสาหกิจชุมชน ประยุกต์เป็นเครื่องประดับ ทำอาวุธเชิงดาบ เจึง สอนเด็กให้แสดงการฟ้อนดาบ ให้เด็กได้มีรายได้จากการแสดงโชว์ฟ้อนดาบฟ้อนเจึง”

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนา AR Tourism Guide Book และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน

ในการศึกษาข้อมูลจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมนั้น คณะผู้วิจัย ได้สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยว จากเอกลักษณ์ของย่านท่ามะโอที่ค้นพบ โดยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวผ่านทาง AR Tourism Guide Book เพื่อนำเสนอเชิงประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนย่านท่ามะโอ ให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สะท้อนอัตลักษณ์ย่านท่ามะโอ ผ่านอัตลักษณ์และความโดดเด่นที่สะท้อนผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ อันเป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่โดดเด่นผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมย่านท่ามะโอเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว AR Tourism Guidebook

- 4.1.1 ภูมิหลัง (ประวัติการตั้งถิ่นฐานย่านท่ามะโอ เชื่อมโยงกับการตั้งเวียงทั้ง 3 รุ่น)
- 4.1.2 ภูมิเมือง ภูมิหลัง (สถาปัตยกรรม บ้านเรือนเก่า วัดพม่า วัดเชียงแสน วัดล้านนา)
- 4.1.3 ภูมิวงศ์ (ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ตระกูลพม่า ไทใหญ่ จีน และคนเมือง)
- 4.1.4 ภูมิธรรม (ความเชื่อ วัด ประเพณี 12 เดือน พิธีกรรม การนับถือผี)
- 4.1.5 ภูมิปัญญา (อาหาร งานช่างหลากหลายแขนง คนเลี้ยงม้า)

4.2 การเชื่อมโยงอัตลักษณ์อันโดดเด่นของท่ามะโอจาก 5 ภูมิวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ สู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว AR Torusm Guide Book ย่านท่ามะโอ

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่โดดเด่นผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วนั้น พบว่าย่านท่ามะโอมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สามารถถอดออกมาจากฐาน 5 ภูมิวัฒนธรรม ดังนี้

- ฐานภูมิหลังย่านท่ามะโอ เป็นที่มาของอัตลักษณ์ “ท่ามะโอ ย่านรอยต่อประวัติศาสตร์เวียงเก่าสามยุค”
- ฐานภูมิเมืองและภูมิวงค์ย่านท่ามะโอ เป็นที่มาของอัตลักษณ์ “ย่านเก่าชุมชนคนค้าไม้หลากหลายชาติพันธุ์”
- ฐานภูมิธรรมย่านท่ามะโอ เป็นที่มาของอัตลักษณ์ “ท่ามะโอ ย่านแห่งความเชื่อศรัทธา และภูมิปัญญา”
- ฐานภูมิปัญญาย่านท่ามะโอ เป็นที่มาของอัตลักษณ์ “ท่ามะโอ ย่านแห่งศิลปะ หัตถปัญญา จากฐานพหุวัฒนธรรม”

เส้นทางท่องเที่ยว AR Torusim Guidebook ย่านท่ามะโอ

เส้นทางที่ 1 เส้นทาง “เมืองเก่า นายห้าง เส้นทางค้าไม้ย่านท่ามะโอ”

- ลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยว: เส้นทางท่องเที่ยวในหนึ่งวัน
- จำนวนแหล่งท่องเที่ยว: 9 แหล่ง
- ระยะเวลาในการท่องเที่ยว: 4-5 ชั่วโมง

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
1) บ้านหลุยส์ และสำนักงานบริษัทหลุยส์ ที เลียวโนเวนส์	- ศึกษาประวัติศาสตร์การค้าไม้ การทำไม้ของบริษัทค้าไม้อังกฤษ วิถีคนทำไม้ - สถาปัตยกรรมของบ้านหลุยส์ แบบเรือนปั้นหยา สไตล์โคโลเนียล
2) บ้านเลขที่ 1 (สำนักงานป่าไม้เขตลำปาง เดิม)	- อาคารเรือนปั้นหยา หลังคาทรงสูง กิ่งไม้กิ่งปูน สถาปัตยกรรมรับอิทธิพลจากตะวันตก สะท้อนกลิ่นไอประวัติศาสตร์ชุมชนแห่งการค้าไม้
3) บ้านเสานัก	- บ้านของคหบดีชาวพม่าที่มาค้าไม้และตั้งรกรากที่ท่ามะโอ

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
	- สถาปัตยกรรมทรงพม่าผสมล้านนา และทรงไทย สร้างด้วยไม้สัก
4) วัดท่ามะโอ	- วัดที่สร้างด้วยศรัทธาของคหบดีชาวพม่า - สิ่งก่อสร้าง ศิลปะ ลวดลายประดับอาคาร และสถาปัตยกรรมแบบพม่าผสมล้านนา
5) วัดพระแก้วดอนเต้า	- วัดเก่าแก่และสำคัญของจังหวัดลำปาง ซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานของพระแก้วมรกต และตำนานของนางสุชาดา
6) บ้านพ่อเลี้ยงพงษ์สวัสดิ์ (บริเวณบ้านพักองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้)	- เรือนเก่าสองหลังตั้งคู่ตระหง่านของพ่อเลี้ยงฯ และครอบครัวของพ่อเลี้ยงพงษ์สวัสดิ์ - เรือนหนึ่งเป็นเรือนคอนกรีตขนาดใหญ่ สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ร่วมสมัย - อีกเรือนเป็นเรือนปั้นหยาชั้นมุขจั่ว สถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ผสมผสานภูมิปัญญาในการสร้างบ้านเรือนแบบท้องถิ่นประยุกต์ ฝาไหลเป็นช่องระบายอากาศในฤดูร้อน
7) ไม้สักโบราณ และรถทรงงานของ ร. 9 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง	- ไม้สักโบราณอายุร้อยปี และพระราชพาหนะรับเสด็จรัชการที่ 9 จอดไว้สำนักงานองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ภาคเหนือบน
8) บ้านท่าแก่ม่วง (บ้านพญาวัง)	- บ้านเรือนพื้นถิ่นประยุกต์ ของลูกหลานพญาวัง สร้างด้วยไม้สักและไม้แดง มีเสาไม้แดงถึง 42 ต้น ด้านล่างเป็นของสะสมสะท้อนวิถีชีวิตของชาวท่ามะโอในอดีต - บ้านที่จัดแสดงสิ่งของ หรือของใช้ต่าง ๆ ในอดีต สะท้อนวิถีของคนท่าไม้ ในกำกับของอังกฤษ

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
9) วัดประตูป่อง	- วัดเก่าแก่ ริมประตูเมืองโบราณ (ประตูป่อง) ใกล้หอรบของพระยาภาวโลหะโบสถ์ฝีมือช่างสิบสองปันนา ลวดลายแบบจีน

เส้นทางที่ 2 เส้นทาง “เส้นทางสายมู บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมวิถีชีวิตย่านท่ามะโอ”

- ลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยว: เส้นทางท่องเที่ยวในหนึ่งวัน
- จำนวนแหล่งท่องเที่ยว: 9 แหล่ง
- ระยะเวลาในการท่องเที่ยว: 4-5 ชั่วโมง

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
1) บ้านหลุยส์ และสำนักงานบริษัทหลุยส์ ที เลียวโนเวนส์	- ศึกษาประวัติศาสตร์การค้าไม้ การทำไม้ของบริษัทค้าไม้อังกฤษ วิถีคนทำไม้ - สถาปัตยกรรมของบ้านหลุยส์ แบบเรือนปั้นหยา สไตล์โคโลเนียล
2) บ้านปราชญ์ท้องถิ่นด้านการดูดวงชะตาราศี (พ่อหนานศรี)	- นักท่องเที่ยวสามารถตรวจดวงชะตาราศีที่บ้านของพ่อหนานศรียังมีหอผี ซึ่งจะมีการจัดพิธีเลี้ยงผีทุกปี หรือในวันสำคัญต่าง ๆ
3) วัดท่ามะโอ	- วัดที่สร้างด้วยศรัทธาของคหบดีชาวพม่า - สิ่งก่อสร้าง ศิลปะ ลวดลายประดับอาคาร และสถาปัตยกรรมแบบพม่าผสมล้านนา - เป็นวัดพม่าเพียงไม่กี่วัดในประเทศไทยที่สอนภาษาบาลีแบบดั้งเดิมสมัยโบราณ
4) บ้านปราชญ์ท้องถิ่นด้านพิธีกรรม ความเชื่อ (ลุงสมมุติ)	- ทำเทียนสะเดาะเคราะห์ สืบดวงชะตาเสริมดวงตามความเชื่อแบบล้านนา
5) วัดประตูดั้ง	- ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น และการทำบุญสืบชะตาสะเดาะเคราะห์ นอกจากนี้ผู้ที่เจ็บป่วยสามารถบูชาน้ำมันปลุกเสกไปทานวดบริเวณที่เจ็บปวดได้
6) วัดพระแก้วดอนเต้า	- วัดเก่าแก่และสำคัญของจังหวัดลำปาง ซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานของพระแก้วมรกตและตำนานของนางสุชาดา

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
	- เป็นที่ประดิษฐานเจดีย์ที่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมสักการะเพื่อเป็นสิริมงคล
7) ท้าวเวสสุวรรณ ศาลเจ้าพ่อมหายักษ์สามปันตัน วัดศรีล้อม	- เป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่อมหายักษ์สามพันตนที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวจังหวัดลำปาง เชื่อกันว่าหากมาบนบานศาลกล่าว ณ ศาลแห่งนี้จะทำให้คำขอนั้นสำเร็จ และจะนำเนื้อหมูดิบมาแก้บนเท่านั้น
8) วัดประตูป่อง	- วัดเก่าแก่ ริมประตูเมืองโบราณ (ประตูป่อง) ไกล่หอรบของพระยาภาววิไล โสภโณดมมือช่างสิบสองปันนา ลวดลายแบบจีน - กิจกรรมที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวสายมู นั่นคือการดูฤกษ์ดูยาม และตรวจดวงชะตาราตีจากเจ้าอาวาสวัดประตูป่องนี้
9) บ้านเลขที่ 1 (สำนักงานป่าไม้เขตลำปางเดิม)	- อาคารเรือนปั้นหยา หลังคาทรงสูง กิ่งไม้กิ่งปูน สถาปัตยกรรมรับอิทธิพลจากตะวันตก สะท้อนกลิ่นไอประวัติศาสตร์ชุมชนแห่งการค้าไม้ - ด้านข้างของสำนักงานฯ มีแนวกำแพงเมืองเก่า และประตูเวียงเขลางค์รุ่นที่ 2 ซึ่งในอดีตเคยเป็นที่ตั้งหอรบของพระยาภาววิไล และยังมีหอผีให้ลูกหลานสักการะบูชา

เส้นทางที่ 3 เส้นทาง “สามเวียงโบราณ..เล่าขานย่านท่ามะโอ”

- ลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยว: เส้นทางท่องเที่ยวในหนึ่งวัน
- จำนวนแหล่งท่องเที่ยว: 12 แหล่ง
- ระยะเวลาในการท่องเที่ยว: 5-6 ชั่วโมง

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
1) บ้านหลุยส์ และสำนักงานบริษัทหลุยส์ ที่เลียวโนเวนส์	- ศึกษาประวัติศาสตร์การค้าไม้ การทำไม้ของบริษัทค้าไม้อังกฤษ วิถีคนทำไม้

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
	- สถาปัตยกรรมของบ้านหลุยส์ แบบเรือนปั้นหยา สไตล์โคโลเนียล
2) วัดประตูป่อง	- วัดเก่าแก่ ริมประตูเมืองโบราณ (ประตูป่อง) ใกล้หอรบของพระยาภาววิละ โบสถ์ฝีมือช่างสิบสองปันนา ลวดลายแบบจีน
3) วัดปงสนุก	- วัดเก่าแก่ศูนย์กลางของเมืองเขลางค์นครหรือเมืองนคร เวียงรุ้งที่ 2 จึงมีเสาหลักเมืองเสาแรกของลำปางประดิษฐานอยู่ ณ วัดแห่งนี้ ก่อนที่จะถูกย้ายไปยังบริเวณมิวเซียมลำปางในปัจจุบัน
4) กาดกองต้า	- ย่านการค้าที่รุ่งเรืองที่สุด ในสมัยที่ลำปางเคยเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าทางน้ำที่รุ่งเรือง เชื่อมต่อทางการค้าระหว่างปากน้ำโพกับภาคเหนือตอนบน และเป็นท่าล่องซุงของชาวต่างชาติที่มาทำกิจการค้าไม้ในลำปาง เดิมชื่อตลาดจีน หรือตลาดเก่า
5) บ้านท่าแก่ม่วง (บ้านพญาวัง)	- บ้านเรือนพื้นถิ่นประยุกต์ ของลูกหลานพญาวัง สร้างด้วยไม้สักและไม้แดง มีเสาไม้แดงถึง 42 ต้น ด้านล่างเป็นของสะสมสะท้อนวิถีชีวิตของชาวท่ามะโอในอดีต
6) ถนนวัฒนธรรม	- ตั้งอยู่ตรงแนวกำแพงเวียงเดิม ชมโบราณสถานวัดกากแก้ว (ร้าง) กู่เจ้าย่าสุตา ริมถนนระหว่างการจับจ่ายซื้อของ ซึ่งจัดอยู่ในลักษณะของ “กาดหมั้วคว้าง” เพื่อสืบสานวิถีดั้งเดิมของชุมชน
7) โบราณสถานวัดกากแก้ว (ร้าง) กู่เจ้าย่าสุตา	- ชุมประตูป้องที่สวยงามโดดเด่น ลวดลายปูนปั้นที่ยังคงลวดลายที่สวยงาม ด้วยเอกลักษณ์ช่างล้านนา
8) บ้านเสานัก	- บ้านของคหบดีชาวพม่า

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
	- สถาปัตยกรรมทรงพม่าผสมล้านนา และ ทรงไทย สร้างด้วยไม้สัก
9) วัดท่ามะโอ	- วัดที่สร้างด้วยศรัทธาของคหบดีชาวพม่า - สิ่งก่อสร้าง ศิลปะ ลวดลายประดับอาคาร และสถาปัตยกรรมแบบพม่าผสมล้านนา
10) มีใจ Space	- จุดแวะพัก ซอปปิง กินเที่ยว เช็กอิน ระหว่างทาง เป็นพื้นที่สร้างสรรค์อีกแห่ง หนึ่งของลำปาง
11) สมาคมรถม้า	- เป็นแหล่งรวบรวม สะสม และแหล่งผลิต รถม้า ยานพาหนะโบราณคู่เมืองลำปาง มากกว่าร้อยปี เป็นอีกหนึ่งจุดแวะชมและ ศึกษาข้อมูลประวัติการใช้รถม้าของ ลำปาง
12) บ้านเลขที่ 1 (สำนักงานป่าไม้เขตลำปาง เดิม)	- อาคารเรือนปั้นหยา หลังคาทรงสูง กิ่งไม้ กิ่งปูน สถาปัตยกรรมรับอิทธิพลจาก ตะวันตก สะท้อนกลิ่นไอประวัติศาสตร์ ชุมชนแห่งการค้าไม้ - ด้านข้างของสำนักงานฯ มีแนวกำแพง เมืองเก่า และประตูเวียงเขลางค์รุ่นที่ 2 ซึ่งในอดีตเคยเป็นที่ตั้งหอรบของพระยา กาวิละ และยังมีหอผีให้ลูกหลาน สักการบูชา

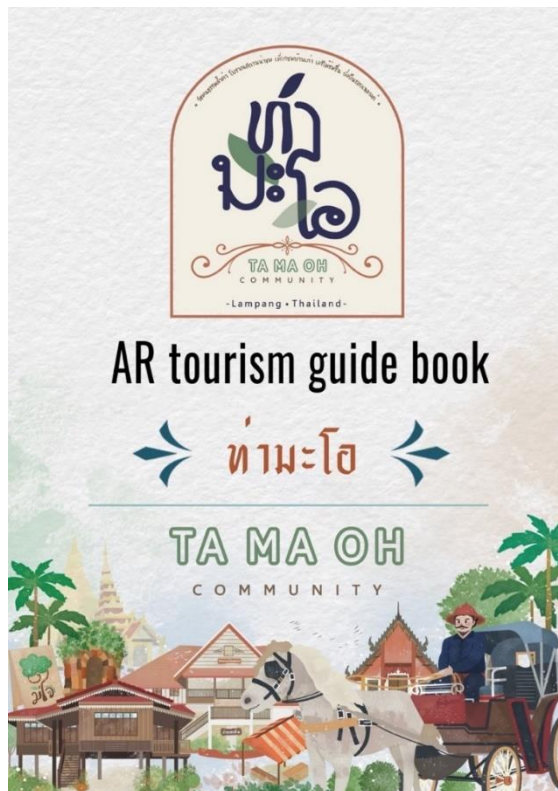
เส้นทางที่ 4 เส้นทาง “ท่ามะโอ Art & Craft สืบสานงานศิลป์ ภูมิแผ่นดินท่ามะโอ”

- ลักษณะของเส้นทางท่องเที่ยว: เส้นทางท่องเที่ยวในหนึ่งวัน
- จำนวนแหล่งท่องเที่ยว: 6 แหล่ง
- ระยะเวลาในการท่องเที่ยว: 5-6 ชั่วโมง

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
1) บ้านหลุยส์ และสำนักงานบริษัทหลุยส์ ที่ เลียวโนเวนส์	- ศึกษาประวัติศาสตร์การค้าไม้ การทำไม้ ของบริษัทค้าไม้อังกฤษ วิถีคนทำไม้

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
	- สถาปัตยกรรมของบ้านหลุยส์ แบบเรือนปั้นหยา สไตล์โคโลเนียล - กิจกรรม คราฟ คราฟ ได้แก่ 1. Cooking class อาหารท้องถิ่นอัตลักษณ์ย่านท่ามะโอ เช่น แกงฮังเล แกงสีเปียน และน้ำพริกปะละน่อง เป็นต้น 2. Workshop การทำตุ้งใย และตุ้งไส้หมู หรือตุ้งพวยายอ
2) บ้านคำออน	- กิจกรรม คราฟ คราฟ ได้แก่ กิจกรรมเพนท์เซรามิค กับธนบดีเซรามิค - จัดกิจกรรมทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ มีสองรอบ รอบเช้า และรอบบ่าย - พร้อมของสมนาคุณและชมเซรามิคงานชาม และถ้วยกาแฟ
3) บ้านม้าทำน้ำ	- แหล่งเรียนรู้ ถ่ายทอดเรื่องราววิถีธรม้า ลำปาง วิถีคนเลี้ยงม้า - แหล่งเรียนรู้ สาธิตการตีเกือกม้า การอาบน้ำม้า การพ้อนดาบ พ้อนเจิง - กิจกรรมงานคราฟ ได้แก่ การเพ้นท์ลายบนเกือกม้า การสานตาข่ายดักฝันบนเกือกม้า และการ
4) วัดประตูป่อง	- วัดเก่าแก่ ริมประตูเมืองโบราณ (ประตูป่อง) ไกล่หอรบของพระยาภาววิละ โบสถ์ฝีมือช่างสิบสองปันนา ลวดลายแบบจีน - Workshop การทำดอกเอื้องผึ้งด้วยเทียนถวายพระ หรือใช้ในพิธีพืชนผี - Workshop ทำสวดยาบ สวดยดอกไหว้พระ
5) บ้านท่าแก่ม่วง (บ้านพญาวัง)	- บ้านเรือนพื้นถิ่นประยุกต์ ของลูกหลานพญาวัง สร้างด้วยไม้สักและไม้แดง มีเสาไม้แดงถึง 42 ต้น ด้านล่างเป็นของสะสมสะท้อนวิถีชีวิตของชาวท่ามะโอในอดีต

จุดท่องเที่ยว	จุดเด่น/กิจกรรม
6) บ้านเลขที่ 1 (สำนักงานป่าไม้เขตลำปางเดิม)	- อาคารเรือนปั้นหยา หลังคาทรงสูง กิ่งไม้กิ่งปูน สถาปัตยกรรมรับอิทธิพลจากตะวันตก สะท้อนกลิ่นไอประวัติศาสตร์ชุมชนแห่งการค้าไม้ - ด้านข้างของสำนักงานฯ มีแนวกำแพงเมืองเก่า และประตูเวียงเขลางค์รุ่นที่ 2 ซึ่งในอดีตเคยเป็นที่ตั้งหอรบของพระยาภาวโลหะ และยังมีหอผีให้ลูกหลานสักการบูชา

ภาพที่ 30 เอกสารสื่อ 5 ภูมิวัฒนธรรมและ AR Tourism Guidebook ย่านท่ามะโอ

-

Let's go!

Louis Leonowens House

ภาพที่ 31 เอกสารสื่อเส้นทางท่องเที่ยวอัตลักษณ์ ย่านท่ามะโอ
และ AR Tourism Guidebook ย่านท่ามะโอ

4.3 สร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยว

การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม มีเป้าหมายสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเกิดแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จัก เกิดภาพลักษณ์ของเมืองใหม่ที่มีเสน่ห์แห่งวิถีเมืองลำปาง คนลำปาง เมืองแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนฐานของภูมิทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่เส้นทางทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเดิมเพื่อยกระดับและสร้างเสน่ห์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนพื้นที่ที่มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการพัฒนาพื้นที่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมพัฒนาอาชีพทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสนับสนุนการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนและจังหวัด

จากการรอบการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนา ต่อยอด อย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ และเพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยวในหลากหลายมิติ ประกอบด้วย

4.3.1) จิบชา นั่งรถม้าชมเมือง เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนพบปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและผู้ประกอบการรถม้าในพื้นที่ที่ขาดรายได้ นักวิจัยและชุมชนจึงร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยม มีการขยายผลต่อยอดและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ร้านค้าผู้ประกอบการรถม้ามีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดกระแสการอนุรักษ์และสร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยวของลำปาง

ภาพที่ 32 ภาพกิจกรรมจิตชาวันรถม้าชมเมืองในย่านท่ามะโอ

4.3.2) กองคราฟท์ ณ กองต้า เป็นกิจกรรมที่เริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของพื้นที่ที่อยากเห็น ลำปางเกิดกลุ่มคนทำงานคราฟท์เพิ่มขึ้น ประกอบกับผลกระทบสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้เด็กรุ่นใหม่ หรือคนทำงานต่างพื้นที่ที่ตกงานและเดินทางกลับบ้าน นักวิจัยและชุมชนจึงได้ริเริ่มจัดกิจกรรม กองคราฟท์ ซึ่งเป็นตลาดงานคราฟท์แห่งแรกของลำปาง และได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วเกิดกระแสการตอบรับจาก คนรุ่นใหม่ กลายเป็นจุดเช็คอินแห่งใหม่ของลำปางที่สร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยวและมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจ

ภาพที่ 33 ภาพกิจกรรมจับชานั่งรถม้าชมเมืองในย่านท่ามะโอ

4.3.3) **ครั้งรักลำปาง** เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้อัตลักษณ์พื้นที่ ที่นำมาสู่การต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ ลำปางเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์จากครั้งที่ใหญ่ที่สุด เจ้าแรกและเจ้าเดียวในประเทศไทย โดยมีประเภทของสินค้าคือ ครั้งเม็ดแปรรูป และ สีส้มอาหาร สกัดจากครั้งธรรมชาติ และการผลิต แชลแล็คขาวชนิด Bleached Shellac (Dewaxed) เกรดอุตสาหกรรมอาหารและยา ส่งจำหน่ายทั่วโลก ซึ่งทีมวิจัยได้นำผลิตภัณฑ์จากครั้งมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ในหลากหลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชนพื้นที่

ภาพที่ 34 ภาพการพัฒนาผ้าผลิตภัณฑ์ย้อมผ้าและขนมและสีครั้ง

จากผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยจะพบว่า การดำเนินงานดังกล่าวก่อให้เกิดกระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางผ่านกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใน 3 กระบวนการ

1) เกิดกระบวนการเสริมความเข้มแข็งของแบรนด์ (To Strengthen Brand) แบรนด์อัตลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักของลำปางคือ รถม้า ซึ่งถือเป็นแบรนด์ที่ยังขายได้แต่ขาดกระบวนการพัฒนา และการต่อยอดในการเชื่อมโยงในมิติต่างของพื้นที่ในเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นต้องมีกระบวนการเสริมความเข้มแข็งของแบรนด์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมจับขั้วรถม้าชมเมือง จึงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์ในการเสริมแบรนด์ให้เข้มแข็ง ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ในการต่อยอดกิจกรรมอื่นๆ ได้

2) เกิดกระบวนการปรับแบรนด์ (Rebranding) ลำปางมีทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าเชิงวัฒนธรรมทั้งสินค้าชุมชน หัตถอุตสาหกรรม เซรามิก อาหาร เครื่องแต่งกาย แต่ด้วยบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคก็ปรับเปลี่ยน ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่อาจไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค จึงมีความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าให้มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน กิจกรรมส่งเสริมคนคราฟต์และตลาดคราฟต์ให้เกิดขึ้นในแห่งแรกของลำปาง จึงถือเป็นกระบวนการปรับแบรนด์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดได้

3) เกิดกระบวนการสร้างแบรนด์ (Brand Building) ลำปางเป็นเมืองที่มีประวัติอันยาวนานเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน เป็นเมืองพหุวัฒนธรรม มีเรื่องราวที่สามารถค้นหาเพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ของลำปางเพื่อให้ผู้คนรู้จัก และสร้างเสน่ห์ในการท่องเที่ยวและเรียนรู้ กิจกรรมครั้งรักลำปาง จึงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมหนึ่งที่ได้สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ใหม่ของลำปาง จากกระบวนการที่ขับเคลื่อนในงานวิจัยนำไปสู่การพัฒนาในภาพรวมของจังหวัด และจังหวัดลำปางให้มีประกาศ ณ วันที่ 31 มกราคม 2565 ให้สีครึ่งเป็นหนึ่งในสีอัตลักษณ์ของลำปาง และลายละกอนไส้หมูเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ของลำปางซึ่งเป็นกระบวนการขับเคลื่อนในการสร้างอัตลักษณ์ของเครือข่ายวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง ในการส่งเสริมต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจ ยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

กระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปาง

ผ่านกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม
โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 35 ภาพกรอบคิดกระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคม วัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม และพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participatory Action Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยการสำรวจพื้นที่จริง การจัดเวทีประชาคม เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร กระบวนการภาคสนามและกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ การจัดการความรู้ถอดบทเรียน นำเสนอโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) รายละเอียดตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และสรุปบทเรียนข้อค้นพบใหม่เพื่อเป็นต้นแบบในการนำไปต่อยอดและขยายผลในพื้นที่อื่น โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือการวิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดทำสื่อในรูปแบบต่างๆ การวิเคราะห์สรุปถอดบทเรียนพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ดังสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นโครงการวิจัยแบบชุดโครงการ ประกอบด้วย โครงการย่อยจำนวน 3 โครงการ คือ

- 1) โครงการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคม วัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
- 2) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตย่านสบตุ๋ย
- 3) โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

โดยในแต่ละโครงการมีการกำหนดเครื่องมือในการวิจัยที่หลากหลาย เน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาและพัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนจังหวัดลำปางไปสู่รูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเติบโตของเมืองที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองลำปาง โดยสรุปผลการวิจัยใน 3 ประเด็นดังนี้

5.1.1 วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

กลไกในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมมีแนวทางในการขับเคลื่อน 2 ส่วนประกอบด้วย ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ภายใต้โครงการวิจัย“ลำปางศึกษา”ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม เริ่มจากการสัมภาษณ์ ลงพื้นที่สำรวจและรวบรวมข้อมูล จัดเวทีเพื่อกำหนดขอบเขตความรู้ และจัดทำแผนที่ความรู้ ในรูปแบบ Knowledge Sources Map และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum) ลำปางศึกษา (Lampang Study) จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองบนฐานขององค์ความรู้ (Historical Future Study) และการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบและกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ ภายใต้ชุดโครงการ การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม เริ่มด้วยกระบวนการสร้างเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ จัดเวทีเสวนา Lampang Learning City สร้างความรู้ความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการนำเสนอแนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ “สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต” หรือ UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL) กิจกรรม Lampang Talk Series กิจกรรม LAMPANG SHOWCASE รูปแบบออนไลน์ แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของจังหวัด เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ จัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงานโครงการ กิจกรรมภายใต้กรอบทิศทางในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดทำแผนแม่บทในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ จากการวิจัยได้ข้อสรุประบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1) ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม การศึกษาท้องถิ่น (Local Study) โดยการศึกษาท้องถิ่นผ่านกรอบคิด 5 ภูมิวัฒนธรรม โดยเริ่มจากกระบวนการศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองผ่านการวิเคราะห์ภูมิหลัง ศึกษาทำความเข้าใจในมิติทางด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีต่างๆผ่านการวิเคราะห์ภูมิธรรม ศึกษาเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ สายตระกูล บุคคลทรงคุณค่าที่มีบทบาทและทำประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นผ่านภูมิวงศ์ ศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปะวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของพื้นที่ผ่านการวิเคราะห์ภูมิหลัง และศึกษาและทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของเมืองเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบัน วิเคราะห์บริบทปัจจุบันเชื่อมโยงในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของเมืองผ่านการวิเคราะห์ภูมิเมือง เมื่อทุกภาคส่วนเข้าใจฐานที่มาในมิติประวัติศาสตร์เชื่อมโยงมาสู่ความเป็นเมืองในปัจจุบันในมิติต่างๆ จะส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันของเมืองที่ได้ฐานความรู้ท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุกมิติทำให้เข้าใจบริบท ศักยภาพความพร้อมและทุนทางสังคมและวัฒนธรรม อัตลักษณ์และตัวตนที่แท้จริงของพื้นที่ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดฉากทัศน์ ภาพอนาคตที่เกิดจากกระบวนการที่สะท้อนถึงตัวตน และศักยภาพที่แท้จริงของพื้นที่และชุมชน

จากการกรอกรับวิเคราะห์ พบว่าระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่ให้ความสำคัญทั้งเชิงคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ มนุษย์และสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงต่อเนื่องอดีต ปัจจุบันและอนาคต วิเคราะห์จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตเพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาเมืองบนฐานขององค์ความรู้ (Historical Future Study) เป็นระบบและกลไกของการขับเคลื่อนการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่เป็นระบบ มีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจน และมีความครอบคลุมมิติของการศึกษา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้เป็นฐานสำหรับการวิเคราะห์ในเชิงอนาคตศึกษาเพื่อพัฒนาเป้าหมายหรือภาพอนาคตของเมืองร่วมกัน

2) พัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนเมืองแห่งลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนงานแบบคู่ขนาน ในการพัฒนาระบบและกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ได้กำหนดกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายในหลากหลายรูปแบบ อาทิ กิจกรรม Learning space เรียนรู้อัตลักษณ์ลำปาง เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดนิทรรศการสาธิต แหล่งเรียนรู้ของลำปาง โดยแต่ละเครือข่ายได้ดำเนินการขับเคลื่อนในบทบาทของตนเองและสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ กิจกรรม Story Telling ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ ในหลากหลายระดับทั้งในระดับชุมชน จนถึงระดับจังหวัด เพื่อให้ความรู้เชิงทฤษฎี ลงสำรวจพื้นที่จริงนำโดยผู้เชี่ยวชาญ สังเคราะห์ข้อมูลจัดทำเรื่องเล่า ฝึกปฏิบัติจริงในสถานที่จริง กิจกรรมเรียนรู้เรื่องราวเมืองเก่าลำปาง 3 ยุค ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน และผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาสังคมขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการวิจัยได้ใช้กลไกในการขับเคลื่อนและการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบคู่ขนาน โดยในกระบวนการวิจัยจะทำงานคู่กับการดำเนินงานของทุกเครือข่ายด้วยกระบวนการบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรมร่วมกันเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ร่วมกันของทุกภาคส่วน จากการขับเคลื่อนในรูปแบบดังกล่าวนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในที่ตอบเป้าหมายเมืองแห่งการเรียนรู้ในหลากหลายมิติคือ เกิดระบบและกลไกการทำงานรูปแบบเครือข่ายในการพัฒนาเมือง คณะทำงานร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนเมืองแห่งการเรียนรู้ เกิดภาพอนาคตและทิศทางการพัฒนาร่วมกันของเมือง ในการขับเคลื่อนการพัฒนาลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม โดยกระบวนการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ถูกกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์จังหวัดลำปาง และเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของเทศบาลนครลำปาง ภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองลำปางเป็นบ้านที่มีความสุขของทุกคน” “A happy home for all” เมืองน่าอยู่ เรียนรู้ นวัตกรรม สร้างสรรค์ ยั่งยืน ในยุทธศาสตร์ที่ 2 : ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยเพื่อไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้และคนคุณภาพ (City of learning and quality people) เน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาการเรียนรู้และเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองในหลากหลายรูปแบบรวมทั้งปรับปรุงระบบนิเวศพื้นที่สาธารณะของเมืองที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิต โครงการกำหนดแผนงานโครงการไว้อย่างชัดเจนพร้อมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

จากข้อค้นพบจากการศึกษาแบบมีส่วนร่วมด้านกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายความรู้ ทั้ง 2 ระบบคือระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม และพัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนเมืองแห่งลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนงานแบบคู่ขนาน กระบวนการในการ

ขับเคลื่อนทั้งสองกระบวนการต้องบูรณาการให้เป็นกระบวนการเดียวกัน โดยเริ่มจาก วิธีการขับเคลื่อนไปในแนวทางเดียวกันร่วมกับท้องถิ่นศึกษา เพื่อสร้างการเรียนรู้ กลไกการขับเคลื่อนหลังจากงานวิจัยได้เสร็จสิ้นแล้ว จะมีแนวทางการขับเคลื่อนอย่างไรให้เกิดความยั่งยืน

5.1.2 พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปาง ในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางนำร่อง 2 พื้นที่คือ พื้นที่ย่านสบตุ๋ยและพื้นที่ย่านท่ามะโอ ภายใต้โครงการย่อย 2 โครงการคือ

1) การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย โดยเริ่มจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “สบตุ๋ยย่านเศรษฐกิจสำคัญลำปางกับพัฒนาการและการดำรงอยู่” เพื่อจัดทำฐานความรู้ชุดข้อมูล 5 ภูมิวัฒนธรรมประกอบด้วย ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิวงศ์ ภูมิธรรม จัดทำ Knowledge Map การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum) สบตุ๋ยในมุมมองจากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบและออกแบบพิพิธภัณฑน์มีชีวิต ออกแบบสื่อ จัดนิทรรศการ จัดกิจกรรม สื่อประชาสัมพันธ์ และจัดทำเส้นทางพิพิธภัณฑน์มีชีวิต ย่านสบตุ๋ย ประกอบด้วย พิพิธภัณฑน์กินได้ อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย พิพิธภัณฑน์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง พิพิธภัณฑน์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่าน) SDU Learning space เปิดพื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดกิจกรรมและรูปแบบการเรียนรู้ครอบคลุมคุณลักษณะสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 6 ประการ ตามที่องค์การยูเนสโก เปิดพื้นที่การเรียนรู้ กิจกรรมความรู้ที่สร้างรายได้ พัฒนาอาชีพ สร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ตลาดนัดการเรียนรู้คนสามวัย (3GEN), SDU Library Park , SDU Learning space For all กิจกรรมการพัฒนาทักษะและอาชีพเพื่อการเรียนรู้เพื่ออนาคต กิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์ สารพันทักษะให้กับโรงเรียนในพื้นที่สบตุ๋ย กิจกรรม Cooking is my passion สรุปผลการวิจัยออกเป็น 4 ประเด็นตามวัตถุประสงค์คือ

1.1) ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากจัดการความรู้ฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมย่านสบตุ๋ย ในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และฐานข้อมูลความรู้ชุมชน พบว่า พื้นที่สบตุ๋ยนั้นเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการรวมศูนย์อำนาจปกครองในรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระบรมราโชบายในการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับอารยประเทศส่งผลให้เกิดการสร้างเส้นทางรถไฟขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น จังหวัดลำปางเป็นจุดสิ้นสุดของเส้นทางรถไฟสายเหนือ ก่อนจะมีการสร้างอุโมงค์ขุนตาลเพื่อสร้างสถานีปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2564 ส่งผลให้พื้นที่สบตุ๋ยได้รับอิทธิพลทางศิลปะและวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับการมาถึงของรถไฟ เช่น อาคารแบบบาวยานเรียนคอร์ทเทจที่ผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรมแบบล้านนา อันเป็นอัตลักษณ์ของอาคารในพื้นที่สบตุ๋ย หรืออาคารแบบชิโน-โปรตุเกสบริเวณถนนประสานมิตรของร้านยูฮวด แม้ไม่ได้มีลักษณะที่ชัดเจนนักแต่มีลักษณะที่โดดเด่นมีลักษณะเป็นตึกแถวแบบจีนผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรมของยุโรปจึงทำให้อาคารสถานที่บริเวณย่านสบตุ๋ยเป็นกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและคู่ควรต่อการอนุรักษ์ให้เกิดการเรียนรู้ถึงที่มาและความสำคัญ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน

1.2) ผลวิเคราะห์พัฒนาการย่านสบตุ๋ย (รถไฟเป็นเหตุ ให้สังเกตได้) พบว่าช่วง ระยะเวลาหนึ่งภายหลังการมาถึงของรถไฟลำปาง สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนครลำปาง ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประการสำคัญ คือ

- (1) รถไฟทำให้การติดต่อระหว่างลำปางกับกรุงเทพฯ สะดวกรวดเร็วขึ้น
- (2) การมาถึงของรถไฟทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองจากตลาดจีน หรือ ชุมชนจีน แห่งแรก ไปสู่ตำบลสบตุ๋ย หรือ ชุมชนจีนแห่งที่สอง
- (3) หลังจากทีรถไฟมาถึงทำให้เมืองนครลำปางกลายเป็นศูนย์กลางการค้าในภาคเหนือ ส่งผลให้ปริมาณสินค้า และชนิดของสินค้าทั้งเข้าและออกจากลำปางมีมากขึ้น
- (4) การคมนาคมโดยทางรถไฟส่งผลให้การค้าขายข้ามพรมแดนระหว่างลำปาง และ พม่าลดน้อยลง ในขณะที่การค้ากับสยามเพิ่มมากขึ้น การมาถึงของรถไฟได้นำมาเพียงแต่สินค้า ที่หลากหลาย และมีจำนวนมหาศาลเท่านั้น แต่ได้นำพาโอกาสของชาวจีนจำนวนมากขึ้นมาประกอบ อาชีพในลำปาง ชาวจีนเหล่านี้เองที่สร้างผลกระทบที่สำคัญของการค้าในลำปางที่แต่เดิม ส่วนใหญ่ เป็นบริษัทอังกฤษ และพ่อค้าชาวพม่า ชาวจีนอาศัยความสามารถทางการค้า ประกอบอาชีพเป็น พ่อค้าคนกลางเพื่อตอบสนองต่อความต้องการสินค้าของตลาดในกรุงเทพฯ โดยใช้ช่องทาง ความสามารถของตนที่เคยทำการค้าขายในกรุงเทพฯ มาเป็นความได้เปรียบพ่อค้าพม่าในท้องถิ่น ซึ่งเคยชินกับการค้าทางไกลแบบเก่าสู่เมืองมะละแหม่ง ความสามารถของชาวจีนในการค้า และการ ติดต่อกับกรุงเทพฯ ที่สะดวกรวดเร็วและมีปริมาณมากขึ้น ทำให้การค้ากับเมืองในพม่าและการ ใช้เงินรูปีค่อยๆ หมดความสำคัญลง และสบตุ๋ยยังคงมีการเปลี่ยนมากมายทั้งกายภาพ และวิถีชีวิต ไปตามยุคสมัยมาจนถึงปัจจุบัน

1.3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแผนที่ความรู้ย่านสบตุ๋ย (Knowledge Map) เพื่อ จัดทำพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย พบว่า ในอดีตนั้นสบตุ๋ยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ไทยวน พม่า คริสตศาสนิกชน เป็นต้น ความหลากหลายของ กลุ่มประชากรในพื้นที่นั้นส่งผลให้พื้นที่สบตุ๋ยมีกิจกรรมทางศาสนาที่หลากหลาย เช่น ประเพณีทาง พระพุทธศาสนา ประเพณีตามลัทธิเต๋า และประเพณีทางคริสต์ศาสนา มีศาลเจ้า วัดพุทธ และโบสถ์ คริสต์ โดยประเพณีที่สำคัญได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตรุษจีน คริสต์มาส ประเพณีเข้าพรรษา และประเพณีพื้นเมืองอย่างประเพณีพ็อนผีที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้ด้วยอยู่ในพื้นที่เส้นทาง สำคัญทางการค้านับตั้งแต่การเข้ามาของรถไฟราวปี พ.ศ.2459 ส่งผลให้ในพื้นที่ย่านสบตุ๋ยกลายเป็น พื้นที่ย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ มีการเคลื่อนย้ายของแรงงาน เกิดร้านค้าและธุรกิจเกี่ยวกับที่พัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นทั้งพืชผัก ผลไม้ และอาหารพื้นถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่าในพื้นที่สบตุ๋ยมีอาหารที่เป็นรู้จักและได้รับความนิยมจากผู้คนทั้งในและนอกพื้นที่ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยวป่าฉาย แคบหมูนายเอี้ยง ใส่อ้วนางจันดี บ้านท่าครวน้อย ขนมบ๊ะจ่างยายนอม บะหมี่ห้องแถวยาว ร้านขนมเปียะลิ้งเรื่อง เป็นต้น

ดังนั้น รูปแบบกิจกรรมที่คนในพื้นที่อยากให้มีการดำเนินการนั้นก็คือ การสร้างการ เรียนรู้และการรับรู้เกี่ยวกับของดี อาหารอัตลักษณ์พื้นถิ่นในเขตพื้นที่ตำบลสบตุ๋ย มีการนำเอา ประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่นมาสร้างการเรียนรู้ร่วมกันทั้งคนภายในและภายนอกชุมชนรวมถึง นักท่องเที่ยว มีการนำเสนอของดีในชุมชนให้เป็นที่รู้จักโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาบูรณาการ

ร่วมดึงเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมจัดการองค์ความรู้กับคนในชุมชน ใช้ศักยภาพของหน่วยงานมาเป็นวิทยากรให้คำแนะนำให้กับคนในชุมชนในการดูแล อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงวิถีชีวิต ธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมในปัจจุบัน

1.4) นำเสนอ AR Living museum Book จากบทวิเคราะห์ทั้ง 3 ประเด็นนำไปสู่การจัดทำระบบฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์มีชีวิต และสื่อการเรียนรู้การเรียนรู้รูปแบบดิจิทัล เชื่อมโยงพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย 3 เส้นทางประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง และพิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ ย่านสบตุ๋ย) โดยแบ่งออกเป็น ประเภทละ 25 แหล่ง โดยได้มีการนำผลจากการสำรวจและสัมภาษณ์ พิพิธภัณฑ์มีชีวิตทั้ง 3 ประเภทมาจัดทำ AR Living Museum Book เพื่อเป็นจุดตั้งต้นนำร่องในการจัดทำข้อมูล และเพื่อเป็นฐานเริ่มต้นในการพัฒนาการจัดทำข้อมูลส่วนอื่นๆ ในอนาคต ประกอบด้วย

1. พิพิธภัณฑ์กินได้อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย จำนวน 9 แหล่ง
2. พิพิธภัณฑ์เปิดบ้านเก่าเล่าความหลัง จำนวน 4 แหล่ง
3. พิพิธภัณฑ์ถนนความรู้ (เรียนรู้วิถีชีวิต ผู้คนและแหล่งเรียนรู้ย่านสบตุ๋ย) จำนวน 7 แหล่ง

2) พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

โดยเริ่มจากกระบวนการศึกษาฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอและจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ (CULTURAL KNOWLEDGE MAP) พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ รูปแบบการบริหารจัดการ รูปแบบการจัดกิจกรรม และปฏิทินการจัดกิจกรรม จัดกิจกรรม “ช่วงพญาภูมิปัญญาท่ามะโอ” เปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ “นิทรรศการหมุนเวียนบ้านหลุยส์” พัฒนา AR Tourism Guide Book สร้างเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนท่ามะโอและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สร้างกลไกการพัฒนาชุมชนพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนสร้างอาชีพและรายได้ต่อยอดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมตลาดชุมชนโดยสร้างโมเดลการพัฒนาชุมชนโดยคนในชุมชนในรูปแบบ Social Enterprise โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็นคือ

2.1) การวิเคราะห์ฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ พบว่าชุมชนท่ามะโอ เป็นชุมชนที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของเมืองลำปางในทุกยุค ตั้งอยู่บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำวัง ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นชุมชนเก่าแก่ ผูกโยงกับอดีต และมีประวัติความเป็นมายาวนาน รวมทั้งเป็นแหล่งรวมพหุวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากยุคที่ท่ามะโอเจริญรุ่งเรืองจากการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ ในช่วงที่มีการเปิดให้สัมปทานป่าไม้แก่บริษัทต่างชาติ ท่ามะโอจึงเต็มไปด้วยผู้คนที่ย้ายมาจากหลากหลายภูมิภาค หลากหลายเชื้อชาติ จึงเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ต่างจากย่านอื่น ๆ ของลำปาง จากการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมครอบคลุมทั้ง 5 ภูมิ และสามารถอธิบายถึงตัวตนของท่ามะโอผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม อันประกอบไปด้วย ภูมิหลัง ภูมิเมือง ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และภูมิวงศ์

ซึ่งเกิดความชัดเจนของขอบเขตข้อมูลที่สะท้อนอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนที่สามารถนำไปสู่การต่อยอดและพัฒนาในมิติต่างๆให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

2.2) แผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ

การวิเคราะห์ฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ นำไปสู่การจัดการข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลและแหล่งเรียนรู้สำคัญตามขอบเขตของ 5 ภูมิวัฒนธรรมและจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม ของย่านท่ามะโอ โดยกำหนดขอบเขตของย่านท่ามะโอโดยใช้แผนที่ของกรมการท่องเที่ยวที่ได้มากำหนดขอบเขตของชุมชนท่องเที่ยวท่ามะโอเอาไว้ ซึ่งจะมีพื้นที่ครอบคลุมจากวัดปงสนุกไปจนถึงสุสานไตรลักษณ์ของหลวงพ่อกษม เขมโก จากเส้นทางถนนท่ามะโอจนถึงริมแม่น้ำวังฝั่งตรงข้ามกับชุมชนท่ามะโอ และนำเสนอแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ ที่ครอบคลุมพื้นที่ที่กำหนดและ 5 ภูมิวัฒนธรรม

2.3) พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคม

วัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากการสำรวจเชิงพื้นที่เพื่อกำหนดจุดและแหล่งสำคัญจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลในการจัดทำแผนที่ 5 ภูมิวัฒนธรรม ของย่านท่ามะโอ การสัมภาษณ์ เวทีเสวนาและสนทนากลุ่มนั้น พบว่า บ้านหลุยส์ ที่ เลี้ยวโนเวนส์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์สำคัญของย่านท่ามะโอ ที่เชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในยุคอุตสาหกรรมการทำอุตสาหกรรมป่าไม้เฟื่องฟู และเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อร่องรอยสำคัญ จุดของการเปลี่ยนผ่าน และเป็นจุดศูนย์รวมที่สะท้อนให้เห็นรอยเชื่อมต่อของเมืองในยุคอดีตสู่ยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นจุดที่บูรณาการเชื่อมโยงการทำงานของคนเข้ากับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งได้แก่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ได้อย่างลงตัว ดังนั้น ในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในย่านท่ามะโอ โดยใช้บ้านหลุยส์ เป็นฐานในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้ และสร้างคุณค่าร่วมของนักวิจัย คนในชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และเครือข่าย โดยสามารถนำเสนอข้อมูลที่มาทางประวัติศาสตร์ของบ้านหลุยส์เพื่อให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้และต่อยอดในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของพื้นที่ต่อไป

2.4) นำเสนอ AR Tourism Guide Book ในการศึกษาข้อมูลจากฐานภูมิทาง

สังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมนั้น คณะผู้วิจัย ได้สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยว จากเอกลักษณ์ของย่านท่ามะโอที่ค้นพบ โดยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวผ่านทาง AR Tourism Guide Book เพื่อนำเสนอเชิงประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนย่านท่ามะโอ ให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ของการท่องเที่ยว

5.1.3 สร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยว

การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม มีเป้าหมายสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเกิดแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางที่เป็นที่รู้จัก เกิดภาพลักษณ์ของเมืองใหม่ที่มีเสน่ห์แห่งวิถีเมืองลำปาง คนลำปาง เมืองแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนฐานของภูมิทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่เส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเดิมเพื่อยกระดับและสร้างเสน่ห์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการพัฒนาพื้นที่

พัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมพัฒนาอาชีพทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สนับสนุนการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนและจังหวัด

จากกรอบการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนา ต่อยอดอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ และเพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวในหลากหลายมิติ ประกอบด้วย

1) จิบชาน์ร่ม้าชมเมือง เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนพบปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและผู้ประกอบการร่ม้าในพื้นที่ที่ขาดรายได้ นักวิจัยและชุมชนจึงร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจ มีการขยายผลต่อยอดและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ร้านค้า ผู้ประกอบการร่ม้ามีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดกระแสการอนุรักษ์และสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวของลำปาง

2) กองคราฟท์ ณ กองต้า เป็นกิจกรรมที่เริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของพื้นที่ที่อยากเห็นลำปางเกิดกลุ่มคนทำงานคราฟท์เพิ่มขึ้น ประกอบกับผลกระทบสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้เด็กรุ่นใหม่หรือคนทำงานต่างพื้นที่ที่ทำงานและเดินทางกลับบ้าน นักวิจัยและชุมชนจึงได้ริเริ่มจัดกิจกรรมกองคราฟท์ ซึ่งเป็นตลาดงานคราฟท์แห่งแรกของลำปาง และได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วเกิดกระแสการตอบรับจากคนรุ่นใหม่ กลายเป็นจุดเช็คอินแห่งใหม่ของลำปางที่สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

3) ครั่งรักษ์ลำปาง เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้อัตลักษณ์พื้นที่ ที่นำมาสู่การต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ ลำปางเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์จากครั่งที่ใหญ่ที่สุด เจ้าแรกและเจ้าเดียวในประเทศไทย โดยมีประเภทของสินค้าคือ ครั่งเม็ดแปรรูป และ สีส้มอาหาร สกัดจากครั่งธรรมชาติ และการผลิต แชลแล็คขาวชนิด Bleached Shellac (Dewaxed) เกรดอุตสาหกรรมอาหารและยา ส่งจำหน่ายทั่วโลก ซึ่งทีมวิจัยได้นำผลิตภัณฑ์จากครั่งมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ในหลากหลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชนพื้นที่

จากผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยจะพบว่า การดำเนินงานดังกล่าวก่อให้เกิดกระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางผ่านกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใน 3 กระบวนการ

1) เกิดกระบวนการเสริมความเข้มแข็งของแบรนด์ (To Strengthen Brand) แบรนด์อัตลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักของลำปางคือ ร่ม้า ซึ่งถือเป็นแบรนด์ที่ยังขายได้แต่ขาดกระบวนการพัฒนา และการต่อยอดในการเชื่อมโยงในมิติต่างของพื้นที่ในเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นต้องมีกระบวนการเสริมความเข้มแข็งของแบรนด์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมจิบชาน์ร่ม้าชมเมือง จึงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์ในการเสริมแบรนด์ให้เข้มแข็ง ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ในการต่อยอดกิจกรรมอื่นๆได้

2) **เกิดกระบวนการปรับแบรนด์ (Rebranding)** ลำปางมีทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าเชิงวัฒนธรรมทั้งสินค้าชุมชน หัตถอุตสาหกรรม เชรามิค อาหาร เครื่องแต่งกาย แต่ด้วยบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคก็ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมที่มีอยู่อาจไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค จึงมีความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าให้มีความหลากหลายและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน กิจกรรมส่งเสริมคนคราฟต์ และตลาดคราฟต์ให้เกิดขึ้นในแหล่งแรกของลำปาง จึงถือเป็นกระบวนการปรับแบรนด์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาในพื้นที่อื่นๆของจังหวัดได้

3) **เกิดกระบวนการสร้างแบรนด์ (Brand Building)** ลำปางเป็นเมืองที่มีประวัติอันยาวนานเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน เป็นเมืองพหุวัฒนธรรม มีเรื่องราวที่สามารถค้นหาเพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ของลำปางเพื่อให้ผู้คนรู้จัก และสร้างเสน่ห์ในการท่องเที่ยวและเรียนรู้ กิจกรรมครั้งรักลำปาง จึงเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ได้สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ใหม่ของลำปาง จากกระบวนการที่ขับเคลื่อนในงานวิจัยนำไปสู่การพัฒนาในภาพรวมของจังหวัด และจังหวัดลำปางให้มีการประกาศ ณ วันที่ 31 มกราคม 2565 ให้สีครึ่งเป็นหนึ่งในสีอัตลักษณ์ของลำปาง และลายละกอนไส้หมูเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ของลำปางซึ่งเป็นกระบวนการขับเคลื่อนในการสร้างอัตลักษณ์ของเครือข่ายวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง ในการส่งเสริมต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจ ยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

5.2 สรุปบทเรียนและอภิปรายผล

การวิจัยการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนจังหวัดลำปางไปสู่รูปแบบการพัฒนาเมืองอย่างมีหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเติบโตของเมืองที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองลำปาง และเกิดการปรับเปลี่ยนให้ลำปางเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” อย่างเป็นรูปธรรม จัดการความรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ค้นหากลไกในการบริหารจัดการ สร้างกระบวนการขับเคลื่อนและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อได้มาซึ่งรูปแบบแนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นฐานในการต่อยอดในการพัฒนาลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ได้พื้นที่นำร่องเพื่อการศึกษาและเป็นต้นแบบในการขยายพื้นที่การเรียนรู้ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งทิศทางภาพอนาคตภาคทิศการพัฒนาจังหวัด ซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัยดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัย 2 ชุด โครงการคือ โครงการวิจัย “ลำปางศึกษา” และโครงการ “การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม” ซึ่งในการอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ได้นำมีข้อค้นพบและสรุปบทเรียนของกระบวนการขับเคลื่อนเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้สองโครงการบูรณาการกระบวนการและนำเสนอในรูปแบบ Learning City LAMPANG Model เพื่อนำเสนอแนวทางในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้ภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาเมืองประกอบในการบริหารจัดการในมิติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

L= Learn about self-identity and local identity

เรียนรู้ตัวตนและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

A = Activities with Diversity, Continuity, Coordination and Inclusion

กิจกรรมหลากหลาย ต่อเนื่อง ประสาน เชื่อมโยง

M = Management based on Trust and Confidence

การจัดการที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

P= Participation Processes and Parallel Mechanisms

กระบวนการมีส่วนร่วมและกลไกขับเคลื่อนแบบคู่ขนาน

A=Awareness in Building City Identity

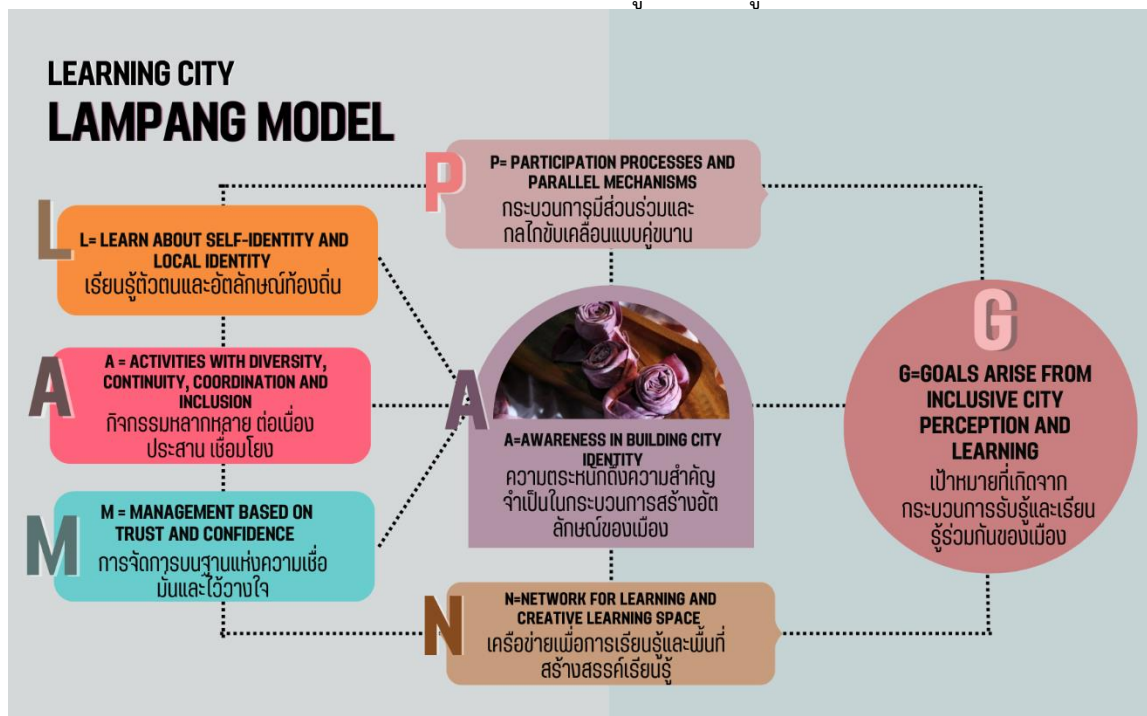
ความตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของเมือง

N=Network for Learning and Creative Learning Space

เครือข่ายเพื่อการเรียนรู้และพื้นที่สร้างสรรค์เรียนรู้

G=Goals Arise from Inclusive City Perception and Learning

เป้าหมายที่เกิดจากกระบวนการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันของเมือง

แผนภาพที่ 19 Learning City LAMPANG Model

จากกรอบคิดในการนำเสนอสรุปบทเรียนของกระบวนการขับเคลื่อนเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมและนำเสนอในรูปแบบ Learning City LAMPANG Model สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละกระบวนการดังต่อไปนี้

5.2.1 กระบวนการเรียนรู้ตัวตนและอัตลักษณ์ท้องถิ่น (L= Learn about self-identity and local identity) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในมิติต่างๆ สิ่งสำคัญที่สุดคือกระบวนการ

เรียนรู้ตัวตนและอัตลักษณ์ของเมือง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบคิดการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม โดยการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่มีกระบวนการค้นหาและเรียนรู้ท้องถิ่น ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นครอบคลุมขอบเขตความรู้ในทุกมิติของการศึกษาชุมชนที่จะนำไปสู่ความเข้าใจอัตลักษณ์และตัวตนของคนในพื้นที่ เข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และภูมิของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อเข้าใจมิติของประวัติศาสตร์ที่ส่งต่อถึงความเป็นอยู่และสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้ โดยแบ่งความรู้ของท้องถิ่นของเป็น 5 ภูมิวัฒนธรรม ประกอบด้วย ภูมิหลัง เป็นกระบวนการศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง ภูมิธรรม เป็นกระบวนการศึกษาทำความเข้าใจในมิติทางด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีต่างๆ ภูมิวงศ์ เป็นกระบวนการศึกษาเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์สายตระกูล บุคคลทรงคุณค่าที่มีบทบาทและทำประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญา เป็นกระบวนการศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปะวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของและภูมิเมืองเป็นกระบวนการศึกษาและทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของเมืองเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบัน วิเคราะห์บริบทปัจจุบันเชื่อมโยงในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองผ่านการวิเคราะห์ ภูมิเมือง เมื่อทุกภาคส่วนเข้าใจฐานที่มาในมิติประวัติศาสตร์เชื่อมโยงมาสู่ความเป็นเมืองในปัจจุบันในมิติต่างๆ จะส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันของเมืองที่ได้ฐานความรู้ท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุกมิติทำให้เข้าใจบริบท ศักยภาพความพร้อมและทุนทางสังคมและวัฒนธรรม อัตลักษณ์และตัวตนที่แท้จริงของพื้นที่ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดฉากทัศน์ ภาพอนาคตที่เกิดจากกระบวนการที่สะท้อนถึงตัวตน และศักยภาพที่แท้จริงของพื้นที่และชุมชน

จากการกรอบวิเคราะห์ พบว่าระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่ให้ความสำคัญทั้งเชิงคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ มนุษย์และสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงต่อเนื่องอดีต ปัจจุบันและอนาคต วิเคราะห์จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตเพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาเมืองบนฐานขององค์ความรู้ (Historical Future Study) เป็นระบบและกลไกของการขับเคลื่อนการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ที่เป็นระบบ มีกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจน และมีความครอบคลุมมิติของการศึกษา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้เป็นฐานสำหรับการจัดการความรู้ในพื้นที่ต่างๆของเมือง

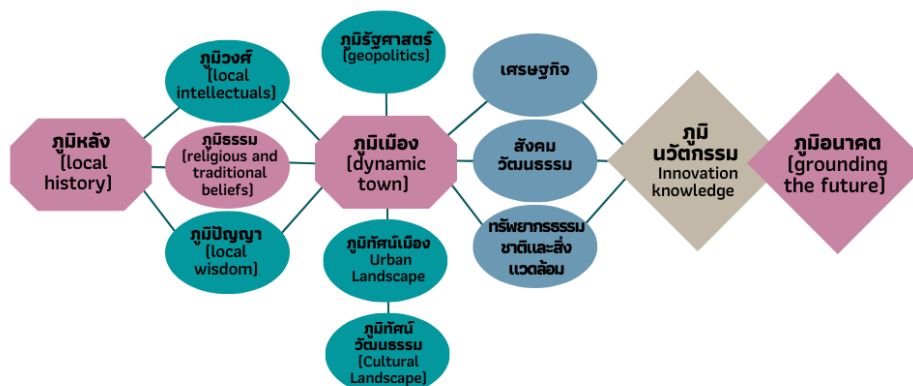
แผนภาพที่ 20 ระบบและกลไกในการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) ผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรม

และจากข้อค้นพบภายใต้โครงการลำปางศึกษา พบว่าภูมิทางสังคมวัฒนธรรมยังมีอีกหลายมิติที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมและมีการกำหนดขอบเขตให้เกิดความชัดเจนและลงลึกในรายละเอียดเพื่อนำไปสู่การดำเนินภูมิอนาคตนี้ถูกสะท้อนผ่านสร้างฉากทัศน์ชุดภาพอนาคตลำปางที่ครอบคลุมในทุกมิติผู้วิจัยจึงสรุปบทเรียนและอภิปรายผลลำปางศึกษาในรูปแบบ Lampang Futures Studies Model ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่ โดยเริ่มจากการการศึกษา **ภูมิหลัง (local history)** ที่ผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองประกอบด้วยประวัติศาสตร์ของเมืองในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองลำปางในแต่ละยุคสมัยว่า เมืองลำปางมีจุดกำเนิด และก้าวเดินมาอย่างไรในมิติทางประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ความรุ่งเรืองแห่งยุคสมัยและพัฒนาการพัฒนาการและย่านเมืองสำคัญของลำปาง เมื่อมีความเข้าใจในเชิงประวัติศาสตร์แล้วผู้ศึกษาต้องเข้าใจลึกซึ้งในระบบความเชื่อ ศาสนาจารีตประเพณีพื้นถิ่นของเมืองลำปางที่ชาวบ้านยึดถือ ตระหนัก และใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ตลอดจนมีการรักษาสืบเหล่านีให้คงอยู่ในสังคม โดยการศึกษาผ่าน**ภูมิธรรม (religious and traditional beliefs)** และในพัฒนาการเมืองจะมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่มาจากฐานทางสังคมวัฒนธรรมในหลากหลายมิติ ดังนั้นจะต้องศึกษาถึงผู้นำทางความคิด ผู้ที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในพื้นที่ซึ่งเป็นฐานข้อมูลบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนา โดยศึกษาผ่าน**ภูมิวงศ์ (local intellectuals)** พร้อมศึกษา**ภูมิปัญญา (local wisdom)** ที่สืบทอดกันมาในพื้นที่ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ตัวตน ผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้จากท้องถิ่นในสาขาต่าง ๆ ที่สามารถนำต่อยอดทั้งในเชิงคุณค่าและมูลค่า ศึกษา **ภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics)** เพื่อทำความเข้าใจระบบความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมือง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ และการศึกษาถึง **ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)** ที่ต้องศึกษามิติทางภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ความหลากหลายทางชีวภาพ ชาติพันธุ์ ชีวิตวัฒนธรรม (Way of Life) ระบบเครือญาติและกลุ่มทางสังคมต่างๆ รวมทั้งการศึกษา**ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape)** ครอบคลุมระบบผังเมือง เส้นทาง ย่านเมือง อาคารสถานที่เมืองเก่า ภูมิ

สัญลักษณ์ (Landmark) และแหล่งเรียนรู้ของเมืองและชุมชน จากการศึกษาทั้ง 7 ภูมิจะทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ที่มา ความเชื่อและระบบความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาในมิติต่างๆ ในปัจจุบัน ดังนั้นในการศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์บริบทของการพัฒนาของเมืองทั้งในเชิงคุณค่าและมูลค่า ผ่าน**ภูมิเมือง (dynamic town)** ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพ ความพร้อม แนวโน้มเพื่อพยากรณ์อนาคตทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ และกระบวนการทั้งหมดต้องอาศัยเครื่องมือในการขับเคลื่อน แนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาเมืองและระบบสารสนเทศต่างๆที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาออกมาออกแบบและประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งภูมิที่จำเป็นในการออกแบบอนาคตคือ **ภูมินวัตกรรม(Innovation knowledge)** จากกระบวนการทั้งหมดจะนำไปสู่การกำหนดฉากทัศน์ของเมืองเมืองและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองที่เกิดจากศักยภาพ ความพร้อม และสอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของพื้นที่จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตอย่างแท้จริง

Lampang Futures Studies Model

.....> จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต <.....

แผนภาพ 21 : Lampang Futures Studies Model

5.2.2 กิจกรรมหลากหลาย ต่อเนื่อง ประสาน เชื่อมโยง (A = Activities with Diversity, Continuity, Coordination and Inclusion)

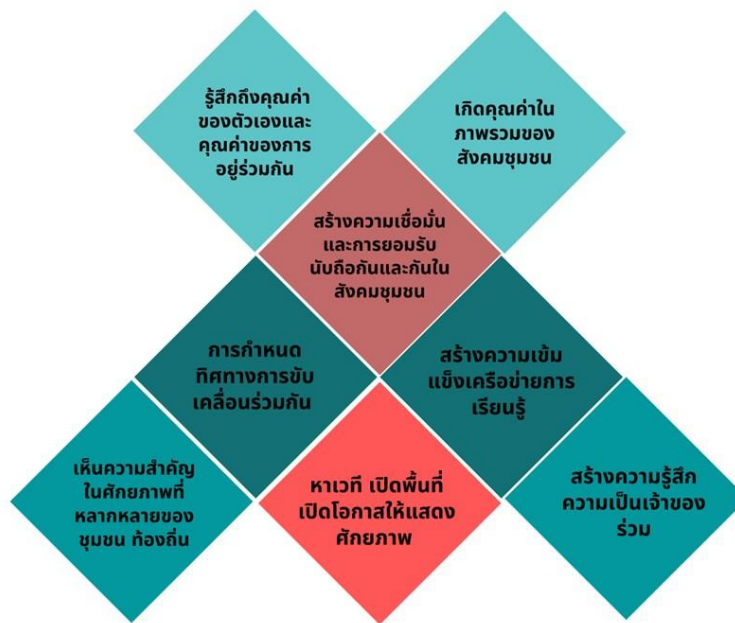
เนื่องจากการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชนพื้นที่และเป็นรูปแบบแนวทางการพัฒนาที่มีรายละเอียด ซับซ้อน เชื่อมโยงการพัฒนาในหลากหลายมิติของสังคม เป็นแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการที่เป็นสากล การสร้างความรู้ความเข้าใจจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติในพื้นที่และชุมชนจะต้องอาศัยเวลาและความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ในการออกแบบกระบวนการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ชุมชนได้เห็นตัวอย่างและนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา และขณะเดียวกันกิจกรรมจะต้องมีความต่อเนื่องประสานเชื่อมโดยกับทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมเพื่อเกิดความยั่งยืนและต่อยอด โดยต้องออกแบบทั้งกิจกรรมและการสื่อสาร ทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังเสร็จสิ้นโครงการ ออกแบบกิจกรรมหลัก กิจกรรมที่จะต้องประสานบูรณาการกับภาคส่วนต่างๆรวมทั้งกิจกรรมที่ต้องสนับสนุนเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ ดังนั้นนักวิจัยหรือคณะทำงานขับเคลื่อนงานจะต้องเป็นจุดเชื่อมต่อ (Connet) กับทุกภาคส่วนและมีการสื่อสารอย่างต่อเนื่องในหลากหลายรูปแบบ

แผนภาพที่ 22 กระบวนการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ต่อเนื่อง ประสาน เชื่อมโยง

5.2.3 การจัดการที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน (M = Management based on Trust and Confidence)

การขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาและกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงบูรณาการกับทุกภาคส่วน การดำเนินงานต่อเนื่องจึงจะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม นักวิจัยและคณะทำงานต้องแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับความต้องการของพื้นที่และตอบสนองให้สอดคล้องกับความต้องการ เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนได้แสดงความคิดเห็นและนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ทুমเท็จจริงในการทำงานอย่างต่อเนื่องให้พื้นที่เห็นศักยภาพและเชื่อมั่นในความสามารถ ให้ความสำคัญในการทำงานที่เน้นกระบวนการเชิงคุณค่า เห็นความสำคัญในศักยภาพที่หลากหลายของท้องถิ่น หาเวทีเปิดโอกาส เปิดพื้นที่ทุกคนได้แสดงศักยภาพและดึงศักยภาพที่มีอยู่เอามาใช้อย่างเต็มที่และหลากหลาย และทุกคนได้แสดงศักยภาพและดึงศักยภาพที่มีอยู่เอามาใช้อย่างเต็มที่และหลากหลาย สร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของร่วมในการดำเนินงานในมิติต่างๆ เมื่อมีฐานทั้งสามแน่นพองจึงนำไปสู่การกำหนดทิศทางร่วมกัน ทำให้ทุกคนได้เห็นเป้าหมายและผลที่จะขึ้นร่วมกัน แล้วนำไปสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในรูปแบบการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับนับถือกันและในสังคมชุมชน แล้วทุกคนจะรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง คุณค่าของการอยู่ร่วมกันและนำไปสู่กระบวนการสร้างคุณค่าในภาพรวมของสังคมชุมชนในที่สุด

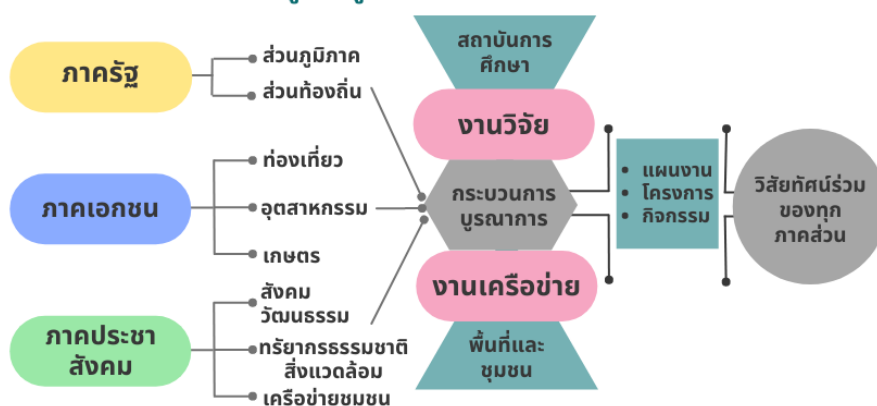

แผนภาพ 23 : กระบวนการเชิงคุณค่าเพื่อความเชื่อมั่นและไว้วางใจ

5.2.4 กระบวนการมีส่วนร่วมและกลไกขับเคลื่อนแบบคู่ขนาน (P= Participation Processes and Parallel Mechanisms)

การขับเคลื่อนเมืองแห่งลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยในกระบวนการวิจัยจะทำงานคู่กับการดำเนินงานของทุกเครือข่ายด้วยกระบวนการบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรมร่วมกันเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ร่วมกันของทุกภาคส่วน เริ่มจากกระบวนการการพัฒนากระบวนการและกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และกระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์โดยออกแบบกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบผ่านชุดโครงการวิจัยและโครงการวิจัยย่อยจำนวน 3 โครงการ กำหนดกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมของเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาสังคมขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

กลไกในการขับเคลื่อนและ การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบคู่ขนาน

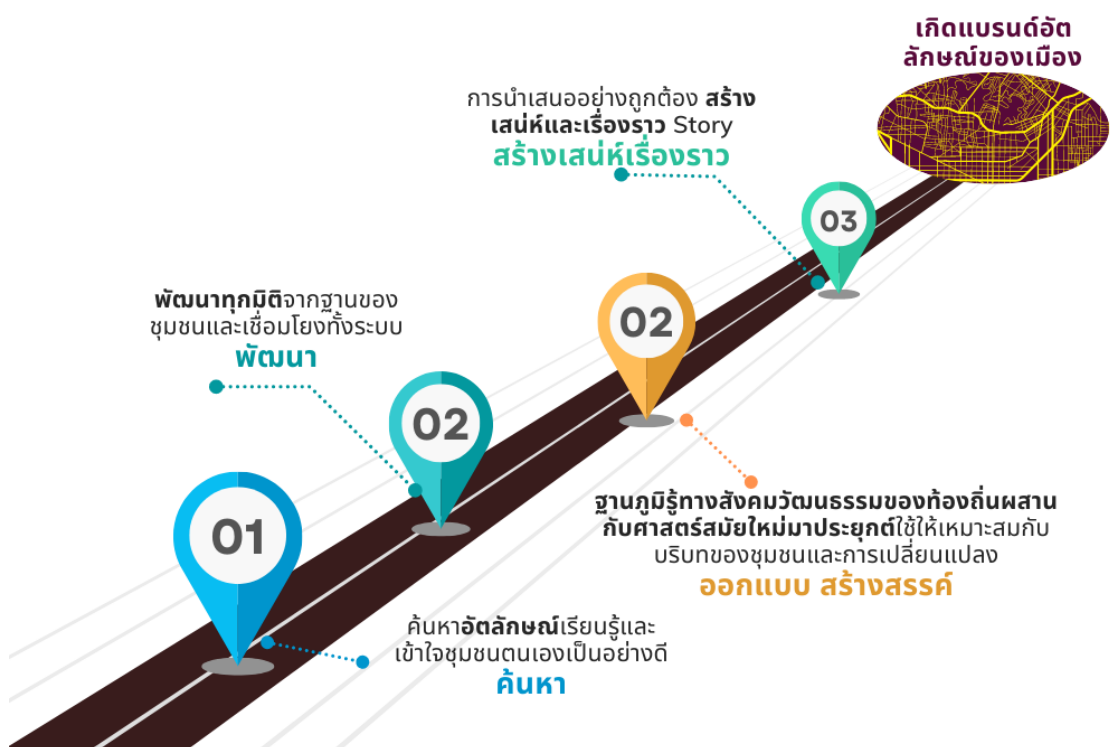

แผนภาพที่ 24 กระบวนการมีส่วนร่วมและกลไกขับเคลื่อนแบบคู่ขนาน

5.2.5 ความตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของเมือง

(A=Awareness in Building City Identity)

ในการขับเคลื่อนเมืองสิ่งสำคัญประการหนึ่งคือกระบวนการสร้างการรับรู้และความตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของเมืองที่มาจากฐานของภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของเมืองที่จะทำให้เห็นถึงความโดดเด่นและการต่อยอดในการพัฒนาในมิติต่างๆ ถ้าทุกภาคส่วนเข้าใจในรากและตัวตนอย่างถูกต้องก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่เกิดจากฐานที่แท้จริงและจะส่งผลต่อความยั่งยืนในการพัฒนา สิ่งสำคัญที่สุดต้องเริ่มจากค้นหาตัวตนและอัตลักษณ์ของพื้นที่ว่ามีอะไรที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดมีที่มาที่เป็นฐานศักยภาพที่แท้จริงของพื้นที่เมื่อเข้าใจอัตลักษณ์และศักยภาพที่มีนำไปสู่ของการพัฒนาที่จะต้องเชื่อมโยงในทุกมิติและพัฒนาบนฐานภูมิรู้ทางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผสานกับศาสตร์สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและการเปลี่ยนแปลง สร้าง Story เรื่องราว สร้างเสน่ห์ เผยแพร่สร้างกระบวนการรับรู้และนำเสนออย่างถูกต้อง

แผนภาพที่ 25 กระบวนการค้นหาอัตลักษณ์เพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ของเมือง

จากผลลัพธ์ที่เกิดกระบวนการวิจัยจะพบว่า การดำเนินงานกิจกรรมภายใต้โครงการภายใต้กระบวนการค้นหาอัตลักษณ์เพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ของเมืองก่อให้เกิดกระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางผ่านกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใน 3 รูปแบบ

1) เกิดกระบวนการเสริมความเข้มแข็งของแบรนด์ (To Strengthen Brand)

แบรนด์อัตลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักของลำปางคือ รถม้า ซึ่งถือเป็นแบรนด์ที่ยังขายได้แต่ขาดกระบวนการพัฒนา และการต่อยอดในการเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ของพื้นที่ในเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นต้องมีกระบวนการเสริมความเข้มแข็งของแบรนด์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมจิตชาวม้าเมือง จึงเป็นอีก

หนึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์ในการเสริมแบรนด์ให้เข้มแข็ง ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ในการต่อยอดกิจกรรมอื่นๆได้

2) เกิดกระบวนการปรับแบรนด์ (Rebranding) ลำปางมีทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าเชิงวัฒนธรรมทั้งสินค้าชุมชน หัตถอุตสาหกรรม เซรามิค อาหาร เครื่องแต่งกาย แต่ด้วยบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคก็ปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่อาจไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค จึงมีความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าให้มีความหลากหลายและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน กิจกรรมส่งเสริมคนคราฟต์และตลาดคราฟต์ให้เกิดขึ้นในแหล่งแรกของลำปาง จึงถือเป็นกระบวนการปรับแบรนด์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาในพื้นที่อื่นๆของจังหวัดได้

3) เกิดกระบวนการสร้างแบรนด์ (Brand Building) ลำปางเป็นเมืองที่มีประวัติอันยาวนานเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน เป็นเมืองพหุวัฒนธรรม มีเรื่องราวที่สามารถค้นหาเพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ของลำปางเพื่อให้ผู้คนรู้จัก และสร้างเสน่ห์ในการท่องเที่ยวและเรียนรู้ กิจกรรมครั้งรักลำปาง จึงเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ได้สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ใหม่ของลำปาง จากกระบวนการที่ขับเคลื่อนในงานวิจัยนำไปสู่การพัฒนาในภาพรวมของจังหวัด และจังหวัดลำปางให้มีประกาศ ณ วันที่ 31 มกราคม 2565 ให้สีครึ่งเป็นหนึ่งในสีอัตลักษณ์ของลำปาง และลายละกอนไส้หมูเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ของลำปางซึ่งเป็นกระบวนการขับเคลื่อนในการสร้างอัตลักษณ์ของเครือข่ายวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง ในการส่งเสริมต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจ ยกกระต๋บายได้และคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

จากการนำเสนอและขับเคลื่อนเรื่องครั้งลำปางผ่านงานวิจัยทุกภาคส่วนในลำปาง วันศุกร์ที่ 18 มีนาคม 2565 มีการประชุมและลงพื้นที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดลำปาง

กระบวนการสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปาง

ผ่านกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม
โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ด้านการสร้างเกษตรมูลค่าสูง โดยมีผู้เข้าร่วมงานหลักประกอบด้วยคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในจังหวัดลำปาง และคณะผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการนำเสนองานวิจัยในการต่อยอดเกษตรมูลค่าสูงจากงาน Lampang Learning City ด้วยผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากการผลิตครั้ง ต่อมา คณะที่ลงพื้นที่ลงเห็นว่าในลำปางนี้ครั้งเป็นผลิตสำคัญที่ควรส่งเสริม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาเชิงพื้นที่และเศรษฐกิจลำปางในภาพรวม รัฐมนตรี อว. จึงมีหนังสือสั่งการให้หน่วยงานของกระทรวง อว.ที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและวิจัยในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมไม้และครั้ง วันที่ 29-30 เมษายน 2565 ทางสำนักงานปลัด อว.เชิญผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมและลงพื้นที่ที่ศึกษาดูงานด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมจากครั้ง ของจังหวัดลำปาง (ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย รองปลัด อว.สทส.บพท.บพข.สวก.และผู้บริหารของมหาวิทยาลัย คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาเกษตรกรแห่งชาติ หอการค้าและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง) และในการประชุมศึกษาดูงานครั้งนี้ ทางเครือข่ายขับเคลื่อนเรื่องครั้งของลำปาง ได้มอบหมายให้ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านนี้ มาโดยตลอด ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของจังหวัดลำปาง เพื่อนำเสนอภาพรวมเรื่อง “ครั้ง” ทั้งด้านปัญหาความต้องการและแนวทางต่อยอดในอนาคตของลำปาง ต่อคณะของกระทรวง อว.

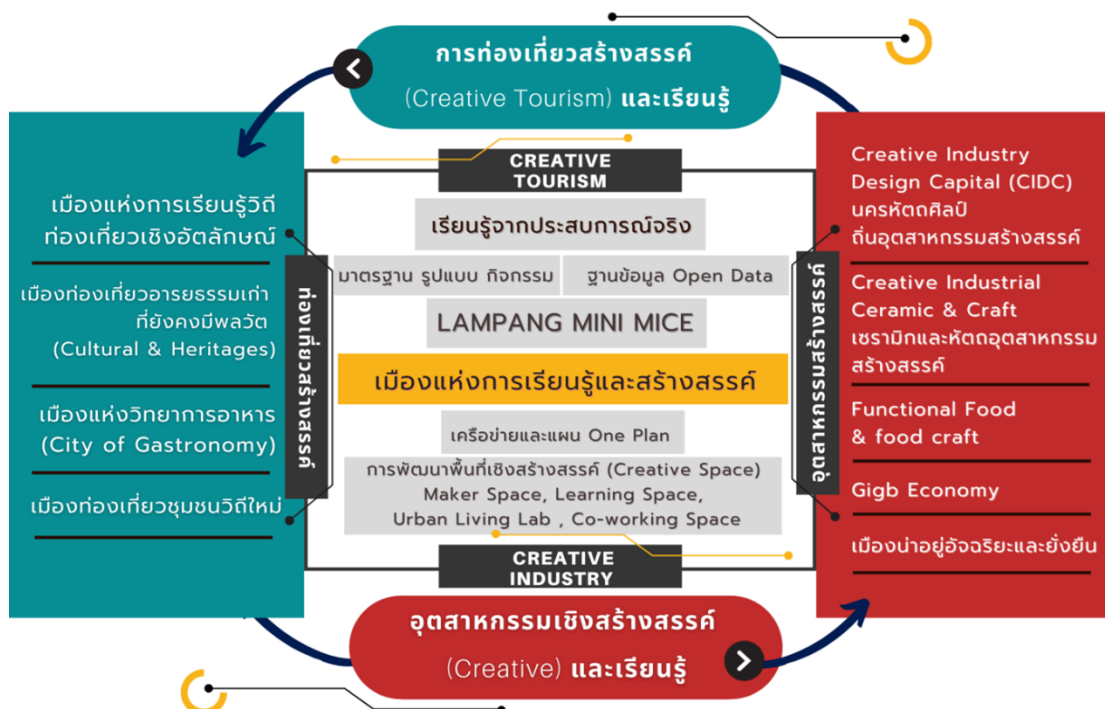
จากการประชุมหารือร่วมกันในการหาแนวทางพัฒนาและยกระดับ “ครั้ง” ทุกภาคส่วนเห็นตรงกันว่าที่จะต้องมีการทำงานแบบบูรณาการ และพัฒนาทั้งระบบตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ รองปลัดได้แบ่งหน้าที่และมอบหมายงานให้หน่วยสนับสนุนทุนวิจัยและมหาวิทยาลัยต่างๆ ดูแลตามผลงานและความเชี่ยวชาญ โดย ม.สวนดุสิต ได้รับมอบหมายให้ดูแลในภาพรวมและด้าน Creative economy และในการดำเนินงานขั้นตอนต่อไป เบื้องต้นรองปลัดจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเป็นศูนย์กลางของการทำงาน โดยจะมีการนัดหมายประชุมหารือกันในการขับเคลื่อนและต่อยอดในมิติต่างๆเพื่อพัฒนาและสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ “ลำปางเมืองครั้ง”

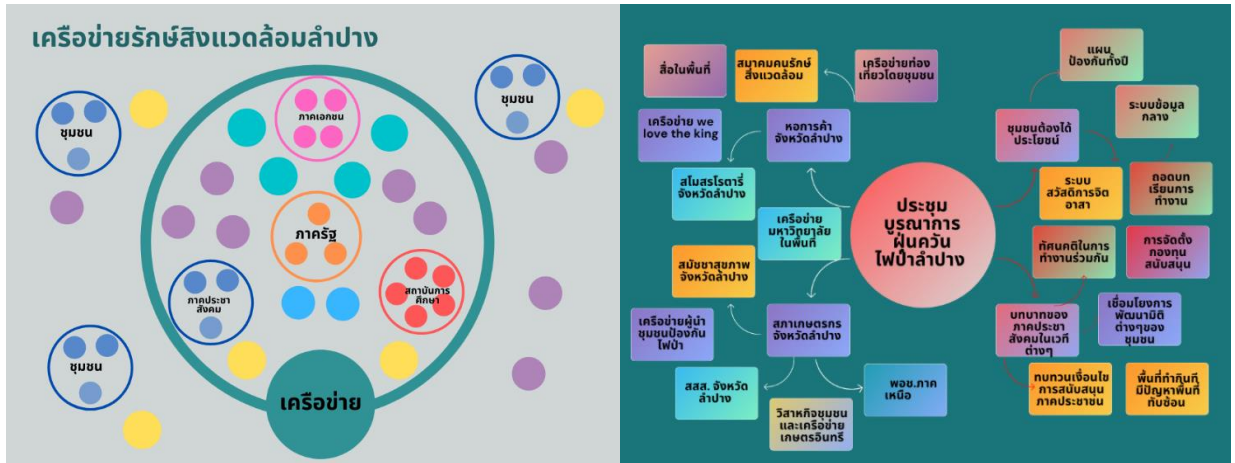
5.2.6 เครือข่ายเพื่อการเรียนรู้และพื้นที่สร้างสรรค์เรียนรู้ (N=Network for Learning and Creative Learning Space)

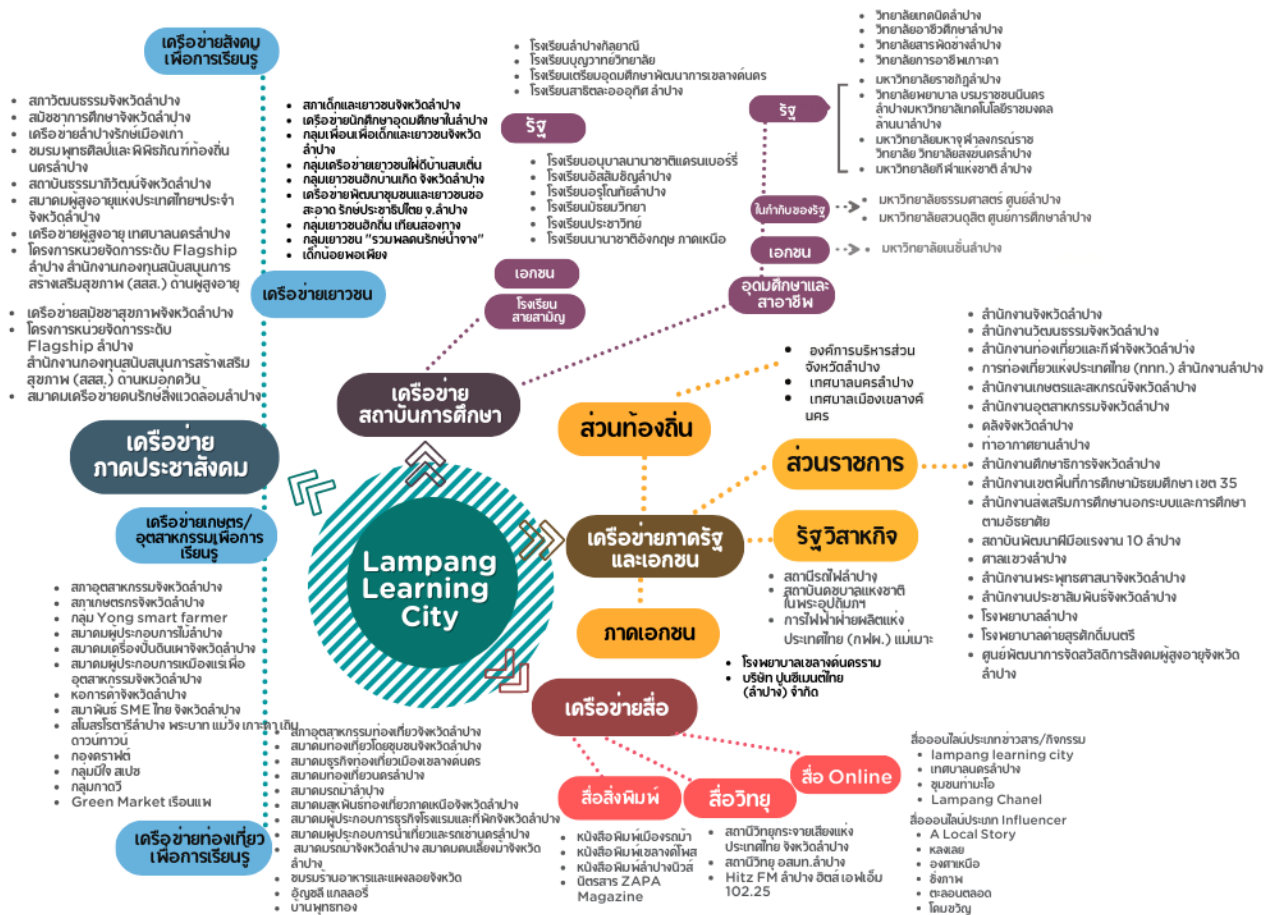
จากการขับเคลื่อนลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการพัฒนาระบบและกลไก ผ่านการจัดกิจกรรมในหลายหลายรูปแบบโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนงานร่วมกับเครือข่ายแบบคู่ขนานนำไปสู่กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการร่วมตัวของ สมาคม สมาพันธ์ สโมสรและกลุ่มขับเคลื่อนในด้านต่างๆของพื้นที่รวมตัวและยกระดับให้เป็นเครือข่ายการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ในมิติต่างๆ โดยใช้เป้าหมายและทิศทางการพัฒนาเดียวกันด้วยกระบวนการและเครื่องมือปรับประยุกต์ตามบริบทและกรอบการดำเนินงานของเครือข่าย ซึ่งเป็นการร่วมตัวทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพิงอาศัยกันและกัน มีเป้าหมายและอุดมการณ์ร่วมกัน โดยสร้างกระบวนการรับรู้ให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อการพัฒนาที่เหมือนกัน วัตถุประสงค์ร่วมกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน เสริมหนุนซึ่งกันและกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สถาบันการศึกษา นักวิจัยมีหน้าที่สำคัญในการเชื่อมต่อทุกภาคส่วน ต้องไม่โดดเดี่ยวตัวเอง สร้างความรู้การเป็นเจ้าของร่วม ใช้ฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อน และต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกกระบวนการในทุกมิติของชุมชนและพื้นที่จากกลุ่มเครือข่ายที่มีอยู่หลากหลายนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในแต่ละมิติเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาร่วมกันและมีการขับเคลื่อนภายใต้แนวคิดดังกล่าว อาทิ

เครือข่ายท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ประด้วยด้วยเครือข่ายด้านท่องเที่ยว หัตถกรรมและอุตสาหกรรม เกษตร วัฒนธรรมและการค้าการลงทุน มีการประชุมระดมความคิดเห็นและกำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนร่วมกันเพื่อพัฒนาลำปางไปสู่เมืองแห่งการท่องเที่ยวสร้างสรรค์และเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตร วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การค้าและการลงทุนเข้าด้วยกัน

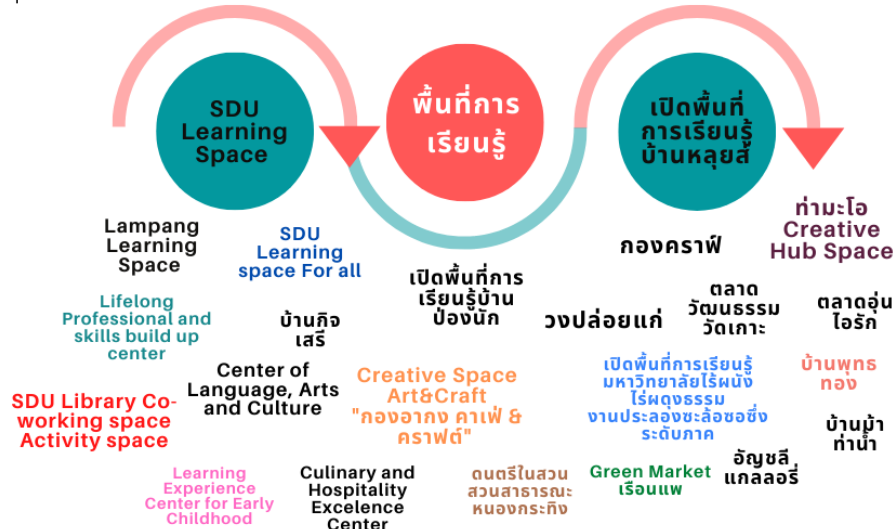

เครือข่ายบูรณาการฝุ่นควันไฟป่าลำปาง เป็นอีกหนึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ที่มีความเห็นตรงกันในการแก้ปัญหาและพัฒนาเมืองที่ต้องเอาประเด็นเป้าหมายเป็นหลักในการขับเคลื่อนไม่ว่าจะดำเนินอยู่ในส่วนไหนของพื้นที่เราจะมาร่วมเรียนรู้ ถอดบทเรียน และร่วมกำหนดทิศทางในการพัฒนา แผนงาน โครงการ กิจกรรมต่างๆร่วมกันเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนที่มีพลังและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

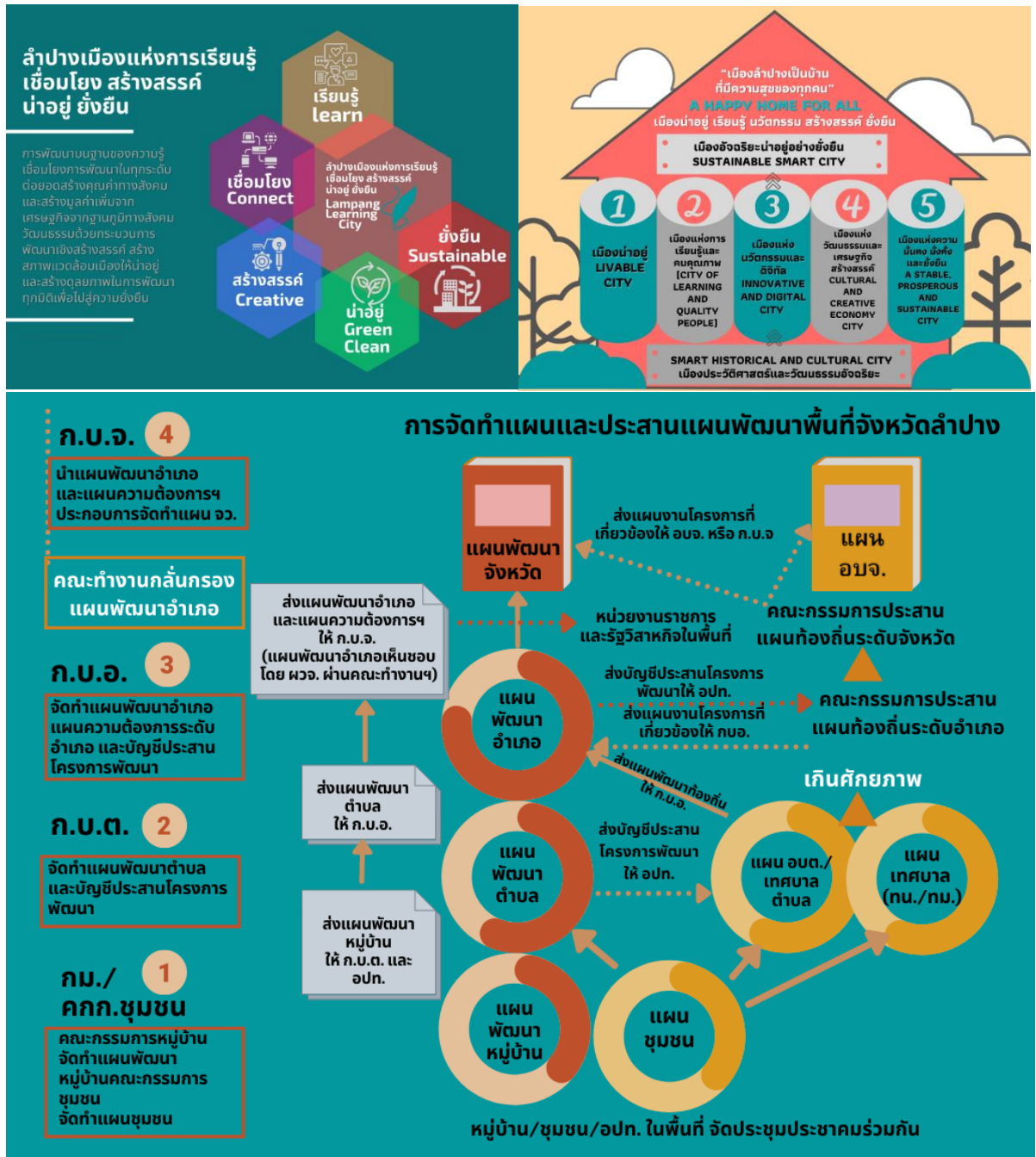

จากการขับเคลื่อนงานวิจัยด้วยกระบวนการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้นาร่อง 2 พื้นที่คือ พื้นที่ย่านสบตุ๋ย เปิดพื้นที่การเรียนรู้ SDU Learning Space และพื้นที่ท่ามะโอ เปิดพื้นที่การเรียนรู้บ้านหลุยส์ นำไปสู่การขยายเชื่อมโยงต่อยอดในพื้นที่ต่างๆหลากหลาย เปิดพื้นที่การเรียนรู้บ้านหลุยส์ ต่อยอด กองคราฟ ท่ามะโอ Creative Hub Space เปิดพื้นที่การเรียนรู้ SDU Learning Space ต่อยอดพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองในหลากหลายมิติ ศึกษาฐาน จัดกิจกรรมพัฒนา Workshop พื้นที่จัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ อบจ. เทศบาล จังหวัด มูลนิธิสกริ วงป่ล่อยแก่ และงานชิมโปนิค เปิดพื้นที่การเรียนรู้ไร่ผดุงธรรม จัดงานเสวนา ต่อยอด อศรมศิลป์ จัดงานประลองชะลอซอซิ่ง และเปิดพื้นที่ต่างๆของเมือง อาทิเปิดพื้นที่บ้านป่องนั้ก เปิดพื้นที่ตลาดวัฒนธรรม

5.2.7 เป้าหมายที่เกิดจากกระบวนการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันของเมือง (G=Goals Arise from Inclusive City Perception and Learning)

จากการขับเคลื่อนงานร่วมกันของทุกภาคส่วนครอบคลุมทุกกระบวนการนำสู่การเข้าใจตัวตน อัตลักษณ์ ศักยภาพของเมืองผ่านกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดกระบวนการทำงานรูปแบบเครือข่ายที่ยึดเป้าหมายในภาพรวมร่วมกัน กร่วมคิด ร่วมสร้าง ขับเคลื่อนร่วมกันทั้งเมือง เกิดภาพอนาคตและทิศทางการพัฒนาร่วมกันของเมือง ในการขับเคลื่อน การพัฒนาลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม โดยการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ถูกกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์จังหวัดลำปาง ในการดำเนินงานของเครือข่ายได้สนับสนุนแนวคิดเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัดและปรับวิสัยทัศน์และทิศทางในการพัฒนาจาก “ลำปางเมืองน่าอยู่ นครแห่งความสุข” เป็น “ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ สร้างสรรค์ น่าอยู่ ยั่งยืน” โดยเน้นกระบวนการพัฒนาจังหวัดบนฐานของความรู้ ต่อยอดสร้างคุณค่าทางสังคม และสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศรษฐกิจจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม ด้วยกระบวนการพัฒนาเชิง สร้างสรรค์และสร้างดุลยภาพในการพัฒนาทุกมิติ และถูกกำหนดเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของเทศบาล นครลำปาง ภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองลำปางเป็นบ้านที่มีความสุขของทุกคน” “A happy home for all” เมืองน่าอยู่ เรียนรู้ นวัตกรรม สร้างสรรค์ ยั่งยืน ในยุทธศาสตร์ที่ 2 : ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัยเพื่อไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้และคนคุณภาพ (City of learning and quality people) เน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ส่งเสริมกระบวนการ เรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาการเรียนรู้และเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองในหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งปรับปรุงระบบนิเวศน์พื้นที่สาธารณะของเมืองที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิต โครงการ การกำหนดแผนงานโครงการไว้อย่างชัดเจนพร้อมนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และจังหวัดมีประกาศ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดในรูปแบบ One Plan โดยกระบวนการประสาน แผนและบูรณาการการทำงานในทุกระดับ

จากกระบวนการวิเคราะห์คุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมจากฐานชุดความรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรมจากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต ภายใต้โครงการ “ลำปาง ศึกษา” พบว่าจังหวัดลำปางเป็นพื้นที่ที่มีฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายมีศักยภาพในการ ต่อยอดเพื่อการพัฒนาในทุกมิติ จากวิเคราะห์นำไปสู่การกำหนดฉากทัศน์ของลำปาง 5 ฉากทัศน์ที่ เป็นภาพอนาคตร่วมกันในการขับเคลื่อนเมืองที่มีลำดับขั้นตอนโดยเน้นและให้ความสำคัญการพัฒนา บนฐานของความรู้ เชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ต่อยอดสร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างมูลค่าเพิ่ม จากเศรษฐกิจจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมด้วยกระบวนการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์สร้าง สภาพแวดล้อมเมืองให้น่าน้อยและสร้างคุณภาพในการพัฒนาทุกมิติเพื่อไปสู่ความยั่งยืน

ภายใต้วิสัยทัศน์ “ลำปางเมืองอัจฉริยะสร้างสรรค์จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม (Smart Cities and Cultural Heritage)” เมืองเก่าที่ยังมีพลวัตและเมืองใหม่อัจฉริยะผู้คนสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์

ฉากทัศน์ที่ 1 ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ : เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ที่พัฒนามาตรฐานของความรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเมืองเพื่อกำหนดอนาคตของเมือง จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตที่สร้างสรรค์ น่าอยู่ ยั่งยืน ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้ในทุกมิติและทุกระดับ พัฒนาศักยภาพและยกระดับความเป็นพลเมืองลำปาง ให้ผู้คนเต็มไปด้วยมาตรฐาน วัฒนธรรม วิถีชีวิตและทักษะที่จำเป็นศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาและยกระดับของเมือง ดังนั้นฉากแรกของการพัฒนาต้องเริ่มที่คนที่จะต้องเรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ผู้อื่น ให้ผู้อื่นได้ร่วมเรียนรู้ สร้างความเชื่อมั่นในตัวตนของคนในพื้นที่ไม่ดูถูกตัวเอง ไม่ดูถูกคนอื่น เห็นคุณค่าของตัวเองและผู้อื่น เพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองอย่างสร้างสรรค์ สร้างฐานระบบและกลไกการขับเคลื่อนเมืองที่มั่นคงและเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพเพื่อยกระดับมาตรฐานและความรู้ที่หลากหลายที่เพียงพอและสอดคล้องต่อการพัฒนา

ฉากทัศน์ที่ 2 ลำปางเมืองเชื่อมโยง 2 มิติ : เป็นการพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับ Local กับ Global เป็นเมืองที่มีความทันสมัยและขณะเดียวกันก็ยังคงธำรงอัตลักษณ์ตัวตนอย่างชัดเจน เป็นเมืองที่เปิดโอกาสในการพัฒนาเชื่อมโยงในทุกระดับ โดยใช้โอกาสจากเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ Northern Economic Corridor : NEC – Creative LANNA เพื่อเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่าง ๆ ขยายฐานเศรษฐกิจของจังหวัดโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานในการสร้างเศรษฐกิจใหม่เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถสู่การแข่งขันในตลาดโลก “Local to Global I” ซึ่งเป็นมิติของการพัฒนาที่ไม่ปิดกั้นความทันสมัยหรือความเป็นสากลที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนา แต่ขณะเดียวกันมิติของการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความจำเป็นต่อการธำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่และความจำเป็นต่อการแสดงออกถึงตัวตนของคนในพื้นที่ที่เป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นในฉากทัศน์ที่ 2 จึงเป็นภาพของการพัฒนาที่อยากเห็นลำปางเป็นเมืองที่มีความทันสมัยในมิติของ

เครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกและวิทยาการด้านต่างๆ ที่มีความเป็นสากล แต่ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจในท้องถิ่น นำศาสตร์ของความเป็นท้องถิ่นผสมผสานกับความเป็นสากลเพื่อต่อยอดในการพัฒนา ผู้คนต้องตระหนักเข้าใจเรื่องความสำคัญของการเป็น ท้องถิ่นกับสากล เช่น ผู้นำ ปราชญ์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเป็นอย่างดีต้องเข้าใจถึงความจำเป็นของความเป็นสากลและพร้อมยอมรับในการนำมาปรับใช้เพื่อสร้างคุณค่าของงาน ขณะเดียวกันผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ภาครัฐหรือผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบที่มีองค์ความรู้ที่มีความเป็นสากลต้องเข้าใจถึงความจำเป็นในการที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจบริบทของท้องถิ่นเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

ฉากทัศน์ที่ 3 ลำปางเมืองสร้างสรรค์ : เป็นเมืองแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อุตสาหกรรมและหัตถอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เกษตรนวัตกรรมและสร้างสรรค์ และสังคมสร้างสรรค์ ฉากทัศน์ที่ 3 จึงเป็นภาพของเมืองที่มีผู้คนที่มีศักยภาพที่เพียงพอต่อการพัฒนาในแต่ละมิติของเมือง ผู้คนเข้าใจตัวตนและศักยภาพของพื้นที่และท้องถิ่นของตนและไม่ปิดกั้นความเป็นสมัยใหม่ สามารถผสมผสานความเป็นสากลและท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานต่างๆ เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและสร้างเสน่ห์ในการท่องเที่ยว เป็นเมืองที่เต็มไปด้วยผู้คนสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์

ฉากทัศน์ที่ 4 ลำปางเมืองน่าอยู่แบบวิถีคนลำปาง : เป็นเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ ที่เน้นการต่อยอดจากฐานเศรษฐกิจที่มีในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ช่วงปีที่ 16 - 20 ในการพัฒนาพื้นที่เมืองลำปางเป็นเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและการบริการให้กับพื้นที่โดยรอบ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นเมืองที่มีความสุขแบบวิถีของคนลำปาง ไม่เปลี่ยนแปลงมากเกินไป ทั้งกายภาพและวิถีชีวิต แต่คุณภาพชีวิตดีขึ้น ดังนั้นฉากทัศน์ที่ 4 จึงเป็นภาพของการพัฒนาเมืองแบบสมดุลทั้งกายภาพและวิถีชีวิต ดังนั้นในการพัฒนาต้องให้ความสำคัญในทุกมิติ ให้ความสำคัญกับเจ้าของพื้นที่และวัฒนธรรม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มการจัดการความรู้ของพื้นที่ การกำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกัน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล

ฉากทัศน์ที่ 5 ลำปางเมืองยั่งยืน นครแห่งความสุข : เป็นเมืองแห่งการพัฒนาแบบยั่งยืน ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาตามกรอบแนวทางเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืน และโมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG Model ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio economy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การบูรณาการการทำงานและการให้ความสำคัญกระบวนการพัฒนาทุกมิติอย่างสมดุลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้นฉากทัศน์ที่ 5 จึงเป็นภาพของสุขสมดุล ภาพของลำปางที่มีการพัฒนาทุกมิติอย่างสมดุล ผู้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นเมืองที่มีความสุข ผู้คนมีความสุข ผู้มาเยือนมีความสุข

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลสรุปการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งในเชิงนโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับกาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่มีซับซ้อนเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน มีความหลากหลาย และแตกต่าง การทำงานร่วมกันต้องปรับวิธีคิด กระบวนการ และวิธีการใหม่ในการกำหนดกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ กระบวนการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจ และเป้าหมายร่วมเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ ดังนั้นการดำเนินงานต้องเกิดจากความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภาครัฐต้องให้ความสำคัญและปรับบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุน ประสาน เชื่อมต่อ ร่วมขับเคลื่อนผลักดันไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นในเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ต้องถูกบรรจุเป็นวาระของจังหวัด และขับเคลื่อนร่วมภายใต้การประสานแผนและการสื่อสารที่ชัดเจน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

การวิจัยในครั้งนี้มีข้อค้นพบและสรุปบทเรียนของกระบวนการขับเคลื่อนเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมและนำเสนอในรูปแบบ Learning City LAMPANG Model เพื่อนำเสนอแนวทางในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้ภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาเมืองประกอบในการบริหารจัดการในมิติต่าง ๆ หากจะมีการนำไปปรับใช้ ทุกภาคส่วนจะต้องศึกษา ทำความเข้าใจในกระบวนการอย่างแท้จริง เพื่อยังผลสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปบทเรียนที่ได้จากการวิจัยเป็น กระบวนการที่ครอบคลุมในหลากหลายมิติ ดังนั้นในการดำเนินงานต้องดำเนินตามขั้นตอน รายละเอียดของเนื้อหาครบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ การนำข้อสรุปบทเรียนดังกล่าวไปใช้จะต้องดำเนินงานผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและความรู้การเป็นเจ้าของร่วม ในการที่จะกำหนดทิศทาง กลยุทธ์ รวมทั้งแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมสอดคล้อง

ดังนั้นเพื่อยกระดับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน จากการต่อยอดงานวิจัยจากฐานเดิมที่ได้ดำเนินการควรมีการจัดตั้งสถาบันขึ้นมาเพื่อเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลฐานคลังความรู้ของท้องถิ่น ฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนา เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการขับเคลื่อนร่วมกันของจังหวัดโดยใช้ฐานวิจัยและนวัตกรรม เป็นศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดแบบมีส่วนร่วมครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนาและทุกระดับของพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาแบบยั่งยืน

1) สถาบันลำปางสร้างบ้านแปลงเมือง

สถาบันลำปางสร้างบ้านแปลงเมือง โครงสร้างการบริหารจัดการจะต้องมาจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนในรูปแบบเครือข่าย พันธกิจคือการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสู่ความยั่งยืนโดยใช้ฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้ Learning City LAMPANG Model เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนร่วมกัน เพื่อพัฒนาเมืองให้ครอบคลุมทุกมิติและทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มรากหญ้า กลุ่มเปราะบาง และปัญหาชายแดนพิเศษของพื้นที่ จะต้องมีการวางแผนเฉพาะกิจในการขับเคลื่อนร่วมกัน โดยมีลำดับของการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนดังนี้

1) การพัฒนาลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ : เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ที่พัฒนาบนฐานของความรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเมือง เพื่อกำหนดอนาคตของเมือง จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม จากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคตที่สร้างสรรค์ นำอยู่ ยั่งยืน ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้ในทุกมิติและทุกระดับ พัฒนาศักยภาพและยกระดับความเป็นพลเมืองลำปาง ให้ผู้คนเต็มไปด้วยมาตรฐาน วัฒนธรรม วิถีชีวิตและทักษะที่จำเป็นศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาและยกระดับของเมือง ดังนั้นฉากรากของการพัฒนาต้องเริ่มที่คนที่จะต้องเรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ผู้อื่น ให้ผู้อื่นได้ร่วมเรียนรู้ สร้างความเชื่อมั่นในตัวตนของคนในพื้นที่ไม่ดูถูกตัวเอง ไม่ดูถูกคนอื่น เห็นคุณค่าของตัวเองและผู้อื่น เพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองอย่างสร้างสรรค์ สร้างฐานระบบและกลไกการขับเคลื่อนเมืองที่มั่นคงและเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพเพื่อยกระดับมาตรฐานและความรู้ที่หลากหลายที่เพียงพอและสอดคล้องต่อการพัฒนา

2) การพัฒนาลำปางสู่เมืองเชื่อมโยง 2 มิติ : เป็นการพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับ Local กับ Global เป็นเมืองที่มีความทันสมัยและขณะเดียวกันก็ยังคงดำรงอัตลักษณ์ตัวตนอย่างชัดเจน เป็นเมืองที่เปิดโอกาสในการพัฒนาเชื่อมโยงในทุกระดับ โดยใช้โอกาสจากเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ Northern Economic Corridor : NEC – Creative LANNA เพื่อเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่างๆ ขยายฐานเศรษฐกิจของจังหวัดโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานในการสร้างเศรษฐกิจใหม่ เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถสู่การแข่งขันในตลาดโลก “Local to Global I” ซึ่งเป็นมิติของการพัฒนาที่ไม่

ปิดกั้นความทันสมัยหรือความเป็นสากลที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาแต่ขณะเดียวกันมิติของการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความจำเป็นต่อการธำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่และความจำเป็นต่อการแสดงออกถึงตัวตนของคนในพื้นที่ก็เป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นใน ฉากทัศน์ที่ 2 จึงเป็นภาพของการพัฒนาที่อยากเห็นลำปางเป็นเมืองที่มีความทันสมัยในมิติของเครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกและวิทยาการด้านต่างๆ ที่มีความเป็นสากล แต่ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจในท้องถิ่น นำศาสตร์ของความเป็นท้องถิ่นผสานกับความเป็นสากลเพื่อต่อยอดในการพัฒนา ผู้คนต้องตระหนักเข้าใจเรื่องความสำคัญของการเป็น ท้องถิ่นกับสากล เช่น ผู้นำ ประชาชน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเป็นอย่างดีต้องเข้าใจถึงความจำเป็นของความเป็นสากลและพร้อมยอมรับในการนำมาปรับใช้เพื่อสร้างคุณค่าของงาน ขณะเดียวกันผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ภาครัฐหรือผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบที่มีองค์ความรู้ที่มีความเป็นสากลต้องเข้าใจถึงความจำเป็นในการที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจบริบทของท้องถิ่นเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

3) การพัฒนาลำปางสู่เมืองสร้างสรรค์ : เป็นเมืองแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อุตสาหกรรมและหัตถอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เกษตรนวัตกรรมและสร้างสรรค์ และสังคมสร้างสรรค์ ฉากทัศน์ที่ 3 จึงเป็นภาพของเมืองที่มีผู้คนที่มีศักยภาพที่เพียงพอต่อการพัฒนาในแต่ละมิติของเมือง ผู้คนเข้าใจตัวตนและศักยภาพของพื้นที่และท้องถิ่นของตนและไม่ปิดกั้นความเป็นสมัยใหม่ สามารถผสมผสานความเป็นสากลและท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานต่างๆ เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและสร้างเสน่ห์ในการท่องเที่ยว เป็นเมืองที่เต็มไปด้วยผู้คนสร้างสรรค์ ผลิตรายการสร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์

4) การพัฒนาลำปางสู่เมืองน่าอยู่แบบวิถีคนลำปาง : เป็นเมืองน่าอยู่อย่างเจริญ ที่เน้นการต่อยอดจากฐานเศรษฐกิจที่มีในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่และเมืองน่าอยู่อย่างเจริญ ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ช่วงปี 16 - 20 ในการพัฒนาพื้นที่เมืองลำปางเป็นเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและการบริการให้กับพื้นที่โดยรอบ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นเมืองที่มีความสุขแบบวิถีของคนลำปาง ไม่เปลี่ยนแปลงมากเกินไป ทั้งกายภาพและวิถีชีวิต แต่คุณภาพชีวิตดีขึ้น ดังนั้นฉากทัศน์ที่ 4 จึงเป็นภาพของการพัฒนาเมืองแบบสมดุลทั้งกายภาพและวิถีชีวิต ดังนั้นในการพัฒนาต้องให้ความสำคัญในทุกมิติ ให้ความสำคัญกับเจ้าของพื้นที่และวัฒนธรรม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มการจัดการความรู้ของพื้นที่ การกำหนดทิศทางในการพัฒนาร่วมกัน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล

5) การพัฒนาลำปางสู่เมืองยั่งยืน นครแห่งความสุข : เป็นเมืองแห่งการพัฒนาแบบยั่งยืน ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาตามกรอบแนวทางเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืน และโมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG Model ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio economy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การบูรณาการการทำงานและการให้ความสำคัญกระบวนการพัฒนาทุกมิติอย่างสมดุลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้นฉากทัศน์ที่ 5 จึง

เป็นภาพของสุขสมดุ ภาพของลำปางที่มีการพัฒนาทุกมิติอย่างสมดุล ผู้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นเมืองที่มีความสุข ผู้คนมีความสุข ผู้มาเยือนมีความสุข

2) สถาบันพัฒนาชุมชนจัดการตนเอง เพื่อพัฒนาระบบกลไกและความเข้มแข็งเครือข่าย ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดลำปาง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มรากหญ้า กลุ่มเปราะบางให้สามารถ พัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจครัวเรือนและการพัฒนาเมืองได้โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

พัฒนาระบบและกลไกชุมชนจัดการตนเอง (ฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนา/การจัดการความรู้องค์กรและชุมชน/กลไกในการสนับสนุนการจัดทำและยกระดับ/คุณภาพแผนพัฒนาชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน/สร้างเครือข่ายบูรณาการและการเรียนรู้)

กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ (กลไกและบูรณาการความร่วมมือกับภาคีพัฒนาและขบวนการองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิต/พัฒนากลไกและพื้นที่ความร่วมมือต้นแบบและยกระดับคุณภาพขององค์กรชุมชนและขบวนการองค์กรชุมชน /พัฒนาศักยภาพคนในขบวนการองค์กรชุมชนและองค์กรชุมชน)

พัฒนาคนและชุมชนในทุกมิติ (ยกระดับคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมชุมชน ที่อยู่อาศัยและพัฒนาอาชีพ/สนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกมิติ/ยกระดับการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบ)

3) แผนพัฒนาต่อยอดงานวิจัยเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบ Learning City LAMPANG Model ในทุกกระบวนการกำหนดแผนงานโครงการภายใต้กระบวนการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการออกแบบโครงการและกิจกรรมต่างๆที่สนับสนุนและสอดคล้องภายใต้ภารกิจของทุกภาคส่วน จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยมีการนำเสนอการพัฒนาต่อยอดในการพัฒนาจากฐานวิจัยเดิมภายใต้กรอบ Learning City LAMPANG Model ในหลายประเด็นดังนี้

- 1) จัดการความรู้ฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม** (ต่อยอดฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว พัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน จัดการความรู้ ค้นหาอัตลักษณ์พัฒนาแหล่งเรียนรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งเสริมพัฒนาอาชีพ จัดทำแผนที่ความรู้ เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ชุมชนกับเส้นทางท่องเที่ยว ยกระดับท่องเที่ยวโดยชุมชน ครอบคลุมพื้นที่ 13 อำเภอ)
- 2) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น** (จัดทำหลักสูตรลำปางศึกษาและผลักดันให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ของเมืองทั้งในระบบในสถาบันการศึกษาทุกระดับ และนอกระบบการศึกษาที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของเมืองในหลากหลายรูปแบบ)
- 3) การพัฒนาระบบกลไกการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้** (สร้างความเข้มแข็งและยกระดับเครือข่ายความร่วมมือ)
- 4) จัดตั้งสถาบันลำปางสร้างบ้านแปลงเมือง** เพื่อเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลฐานคลังความรู้ของท้องถิ่น ฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนา เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการขับเคลื่อนร่วมกันของจังหวัดโดยใช้ฐานวิจัยและนวัตกรรม เป็นศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดแบบมีส่วนร่วม ครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนาและทุกระดับของพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาแบบยั่งยืน
- 5) สถาบันพัฒนาชุมชนจัดการตนเอง** กระบวนการพัฒนาระบบกลไกและความเข้มแข็งเครือข่ายขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดลำปาง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มรากหญ้า กลุ่มเปราะบางให้สามารถ พัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจครัวเรือนและการพัฒนาเมือง

- 6) ยกระดับการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้สู่เครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก
- 7) การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ (ถอดบทเรียนขยายผลการพัฒนาครอบคลุมย่านเมืองต่างๆ และครอบคลุม 13 อำเภอ)
- 8) สร้างนวัตกรรมธุรกิจเกื้อกูล การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อยกระดับรายได้เชื่อมโยงการพัฒนาผู้ประกอบการในพื้นที่โดยใช้แนวคิดธุรกิจแบบเกื้อกูลเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจผ่านธุรกิจสร้างสรรค์
- 9) ต่อยอดกระบวนการสร้างแบรนด์ (Brand Building) รถม้า คราฟท์ ครั่ง
 - พัฒนาและยกระดับชีวิตคนเลี้ยงม้า ผู้ประกอบการรถม้า หลักสูตรท้องถิ่นรถม้า ลำปาง อาสาอาสาอนุรักษ์ป่า เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้รถม้า ลำปาง
 - พัฒนาผู้ประกอบการคราฟท์ลำปาง ขยายผล ต่อยอด พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ คราฟท์อัตลักษณ์ถิ่น อาทิ โป่งข่าม เซรามิค ผลิตภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์
 - ยกระดับผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ผ้าครั่งลำปาง (Local to Global) โดยกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าครั่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อยอดยกระดับผู้ประกอบการและธุรกิจผ้าครั่งลำปาง (กลุ่มคนรุ่นใหม่ ผู้ประกอบการธุรกิจเดิม) สร้างแบรนด์ผ้าครั่งลำปางเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมธุรกิจ Building ดังระดับประเทศและระดับโลก และสร้างแบรนด์ ลำปาง เป็นเมืองผ้าครั่ง
- 10) เชื่อมโยงการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่ LAMPANG MINI MICE
 - พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการฐานทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรที่มีอยู่เชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่หลากหลายในทุกระดับเพื่อรองรับการพัฒนาไปสู่เมือง MINI MICE
 - พัฒนาแหล่งเรียนรู้และเส้นทางท่องเที่ยวอัจฉริยะและสร้างสรรค์ลำปาง (เมืองแห่งการเรียนรู้วิถีท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์/เมืองท่องเที่ยวอารยธรรมเก่าที่ยังคงมีพลวัต(Cultural& Heritages)/เมืองแห่งวิทยาการอาหาร (City of Gastronomy)/เมืองท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่)
 - ยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันอุตสาหกรรมอัจฉริยะและสร้างสรรค์ (Creative Industry Design Capital (CIDC) นครหัตถศิลป์ ถิ่นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์/Creative Industrial Ceramic & Craft เซรามิกและหัตถอุตสาหกรรมสร้างสรรค์/Functional Food & food craft/Gig Economy /เมืองน่าอยู่อัจฉริยะและยั่งยืน)
 - จัดทำแผนยุทธศาสตร์ Lampang Smart MICE Cities การบูรณาการการทำงานในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
 - เครือข่ายและจัดการความรู้เรื่อง MICE

- 11) แผนแม่บทลำปางเมืองอัจฉริยะสร้างสรรค์จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรม จัดทำแผนแม่บทโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในรูปแบบของ Oneplan และจัดทำแผนแม่บทรายประเด็น และแผนเฉพาะกิจในการบูรณาการการพัฒนากลุ่มเปราะบางที่ต้องเร่งพัฒนาในพื้นที่
- 12) แผนบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง แผนการพัฒนาเมืองเพื่อคนทั้งมวล มหาวิทยาลัยเพื่อคนทั้งมวล
- 13) พัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนมติอนุกรรมการประเด็นสังคมสูงวัยภายใต้แนวคิด “ฮ่วมแฮง ฮ่วมใจ หื้อคนสูงวัยจาวลำปาง” มุ่งเน้นผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดี 5 มิติ โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนากลไกคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน 3) ระบบข้อมูลผู้สูงอายุ 5 มิติ คือ สุขภาพ สังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี และ 3) การจัดการองค์ความรู้ การใช้ความรู้ในระดับพื้นที่ขับเคลื่อนงานพัฒนาคูณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
- 14) พัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศการบริการกระตุ้นพัฒนาการและพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและกลุ่มเปราะบาง

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participatory Action Research) เพื่อได้มาซึ่งระบบและกลไกในขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีประเด็นและโจทย์วิจัยในหลากหลายมิติที่ต้องต่อยอดและพัฒนา ดังนั้นหากมีผู้สนใจที่จะศึกษามิติต่างๆที่จะช่วยสนับสนุนและเติมเต็มการขับเคลื่อนเมืองร่วมกัน ด้วยระเบียบวิธีวิจัยใดก็ตามย่อมเป็นประโยชน์และสะท้อนภาพของการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู กลับสุวรรณ. (2560). *การบริหารเมืองอัจฉริยะแบบเสมือนจริงร่วมกับความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติแบบครบวงจรเพื่อนำประเทศ ก้าวสู่ไทยแลนด์ 4.0*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- การพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs). (9 กุมภาพันธ์, 2560). สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2563, จาก <http://www.thaicidatabase.net/index.php/menu-article/sustainable-development-goals-sdgs>.
- กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง. (2551). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเมืองนครลำปาง*. 2 พาแม่น้ำวัง 2 ฝั่งนครลำปาง. ไพโรจน์ ไซเมืองขึ้น (บรรณาธิการ)
- กิตติชัย วัฒนานิก. (2564). นายห้างป่าไม้ สีสันอดีตล้านนา. เชียงใหม่: หน่วยพิมพ์เอกสาร คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, ส. (2004). *แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมนครลำปาง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ อี ที พับลิชชิ่ง.
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2553. *รายงานการวิจัยโครงการการออกแบบเบื้องต้นและการศึกษาความเป็นไปได้สำหรับพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของเมืองแม่ฮ่องสอน*. สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2550). *โครงการศึกษาข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเครือข่าย พิพิธภัณฑ์มีชีวิต กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าจันทบุรี*. สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.
- จิราศักดิ์ อุดหนุน. (12 มกราคม 2561). *ยะหยังฮ้องกาดมิด*. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2563, จาก <https://twitter.com/lekkung23/status/1006454953655889920>
- ชีวลีสิทธิ์ บุญเกียรติ. (2551). *พิพิธภัณฑ์ชุมชน: ประเด็นและข้อถกเถียง*. ในศิริพร ศรีสินธุ์ไร (บรรณาธิการ) *พิพิธภัณฑ์บันทึก: การทบทวนบทเรียนจากการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา สิริธร.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2553). *โครงการสานพลังประชารัฐ*. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <http://www.สานพลังประชารัฐ.com/committee/>
- เทศบาลนครลำปาง. (2552). *สภาเทศบาลอนุมัติสร้างตลาดหลักเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจแห่งใหม่ นครลำปาง*. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2563, จาก http://www.lampangcity.go.th/detail_act_news.php?id=2191
- ธวัชชัย ทำทอง. (30 สิงหาคม 2564). *เวทีเสวนา "ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง: นักเล่าเรื่องชุมชน"*. (เสาวธาร สมานิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- นพวรรณ สิทธิวงศ์. (2560). *ประเพณีท้องถิ่นเทศบาลนครลำปาง*. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน พ.ศ. 2563, จาก

<https://sites.google.com/site/ssm56021275/general-information/intro-to-community/population-economy-society-custom-culture>

- นิติศักดิ์ เจริญรูป. (มกราคม - มิถุนายน 2560 2560). การประยุกต์ใช้ความเป็นจริงเสริมเพื่อนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาวัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย. วารสารสหวิทยาการจัดการสมัยใหม่, 10(1), 13-30.
- บุญศิริ สุขพร้อมสรรพ, และศรีสุตา วงษ์ชุม. (2561). การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 38(3), 105-126.
- ปุ่น เทียงบุญธรรม. (ม.ป.ป.). การศึกษาอนาคตประวัติศาสตร์ ในการวิจัยเชิงพื้นที่. เอกสารนำเสนอในที่ประชุมงานกลุ่มงานวิจัยเชิงพื้นที่ของประเทศไทย (Area based collaborative research) สักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- พิชชาพร รมย์นุกุล. (2559). แนวทางการพัฒนาถนนสายวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดลำปาง. วิจัย, มหาวิทยาลัยพะเยา, สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว.
- พูนพร พูลทจักร. (2530). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในมณฑลพายัพหลังการตัดเส้นทางรถไฟสายเหนือ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภิญญพันธ์ พจนะลาวัลย์. (2561). *น้ำวัง รถไฟ ไฮเวย์ ประวัติศาสตร์ลำปางสมัยใหม่*
- ภิญญพันธ์ พจนะลาวัลย์. *การศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของ “ผังเมืองลำปาง” สมัยใหม่ (พ.ศ.2442 – 2557) กรณีศึกษาเขตผังเมืองรวมจังหวัดลำปาง*
- ยุทธพงษ์ เข้าประมงค์. (2554). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อาเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- มูนิเราะฮ์ ยีดา, ชนิกานต์ ผลเจริญ, และ พิชิตชัย กิ่งพวง. (2559). การบริหารเมือง: นโยบายการพัฒนาและอนุรักษ์เมือง. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ. 3(3). 71-80 สืบค้นจาก <http://rdi.aru.ac.th/journal/pdf/20170215133043.pdf>
- รณดล นุ่มนนท์. (2560). *แนวทางการใช้ประโยชน์จากการบูรณาการข้อมูล จัดตั้งคลังข้อมูลแห่งชาติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.*
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2559). การออกแบบและพัฒนาชุมชนเมือง: สู่การสร้างสรรคความน่าอยู่อาศัย. *เจ-ดี:วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม, ปีที่ 3 (ฉบับที่ 2), 3-23.*
- ศูนย์สร้างสรรคงานออกแบบ (TCDC). (9 ธันวาคม 2558). *ถอดรหัสย่านสร้างสรรค์. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน พ.ศ. 2563, จาก http://www.tcdc.or.th/upload/downloads/cocreate-charoenkrung-Booklet.pdf*

- รณดล นุ่มนนท์. (2560). *แนวทางการใช้ประโยชน์จากการบูรณาการข้อมูล จัดตั้งคลังข้อมูลแห่งชาติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ริชาร์ด เจ วิศาลสิงห์ & พาสซิงเจอร์, (2561). คู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creating Creative Tourism Toolkit). กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพลัส พับลิชชิง จำกัด.
- วรวิทย์ สุมาลัย. (2556). การศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในบริเวณพื้นที่รอบตอนกลางของจังหวัดลำปาง ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สายฝน น้อยหืด. (2550). พ่อเจ้าบุญวาทย์กับวิวัฒนาการของเมืองลำปาง. เมือง, ลำปาง: สมาคมนักเรียนเก่าบุญวาทย์วิทยาลัย.
- สันติศักดิ์ กอสุทธิใจ. (2560). การพัฒนาเมืองน่าอยู่โดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: เทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 7(1), 1-11.
- สิทธิพร เขานุ่น, ฤกษ์ณะ ดาราเรือง และสมเดช สิทธิพงศ์พิทยา, (2561). การพัฒนาการบริหารจัดการเมืองน่าอยู่ที่มีประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์*. 106-118.
- สืบทพงศ์ จรรย์สืบทศรี. (2558). แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการ ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 29(มกราคม - ธันวาคม 2558), 63-85.
- สุพร นาโชติศิริ. (2560). *แนวทางการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ส่อง Smart City ใน Energy 4. (26 เมษายน 2563). *Energy Time Online*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2563, จาก <https://www.energytimeonline.com/content/4449/ส่อง-smart-city-ใน-energy-40>
- สุเรณา คำยา. (2557). *แนวทางการพัฒนาเมืองการศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา พื้นที่ชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับพิเศษ*, หน้า 86-95.
- สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่. (28 เมษายน 2563). จ.ลำปาง รายงานแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจการคลังไตรมาส 2 ประจำปี 2563. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก <https://region3.prd.go.th/topic/news/7929>
- สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์. (ม.ป.ป.). *ตลาดสดทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ จังหวัดลำปาง (ตลาดราชวงศ์)*. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2563, จาก <http://www.crownproperty.or.th/post/ตลาดสดทรัพย์สินพระมหากษัตริย์-จังหวัดลำปาง-ตลาดราชวงศ์>
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. (2540). *ระบบการบริหาร-การจัดการวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. น.54-55.

- ฤทัยภัทร พิมลศรี. (ม.ป.ป.). รายงานการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. โครงการพัฒนาสินค้าและบริการต้นแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์, สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- Harvard Asia Consulting Co., Ltd. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี Sustainable Development Goals และแผนฯ 12 ของประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2563 จาก <https://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2016/09/yuttasath20-and-SDG-1.pdf>
- Hod, Y., & Ben-Zvi, D. (2014). A group psychotherapeutic perspective on transforming participation in a learning community. *Instructional Science*, 42(6), 949-970.
- Hod, Y., & Ben-Zvi, D. (2015). Students negotiating and designing their collaborative learning norms: A group developmental perspective in learning communities. *Interactive Learning Environments*, 23(5), 578- 594.
- Novotny, R., Kuchta, R. and Kudlec, J.. (2014). Smart City Concept, Applications and Services. *Journal of Telecommunications System & Management*. Review Article J Telecommun Syst Manage, Vol. 3(2) : 117, doi: 10.4172/2167-0919.1000117.
- K, P. C., & Ramaswamy, V. (2004). The future of competition: Co-creating unique value with customers. Boston: Harvard Business Review Press.
- Rook, M. M., Choi, K., & McDonald, S. P. (2015). Learning theory expertise in the design of learning spaces: Who needs a seat at the table? *Journal of Learning Spaces*, 4(1), 1-13.
- Open knowledge foundation. (n.d.). What is open data?. Retrieved September 22, 2020, from <http://opendatahandbook.org/guide/en/what-is-open-data/>.
- Oxford University Press. (2010). *Urban Oxford Dictionaries*. Retrieved September 22, 2020, from <http://oxforddictionaries.com/Definition/English/urban>.
- Parichart J. (February 26, 2020). *ขอปของกินแบบจุก ๆ ที่ตลาดออมสินลำปาง ณ เมืองเขลางค์นคร*. Retrieved September 23, 2020, from https://cities.trueid.net/north/lampang/ขอปของกินแบบจุก-ๆ-ที่-ตลาดออมสินลำปาง-เมืองเขลางค์นคร-trueidintrend_67101.
- Smart Growth Thailand. (September 17, 2017). TOD ช่วยพัฒนาเมืองได้อย่างไร?. Retrieved September 23, 2020, from <http://www.smartgrowththailand.org/tod-around-the-world-to-khonkaen/>.
- Zhang, J., Chen, M.-H., Chen, J., & Mico, T. F. (2013). Computer-Supported Metadiscourse to Foster Collective Progress in Knowledge-Building Communities. In N. Rummel, M., Kapur, M. Nathan, & S. Puntambekar (Eds.),

- Learning across Levels of Space, Time, and Scale: The CSCL Conference, Volume II (pp.197- 200). Madison, WI: ISLS.
- Zhang, J., Chen, M.-H., Tao, D., Sun, Y., Lee, J., & Judson, D. (2015). Fostering Sustained Knowledge Building through Metadiscourse Aided by the Idea Thread Mapper. In N. Rummel, M., Kapur, M. Nathan, & S. Puntambekar (Eds.), Exploring the Material Conditions of Learning: The CSCL Conference, Volume II. Gothenburg, Sweden: ISLS.
- Zhang, J., Lee, J., & Chen, J. (2014). Deepening Inquiry about Human Body Systems through Computer- Supported Collective Metadiscourse. Annual Meeting of AERA, Philadelphia, PA.
- Zhang, J., Scardamalia, M., Lamon, M., Messina, R., & Reeve, R. (2007). Socio-cognitive dynamics of knowledge building in 9- and 10-year-olds. Educational Technology Research and Development, 55, 117–145.
- <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000234536>.
- <https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities/guidelines-building-learning-cities> Beijing Declaration on Building Learning Cities, UNESCO, 2013.
- <https://www.bic.moe.go.th/index.php/unesco-others-menu/unesco-menu/unesco-gnlc-4-7-2562>.
- <http://iad.bangkok.go.th/sites/default/files/The%20Third%20International%20Conference%20on%20Learning%20Cities.pdf>.
- <https://sdgs.un.org/goals>
- On Lampang Article เปรียบโลกสำปาง ผ่าน “สุมเสียงจากบทความ”, http://olparticle.blogspot.com/2006/12/3_09.html*.
- <https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities>.
- <https://www.bic.moe.go.th/index.php/unesco-others-menu/unesco-menu/unesco-gnlc-4-72562>.

ภาพกิจกรรม

โครงการการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม

1) เวทีเสวนา Lampang Learning City กิจกรรม Lampang Talk Series

ครั้งที่ 1 วันที่ 2 กันยายน 2564

หัวข้อ “Lampang Talk Lampang Craft”

ผ่านระบบออนไลน์ทาง Facebook Live : Lampang Learning City

โครงการวิจัย : การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้
จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งลำปาง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ได้รับการสนับสนุนจากกองส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
และหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

Lampang Talk Series
Lampang Craft

2 กันยายน 2564
17.00 - 18.30 น.

ดร.ชวันนภา สุขค
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งลำปาง
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
(หัวหน้าชุดโครงการวิจัย)

อ. ศรัณย์ บุญจันทร์ พงษ์พรรณ เรือนปั้นชัย ประสิทธิ์ ตั้งทาสัตถกุล ว่าที่ ร.อ.สุพจน์ ไชยวงกุล

ณัฐวรรณ สุภานุรักษ์ สรวิทย์ คงพานิช

ดำเนินรายการโดย

LIVE
f Lampang Learning City

Facebook Live broadcast of the event. The main video shows six participants seated on a stage, wearing face masks. The background features the event title "Lampang Talk Series: Lampang Craft" and logos of the organizing institutions. The Facebook interface on the right shows the event page for "Lampang Learning City" with details about the "Lampang Craft (Lampang Talk Series)" event, including the date, time, and a list of participants.

2) จัดกิจกรรม SHOWCASE & MOU Lampang Learning City กิจกรรม LAMPANG
SHOWCASE

ครั้งที่ 1

หัวข้อ “ประวัติศาสตร์ลำปางกับงานพุทธศิลป์”

The poster for the 'Lampang Showcase' event features a background image of a traditional Lanna-style building. At the top, logos for the Ministry of Education, UWN, and other partners are displayed. The main title 'LAMPANG SHOWCASE' is in large blue letters. Below it, a red 'LIVE' button and a QR code are shown. The event title in Thai, 'ประวัติศาสตร์ลำปางกับงานพุทธศิลป์', is prominently displayed. The date and time, '6 กันยายน 2564' and '17.00 - 18.30 น.', are clearly marked. The 'Lampang Learning City' logo is on the right. At the bottom, a Facebook icon and the text 'Lampang Learning City' are present, along with a small text block about the event's purpose and location.

โครงการวิจัย : การพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้
จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม

study lampang city วิทยาลัยเทคโนโลยี

**LAMPANG
SHOWCASE**

LIVE ประวัติศาสตร์ลำปาง
กับงานพุทธศิลป์

Lampang Learning City

6 กันยายน 2564
17.00 - 18.30 น.

โดยศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งลำปาง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
และหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
วัดศรีรองเมือง อ.เมือง จ.ลำปาง

**Learn
Lampang
Learning City**

f Lampang Learning City

3) ประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ จัดทำแผนปฏิบัติการและคู่มือปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนงานและกรอบในการจัดกิจกรรม กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้ วันที่ 19 สิงหาคม 2564

โครงการวิจัยย่อย : โครงการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้

1) แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงาน การประชุมชี้แจงประชุมกลุ่มย่อยร่วมกิจกรรมของเครือข่าย วันที่ 31 สิงหาคม 2564

2) การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของจังหวัด

ครั้งที่ 1 วันที่ 1 กันยายน 2564 และ ครั้งที่ 2 วันที่ 2 กันยายน 2564

- 1) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการนำเสนอกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนและระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการจัดเวทีวิพากษ์แผนแม่บทในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ครั้งที่ 1 วันที่ 15 กันยายน 2564 และ ครั้งที่ 2 วันที่ 16 กันยายน 2564

- 2) จัดเวทีวิพากษ์แผนแม่บทในการขับเคลื่อนลำปางไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 23 กันยายน 2564

กิจกรรมที่ 3 Story Telling ลำปางเมืองแห่งการเรียนรู้

อบรมเชิงปฏิบัติการ Story Telling นักเล่าเรื่องเมืองเก่าลำปาง 3 ยุค จำนวน 1 วัน ให้ความรู้เชิงทฤษฎีลงสำรวจพื้นที่จริงนำโดยผู้เชี่ยวชาญ สัปดาห์ข้อมูลจัดทำเรื่องเล่า ฝึกปฏิบัติจริงในสถานที่จริง โดยกำหนดการจัดอบรมวันที่ 23 กันยายน 2564

สมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดเชียงใหม่ (สทท.นอ.)
ร่วมกับ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกสถาบันที่ตั้ง ลำปาง
และเครือข่ายสำนักงานรักเมืองเก่า

จัดกิจกรรมเรียนรู้
นั่งรถรางแลเมืองเก่าลำปาง 3 ยุค

เส้นทางลวงค์
ลำปางนครแห่งอารยธรรม

รุ่น 1 วันที่ 19 พฤศจิกายน 2564
รุ่น 2 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2564

รับเพียง
ผู้ละ 70 บาท
ฟรี!!!
ไม่เสียค่าใช้จ่าย

หลักสูตรอบรม : ประวัติความเป็นมา
ของนครลำปางเพื่อการนำเที่ยว
ลงทะเบียน
กำหนดการ

ภาคเช้า : บรรยายให้ความรู้
ณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ฯ ลำปาง
โดยวิทยากร ดร.เพ็ญสุภา สุนตะ
ภาคบ่าย : นั่งรถรางเมืองเก่า
และสถานที่สำคัญในนครลวงค์

QR Code

โดยการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (อบจ.นอ.)
และหน่วยบริการและจัดการภูมิทัศน์และบริเวณรอบสถาบันการศึกษา (นพท.)
และสำนักงานส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม (องค์การมหาชน) หรือ สกน.
(THAILAND CONVENTION & EXHIBITION BUREAU หรือ TCBE)

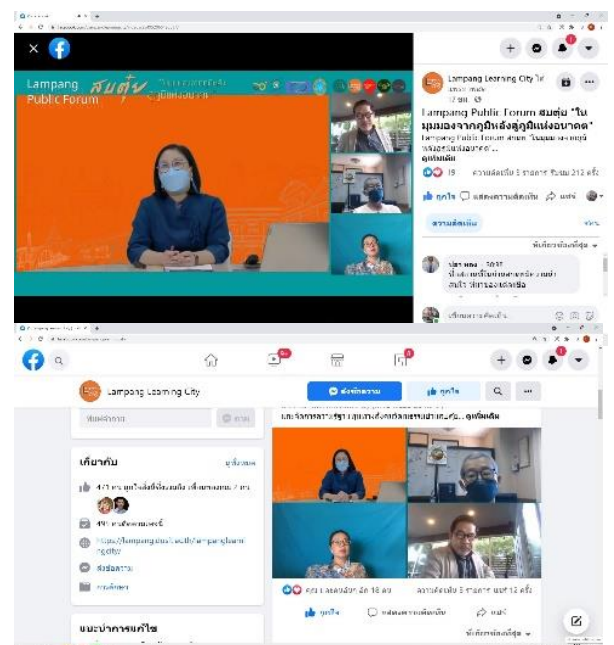

โครงการย่อย : โครงการการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑน์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย
กิจกรรมที่ 1 : จัดทำแผนที่ความรู้(Knowledge Map) และจัดการความรู้ฐานทุนทางสังคม
วัฒนธรรมย่านสบตุ๋ย

1) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “สบตุ๋ยย่านเศรษฐกิจสำคัญลำปางกับการพัฒนาและการดำรงอยู่

2) เวทีสาธารณะ (Lampang Public Forum) สบตุ๋ยในมุมมองจากภูมิหลังสู่ภูมิอนาคต

กิจกรรมที่ 2 : ออกแบบและจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

1) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดรูปแบบและออกแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิต

2) ลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก

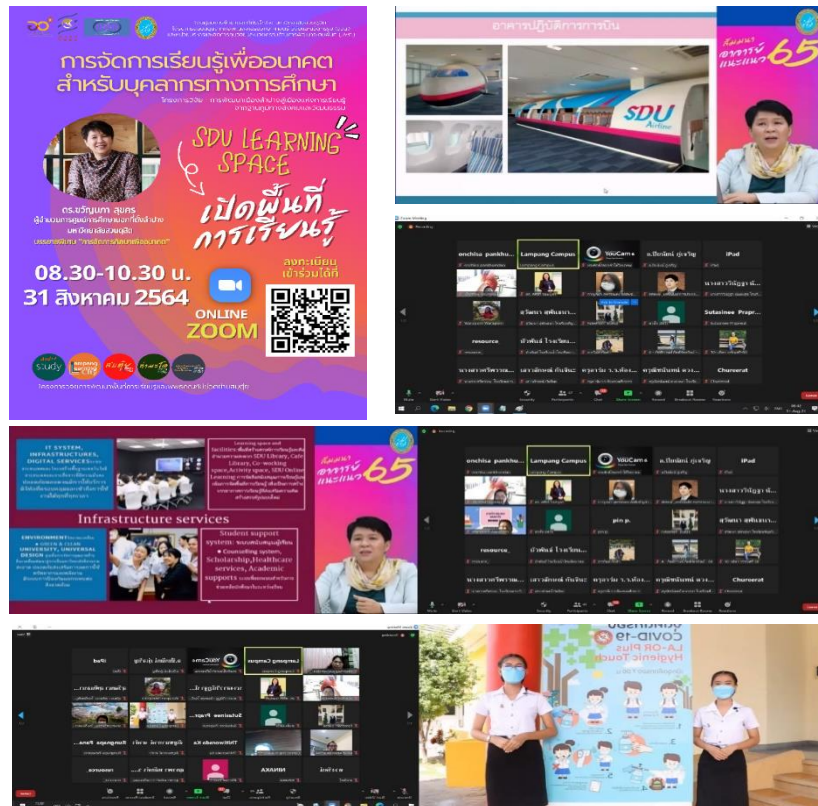

กิจกรรมที่ 3 : SDU Learning space

1) ตลาดนัดการเรียนรู้คู่คนสามวัย (3GEN) 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 “การจัดการเรียนรู้เพื่ออนาคตสำหรับบุคลากรทางการศึกษา”

จัดเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2564 เวลา 08.30 – 10.30 น. ผ่านแอปพลิเคชัน Zoom

ครั้งที่ 2 กิจกรรมเสวนา หัวข้อ “เล่าให้หลานฟัง เรื่องความหลังภาคเก้าจาว”

2) SDU Library Park 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 กิจกรรมอบรมปฏิบัติการ “สร้างสรรค์งาน Craft กับล้านนาสไตล์” กำหนดจัด วันที่ 4 กันยายน 2564 เวลา 08.30 – 12.00 น. ณ ร้านดุสิตา Coffee & Bakery

ครั้งที่ 1 กิจกรรมอบรมปฏิบัติการ “Craft coffee” กำหนดจัด วันที่ 11 กันยายน 2564 เวลา 08.30 – 12.00 น. ณ ร้านดุสิตา Coffee & Bakery

3) SDU Learning space For all

กิจกรรม Cooking is my passion

ครั้งที่ 1 อบรมปฏิบัติการขนมปุยฝ้ายจัดเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2564 เวลา 09.00 – 12.00 น.

ณ ห้องปฏิบัติการอาหาร มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ลำปาง

ครั้งที่ 2 อบรมปฏิบัติการ “บ๊ะจ่างสูตรโบราณ อาหารในตำนานย่านสบตุ๋ย” จัดเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2564 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ห้องปฏิบัติการอาหาร มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ลำปาง

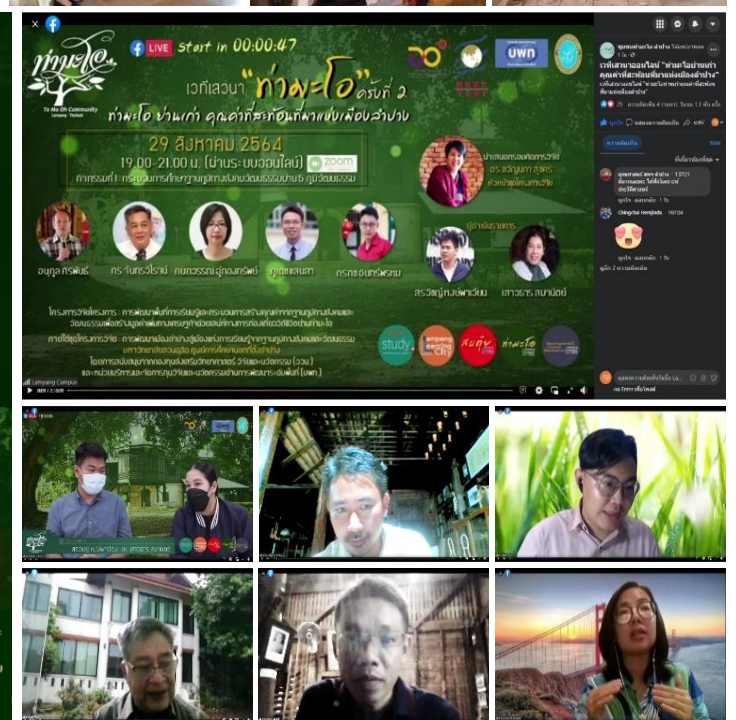
ครั้งที่ 3 อบรมปฏิบัติการ “ขนมกุยช่ายสวนดุสิต พิชิตใจต้นตำรับ” จัดเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2564 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ห้องปฏิบัติการอาหาร มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ลำปาง

โครงการการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเสน่ห์ทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตย่านท่ามะโอ

กิจกรรมที่ 1: กระบวนการศึกษาฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมผ่าน 5 ภูมิวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอและจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมจากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมของย่านท่ามะโอ

- 1) เวทีเสวนา “ท่ามะโอ ย่านเก่า คุณค่าที่สะท้อนที่มาแห่งเมืองลำปาง”
ครั้งที่ 1 วันที่ 25 สิงหาคม 2564

2) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 ภูมิวัฒนธรรม “นักเล่าเรื่องชุมชน” วันที่ 30 สิงหาคม 2564

3) การประชุมปฏิบัติการการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมย่านท่ามะโอ จากฐานภูมิทางสังคม วัฒนธรรม” ครั้งที่ 1 วันที่ 6 กันยายน 2564 และ ครั้งที่ 2 วันที่ 9 กันยายน 2564

ครั้งที่ 1 วันที่ 29 สิงหาคม 2564

ครั้งที่ 2 วันที่ 12 กันยายน 2564

การเปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ของเมือง Lampang Learning space

ครั้งที่ 1 ณ ช่วงหลวงเวียงละกอน (ลานหน้ามิวเซียมลำปาง) เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง ที่มีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ เป็นศูนย์กลางและใจของเมือง เป็นช่วงวัฒนธรรม เป็นพื้นที่สำหรับการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆของเมืองเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจ รวมทั้งเส้นทางการท่องเที่ยว และได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 64 โดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เป็นประธาน ในการเปิดงาน

ครั้งที่ 2 ณ บ้านหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ เป็นพื้นที่การเรียนรู้หนึ่งในพื้นที่ย่านเมืองเก่าของเมืองที่มีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสำคัญของเมืองลำปาง ในวันที่ 3 ธันวาคม 2564

- 1) ถ่ายลงพื้นที่ถ่ายทำสื่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อจัดทำ AR Living Museum Book ในโครงการวิจัยย่อย : โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์มีชีวิตย่านสบตุ๋ย

- 2) ถ่ายลงพื้นที่ถ่ายทำสื่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนา AR Tourism Guide Book และกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนอัตลักษณ์ในโครงการวิจัยย่อย : โครงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และกระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคม วัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิต ย่านท่ามะโอ

